

Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації та змісту освіти»
Державний вищий навчальний заклад
«Український державний хіміко-технологічний університет»
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара
Університет митної справи та фінансів

Всеукраїнська інтернет-конференція здобувачів вищої
освіти і молодих учених

«УКРАЇНА – СВІТ: ДІАЛОГ КУЛЬТУР»
(До Міжнародного дня філософії)

*22 листопада 2023 р.
м. Дніпро*

УДК 130.2(06)

В 85

*Друкується за рішенням Вченої Ради ДВНЗ УДХТУ
(протокол №14 від 30.11.2023 р.)*

ISBN 978-617-8234-13-3

Всеукраїнська інтернет-конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених **«УКРАЇНА – СВІТ: ДІАЛОГ КУЛЬТУР»** (До Міжнародного дня філософії), 22 листопада. – Дніпро: ДВНЗ УДХТУ. – 2023. – 255 с.

Режим доступу: <https://udhtu.edu.ua/viddil-ndrs/studentskinaukovizahodu>

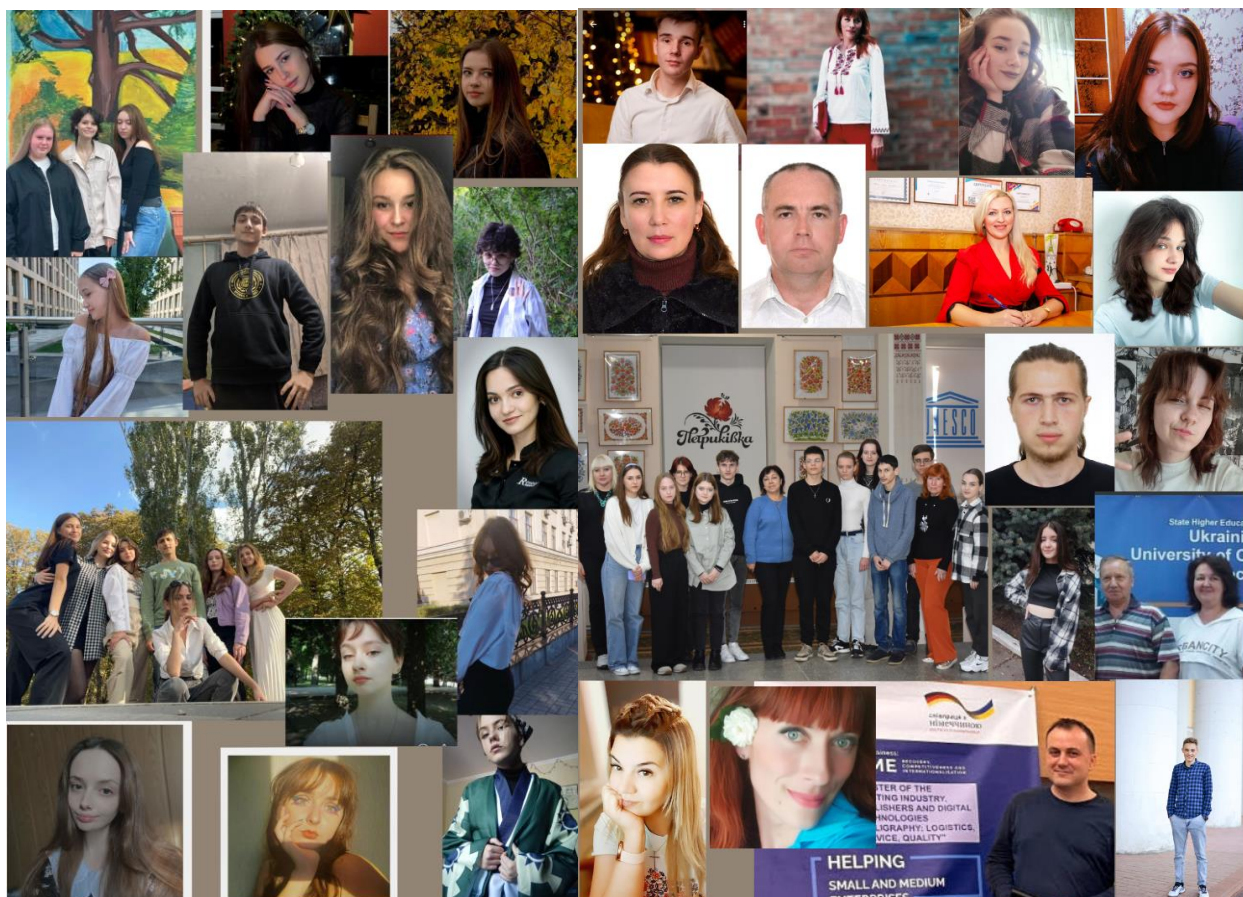
В збірнику надані тези доповідей Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених **«УКРАЇНА – СВІТ: ДІАЛОГ КУЛЬТУР»** (До Міжнародного дня філософії) присвяченої питанням єдності в різноманітті національних культур, загальним рисам і національним особливостям становлення системи освіти сучасного суспільства, баченню актуальних проблем людини в контексті сучасної культури, проблемам особистості у вимірах психологічної науки, емоційно-вольовій сфері людини, розмаїттю теорій у сучасному повноцінному розвитку молодих поколінь, актуальним проблемам сучасних міжнародних відносин, можливості діалогу, проблемам бізнесу в умовах глобалізації.

Збірник розрахований для використання науковими співробітниками, аспірантами, студентами спеціальностей гуманітарного профілю.

УДК 130.2(06)

ISBN 978-617-8234-13-3

© ДВНЗ УДХТУ, 2023

НАШІ АВТОРИ

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ДІАЛОГ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР (МОРАЛЬ, МИСТЕЦТВО, ПОЛІТИКА, РЕЛІГІЯ, ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ) ЄДНІСТЬ В РІЗНОМАНІТТІ.....	13
ДІАЛОГ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР. ЄДНІСТЬ В РІЗНОМАНІТТІ <i>Варапай Дар'я Сергіївна</i>	15
УКРАЇНА – МІСЦЕ КУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ ТА РІЗНОМАНІТТЯ <i>Мозуленко Злата Олександрівна, доц. Дашко Н.С.</i>	17
ЧИ Є МИ ЄДИНОЮ РОЗВИНЕНОЮ КОСМІЧНОЮ ЦИВІЛІЗАЦІЄЮ: ПРОБЛЕМИ ДІАЛОГУ <i>Білецька Марія Ігорівна, доц. Башкеєва О.М.</i>	19
ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОЗИ XIX ст. НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ <i>Чорнобай Радислав Едуардович, докторка філософії Садовенко С.Г.</i>	21
МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В МУЗЕЯХ УКРАЇНСЬКОГО ЖИВОПИСУ <i>Кононенко Аріна Олександрівна, проф. Калашнікова О.Л.</i>	23
МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ В МУЗЕЯХ ДНІПРА <i>Кий Олеся Володимирівна, проф. Калашнікова О.Л.</i>	26
ДОХРИСТИЯНСЬКІ ВІРУВАННЯ СЛОВ'ЯН У КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ <i>Сушко Олег Владиславович, проф. Калашнікова О.Л.</i>	29
МАНЬЄРИЗМ ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА <i>Славянцева Вілена Володимирівна, доц. Какуріна І.І.</i>	31
ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЮ ІСТОРІЇ ДНІПРА <i>Савко Дмитро Вікторович, доц. Чичков А.Г.</i>	33
ЗВИЧАЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЗА ТВОРЧІСТЮ ПИСЬМЕННИКІВ XIX ст. <i>Абакулкін Кирило Вікторович, к.п.н. Соснова М.А.</i>	37
ФРАЗЕОЛОГІЗМИ У ТВОРАХ І. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО <i>Дорофеев Андрій Вадимович, к.п.н. Соснова М.А.</i>	39
ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА ЯК РЕЗУЛЬТАТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ <i>Мусієнко Ольга Ігорівна, Самарська Влада Анатоліївна, доц. Жарко С.Ю.</i> ..	41
ГЕНЕОЛОГІЧНЕ ДЕРЕВО РОДИНИ, ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ <i>Шарапова Катерина Вікторівна, Какуріна І.І.</i>	43
СИМВОЛІКА ЖИТЛА УКРАЇНЦІВ <i>Маланіна Анжеліка Романовна, Какуріна І.І.</i>	45

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ В УКРАЇНІ У СВІТЛІ ТЕОРІЇ ПОКОЛІНЬ	
<i>Козурман Вікторія Петрівна, доц. Башкеєва О.М.</i>	47
ВІРТУАЛЬНІ МУЗЕЇ	
<i>Кокоткіна Катерина Ігорівна</i>	49
СЕКЦІЯ 2	
ОСОБИСТІТЬ У ВИМІРАХ ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ, ПСИХІЧНА НОРМА ТА ПСИХІЧНЕ ВІДХИЛЕННЯ. ОСОБИСТІТЬ У КРИЗОВИХ ЖИТТЄВИХ СИТУАЦІЯХ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗАХИСТ ОСОБИСТОСТІ. ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ. ПСИХІЧНА СТІЙКІСТЬ	51
ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	
<i>Алімова Софія Геннадіївна, доц. Башкеєва О.М.</i>	53
ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ	
<i>Біловоденко Єрофей Костянтинівич, доц. Чичков А.Г.</i>	55
ПСИХОЛОГІЯ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ	
<i>Алексєєва Анастасія Ігорівна, доц. Рябік П.В.</i>	57
АГРЕСІЇ ЯК ПРОЯВА ПСИХОПАТОЛОГІЧНИХ НАСЛІДКІВ ТРАВМАТИЧНИХ ПОДІЙ	
<i>Лазоркіна Анастасія Костянтинівна</i>	59
ПРОФЕСІЙНІ РИЗИКИ СПЕЦІАЛІСТІВ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ ІЗ ТРАВМОВАНИМИ ДІТЬМИ	
<i>Клименко Регина Анатоліївна</i>	63
ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	
<i>Нецвітаєва Наталія Григорівна</i>	67
ПОСЕРЕДНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ УРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ	
<i>Шевченко Олеся Олександрівна, Какуріна І.І.</i>	70
СЕКЦІЯ 3	
ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА СФЕРА ЛЮДИНИ. ЕМОЦІЙНО ЗУМОВЛЕНА ПОВЕДІНКА ТА ЕМОЦІЙНІ ВЛАСТИВОСТІ ЛЮДИНИ КЕРУВАННЯ ЕМОЦІЯМИ	73
КЕРУВАННЯ ЕМОЦІЯМИ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ	
<i>Маценко Марія Олександрівна, доц. Башкеєва О.М.</i>	75
ЕМОЦІЙНО ЗУМОВЛЕНА ПОВЕДІНКА	
<i>Кириченко Аліса Вадимівна, проф. Іщенко І.В.</i>	77
МИСТЕЦТВО БУТИ СОБОЮ: МЕТОДИКИ КЕРУВАННЯ ЕМОЦІЯМИ	
<i>Голенко Марія Кирилівна, доц. Башкеєва О.М.</i>	79
ЕМОЦІЙНІ ВЛАСТИВОСТІ ЛЮДИНИ	
<i>Маража Єгор Віталійович, проф. Іщенко І.В.</i>	81

ВОЛЯ ОСОБИСТОСТІ

Бірюкова Софія Олександрівна, доц. Рябік П.В. 84

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ РЕГУЛЯЦІЇ

СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА

Паляничко Богдана Василівна, проф. Іщенко І.В. 86

ВНУТРІШНЯ ДИТИНА. ЯК ДИТЯЧИЙ ДОСВІД ВПЛИВАЄ НА НАС?

Воробей Єлизавета Олександрівна..... 88

ПОДОЛАННЯ І ПРОФІЛАКТИКА САМОТНОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Кожевнікова Елла Сергіївна..... 91

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Скнар Юрій Євгенович 93

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Скнар Ірина Володимирівна..... 94

ПСИХОЛОГІЯ І КУЛЬТУРА: ЧАС ОНОВЛЕННЯ

Волова Ганна Володимирівна, доц. Чичков А.Г. 95

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ САМООЦІНКОЮ ТА ЕФЕКТИВНІСТЮ ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Деркунська Оксана Костянтинівна 97

СЕКЦІЯ 4

ЛЮДИНА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ..... 99

ЛЮДИНА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

Небосенко Валерія Богданівна, к.п.н. Бажан С.П...... 101

БОДІ-ПОЗИТИВ: ЛЮДИНА В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ

Антонюк Антон Олегович, проф. Іщенко І.В...... 103

ЛЮДИНА І МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

Безгубенко Катерина Ігорівна, доц. Башкеєва О.М...... 105

РОЛЬ МОДИ У ФОРМУВАННІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ТА ВИРАЖЕННІ ОСОБИСТОСТІ

Мерзляков Данило Сергійович, проф. Іщенко І.В...... 107

ЛЮДИНА І СУЧАСНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ ДІАЛОГУ

Кручковський Микита Сергійович, доц. Башкеєва О.М. 108

ДНІПРО ЯК АТМОСФЕРНЕ МІСТО

Заєць Ірина Миколаївна..... 110

МОЄ МІСТО-ГЕРОЙ: СОЛЕДАР

Рац Вероніка Євгеніївна..... 112

ВПЛИВ КУЛЬТУРИ НА ЛЮДИНУ: ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА СВІТОСПРИЙНЯТТЯ

Гречко Наталія Олегівна, проф. Іщенко І.В. 114

ПОСТМОДЕРН ЯК ЯВИЩЕ КУЛЬТУРИ

Сидоренко Марія Святославівна, проф. Корх О.М...... 116

ЛЮДИНА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ. ПРОБЛЕМАТИКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ. «БАЙРАКТАРЩИНА»

Тюменцев Іван Олександрович, проф. Іщенко І.В...... 118

ЕВОЛЮЦІЯ ФІЛОСОФСЬКИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ

Білоусов Ярослав Сергійович, доц. Чичков А.Г...... 120

ВПЛИВ ОСОБИСТІСНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛІДЕРСТВА

Поліщук Борис Вікторович, доц. Чичков А.Г...... 122

ЛЮДИНА І СВІТ «БРАТІВ НАШИХ МЕНШИХ»

Семиноженко Анастасія Дмитрівна, доц. Башкеєва О.М. 124

СУЧАСНІСТЬ І МИНУЛЕ:

МИСТЕЦТВО ІСПАНІЇ XV-XVI СТОЛІТЬ. ЗОЛОТИЙ ВІК ІСПАНІЇ

*Хмара Діана Олегівна, Шинкарьова Валерія Анатоліївна, доц. Башкеєва О.М.*126

СЕКЦІЯ 5

ЗАГАЛЬНІ РИСИ І НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА 129

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДИК НАВЧАННЯ

Рябоконт Максим Сергійович, к.п.н. Гляненко К.А. 131

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

В ВОЄННИХ УМОВАХ

Володимиров Василь Віталійович, проф. Чуприна Н.М. 133

ДО ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ШКІЛЬНОГО КРАЄЗНАВСТВА НА ТЕРИТОРІЇ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ (XIX –перша третина XX століття)

Ніконова Ірина В'ячеславівна, доц. Фатальчук С.Д. 135

ПЕРКОЛЯЦІЙНІ ЕФЕКТИ В АНАЛІЗІ СКЛАДНИХ СИСТЕМ

Гаврилюк Юрій Володимирович, проф. Сухий К.М., проф. Євдокименко Н.М., проф. Пісоцька Л.А...... 137

ОСВІТА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Куркін Володимир Юрійович, заступник директора з навчально-виховної роботи Багрій Г.В...... 139

ІННОВАЦІЙНІСТЬ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Дудкіна Валентина Вікторівна, учитель-методист...... 141

ХРОНОФАГИ – ЛАНГОЛЬЄРИ НАШИХ МРІЙ

Пироговська Марія Сергіївна, Ротфусс Ю.Г. 144

СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА <i>Ткалик Роман Володимирович, к.п.н. Глянєнко К.А.</i>	147
РОЛЬ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ, ВПЛИВ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ НА СТАЛІЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ <i>Сокоринська Кристина Олегівна</i>	149
ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ У СКЛАДНИХ УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ <i>Новікова Катерина Володимирівна</i>	151
МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН «ПРОФЕСІЙНО- ПЕДАГОГІЧНА ЕТИКА» ТА «ПРОФЕСІЙНА ПЕДАГОГІКА» ПІД ЧАС ВІЙНИ В УМОВАХ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ <i>Скнар Ірина Володимирівна, Скнар Ю.Є., доц. Гура А.О.</i>	152
РОЛЬ ТА РІВЕНЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ <i>Панфілова Олександра Андріївна, доц. Чичков А.Г.</i>	154
СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОСВІТИ В УКРАЇНІ У 1920-х – на поч. 1930-х р.: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА СУЧАСНІСТЬ <i>Спір Емілі, Борисов В.Л.</i>	156
СЕКЦІЯ 6	
КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ У СУЧАСНОМУ ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ. РОЗМАЇТТЯ ТЕОРІЙ, КОНЦЕПЦІЙ, МЕТОДИК ПОВНОЦІННОГО РОЗВИТКУ МОЛОДИХ ПОКОЛІНЬ	159
ВИВЧЕННЯ КОЗАЦЬКИХ БОЙОВИХ МИСТЕЦТВ НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК КОМПОНЕНТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ <i>Семенова Людмила Сергіївна, Соколова Л.О., Кириченко А.М.</i>	161
УНІКАЛЬНІСТЬ КОЗАЦЬКОГО ДВОБОЮ ЯК НАЦІОНАЛЬНОГО БОЙОВОГО МИСТЕЦТВА <i>Івченко Ростислав Андрійович, Соколова Л.О., Семенова Л.С., Мельник О.В., Кириченко А.М., Яровий В.Є., Фесенко Р.Є.</i>	163
АКТУАЛІЗАЦІЯ АСГАРДИ ЯК БОЙОВОЇ КУЛЬТУРИ ЖІНОК УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ ВІЙСЬКОВИХ УМОВАХ <i>Худик Катерина Олегівна, Соколова Л.О., Семенова Л.С., Мельник О.В., Кириченко А.М., Яровий В.Є., Фесенко Р.Є.</i>	165
АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З КІННОГО СПОРТУ <i>Івченко Катерина Миколаївна, доцент Івченко О.М.</i>	167
БОЙОВИЙ ГОПАК – СУЧАСНЕ ЛИЦАРСТВО ТА МИСТЕЦТВО <i>Нагорна Валерія Андріївна, Соколова Л.О., Семенова Л.С., Мельник О.В., Кириченко А.М., Яровий В.Є.</i>	171

ТРАДИЦІЙНІ УКРАЇНСЬКІ ВИДИ СПОРТУ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В СУЧАСНОМУ ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ	
<i>Бакеркін Владислав Романович, доц. Чичков А.Г.</i>	173
АНАЛІЗ СТАНУ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ	
<i>Минак Альона Анатоліївна, доц. Луценко І.М.</i>	175
СЕКЦІЯ 7	
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ І РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ДІАЛОГУ. ІНТЕЛЕКТ.	
САМОСВІДОМІСТЬ І САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ЛЮДИНИ.....	177
СУЧАСНА ЦИФРОВА ЛЮДИНА	
<i>Павлюк Сергій Климович, доц. Чичков А.Г.</i>	179
ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ДІДЖЕТАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	
<i>Саненко Кирило Ростиславович, Трикоша Віктор Олександрович, доц. Гура А.О.</i>	181
ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	
<i>Рибалка Вікторія Андріївна, Науменко Т.С.</i>	183
ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР	
<i>Мішустін Станіслав Анатолійович, доц. Чичков А.Г.</i>	185
ДІАЛОГ КУЛЬТУРИ І ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ХХІ СТОЛІТТІ	
<i>Хмара Діана Олегівна, Шинкарьова Валерія Анатоліївна</i>	187
РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У СУЧАСНОМУ ЖИТТІ	
<i>Снегур Олександра Віталіївна, Яременко Дмитро Олександрович, доц. Гура А.О.</i>	189
ЕТИКА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	
<i>Тюніков Євгеній Олександрович, доц. Чичков А.Г.</i>	191
СЕКЦІЯ 8	
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	193
ДИСКРЕТИЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ КОРОЛІВСТВА ІСПАНІЯ В КОНСТЕЛЯЦІЇ МІГРАЦІЙНОГО АСПЕКТУ МУТУАЛІЗМУ З КОРОЛІВСТВОМ МАРОККО	
<i>Котов Іван Дмитрович, проф. Іщенко І.В.</i>	195
СУЧАСНІ ТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ МІЖ КНР ТА США: КОНФЛІКТИ І СПІВПРАЦЯ	
<i>Єрмолов Кирило Сергійович, проф. Іщенко І.В.</i>	199
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН	
<i>Пугач Віра Андріївна, доц. Дашко Н.С.</i>	201

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН <i>Забаишта Максим Андрійович</i>	203
ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ <i>Стельмаков Данііл Костянтинівич, проф. Іщенко І.В.</i>	205
УКРАЇНА ТА ЯПОНІЯ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН <i>Литвинський Олександр Дмитрович, к.і.н., викладач Марченко В.О.</i>	207
РОЛЬ «М'ЯКОЇ СИЛИ» У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ <i>Душко Вероніка Ярославівна, проф. Іщенко І.В.</i>	209
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ <i>Жмак Микита Андрійович, проф. Іщенко І.В.</i>	212
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ГЛОБАЛЬНІ МІГРАЦІЙНІ КРИЗИ <i>Денисенко Аліса Олександрівна, проф. Іщенко І.В.</i>	214
ДЖЕРРІМЕНДЕРІНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ВИБОРЧОЇ ІНЖЕНЕРІЇ <i>Ніколенко Юрій Олександрович</i>	216
КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ: СПІВПРАЦЯ ТА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ <i>Самокиш Аріна Ігорівна, доц. Башкеєва О.М.</i>	219
ПРОБЛЕМА «ПІВНІЧ-ПІВДЕНЬ» У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ <i>Пунтус Діана Сергіївна, проф. Іщенко І.В.</i>	221
СЕКЦІЯ 9	
БІЗНЕС В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ, ПЕРЕВАГИ, ПЕРСПЕКТИВИ ДІАЛОГУ	223
ВПЛИВ ФІЛОСОФІЇ НА БІЗНЕС - ПРОЦЕСИ В ОРГАНІЗАЦІЇ <i>Ковальов Віталій Володимирович, доц. Чичков А.Г.</i>	225
СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ БІЗНЕСОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ <i>Монат Іван Олександрович, доц. Башкеєва О.М.</i>	227
ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПОШУКУ ТА ВИБОРУ НЕОБХІДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ШУМУ <i>Осіпчук Радомир Борисович, доц. Чичков А.Г.</i>	229
PRODUCT PLACEMENT ЯК ЗАСІБ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ <i>Денисенко Олександра Ігорівна, доц. Дронова Т.С.</i>	231
ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩА ГРОМАДЯН НА РІВЕНЬ ЗАДОВОЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЮ ВЛАДОЮ <i>Житня Єлизавета Дмитрівна</i>	234

ПРОБЛЕМИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	
<i>Потапчук Максим Олексійович, доц. Чичков А.Г.</i>	236
МІСІЯ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЧНОГО ВИМІРЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	
<i>Коваль Олександр Олегович, доц. Чернишева О.М.</i>	238
ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	
<i>Доценко Ганна Євгенівна, доц. Чичков А.Г.</i>	239
БІЗНЕС У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВИКЛИКИ, ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА	
<i>Головко Андрій Олегович, доц. Чичков А.Г.</i>	241
ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВИХ БІЗНЕС-МОДЕЛІ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ	
<i>Солдатенко Тетяна Олександрівна, доц. Чернишева О.М.</i>	243
СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО МАРКЕТИНГУ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ РЕФЛЕКСИВНОГО УПРАВЛІННЯ	
<i>Гулінкова-Рожкова Інна Володимирівна</i>	244
ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ	
<i>Митрофанов Іван Олександрович</i>	246
НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МІСІЇ ПІДПРИЄМСТВА	
<i>Малиш Володимир Олегович, доц. Чернишева О.М.</i>	248
ШКОЛИ СТРАТЕГІЙ: СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	
<i>Авдієнко Владислав Анатолійович, доц. Чернишева О.М.</i>	249
РИНОК ТВЕРДОГО ПАЛИВА: ПРАКТИКА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	
<i>Троцило Олександр Вікторович, доц. Чичков А.Г.</i>	251
ІМЕННИЙ ВКАЗІВНИК	253

Шановні колеги! Друзі!

Традиційна Всеукраїнська інтернет конференція здобувачів вищої освіти і молодих учених «Україна – світ: діалог культур» присвячена Міжнародному дню філософії.

Особливістю Конференції цього року є розширення тематичних напрямків: наряду з традиційними, присвяченим діалогу національних культур в різних формах, додалися дослідження з психології, освіти, діджиталізації, сучасних міжнародних відносин, бізнесу в умовах глобалізації, а також методик та концепції розвитку фізичної культури молодих поколінь.

Разом з нами засновниками цієї Конференції є також Дніпровський університет імені Олеся Гончара і Університет митної справи та фінансів.

Всі ці цікаві та актуальні напрямки досконально потребують активності молодих людей, їх творчих ідей, наполегливості в досягненні мети в розбудові нашої держави і формування особистої траєкторії досягнення сенсу свого особистого життя.

В свій час Аристотель назвав філософію «царицею» усіх наук, в наш час вона є царицею духовного світу людини, об'єктивуючи в собі дослідження людини, культури, тенденцій розвитку як країни, так і самої сучасної людини. Тому під «дахом» філософії зібрались люди творчі, різносторонні в своїх інтересах і потребах, які шукають для себе відповіді на актуальні питання сьогодення і дивляться з надією у майбутнє.

В цей воєнний час не можу не згадати невеликий трактат І.Канта «До вічного миру», де він стверджує, що «жодна держава не повинна силою втручатися в Конституцію чи уряд іншої держави» і пропонує проект «вічного миру» – оригінальну модель міжнародних відносин і міжнародної безпеки, засновану на дотриманні норм міжнародного договору та на діяльності особливої міжнародної організації – федерації суверенних, незалежних і рівноправних держав. Вимоги миру постають у Канта як вимоги самого розуму, а вічний мир розглядається як продиктований цим розумом моральний обов'язок для усіх.

Завідувач кафедри філософії та
українознавства ДВНЗ УДХТУ

Анатолій ЧИЧКОВ

Секція 1

**ДІАЛОГ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР
(МОРАЛЬ, МИСТЕЦТВО, ПОЛІТИКА,
РЕЛІГІЯ, ІНТЕРПРЕТАЦІЯ
ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ)
ЄДНІСТЬ В РІЗНОМАНІТТІ**

ДІАЛОГ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР. ЄДНІСТЬ В РІЗНОМАНІТТІ

Варапай Дар'я Сергіївна

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Діалектична інтеграція усієї світової культури може спостерігатися нами у різноманітних аспектах, таких як політика, релігія, мистецтво, історія, філософія. Але, безумовно, кожна нація має свої автентичні та неповторні кольори, в які зафарбована її особиста, національна культура. Таку диференціацію ми можемо помітити в усіх вищезазначених аспектах, окрім одного, що буквально має на меті знайти єдність у цьому вихрі різноманіт'я. І, звісно ж, йдеться про філософію.

Упродовж тривалого часу два найбільші світи – Схід та Захід, – розглядалися науковцями, філософами та митцями як абсолютно непок'єднані парадигми. «Захід» найчастіше інтерпретувався як раціоналістична, утилітарна, антропоцентрична, матеріальна культурна сфера. Тоді як протиставлений їй «Схід» був орієнтований на духовність, космоцентризм, ірраціональність та містику. Але для більш ширшого аналізу цих двох феноменів необхідно спершу виявити ціннісні зв'язки та закономірності цих різних світів, способи формування понять, і вже потім виявляти кореляцію та шукати «спільні знаменники».

Розглядаючи філософію Західного світу ми можемо побачити тенденцію західного мислення – воно послідовне, логічне (адже не даремно саме в Європі виникла логіка та поняття науки), спрямоване на дослідження навколишнього світу, орієнтоване на знання та рацію. Західна філософія була спрямована на пошуки онтологічно-гносеологічних проблем методами наукового аналізу, побудови раціоналістичних конструкцій, спогляданням дійсності та пошуками відповідностей між реальним світом та суб'єктивною інтерпретацією його феноменів. Тож, західна людина через сумнів прийшла до побудови нового світу, і побачила до яких дивовижних речей можуть привести технології. А технології з'явилися не з архаїки та авторитарних ідей, а саме зі здивування.

Стиль східної філософії ближчий до художньо-образного, а митець, як ми знаємо, – досить чуттєва натура. Так і східна людина, розчиняючись в найзагальнішому, перебуваючи в полоні «чистих сенсів» створює перші відомі у світі філософеми на берегах первісних цивілізацій. Вся увага зміщена на внутрішній світ та його споглядання, на душу та її етичні

аспекти. Традиція та архаїка – основні провідні мотиви східної філософії, що керувалася зазвичай канонічними текстами, такими як Коран та Веди. Культурна замкнутість країн сходу, обумовлена саме цим слідуванням традиціям, як не дивно, не вплинула на замкненість філософсько-релігійних систем, і починаючи з глибокої давнини ділилася знаннями зі всіма, хто тільки захоче заглибитися в цей світ.

Кооперація західної на східної культурних парадигм відбувалася ще задовго до часів Платона та Арістотеля, коли Александрійська бібліотека була осередком світового знання, а Єгипет приймав на навчання всіх охочих. Вже тоді західні філософи, навчаючись у східних майстрів думки, інтегрували здобуту інформацію у свої наукові та природничо-філософські праці. Також, ісламські філософи, зокрема Авіценна та Аль-Фарабі зверталися до античної філософії, поєднуючи її зі своїми традиціями.

Вже більш сучасні європейські філософи, зокрема представники ірраціоналізму, інтерпретували східну думку у західноєвропейському контексті як вияви волі, відчуття, сили духу та свободи. Наприклад, усім відомий Артур Шопенгауер надихався ідеями буддизму на Упанішад, розглядаючи цей світ як вияв волі. Фрідріх Ніцше теж використовував у своїх роботах елементи східної думки, такі як вічне повернення та ідеї внутрішньої волі. Хоча вплив сходу у Ніцше не такий прямий та систематичний, та все ж це дозволило йому розширити спектр своєї філософії. Також у філософа Нового часу Готфріда Ляйбніца концепція «монад» та ідея про гармонії приватних світів взяли коріння в індійській філософії, зокрема у Веданті.

Отже, усі ці філософи взаємодіяли з ідеями Давнього Сходу, привносячи власні інтерпретації та стимулюючи розвиток європейської культури. Визбираючи думки різних світів та компілюючи їх у діалектичній формі, мислителі знаходили нові способи та підходи до розуміння екзистенції, відчуттів та внутрішнього світу людини. Такий діалог культур дійсно є плідним та значущим в історії людського розвитку, та висвітлює протилежності в іманентній єдності.

УКРАЇНА – МІСЦЕ КУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ ТА РІЗНОМАНІТТЯ

Мозуленко Злата Олександрівна, доц. Дашко Н.С.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

У світі, населеному більш ніж сімома мільярдами людей, культурна різноманітність є однією з найбільш примітних та цінних особливостей. Кожна країна, регіон і навіть місто має свої унікальні традиції, мови, обряди та звичаї, історію та специфічність. У цьому контексті Україна виступає як особлива частина світу, де культурний діалог і різноманіття мають яскраве вираження й особливий вагомий вплив.

Україна, розташована в Східній Європі, відзначається своєю багатогранною культурною спадщиною. Із множини історичних впливів виникли унікальні традиції, які сприяли розвитку культури країни в цілому.

Однією з найважливіших рис культурного різноманіття України є багатомовність. Крім української, яка є державною мовою, у країні функціонує значна кількість інших мов (зокрема польська, угорська, румунська та інші), адже етнічні спільноти використовують свої національні мови, зберігаючи культурну ідентичність. Завдяки цьому створюється унікальна можливість для мовного та культурного обміну.

Наша країна відзначається багатозаровою релігійною різноманітністю. Християнство, іслам, іудаїзм та інші релігії співіснують на цій території, роблячи її місцем культурного взаємодії та діалогу. Різні свята, обряди й релігійні фестивалі об'єднують представників різних конфесій у великій спільноті.

Ще однією важливою складовою культурного різноманіття України є гастрономічна спадщина. Страви та стилі кулінарії різних регіонів країни вражають своєю неповторністю. Вони відображають вплив різних культур і століть обміну досвідом.

Культурний діалог в Україні не обмежується лише внутрішніми факторами. Країна завжди була важливою ланкою на світовій карті культурних обмінів. Необхідно відзначити вплив інших культур на українську музику, літературу, мистецтво та архітектуру. Наприкінці 20-го – початку 21-го століття Україна стала свідком важливих змін у політичному, економічному та соціокультурному плані [3, с. 68]. Розширення глобальних зв'язків і доступ до інтернету об'єднують світ. Це створює можливості для ще більшого культурного обміну та діалогу між Україною та іншими країнами.

Культурне різноманіття та діалог є неоціненними активами для будь-якої країни. Вони наповнюють суспільство, допомагають зрозуміти світ і розвивають толерантність. Україна, яка розпочала свій шлях до культурної незалежності, відіграє важливу роль у цьому глобальному процесі, ведучи

діалог та зберігаючи свою унікальність у світовому культурному суспільстві [3, с. 152].

Важливо відзначити, що Україна не є відокремленим культурним острівцем, це – частина світового культурного співтовариства. Культурний діалог з іншими країнами й регіонами, такими як Європа, Азія та Америка, стає все більш інтенсивним завдяки глобалізації та досягненням сучасних технологій.

Україна веде активний культурний обмін, організовує фестивалі, виставки, концерти та інші заходи, що допомагають репрезентувати свою культуру світовій громадськості й сприяють збагаченню культур інших народів [2, с. 58].

Отже, усе вищезазначене свідчить про те, що Україна є місцем культурного діалогу та різноманіття. Наша країна стала платформою для об'єднання різних культурних, мовних і релігійних груп у спільному зусиллі збереження та просування своєї культурної спадщини. Культурний діалог в Україні є ключовим елементом будівництва гідного, гармонійного та багатого суспільства.

Список використаних джерел

1. Матлай, Л. С. (2014). Історико-культурна спадщина України у цивілізаційному діалозі. *Historical and Cultural Studies*. 1. 1. 45–48 (дата звернення 19.10.2023).

2. Поливач, К. А. (2012). Культурна спадщина та її вплив на розвиток регіонів України / Наук. ред. Руденко Л. Г. Київ : Інститут географії НАН України, 208 с. (дата звернення 19.10.2023).

3. Софій, О., Мацелюх, А., Шимків, І., Шинаровська, О., Кучерявий, Ю. (2020). Сприяння розвитку культури в Україні: дослідження зв'язків культурно-мистецької сфери та туристичної привабливості територій. <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2020/10/povna-versiya.pdf> (дата звернення 19.10.2023).

ЧИ Є МИ ЄДИНОЮ РОЗВИНЕНОЮ КОСМІЧНОЮ ЦИВІЛІЗАЦІЄЮ: ПРОБЛЕМИ ДІАЛОГУ

Білецька Марія Ігорівна, доц. Башкеєва О.М.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

З давніх давен людина цікавиться не тільки рідною для кожного з нас домівкою – планетою Земля. Ще у Стародавній Греції, коли вивчення космосу було обмежене науковими та філософськими спостереженнями, були створені астрономічні трактати і викладені перші моделі Сонячної системи. Незважаючи на те, що вивчення космосу давньогрецькими вченими мало суто теоретичний характер, їхні погляди на будову світу мали величезний вплив на подальший розвиток науки. Окрім інформації про розташування та склад небесних тіл, уже тисячі років людство турбує питання, на яке наразі немає однозначної відповіді: «Чи є ми єдиною розвиненою космічною цивілізацією»? А що, як ні? З одного боку, у вчених є різні мотиви для пошуку іншопланетних жителів, один з яких – співпраця. З іншого боку, варто було б оцінити можливі ризики. Завдяки сучасному рівню розвитку технологій та науки ми можемо розглянути цю тему більш конкретно.

Спроби знайти бодай якусь зачіпку можна простежити в роботах Френка Дрейка. Саме він розпочав проєкт «Озма» у Національній радіоастрономічній обсерваторії в Грін-Банку, Західна Вірджинія. Даний експеримент мав на меті відшукати позаземне життя у найближчих до Сонячної зоряних системах, використовуючи при цьому радіохвилі певної частоти. Приймач був налаштований на радіохвилі, довжина яких сягала 21 см і відповідала випромінюванню міжзоряного водню.

Об'єктами дослідження були зірки Тау Кита та Епсилон Еридана. На жаль, аналіз 150 годин записів не дав очікуваних результатів. Було зафіксовано лише один сигнал, проте він виявився помилковим. У той же час, Рівняння Дрейка стало справжнім проривом у світі астробіологічних теорій, адже мало за собою логічну складову й математичні розрахунки.

Вищезазначений метод був запропонований у 1960 році професором астрономії і астрофізики каліфорнійського університету в Санта-Крусі як можливий спосіб визначити гіпотетичну кількість позаземних цивілізацій у Галактиці Чумацький Шлях, які могли б вступити з нами у контакт.

Рівняння Дрейка враховує такі показники, як:

- кількість зір, які утворюються в нашій Галактиці за рік;

- частка зір, які мають планети;
- середнє значення кількості планет, що потенційно здатні підтримувати життя, на зорю, що має планети;
- ймовірність зародження будь-якої форми життя на планеті з відповідними умовами;
- ймовірність виникнення розумних форм життя на планеті;
- відношення кількості планет, розумні мешканці яких здатні до контакту і шукають його, до кількості планет, на яких є розумне життя;
- очікуваний вік таких цивілізацій. Пізніше були проведені додаткові дослідження і розрахунки кожного показника, в яких брали участь такі вчені, як Майкл Шермер, Чарльз Лінвівер, Тамара Дейвіс та інші. 2.211×10^{-7} – саме таким є остаточне значення розрахунків.

Окрім того, Рівняння Дрейка тісно пов'язане із парадоксом Фермі. Даний парадокс запропонував Енріко Фермі в 1950 році. Сутність його полягає в тому, що у людства є низка доказів, і віра в те, що ми не одні у Всесвіті. Але немає жодних спостережень, які б могли це підтвердити.

Таке поєднання є цілком парадоксальним і породжує певний висновок: наше розуміння природи, або наші спостереження є помилковими. В контексті Фермі-парадоксу в подальшому виникла теорія темного лісу, згідно з якою кожна цивілізація у Всесвіті зацікавлена в тому, щоб залишати своє існування якнайбільше прихованим задля її збереження і уникнення можливих загроз.

Наразі питання про інші цивілізації у космосі залишається досі відкритим. Можливо, розвиток астрономії і проведення додаткових досліджень в майбутньому відкриє нам цю потаємну завісу. А до того часу космос залишається однією з найцікавіших і найпотаємніших загадок.

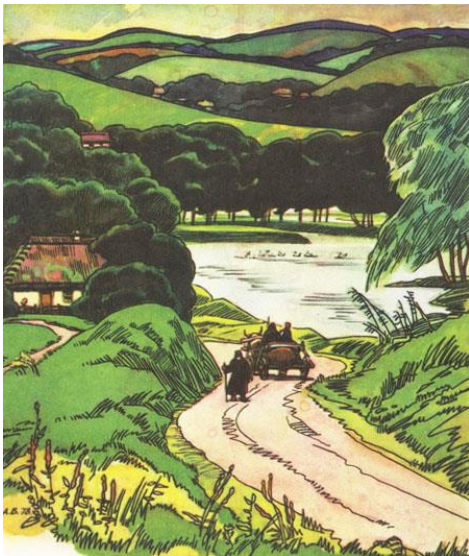
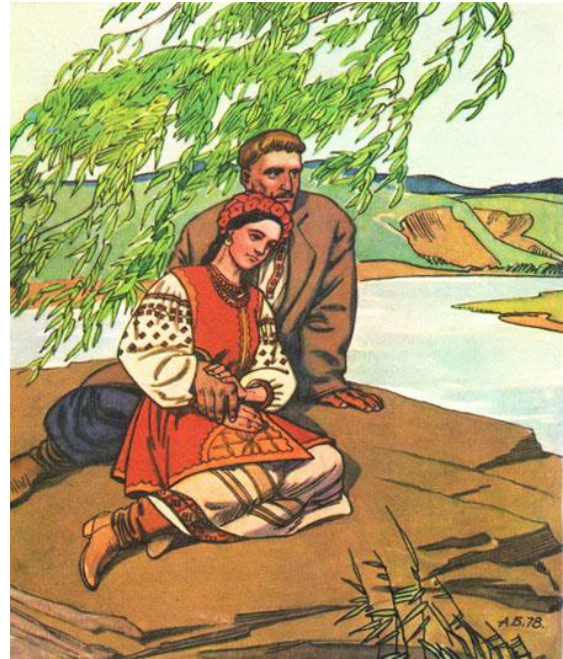
ВПЛИВ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРОЗИ XIX ст. НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Чорнобай Радислав Едуардович, докторка філософії Садовенко С.Г.

ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки ДВНЗ
«Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Кам'янське

Вплив європейської соціально-психологічної прози XIX ст. на розвиток української літератури був багатограним. Цей вплив виявився у таких аспектах:

1. Розвиток реалістичного методу в українській літературі. Європейська соціально-психологічна проза, яка відтворювала реалії життя суспільства, спонукала українських письменників до створення творів, що правдиво висвітлювали життя українського народу.

2. Введення нових тем та мотивів в українську літературу. Європейська соціально-психологічна проза відкрила для українських письменників нові теми та мотиви, такі, як соціальна нерівність, боротьба за права людини, психологія особистості.

3. Удосконалення художніх засобів в українській літературі, зокрема психологічного аналізу, соціальної критики, реалістичного зображення дійсності.

Українські письменники XIX ст. засвоїли європейські традиції реалістичного зображення дійсності, серед яких принцип об'єктивності; показ соціальних причин та наслідків людських вчинків; увага до психології людини; використання достовірних деталей та реалістичних засобів зображення.

Прикладом є творчість Панаса Мирного, який зазнав впливу французьких письменників-реалістів, зокрема Оноре де Бальзака та Гюстава Флобера. Це представлено в його романі «Хіба ревуть волі, як ясла повні?», в якому він реалістично зобразив життя українського села у XIX ст. Також у творчості І. Франка бачимо відображення тенденцій розвитку красного письменства, започаткованих французьким реалістичним і натуралістичним романом. Намагаючись створити жанр українського соціального роману, він ішов шляхом аналізу «великих сучасних питань в коротеньких картинах у дусі нової європейської школи», тобто в дусі братів Гонкурів, Флобера, Золя [1]. Іван Нечуй-Левицький, який був одним із основоположників українського реалізму, широко використовував у своїх творах досвід європейської соціально-психологічної прози. Наприклад, у романі «Кайдашева сім'я» він майстерно відтворив психологію українських селян, їх побутові звичаї та традиції.

Отже, європейська соціально-психологічна проза XIX століття мала значний вплив на розвиток української літератури.

Список використаних джерел

1. Давиденко Г. Й., Чайка О.М. Історія зарубіжної літератури XIX початку XX століття : навч. посіб. 2-ге вид. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 400 с.

Ілюстрації до «Кайдашевої сім'ї» Анатолія Базилевича

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В МУЗЕЯХ УКРАЇНСЬКОГО ЖИВОПИСУ

Кононенко Аріна Олександрівна, проф. Калашнікова О.Л.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

Музеї українського живопису є невід'ємною частиною культурної спадщини країни і відіграють ключову роль у збереженні та відтворенні цінних творів мистецтва. Їхня колекція – справжня скарбниця вишуканості та таланту українських митців. Крім того, музеї, як центри, що об'єднують різні культури, надають відвідувачам унікальні можливості для взаємодії та обміну досвідом з іншими культурними групами. Це допомагає поглибити розуміння різних культур і розвинути спільне відчуття єдності серед різноманіття. Музеї допомагають розкрити та прославити унікальні характеристики культурної спадщини та виявити взаємовплив різних культурних течій. Вони стають просторами, де можна не лише познайомитися з мистецтвом, а й зануритися у світи різноманітних традицій та відкрити глибинні зв'язки між ними.

Музеї стають невід'ємною частиною культурного ландшафту, де

відбувається жвавий і важливий міжкультурний обмін ідеями, традиціями та високим мистецтвом. Вони є справжніми майданчиками, що збирають представників різних культурних груп і створюють унікальні можливості для спілкування та

обміну досвідом. Цей обмін дозволяє кожному учаснику збагатити свій культурний досвід, розширити свій світогляд, а також поглибити своє розуміння та оцінку різнобарвності культур. Ці спільні зусилля допомагають збагатити культурний капітал кожного та сприяють створенню відкритого та взаємоповажного суспільства.

Для успішної міжкультурної комунікації важливо, щоб музей був відкритим та доступним для різних аудиторій. Це означає створення комфортних умов для усіх відвідувачів, незалежно від їхніх індивідуальних потреб та можливостей. Серед можливих заходів може

бути мультимовна інформаційна підтримка, що дозволяє кожному відвідувачеві отримати необхідну інформацію на мові, яка є йому зрозумілою. Додатково, важливим аспектом є адаптація для людей з особливими потребами, що включає в себе створення зручних шляхів доступу, наявність підйомників чи пандусів для мобільних крісел, а також інші спеціальні засоби, що полегшують відвідування музею для всіх категорій гостей. Окрім цього, інтерактивний переклад текстів та описів робіт може бути ефективним інструментом для забезпечення взаєморозуміння та збагачення культурного досвіду відвідувачів з різних країн та мовних груп.

Експозиції в музеях українського живопису відіграють важливу роль у сприянні взаєморозумінню між різними культурами. Правильно підібрані та організовані виставки стають справжнім інструментом для відкриття унікальних особливостей та цінностей кожної культури. Своїми творами українські митці можуть розкрити нам різноманітні грані та глибини національної спадщини. Крім того, експозиції світових письменників та скульпторів представлена в музеї, дозволяє виявити спільні риси та взаємовплив різних культурних течій. Це особливо важливо для розуміння взаємодії та впливу міжнародних мистецьких традицій на українське мистецтво, виявлення взаємно обраних традицій та інновацій. Експозиції стають важливим медіатором у процесі сприяння взаєморозумінню та взаєминам між культурами через мову мистецтва.

Освітня діяльність музеїв є необхідним елементом міжкультурної комунікації та впливає на формування обережного та відкритого ставлення до культурної спадщини. Вона включає різноманітні освітні програми, лекції та майстер-класи, покликані розширити знання відвідувачів з усіх аспектів мистецтва та культури. Крім того, просвітницька робота музеїв сприяє розвитку толерантності та взаємної поваги, оскільки дає можливість краще зрозуміти та оцінити різноманіття форм культурного самовираження. Цей процес не тільки допомагає отримати важливі знання, але й сприяє формуванню важливих особистих цінностей, тим самим допомагаючи створити більш відкрите та інклюзивне суспільство.

Сучасні технології відіграють важливу роль у покращенні міжкультурної комунікації в музеях. Використання інноваційних засобів, таких як віртуальні тури та інтерактивні програми, відкриває широкий спектр можливостей для всіх категорій туристів. Наприклад, у музеї історії Дніпра така технологія може включати віртуальні тури, де кожен може переглянути та дослідити експонати, навіть якщо він фізично відсутній. Це не лише розширює географічне охоплення відвідувачів, а й створює можливості для поглибленого вивчення історико-культурних аспектів колекцій музею. Зокрема, такі технології сприяють взаєморозумінню та обміну досвідом між культурами, роблячи музейний досвід більш доступним і привабливим для різноманітної аудиторії.

Міжкультурна комунікація в музеях ефективно сприяє толерантності та взаєморозумінню між представниками різних культурних груп і є необхідною умовою для створення гармонійного та мирного соціального середовища. Крім того, вона сприяє створенню відкритого та інклюзивного культурного простору, де кожен відчуває себе частиною величезної та різноманітної світової спільноти. Такі заходи, як міжнародні конференції, присвячені мистецтву в музеях, сприяють обміну ідеями та досвідом між професіоналами з різних країн, що ще більше розширює можливості для міжкультурного обміну та сприяє позитивному розвитку суспільства в цілому.

МІЖКУЛЬТУРНИЙ ДІАЛОГ В МУЗЕЯХ ДНІПРА

Кий Олеся Володимирівна, проф. Калашнікова О.Л.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

У нашому житті, де насичене культурне розмаїття, міжкультурний діалог стає фундаментальним чинником для взаєморозуміння та співпраці. Завдяки стрімкому зростанню культурного обміну із розвитком технологій та зручностями подорожей, зближення різних культур стає невід'ємною частиною. Значення міжкультурного діалогу полягає також у збереженні культурної спадщини та унікальності кожного народу.

Міжкультурний діалог в музеях базується на ряді ключових принципів: врахування різноманітності аудиторії, використання інтерактивних технологій для полегшення взаєморозуміння, а також

сприяння відкриттю та збереженню культурної спадщини. Спрямованість на ці принципи дозволяє музеям Дніпра стати не тільки об'єктом культурного споживання, але і живою платформою для підтримки взаєморозуміння та розвитку міжкультурного діалогу.

Пропоную розглянути вам лише деякі фрагменти нашого музейного маршруту, який ми, студенти спеціальності «Культурологія (Експертиза культурних цінностей)» проклали і яким пройшли, вивчаючи дисципліну «Вступ до спеціальності».

1. Дніпропетровський національний музей імені Д.І.Яворницького, створений ще у 1849 р., об'єднав декілька громадських та приватних колекцій і має сьогодні тисячі одиниць зберігання, серед яких і славнозвісні половецькі «баби», Керносівський ідол та колекція козацьких

старожитностей. Будучи розташований у самому серці Дніпра, він став важливим центром. Експозиція музею відображає багатогранність історії регіону, представляючи різні періоди та аспекти життя місцевих громад. А також сприяє партнерським програмам та обмінам з іншими музеями світу. Це дозволяє не лише привертати увагу до багатогранності місцевої історії, але і вносити вклад у глобальний діалог про культурну спадщину. Завдяки своїм ініціативам, музей імені Дмитра Яворницького стає платформою, де різні культури зустрічаються, діляться своєю спадщиною та взаємно навчаються.

2. Зоологічний музей ДНУ. Об'єкт дивовижної природної різноманітності стає невід'ємною частиною культурного життя міста. Використання своїх колекцій, які демонструють різноманітність видів і екосистем, для створення унікального простору, де відвідувачі, представники різних культур, можуть взаємодіяти з природним світом разом. Спостереження за екзотичними тваринами та вивчення їхньої поведінки сприяють спільному розумінню природи та відкривають нові горизонти дослідження.

3. Планетарій Ноосфера. Об'єднання різних культур навколо загального інтересу до космосу та науки. Планетарій створює місце для спільного вивчення та розуміння найвіддаленіших куточків всесвіту. Його проєкції та експозиції не тільки надають унікальні візуальні враження, але й сприяють розширенню горизонтів знань, створюючи спільну мову для відвідувачів різних культур. А також сприяє поглибленню різноманітності та спільного розуміння наукового світу, що веде до покращення міжкультурних відносин.

4. Дніпровський художній музей. Музей є платформою для презентації різноманітних художніх традицій. Відвідувачі отримують можливість вивчати роботи митців різних епох та культур, що розширює їх

культурний горизонт. Взаємодія з творами мистецтва різних стилів та течій сприяє усвідомленню розмаїття та багатства культурного спадку. Його роль полягає в тому, щоб об'єднувати людей, розкриваючи красу та багатство світової художньої спадщини.

5. Літературне Придніпров'я. Музей відіграє ключову роль у збереженні та популяризації літературної спадщини регіону. Експозиції та виставки представляють твори письменників різних культур, що сприяє

розумінню та цінуванню різноманітності мов та стилів. Музей ініціює тематичні фестивалі та культурні заходи, на яких представники різних культур можуть демонструвати свою творчість та традиції.

Музеї Дніпра відіграють визначну роль у розвитку міжкультурного діалогу, створюючи унікальні простори для зустрічі та обміну ідеями між різними культурами. Кожен з них виступає не тільки як зберігач культурної спадщини, але і як каталізатор зближення та взаєморозуміння різних етнічних груп. Експозиції цих музеїв дозволяють виявити як загальнокультурні універсалії людства, так і самобутність кожної культури. Цей міжкультурний обмін не лише збагачує культурний ландшафт Дніпра, але і створює основу для побудови відкритого та толерантного суспільства. Таким чином, музеї стають платформами для об'єднання, і в їхніх стінах відбувається справжній міжкультурний діалог.

ДОХРИСТИЯНСЬКІ ВІРУВАННЯ СЛОВ'ЯН У КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ КУЛЬТУРИ

Сушко Олег Владиславович, проф. Калашнікова О.Л.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

Дохристиянські вірування слов'ян загалом та українців зокрема мало відомі з багатьох причин. У першу чергу, у знаки дається відсутність писемних джерел, створених безпосередньо в період розвитку давньослов'янської міфології – ми маємо лише пізніші записи, які з'явилися вже після приходу християнства. Але навіть вони не дають чіткої відповіді на запитання, у що вірили наші пращури? Справа в тому, що більшість з цих середньовічних текстів відносяться до категорії так званих «Слів» – анти-язичницьких церковних творів, тож об'єктивної інформації з них дістати можна дуже небагато. Також є ще більш пізні фольклорні джерела, XV-XVII ст., але вони представляють собою скоріше симбіоз давніх вірувань із християнством, а не міфологічні твори в чистому вигляді. Утім, ця частина нашої культури не є повністю загадковою, адже дещо ми все таки можемо дослідити. Допомагають у цьому візантійські джерела V ст., пізніші німецько- й латинсько- мовні твори, грецькі (деякі дослідники ототожнюють геродотівських скіфів-орачів із праслов'янами), а особливе місце посідає «Слово о полку Ігоревім», у якому подається багато дохристиянських міфологічних вірувань слов'ян. Тож ми повинні розуміти, що давньослов'янська міфологія не була ізольованою, вона розвивалася паралельно з іншими культурами і є так само важливою, як, наприклад, кельтська або етрусська.

Давньослов'янська міфологія постала з індоєвропейських вірувань. Звідси в нас є загальновідомий для всіх народів світу бог неба й блискавки (бог Перун), мати-Земля (богиня Мокша), ряд богів-близнюків (Ярило-Яриліха, Лада-Ладо, Лель-Полель) тощо. Якщо проводити паралелі зі світовою культурою того часу, праслов'янська міфологія має багато схожого з іншими культурами. Це відбивається в основних дохристиянських міфах, пов'язаних зі світобудовою: слов'янам був відомий образ Дерева Життя, як символу світу; бога-Сонця (Сварога), що їздить небом на колісниці та боронить світило від злих сил тощо. Звісно, слов'яни, як і всі народи, у розвитку своєї міфології пройшли етапи анімізму, тотемізму та фетишизму. Анімізм (віра в одухотвореність навколишнього світу) взагалі був домінуючою частиною праслов'янською міфології, тому одна з особливостей, яка відрізняє слов'янські вірування від інших народів, це наявність багатодемонології замість чітко окресленого пантеону богів. Це віра в різноманітних домовиків, лісовиків, водяних, рожениць тощо. Слов'янський тотемізм можна простежити, наприклад, у зооморфних

перетворювання царів у «Слові о полку Ігоревім», де є такі вирази, як «біжить вовком», «летить соколом», а одного з царів взагалі називають Туром за його силу та могутність. Дохристиянський фетишизм зберігся й після хрещення Русі, але був об'єднаний із християнськими обрядами.

Деякі аспекти праслов'янських вірувань були запозиченими в інших народів і, знову ж таки, свідчать про перебування давніх слов'ян у контексті світової культури. Деякі дослідники вважають, що обряд посмертної кремації був запозичений слов'янами у мандрівних буддистів-проповідників. Символ вужа, як захисника, взятий, безумовно, у давнішої трипільської культури. Власне, пантеон богів може бути, якщо не запозичений, то натхненний, античними або месопотамськими культурами.

Утім, давньослов'янська міфологія не була загальноприйнятою в усіх слов'ян і відрізнялася від племені до племені. Якщо казати саме про предків українців, про слов'ян, що жили на території сучасної України, їх відрізняла відсутність храмів та жерців, які, наприклад, були дуже популярними у слов'ян північних. Замість цього всі обряди на нашій території здійснювалися на капищах, спеціальних місцях на природі, галявинах, гаях (тут бачимо паралель із давньоримською традицією) або безпосередньо біля ідолів – дерев'яних (рідше кам'яних) статуях, що зображували богів.

Наразі можна зробити висновок, що давньослов'янська міфологія була достатньо самобутньою, але, перебуваючи у стані постійного діалогу з сусідніми, давнішими або більш розвиненими культурами, зазнавала в них певних запозичень. Після приходу християнства на слов'янські землі, багато міфологічних пам'яток було знищено.

Зараз ми можемо спостерігати відголоски давніх слов'янських вірувань у повсякденному житті. Їх легко помітити в мові. Такі вирази, як «дощ іде», «сонце виходить», «блискавка б'є» постали з анімістичних вірувань у те, що природа навколо жива, а значить рухається так само, як і будь-яка інша жива істота.

Список використаних джерел

1. Попова Н.В. : Іван Огієнко «Дохристиянські вірування українського народу»: Центр навчальної літератури – Київ, 2020 . – 320 с.

МАНЬЄРИЗМ ЙОГО ВПЛИВ НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА

Славянцева Вілена Володимирівна, доц. Какуріна І.І.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Маньєризмом прийнято називати течію в європейському мистецтві XVI століття, що відображала кризу гуманізму епохи Відродження. Батьківщиною маньєризму, як і Ренесансу, є Італія. Течія, що доволі масштабно поширилась територією Європи, не могла не прийти до нашої країни. Мистецтво різних країн не існує у вакуумі – між ними завжди відбувається взаємний вплив. Аналогічна взаємодія відбувалась і у XVI – XVII столітті між культурами країн західної частини Європи та України.

Основним шляхом потрапляння маньєризму до України (наприкінці XVI–початку XVII століття) є діяльність іноземних майстрів на Галичині. Також велика кількість українських архітекторів та художників отримали змогу навчатися у іноземних мистецьких школах. Коли вони повертались в Україну, то переосмислювали українське мистецтво у контексті традицій, засвоєних ними у Західній Європі.

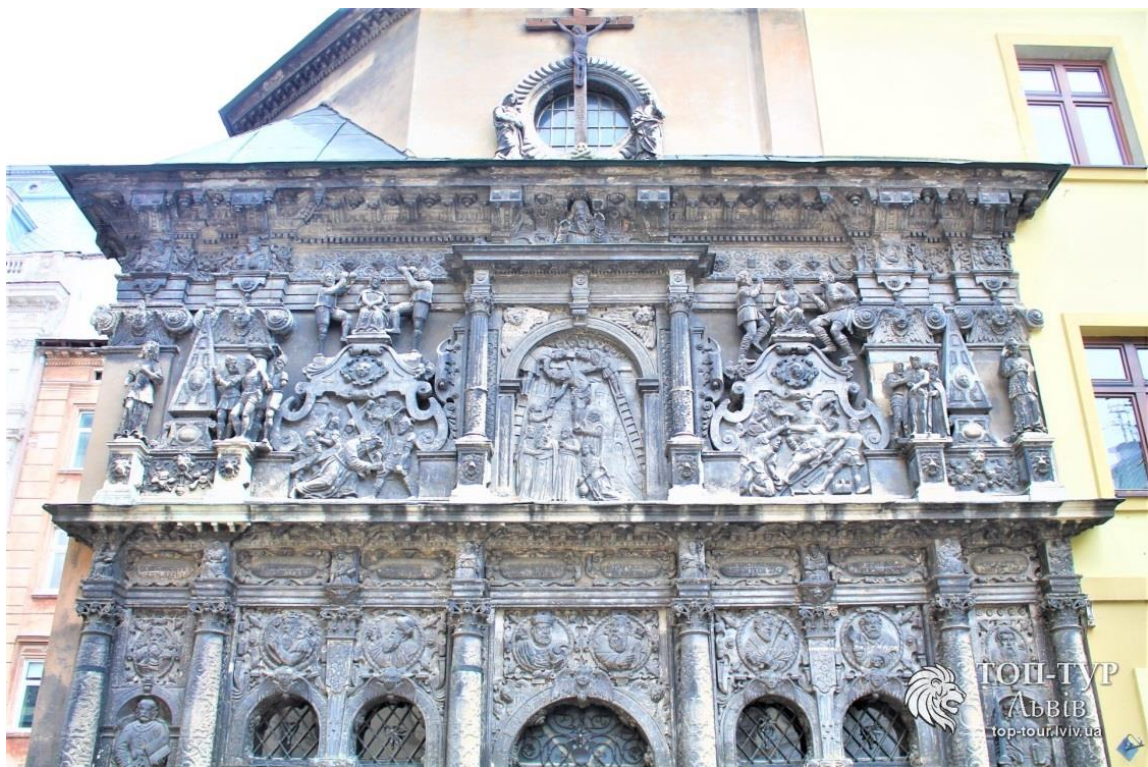
Маньєристичний стиль зустрічається в архітектурі Львова XVII століття (як у вигляді елементів оформлення будівель, так і архітектурне вирішення самих будівель). Найбільш помітними є будинки на Площі Ринок, церква святого Андрія (бернардинський костел), каплиця Боїмів та каплиця Кампанів, Королівський арсенал та монастир бенедиктинок. Маньєристичні елементи є у архітектурі багатьох населених пунктів Західної України (Жовква, Бережани, Рогатин, Золочів, замки у селах Свірж, Олесько, Підгірці, Старе Село та інших).

Населення Києва в другій половині XVI століття становило лише близько 10–12 тис. Осіб. Він був слабо розвинутим містом. Тому стиль маньєризму на території Східної України майже не розвинувся, або найімовірніше пам'ятки цього стилю не збереглися. Вони були знищені постійними війнами (численні татарські напади, польсько-турецькі, польсько-українські, та польсько-російські війни), які проходили на цій території впродовж XVII століття та численними пожежами. Також варто зазначити, що на території Придніпрянщини, Поділля, Волині в цей період міста будували здебільшого із дерева, тому вони теж часто потерпали від пожеж. Отже, існують лише поодинокі свідчення існування маньєристичного стилю в мистецтві Центральної та Східної України. Це – церква Св. Іллі в родинному селі Богдана Хмельницького Суботові на Черкащині (фасад церкви виконаний у характерній маньєристичній формі), яка збереглася до наших часів, малюнок А. Вестерфельда 1651 року зі зображенням собору Св. Софії в Києві у переробленому в стилістиці маньєризму вигляді, та мідна модель іконостасу із Успенського собору

Києво-Печерської Лаври, в якій наявні яскраві ознаки маньєристичної стилістики в декоративному різьбленні.

Риси мистецтва маньєризму можна простежити у розвитку українського живопису та скульптури цього періоду. Під час маньєризму українську ікону почали зближувати із західноєвропейськими картинами. З'являється вільне трактування композиції, розвивається багатоплановість зображення та приділяється значна увага одягу героїв малюнку. Композиції динамічні: фігури можуть мати манірні жести, бути у повітрі або взагалі застигати. Прикладами іконостасів виконаних у стилі маньєризму можуть бути іконостаси із Успенської та П'ятницької церков, де простежується вплив західноєвропейських гравюр із Біблій Г. де Йоде та М. Піскатора.

Присутність маньєристичного стилю в архітектурі XVII століття (як у вигляді елементів оформлення будівель, так і архітектурне вирішення самих будівель) є значною, і поки що недостатньо вивченою та класифікованою.

Каплиця – склеп сім'ї Боїмів (1609-1617) – пам'ятка львівської архітектури
(архітектор і скульптор А. Бемер)

ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ МУЗЕЮ ІСТОРІЇ ДНІПРА

Савко Дмитро Вікторович, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Культурна спадщина міста Дніпро є історичним надбанням містян та України в цілому, яка визначає національну та локальну ідентичність населення міста, наочно увиразнює його історичні, соціокультурні, громадські та мистецькі традиції, презентує в національному культурному просторі регіональний колорит й специфіку Придніпров'я як одного з провідних центрів національної культури країни.

Початок широкомасштабної агресії РФ проти української держави актуалізував перед працівниками культури питання про кардинальну перебудову діяльності музейних закладів, перед якими постала ціла низка вагомих завдань, пов'язаних зі невідкладним захистом, збереженням культурної спадщини Придніпровського регіону у відповідності до нормативних вимог вітчизняного та міжнародного законодавства в сфері охорони культурних цінностей. Активні воєнні дії поставили під загрозу існування цілих колекцій та комплексів історичних артефактів, мистецьких предметів, які визначають самобутність культурного коду української нації.

Війна стала справжнім викликом для керівництва, наукових співробітників та технічного персоналу Музею історії Дніпра, яким вперше довелось працювати в умовах надзвичайної кризової ситуації, пов'язаної з невідкладним порятунком раритетних предметів культурної спадщини.

Під керівництвом профільного департаменту Дніпровської міської ради була налагоджена тісна співпраця з іншими музейними установами міста та Придніпров'я, що дозволило в оптимальний спосіб скоординувати діяльність, з'ясувати нагальні першочергові потреби музеїв в умовах війни.

В першу чергу очільниками музейних установ, провідними науковцями та фахівцями з музейної справи було приділено значну увагу проведенню загальної реорганізації музейної експозиції з метою збереження унікальних історичних предметів, які були пов'язані з минулим міста, мали визначальну мистецьку, історичну та археологічну цінність. До цієї роботи були широко залучені провідні наукові

співробітники, експерти-мистецтвознавці, приватні колекціонери, волонтерські організації міста.

Насамперед були вжиті необхідні заходи щодо унеможливлення пошкодження або знищення під час воєнного конфлікту зібрання музейних колекцій. З цією метою значна частина раритетних експонатів Музею історії Дніпра була заміщена копіями або знята з експозиційного огляду з подальшою консервацією. Особливу цінну частину колекції музейних предметів було промарковано, упаковано й складено у службових приміщеннях, підготовлено до евакуації у спеціальні укриття у відповідності до вимог міжнародного гуманітарного законодавства, яке свого часу було ратифіковано Україною.

Музейна установа міста в якості гуманітарної допомоги в стислі терміни отримала від різних міжнародних організацій необхідні пакувальні матеріали для захисту й подальшої евакуації унікальних експонатів зі своєї колекції.

Паралельно, силами співробітників, представників місцевої адміністрації, виконавчих органів місцевого самоврядування було організовано забезпечення внутрішніх приміщень Музею історії Дніпра від можливого ураження уламками російських боєприпасів, була посилена охорона установи, вжиті невідкладні заходи щодо підвищення протипожежної безпеки службових приміщень, де зберігалися колекції історичних предметів. Після організації бомбосховища в приміщеннях установи, налагодження системи оповіщення відвідувачів в разі виникнення небезпеки ракетних ударів, Музей історії Дніпра відновив прийом відвідувачів.

Нові реалії життя в умовах воєнного конфлікту зумовили комплексну реорганізацію всієї адміністративної, наукової, виставкової, культурно-масової роботи, фінансової діяльності муніципального закладу культури. Зокрема було змістовно підготовлена та проведена низка тематичних виставок, експозиції яких відображали перебіг збройної боротьби ЗСУ з російськими окупантами, відтворювали драматичні сторінки оборони полком «Азов» Маріуполя, демонструючи містянам жахливу картину трагедії мирного міста, мешканці якого стали невинними жертвами військових злочинів, скоєних підрозділами армії РФ на підставі наказів її політичного керівництва.

Одночасно були організовані тематичні виставки з історії розвитку кіномистецтва, фотографії, які предметно ознайомили відвідувачів з творчим доробком та мистецьким спадком катеринославських режисерів, кінодокументалістів, фотографів.

Співробітники музею брали активну участь в організації збору коштів на поточні потреби ЗСУ, проводили благодійницькі екскурсії для переміщених осіб з районів бойових дій, підготували низку розважальних майстер-класів, тематичних лекцій, квестів, театралізованих вистав, загальноміських культурно-масових заходів для дітей вимушених переселенців, бійців ЗСУ, пересічних мешканців міста. Паралельно, музейна установа розпочала плідну роботу з фондування колекції предметів, які відображали перебіг збройного протистояння з окупантами, налагодивши тісну співпрацю з представниками окремих військових підрозділів, створивши на своїй території інсталяцію фрагментів військової техніки окупантів, яка була знищена українськими воєнними. Наукові співробітники Музею взяли участь в проекті з перейменування міської топоніміки, що реалізовувався на підставі імплементації нормативних положень закону про декомунізацію громадського простору Дніпра, провели в різних районах міста для місцевих мешканців серію науково-популярних лекцій, які були присвячені визначними постатям на честь яких були перейменовані проспекти, вулиці, провулки, парки, сквери міста.

Одним з пріоритетних напрямків діяльності Музею історії Дніпра є участь в грантових проектах, які фінансуються за рахунок коштів міжнародних й вітчизняних благодійницьких організацій й установ. За їх фінансової підтримки були успішно реалізовані видання науково-популярних брошур, які відображають сторінки козацького періоду міста, що спростовують старі імперські та радянські міфологеми, формуючи нове бачення минулого в контексті модерних українських історичних наративів.

За грантової підтримки спонсорів були втілені у життя проекти адаптації музейного простору для людей з особливими потребами (виготовлені книги з історії міста шрифтом Брайля, виставлені предмети для тактильного огляду, створений новий аудіогід з докладним описом музейних експонатів, орієнтований на відвідувачами з вадами зору, фільми з історії міста проілюстровані субтитрами для осіб, які мають проблеми зі

слухом, до музейних зал встановлені зручні пандуси для відвідувачів з проблемами опорного апарату).

Попри складності військового часу, на базі музею була створена невелика експозиційна зала, присвячена професійній діяльності та історії лоцманів, поселення яких знаходиться в межах сучасного міста.

Музей історії Дніпра на практиці продемонстрував успішну адаптацію до умов роботи в обставинах військового часу, доклавши значних зусиль щодо збереження культурної спадщини для майбутніх поколінь містян.

ЗВИЧАЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ ЗА ТВОРЧИСТЮ ПИСЬМЕННИКІВ ХІХ ст.

Абакулкін Кирило Вікторович, к.п.н. Соснова М.А.

ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки ДВНЗ «Український
державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Кам'янське

Український народ – це дивовижна спільнота, яка зберегла свою унікальну культуру, традиції та звичаї протягом віків. Звичай українців становлять важливу частину їхнього спадку, вони віддзеркалюють духовність, віру та сприйняття світу цього народу.

М. Грушевський писав: «Мова вирішила долю українського відродження, відновивши розірваний зв'язок між інтелігенцією і народом...». Звідси й особливості української літератури ХІХ ст. – народні теми творчості, реалізм і демократизм.

Однією з ключових рис українських звичаїв є повага до родини. Родина для українців – це не лише близькі родичі, але й широка родинна спільнота. Традиційні свята, такі як Різдво та Великдень, є часом, коли родина збирається разом, ділиться радістю та взаємопідтримкою. Святковий стіл завжди накривається великою кількістю страв, які відображають національну кухню та гостинність.

Ще однією важливою складовою українських звичаїв є повага до старших. Українці надають велике значення думці та порадам старших членів родини. Також існує традиція великоднього освячення яєць та обміну пасками як символу взаємної поваги та доброзичливості.

Українські весілля – це особливий аспект національних звичаїв. Вони вражають своєю розмаїттю та символікою. Традиційно весільна церемонія супроводжується спільним обідом, весільними гуляннями та величезною кількістю обрядів. Один із них – «винос молодої», коли наречена залишає батьківський дім та вирушає у нове життя.

Також варто зазначити про українські обряди, пов'язані із сільським господарством та природними циклами. Наприклад, обряди на Івана Купала або Маковія свідчать про глибокі зв'язки українців із землею та природою.

Звичай українців вражають своєю духовністю та вкоріненістю в історії. Вони надають унікальний колорит та неповторність українському народові, роблячи його видатним у світовому культурному контексті. Ці звичаї – це не тільки спадок минулих поколінь, але й жива традиція, яку українці передають майбутнім поколінням, зберігаючи тим самим свою унікальну ідентичність.

Основу свят родинно-побутової обрядовості складають материнська та батьківська любов, шанобливе ставлення до старших, прив'язаність до рідної домівки та землі, гуманне ставлення до природи. Ці ментальні риси

українського народу самоідентифікують його як єдину, неподільну націю шляхом збереження рідної мови, збереження заповітів батьків та дідів, вивчення свого родоводу, історії та культури народу, життя за нормами народної моралі.

Список використаних джерел

1. Глушко М. С. Історія народної культури українців : навч. посіб. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014. 416 с.
2. Грицак Я. Нарис історії України : формування модерної української нації XIX-XX ст. Київ : Генеза, 2000. 360 с.
3. Ігнатенко І. Етнологія для народу. Свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети, вірування українців. Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2016. 320 с.

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ У ТВОРАХ І. НЕЧУЯ-ЛЕВИЦЬКОГО

Дорофеев Андрей Вадимович, к.п.н. Соснова М.А.

ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Кам'янське

Життя народу є невичерпним джерелом фразетворення й водночас фразеологічним тлом, на якому об'ємніше виявляються мовні цінності. Розглянемо фразеологізми у творах Івана Нечуя-Левицького, відомого українського письменника, який залишив значний внесок у розвиток української літератури. Його твори відзначаються використанням фразеологізмів та народних висловів, що надає їм національного колориту та виразності.

Фразеологізми – це вирази або словосполучення, що мають стале значення в мові та не завжди відображають первинний зміст окремих слів. Їх вживають для передачі складних понять та емоцій, що додає глибину текстам та робить їх більш ефективними для сприймання.

Іван Нечуй-Левицький використовував фразеологізми в своїх творах, надаючи їм особливий колорит і глибину. Одним з його найвідоміших творів є повість «Кайдашева сім'я», в якому він активно використовував фразеологізми та народні вислови для створення живописних образів та передачі особливого стилю мовлення персонажів.

Наприклад, фразеологізм «Мовчанка – золото» вказує на цінність мовчання та обережності у висловлюванні своїх думок. Цей фразеологізм стає ключовим у розумінні характеру одного з персонажів повісті та розкриває його внутрішні переживання.

Серед жіночих образів твору найбільш індивідуальним є образ Марусі Кайдашихи. Письменник спочатку змальовує портрет Кайдашихи, а потім детально розкриває її внутрішній світ, поведінку, вчинки, активно вживаючи стійкі вислови. З перших сторінок ми дізнаємось, що вона «довго терлась коло панів», «набралась од їх трохи панства», «любила чванитися», до неї «прилипла якась облесливість», «держала себе дуже чисто».

Показуючи, як Кайдашиха наслідує панів у ставленні до невістки, автор використовує фразеологічні одиниці «стояти над душею», «не братися і за холодну воду» у реченні: «Вона над душею стояла в Мотрі, наче осавула на панщині, а сама не бралась і за холодну воду».

Значну роль відіграють фразеологізми і в характеристиці образу старшої невістки Мотрі:

- «ніби намальована на білій стіні» – врода і чепурність;
- «золота дитина» – постійна заклопотаність, невтомна праця;
- «серце з перцем» – запальна, лайлива, вольова;
- «снігу зимою не дістанеш» – скупість, егоїзм;

- «бриклива, як муха у Спасівку» – непокірність;
- «діло ніби горіло в Мотриних руках» – працювитість;
- «рук і ніг не чую» – втомилася, напруцювавшись.

Отже, активне функціонування більшості фразеологізмів в повісті «Кайдашева сім'я» спрямоване на всебічне розкриття характерів персонажів, їх зовнішнього вигляду та внутрішнього світу. Зображуючи образи, І.Нечуй-Левицький користувався як народнопоетичними, так і просторічними фразеологічними одиницями, що дозволило йому контрастно розкрити образи невісток, братів. Фразеологізми слугують авторові засобами оцінки основних рис, дій та всієї поведінки членів родини Кайдашів, надають різних експресивних відтінків зображеному, виражають авторське ставлення до персонажів. Фразеологізми у творах Івана Нечуя-Левицького є важливим елементом його стилю та допомагають створити неповторний національний колорит та виразність його творів. Вони відображають національний дух та глибокий смисл його літературних творів і роблять їх надзвичайно цікавими для читачів та вивчення в контексті української культури та літератури.

Список використаних джерел

1. Мялковська Л. М. Метафора як елемент художньої комунікації у творах Івана Нечуя-Левицького. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. Вип. 2. 2010. С. 89-93.
2. СФУМ – Словник фразеологізмів української мови / Уклад. В. М. Білоноженко, І. С. Гнатюк та ін. Київ : Наукова думка, 2003. 1104 с.
3. Ужченко В. Д., Ужченко Д. В. Фразеологія сучасної української літературної мови / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. Київ : Знання, 2007. 494 с.
4. Нечуй-Левицький І.С. «Кайдашева сім'я». Київ : «ЗНАННЯ», 2020. С.175.
5. Полиняк Ю. Ю. Джерела української фразеології. Управління розвитком. 2013. Вип. № 15. С. 38-40.

ІНШОМОВНА ЛЕКСИКА ЯК РЕЗУЛЬТАТ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Мусієнко Ольга Ігорівна, Самарська Влада Анатоліївна, доц. Жарко С.Ю.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

Мова – невід’ємна складова культури нації, що відображає її історичний та культурний досвід, а також способи життя та мислення людей. Мову справедливо називають генетичним кодом нації та оберегом духовності народу.

У сучасному багатоликому світі мови віддзеркалюють етнічні, політичні, економічні та інші процеси, а також слугують засобом їх урегулювання, містком міжнаціональної та міжкультурної взаємодії.

Одним із наслідків міжкультурних стосунків постають мовні запозичення, які відображають динаміку суспільних змін, розвиток науки, появу нових технологій тощо. Іншомовні слова та вислови можуть презентувати етичні та моральні засади народу, його ментальні цінності.

Запозичення слів з різних мов допомагає зменшити мовні бар’єри в комунікації, а інтеграція іншомовної лексики в мову сприяє розширенню культурного розуміння. Спільне використання іншомовної лексики зумовлює творчий обмін ідей, інноваційних концепцій, що можуть бути впроваджені через іншомовні терміни. У такий спосіб збагачуються наукові терміносистеми різних мов.

Використання іншомовної лексики сприяє гнучкості та адаптивності мови, свідчить про відкритість суспільства до інших культур, сприяє розширенню лексикону мови.

Утім захоплення іншомовною лексикою може спричинити до нівелювання своєрідності мови, тому лінгвісти застерігають щодо надмірного і невиправданого ужитку чужомовних елементів і закликають до збереження мовної чистоти. Ядро лексикону будь-якої мови становлять власне мовні слова, що відображають побут, традиції, культуру народу. Тож уведення запозичень має бути обґрунтованим, сприяти розвитку мови.

Цілковито виправданими є засвоєння іншомовних слів і їх активне вживання задля заповнення мовних лакун, оскільки власного найменування на позначення певного явища чи поняття мова не має. Такі запозичення також сприяють економії мовних засобів порівняно з питомими чи калькованими описовими виразами. Для української мови своєрідним донором у постачанні нових слів є англійська мова, тому значна частина лексичних надходжень в є англіцизмами, наприклад: бренд (розрекламована торгова марка певного товару), пертурбації (несподівана зміна звичайного стану), прайм-тайм (ефірний час на радіо і телебаченні, що охоплює максимальну кількість радіослухачів і телеглядачів), грант

(грошова допомога на навчання чи наукове дослідження), фундація (пожертвування коштів на заснування чого-небудь).

Процес використання іншомовної лексики може супроводжуватися виникненням нових значень та відтінків відповідних слів в контексті конкретної культури, а також розширенням сфер функціонування цих лексем. Так запозичені терміни з певної галузі науки згодом переходять до загальноживаної мови, розширюючи при цьому свої семантичні можливості та нерідко набуваючи нових значень. Наприклад: трансфери (у значенні “компенсаційні виплати за офіційний перехід спортсмена в іншу команду”), мультиплекс (у значенні “багатозальний кінотеатр”).

Уживання іншомовної лексики може сприяти етнічній інклюзії, забезпечуючи визнання та рівність різних культур у мовленні, та розвитку міжкультурної свідомості.

Отже, міжкультурна комунікація обумовлює міжмовні контакти, наслідком яких є збагачення лексичних систем мов. Це відкриває нові можливості для міжкультурного діалогу та взаєморозуміння. Іншомовна лексика не лише збагачує мову, а й впливає на ментальність, формує мовну етніку та ідентичність в міжкультурному контексті. Уживання запозичень сприяє мовній толерантності, культурній взаємодії та розвитку міжнародної спільноти.

Список використаних джерел

1. Карпіловська Є.А. Тенденції розвитку сучасного українського лексикону: чинники стабілізації інновацій. / Українська мова, 1/2008, с. 24-35.
2. Мазурик Д. Українська неологічна традиція / Вісник Львівського університету. Львів 2004, с. 219 – 225.
3. Масенко Л. Мова і суспільство: Постколоніальний вимір. «КМ Академія», Київ, 2004.

ГЕНЕОЛОГІЧНЕ ДЕРЕВО РОДИНИ, ЯК ВИД СОЦІАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

Шарапова Катерина Вікторівна, Какуріна І.І.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Діалог культур є однією з важливих форм культурної динаміки. В наш час неможливо віднайти жодної країни, народу або нації, яка б не цікавилася б діалогом культур через століття. Такий вид як генеалогічне дерево є дуже важливим, відновлення історії сім'ї – одна з форм такого діалогу. Генеалогічне дерево дозволяє наочно показати теорію еволюції та єдність усіх істот на Землі.

У сімейних архівах знатних родин у давнину та нині зберігають відомості про походження сім'ї та прізвища, про родинні зв'язки та близькість до інших заможних і відомих людей. Схему походження сім'ї називають родинним деревом або генеалогічним деревом.

Генеалогічне дерево – схематичне уявлення родинних зв'язків в виді умовно – символічного дерева, на коренях якого вказується родоначальник, на стовбурі – представники основної лінії роду, на гілках – різні лінії родоводу, відомі його потомки – листя.

Збирання інформації про власний родовід стало дуже важливим у Х столітті. Аби довести свою шляхетність і мати привілеї, рицарі та інші дворяни збирали відомості про своє походження. Результати досліджень історії власної родини зображали у вигляді дерева. В основі, або ж корінні, такого дерева часто розміщували герб засновника родини, а на гілках (праворуч і ліворуч) – герби батька і матері.

Родовід будь-якої людини, особливо історичного діяча, дає можливість на основі багатьох документів дізнатися не лише життя та імена членів родини, а іноді про їхню діяльність.

Багато хто з нас знає про свою родину, обмежуючись лише кількома поколіннями: мама, тато, їх брати та сестри, бабусі та дідусі. Рідше – ми детально знаємо про своїх прадідів та прабабусь. Але що було до них? Яким був ваш рід, чи були в ньому шляхтичі?

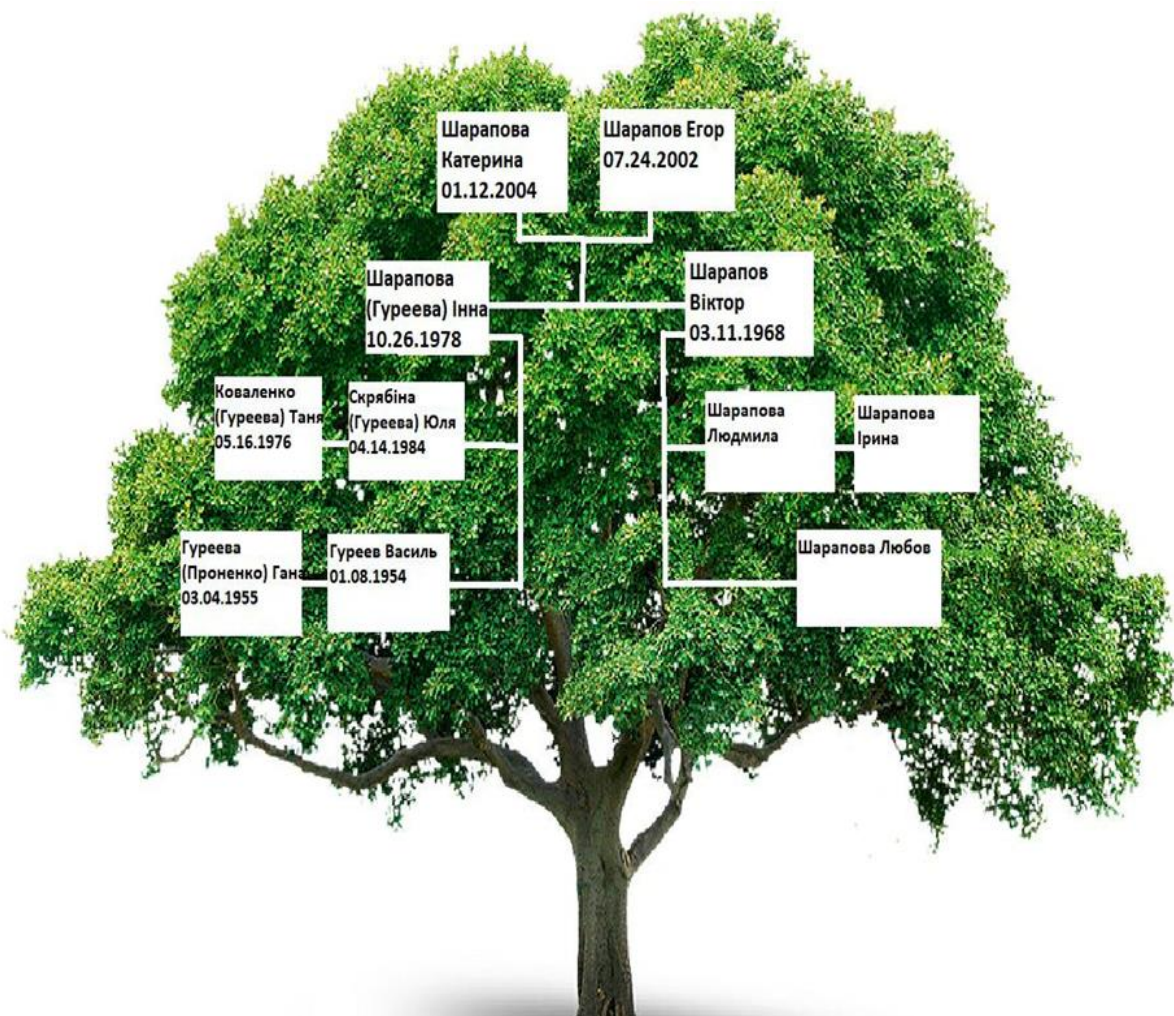
Особливо цікавим це стає тепер, на хвилі національного самоусвідомлення.

«Хто не знає свого минулого, той не вартий свого майбутнього», – писав український поет Максим Рильський.

Адже знання про свій рід і своє походження – частина національної пам'яті й національної ідентичності. Історія вашого роду – частина

глобальної історії, а дослідження родоvodu – шлях до розуміння себе через персональні історії й долі рідних людей.

Коли побутове відходить на другий план – гострішими стають глибинні питання ідентифікації та самоусвідомлення. Разом із розумінням, що ми маємо власну мову, культуру й історію, з'являються нові відповіді на питання «ким ми є». Змінюється і сприйняття своєї цінності як особистості, коли дізнаємося, скільки обставин повинно було скластися, щоб ми з'явилися на світ і скільки всього довелося пережити нашим предкам. Ці історії стають чимось значно більшим, аніж просто рядками біографії.

СИМВОЛІКА ЖИТЛА УКРАЇНЦІВ

Маланіна Анжеліка Романовна, Какуріна І.І.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Українська хата – символ життя та культури українського народу. Ця традиційна українська споруда втілює в собі багато символічних значень, які відображають історію, традиції та духовну спадщину українського народу.

Українська хата є символом зв'язку з природою та рідним краєм. Вона споруджується з дерева, яке вважається святим матеріалом, що має особливу енергетику. Хата має земляну підлогу, що символізує зв'язок з землею та природою. Стріха української хати, яка зазвичай має солом'яне покриття, символізує плідність та багатство. Українці вірять, що життя у хаті з солом'яною стріхою є благословенним та сповненим достатку.

Українська хата також має свою внутрішню символіку. У хаті зазвичай є піч, яка є центральним елементом і серцем хати. Піч символізує зв'язок між поколіннями та спокій душі. Вона нагріває хату, забезпечує тепло та затишок для родини. Куток у хаті, де знаходиться образ святого чи ікона, є місцем, де проводяться релігійні обряди та молитви. Цей куток символізує духовний світ та віру українського народу. Окремі деталі в українській хаті також мають свою символіку. Наприклад, вишивані рушники, які прикрашають хату, є символом родинного благополуччя та єдності. Вони вишиваються руками господинь та мають унікальні візерунки, які передають родинні традиції та історію. Також у хаті можуть бути розміщені пташники або горища, які символізують вільну душу та зв'язок з небесами.

Українська хата є не тільки житловим простором, але й символом національної ідентичності. Вона втілює красу та духовність українського народу, його традиції та цінності. Українська хата є місцем збереження та передачі культурних традицій, місцем, де українська сім'я збирається, де виростають нові покоління.

Українська хата втілює у собі багато символічних значень, які є важливими для українського народу. Вона символізує зв'язок з природою, родинну єдність, духовність та культурну спадщину. Вона досі залишається важливим елементом української культури й досі. На сьогоднішній день хата має важливе значення для збереження та відродження національної ідентичності. Вона стала символом національної культури та традицій. Багато людей виявляють інтерес до будівництва та оздоблення хати у національному стилі, з використанням елементів народного ремесла та української символіки. Українська хата також використовується як туристична атракція, що приваблює як місцевих жителів, так і туристів з інших країн. Багато етнографічних комплексів, які

відтворюють українські села та хати, пропонують відвідувачам можливість побачити традиційну українську архітектуру та побут, ознайомитися з українськими звичаями та ремеслами.

Українська хата використовується як місце проведення культурних заходів та фольклорних фестивалів. У ній відбуваються вистави, майстер-класи з виготовлення народних ремесел, концерти української музики та танців. Це дозволяє привернути увагу до української культури та популяризувати її як на внутрішньому, так і на зовнішньому рівні.

Вона є важливим символом національної спадщини та єдності українського народу. Вона надихає на збереження традицій, підтримку національних цінностей та розвиток культури. Українська хата залишається одним із найвпізнаваніших символів української національної культури і привертає увагу до багатства та різноманітності української спадщини.

У сучасному світі українська хата також відіграє роль в розвитку сільського туризму та агротуризму. Багато сільських господарств та садиб пропонують відвідувачам можливість перебувати в аутентичних українських хатах, де вони можуть насолодитися сільським побутом, спробувати національні страви та взяти участь у традиційних ремеслах. Хата є не тільки пам'яткою минулого, але й важливим елементом сучасного життя. Вона зберігає у собі народні знання, традиції та цінності, які передаються з покоління в покоління. Відвідування української хати допомагає людям краще зрозуміти та оцінити культурну спадщину українського народу.

Українська хата – це символ національної гордості, єдності та краси. Вона втілює в собі традиції та цінності українського народу, і є важливим фактором в збереженні національної ідентичності. Хата залишається невід'ємною частиною культурного доробку України та символом її національного самовизначення.

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ІСТОРИЧНИХ ПОДІЙ В УКРАЇНІ У СВІТЛІ ТЕОРІЇ ПОКОЛІНЬ

Козурман Вікторія Петрівна, доц. Башкеєва О.М.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

Інтерпретація українських історичних подій є складним і багатограним процесом, і кожен історичний етап має свої особливості, суперечності та різні ракурси. Проте сприйняття історичних подій може впливати на формування колективної пам'яті, формування національної ідентичності та політичну ситуацію в країні. Ми розуміємо процес інтерпретації історичних подій в Україні як процес визначення, аналізу та розуміння минулого країни на основі різноманітних джерел, контекстів і світогляду. Оскільки Україна неодноразово перебувала під владою різних імперій та держав, історичні події відіграли важливу роль у формуванні української ідентичності та національної свідомості.

Слід зазначити, що наразі в Україні існує багато суперечливих інтерпретацій ключових історичних подій. Однією з таких інтерпретацій є трактування Голодомору 1932-1933 років, спричиненого політикою сталінського режиму. Ця подія вважається геноцидом українського народу, в результаті якого загинули мільйони людей. Однак деякі спостерігачі ставлять під сумнів таку термінологію і вказують на те, що причини Голодомору були більш складними. Деякі розділи історії можуть сприйматися українцями як трагедії, а інші – як тріумфи. Також існують розбіжності в оцінці Першої та Другої світових воєн. Деякі стверджують, що український народ зробив значний внесок у перемогу над нацизмом і повинен отримати належне визнання. З іншого боку, інші стверджують, що збройний конфлікт в Україні під час Другої світової війни був складним питанням і спричинив страждання для багатьох верств населення. Іншим прикладом є інтерпретація Майдану 2013-2014 років. Одні вважають цю революцію «революцією гідності», що символізує боротьбу за демократію і протест проти корупції. Однак інші стверджують, що Майдан був результатом зовнішнього втручання і дестабілізації України. В Україні існують також різні школи трактування історичних подій. Націоналістичний підхід акцентує увагу на боротьбі українського народу за незалежність і відновлення державності. Комуністична інтерпретація наголошувала на розвитку радянської України та її досягненнях у соціальній, економічній та культурній сферах.

Проте в останні роки все більшого поширення набуває історичний ревізіонізм, спрямований на виправлення спотворень і втрати історичної правди. Українські історики, дослідники та громадськість активно вивчають архівні документи, проводять мультидисциплінарні дослідження та розповідають про невідомі сторінки минулого. Важливим аспектом

інтерпретації історичних подій є протидія маніпуляції та фальсифікації історії в політичних цілях. Чітке розуміння та об'єктивне тлумачення історичних фактів позитивно впливають на формування національної свідомості, ідентичності та зміцнення державності України. Крім того, інтерпретації можуть змінюватися з часом. Перегляд сприйняття історичних подій через оцінку та переоцінку є важливим процесом, який дає можливість оцінити минуле з нових точок зору та відкрити нові реалії та значення в сучасному світі. Загалом, інтерпретація українських історичних подій є складним, багатогранним процесом, який відображає різноманіття поглядів і думок в українському суспільстві, конфліктуючі погляди та інтереси різних груп населення. Це важливий елемент у формуванні національної свідомості, який сприяє розвитку ідентичності та спільної історичної пам'яті. Для того, щоб отримати більш об'єктивну картину історії України, важливо враховувати різні джерела, дослідження та різні точки зору.

Теорія поколінь Нейла Хоува (Neil Howe) та Вільяма Штрауса (William Strauss) пояснює поліваріативну інтерпретацію історичних подій в Україні, оскільки допомагає розуміти, які впливи і цінності формувалися у кожного покоління, і як це вплинуло на їхнє сприйняття минулого. Теорія поколінь надає можливість зрозуміти, які покоління були безпосередніми учасниками цих подій, які цінності вони здобули, і як це вплинуло на їхню інтерпретацію та сприйняття. Наприклад, покоління, яке виростало під режимом радянської влади та пережило Голодомор, може мати дуже різні уявлення про ці події порівняно з поколінням, яке народилося після незалежності країни. Крім того, інтерпретації можуть змінюватися з часом. Перегляд сприйняття історичних подій через оцінку та переоцінку є важливим процесом, який дає можливість оцінити минуле з нових точок зору та відкрити нові реалії та значення в сучасному світі.

ВІРТУАЛЬНІ МУЗЕЇ

Кокоткіна Катерина Ігорівна

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Україна переживає надзвичайно важкий період, пов'язаний із російською агресією, яка призводить до серйозних наслідків для культурних та дослідницьких закладів. Музеї, як ключові осередки освіти та збереження спадщини, потрапляють під обстріли, розграбування та втрату непередбачуваною мірою. Ця ситуація підкреслює актуальність проблеми збереження культурно-історичних і природничо-наукових цінностей під час воєнного стану та виносить у центр уваги інноваційний підхід — віртуальні музеї.

Концепцію віртуальних музеїв можна відстежити до початку 1990-х років, коли інтернет почав отримувати значну популярність. У своєму початковому етапі розвитку віртуальні музеї переважно пропонували статичні зображення та текстові описи творів мистецтва й артефактів. Проте технологічний прогрес перетворив ці віртуальні простори у інтерактивні та реалістичні середовища.

В умовах повномасштабної війни було зафіксовано 242 випадки знищення росіянами культурної спадщини українського народу, з яких 19 — це будівлі та комплекси музеїв та заповідників. Тому віртуальні музеї є потужним інструментом у збереженні та демонстрації культурної спадщини України.

Створюючи цифрові копії об'єктів, що мають велику культурну цінність, віртуальні музеї гарантують захист цих скарбів від можливої фізичної шкоди, крадіжок чи знищення. Крім того, вони виконують роль засобу документування та збереження, що дозволяє майбутнім поколінням насолоджуватися мистецьким та історичним значенням цих творів мистецтва.

Віртуальні музеї, як інформаційний ресурс, виявляють сутність медіа, представляючи собою не лише засіб масової комунікації, але й нову форму видавництва. Вони є не тільки спадкоємцями традиційних музейних інституцій, вони також надають можливість інтерактивної взаємодії з культурою в будь-якому куточку світу.

Одним з прикладів такого музею є Віртуальний музей російської агресії, який забезпечує доступ кожного до правди та фактів про ключові події і злочини, скоєні під час тимчасової окупації Росією Криму та війни на сході України. А як засіб масової комунікації цей проект може бути важливим джерелом інформації не тільки для українців, а й для іноземних аналітиків, дослідників, журналістів та тих громадських організацій, бо ресурс містить різнопланові дані англійською мовою.

Отже, віртуальні музеї в Україні виступають не лише як технологічно передові засоби збереження та демонстрації культурної спадщини в умовах воєнного конфлікту, але й як ключові інструменти для забезпечення вільного доступу до неї для широкого кола аудиторії. Захищаючи культурні цінності від фізичного знищення та втрати, віртуальні музеї вирішують проблеми, пов'язані із загрозою, що постає перед культурною спадщиною через війну. Вони виступають платформою для просування української культурної ідентичності та наших цінностей.

Важливо, що віртуальні музеї також вирішують проблеми доступності та порушення прав людини. Оскільки твори мистецтва часто викрадають або переміщують під час конфліктів, віртуальні музеї пропонують цифрову платформу, яка захищає ці цінні експонати і забезпечує публічний доступ до них. Вони сприяють зусиллям таких організацій, як ЮНЕСКО, документуючи культурні об'єкти і твори мистецтва.

Варто зазначити, що віртуальні музеї – це також можливість відвідати музеї всього світу для тих українців, що наразі не мають змоги зробити це фізично. Так ми можемо пройтися залами Лувру, подивитися на скульптури Музею мадам Тюссо та переглянути відео Музею Галілео з різними експериментами тощо.

Секція 2

**ОСОБИСТІТЬ У ВИМІРАХ
ПСИХОЛОГІЧНОЇ НАУКИ, ПСИХІЧНА
НОРМА ТА ПСИХІЧНЕ ВІДХИЛЕННЯ.
ОСОБИСТІТЬ У КРИЗОВИХ ЖИТТЄВИХ
СИТУАЦІЯХ, ПСИХОЛОГІЧНИЙ ЗАХИСТ
ОСОБИСТОСТІ.
ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я
ОСОБИСТОСТІ.
ПСИХІЧНА СТІЙКІСТЬ**

ПСИХІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Алімова Софія Геннадіївна, доц. Башкеєва О.М.

Університет митної справи та фінансів,

Україна, Дніпро

За визначенням ВООЗ, психічне здоров'я – це стан душевного добробуту, яке дає кожній людині можливість здійснювати власний потенціал, долати звичайні життєві стреси, плідно працювати. Ця проблема сягає ще часів античності. В процесі надання медичної допомоги хворим були сформовані основні етичні норми, які потім були узагальнені й сформовані вченими-лікарями різних епох. Так, у древньоіндійській книзі «Аюрведа» («Книга життя» – V–VI ст. до н.е.) знаходимо досить чіткий портрет лікаря: «Він повинен мати чисте, співчутливе серце, правдивий характер, спокійний темперамент, вирізнятися великою поміркованістю і порядністю, постійним прагненням робити добро». Вперше термін «етика» як науку про суть, закони виникнення, розвиток і функції моралі, про відносини між людьми і обов'язки, які впливають з цих відносин, застосував Аристотель, який розумів її як філософію моральної поведінки людей.

В сучасних умовах стрес і тривога стають невіддільною частиною повсякденного життя, завдання збереження психічного здоров'я особистості набуває особливої актуальності. Адже психологічний рівень здоров'я обумовлений не тільки психічними особливостями людини, можливостями забезпечити і подолати хворобу, але і розумінням того, що здоров'я – це стратегія життя. Загальновідомо, що до 50% здоров'я людини визначає спосіб її життя. Спосіб життя людини – це сукупність матеріальних умов, суспільних соціальних установок (культура, освіта, традиції тощо), умов поведінки (включаючи соціально-психологічну та фізіологічну реактивність) особистості і зворотний її вплив на ці умови.

Негативно позначається на формуванні здоров'я сучасної людини несприятлива екологічна обстановка, зокрема забруднення повітря, води, ґрунту, а також складні природно-кліматичні умови (внесок цих чинників – до 20%). Нервозність – особливість нервової системи, яка полягає в надмірній збудливості її, в схильності до посиленої реакції на нікчемні враження, в схильності піддаватися нападам болю, серцебиття, судом і т. п. від незначного подразнення або навіть без видимої причини.

Неспокій – це загальна, нормальна емоція. Більшість людей часто відчують випадковий трепет, побоювання, нервозність, «коливання» або навіть паніку. Помірний неспокій може допомогти при невпевненості. Серед загального населення у світі приблизно 25% відчують занепокоєння в деякі моменти їх життя, що робить тривожні симптоми

більш буденним, ніж депресивні прояви. Що стосується стану тривоги у зв'язку з невдачами і нещастями, зазначимо, що тривога – негативно забарвлена емоція, яка виражає відчуття невизначеності, очікування негативних подій, незрозумілого передчуття. На відміну від причин страху, причини тривоги зазвичай не усвідомлюються, але вона запобігає участі людини в потенційно шкідливий поведінці, або спонукає її до дій з підвищення ймовірності благополучного результату подій.

Синдром «емоційного вигорання» називають синдромом ХХІ століття. Він належить до феноменів особистісної деформації та являє собою багатоаспектний конструкт, набір негативних психологічних переживань, пов'язаних із тривалими й інтенсивними міжособистісними взаємодіями з високою емоційною насиченістю. Для синдрому вигорання характерні такі групи симптомів:

- Психофізичні (психосоматичні) симптоми: відчуття постійної втоми, відчуття емоційного і фізичного виснаження; зниження сприйнятливості і реактивності на зміни зовнішнього середовища.
- Соціально-психологічні симптоми: байдужість, нудьга, пасивність і депресія (знижений емоційний тонус, відчуття пригніченості); підвищена дратівливість на незначні, дрібні події.
- Поведінкові симптоми: відчуття важкості роботи; зміна робочого режиму дня; працівник постійно бере роботу додому, але удома її не робить; відмова від ухвалення рішень; відчуття даремності, невіра в поліпшення, зниження ентузіазму по відношенню до роботи.

Але життя продовжується. Фахівці рекомендують: правильне харчування, спорт, відпочинок, йога, медитація, здоровий сон – запорука успіху. І головне – комунікація! Бо соціальна взаємодія – це природний інструмент подолання будь-якого стресу, і розмова з людиною, якій ви довіряєте – просте, але дуже ефективне рішення для перезавантаження власного психічного стану. Людина, з якою ви розмовляєте, не обов'язково має вміти «виправляти» ваші проблеми та давати професійні рекомендації. Вони просто повинні бути хорошим слухачем, тим, хто буде уважно слухати, не відволікаючись та не висловлюючи судження. Звертайтеся до найближчих людей, наприклад, до друзів, членів родини. Але тут дуже важливо не перекладати відповідальність на оточуючих та намагатися робити час, проведений разом, цікавим та приємним для усіх.

ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ

Біловоденко Єрофей Костянтинівич, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Актуальність проблеми психологічної безпеки людини, якій випало жити в наш непростий час, зумовлена тими труднощами, які пов'язані, як з військовими діями, так і з природними, техногенними і соціальними конфліктами. Сучасне суспільство і кожна окрема людина переживають масштабні, різні за формою, змістом і перебігом зміни (соціальні, політичні, економічні, гуманітарні та соціально-конфліктні), пов'язані з протистоянням перед обличчям негативних впливів, як влучно сказав В. Франкл: «Кожен період має свої неврози». Тому в цей період, свідомо чи несвідомо, природа спонукає людей до виживання, адаптації в умовах війни і пандемії та обґрунтовано звертається до терапевтичних можливостей психології

У психології вже давно не викликає сумніву той факт, що зміна працездатності та ефективності діяльності людини в стані кризи (або стресу) залежить від індивідуальної форми реакції. Більшість дослідників вважає, що особистість може розв'язати кризу двома основними способами. Перший (конструктивний) пов'язаний зі збільшенням адаптаційних можливостей особистості, яка набула внаслідок активної взаємодії з кризою нового життєвого досвіду, що зробив її дорослішою. Другий (деструктивний) варіант поведінки розвивається в разі, якщо вихід із кризи не знайдено, що затягує депресивний стан і людина не бачить можливостей виходу

Однією з перших психологічних теорій адаптації особистості до несприятливих умов життєдіяльності стала теорія А. Адлера, який у якості пояснювального принципу поведінки особистості використовував поняття комплексу неповноцінності. Джерело цього комплексу, на його думку, слід шукати не в об'єктивному дефекті, а в генералізованому почутті меншовартості, що викликає приплив сил і слугує імпульсом до дії. Умовами реальної компенсації цього комплексу слугують, згідно з А. Адлером, прагнення до переваги, влади, що дає «запас завзятості», соціальне почуття, яке подібно до інстинкту, викликає інтерес до інших людей, суспільних подій, змушує включитися у світ культури.

Психологічний захист - сукупність психологічних механізмів, дій і способів, спрямованих на зменшення або усунення причин, що загрожують цілісності і стійкості людини, її Я, а також на збереження гармонійності й урівноваженості структури її особистості. Стресостійкість і психозахист доцільно розглядати в контексті травматичної події як певний екстремальний критичний факт, що трапився і який підлягає дослідженню

та виявленню причин. Цей факт має потужну негативну дію на потерпілого, а також потребує від останнього екстраординарних зусиль, щоб упоратися з його наслідками. Однак у цілій низці випадків психологічний захист, призначений для стабілізації особистості, призводить до протилежного результату у вигляді різних психосоматичних захворювань, деформацій характеру, труднощів в адаптації до зовнішнього середовища і особистісного розвитку.

Спеціалісти з адаптації вважають, що до захисних механізмів належать: заперечення, супресія, проєкція тощо. По суті, психозахисні механізми ніби оберігають усвідомлення індивідом різного роду негативних емоційних переживань і перцепцій, сприяють збереженню психологічного гомеостазу, стабільності, вирішенню внутрішньоособистісних і міжособистісних конфліктів та перебігають на несвідомому, підсвідомому та усвідомленому рівнях. Психічні механізми дозволяють зберегти її стійкість на тлі дестабілізуючих переживань і домогтися дещо успішної адаптації. Корисний адаптивний ефект більшою мірою проявляється тоді, коли масштаб конфлікту, загрозливого для особистісної цілісності, відносно невеликий. Негативними наслідками вважають те, що перешкоджає людині усвідомити свої помилки стосовно власних рис вдачі і мотивів поведінки, а це, своєю чергою, часто утруднює ефективно вирішення особистих проблем.

Актуальність проблеми психологічної безпеки в сучасному світі надзвичайно важлива. Життя сучасної людини відзначається великою кількістю викликів та небезпек, які можуть суттєво вплинути на її психологічний стан і функціонування. Науково-технічний прогрес, хоч і надає багато можливостей, але також накладає певний стрес і вимагає від людини адаптації до постійних змін. Інформаційне перевантаження, природні катастрофи, техногенні події, соціальні конфлікти та інші фактори створюють серйозний тиск на психіку та психологічну стійкість особистості. Психологічний захист, як частина реакції на стрес, грає важливу роль у збереженні психічного здоров'я. Він може допомогти обмежити негативні наслідки стресу та сприяти психологічному гомеостазу. Однак, якщо захист використовується надмірно, він може призвести до негативних наслідків для особистості. Розуміння природи психологічного захисту і механізмів подолання його негативних наслідків є важливим завданням для нас, як психологів.

ПСИХОЛОГІЯ ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЙ

Алексеева Анастасія Ігорівна, доц. Рябік П.В.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Екстремальна ситуація (лат. Extremus – крайній, критичний) це раптова ситуація, що загрожує життю, здоров'ю та особистої цілісності людини. До екстремальних ситуацій можна віднести природні та стихійні лиха, техногенні катастрофи, війни, тероризм, насильство, нещасні випадки та інші особливі життєві умови.

При екстремальних ситуаціях психоемоційний стан індивідуума проходить кілька стадій: страх, шок, жах, розпач, паніка, тривога, неспокій, безвихідь. Такі ситуації впливають на психофізичний стан людини і призводять до неправильного, спотвореного сприйняття дійсності і, як наслідок, неадекватної поведінки. Кожен індивід по своєму реагує на екстремальні ситуації, залежно від його вольової стійкості та стресової толерантності. Зміни психоемоційного стану людини переходять одне в інше і настає психічне виснаження. Ці стани порушують почуття власної безпеки, створюють враження неконтрольованого ходу життя і призводять до розвитку хворобливих станів – травматичного та посттравматичного стресу та психічних розладів. Виникає депресія, високий рівень тривожної напруженості та психічної нестійкості, психічні переживання, стомлюваність, психосоматичне виснаження. Ця реакція може бути критичною для виживання.

Існує дві форми реакції людини на екстремальні ситуації – пасивна та активна.

Активна форма реакції супроводжується підйомом духовних і фізичних сил, спонукає виконувати свої завдання наполегливіше, точніше і швидше, не знаючи втоми і мобілізувати до активних дій.

Пасивна форма реакції на екстремальні ситуації сприяє розвитку почуття приреченості, безпорадності, розгубленості та нездатності до активних та цілеспрямованих дій. Настає відчуття своєї безпорадності.

Стани та реакції людей на екстремальні ситуації можуть бути нормальними та патологічними.

При нормальних реакціях на екстремальні ситуації зберігається працездатність, але знижується здатність реальної оцінки своєї поведінки та можливостей.

Патологічні розлади є хворобливими станами та призводять до зміни психосоматики людини. Стан психіки людини, яка потрапила до екстремальної ситуації, проходить кілька стадій. Умовно їх можна охарактеризувати в такий спосіб. Стадія вітальних реакцій. Обумовлює звуження свідомості, порушення сприйняття часу та появи інстинктивних

реакцій, спрямованих на збереження свого життя. Короткочасний стан заціпеніння викликає повну знерухомленість, послаблює реакції на роздратування та біль. Стадія гострого психоемоційного шоку. Виникає загальне психічне напруження, мобілізація психофізіологічних процесів, зниження критичної оцінки ситуації, найімовірніше виникнення панічних реакцій. Стадія психофізіологічної демобілізації. Погіршується самопочуття та психоемоційний стан, виникає почуття розгубленості, порушується увага та пам'ять, можливі депресії та зниження моральної нормативності. Стадія вирішення. Поліпшення настрою та самопочуття при зниженому емоційному фоні, наростання перевтоми, можливе порушення сну та апетиту. Стадія відновлення. Активізація спілкування з оточуючими, відбувається нормалізація ритму життя, відсутність позитивної динаміки у фізіологічній сфері. Стадія залишкових реакцій. Як негативні наслідки проявляються невмотивовані страхи, хворобливі неврози, погіршення стану психіки з можливими шизофренічними розладами, що негативно позначається на стані здоров'я.

Для ліквідації наслідків розладу психоемоційного стану індивідуума, який пережив екстремальну ситуацію, необхідне надання своєчасної, правильної та кваліфікованої допомоги. Завдання фахівця здійснювати психологічну допомогу та надати особистості психологічну підтримку для виходу з посткризової ситуації. Для цього необхідно визначити як наслідки пережитої екстремальної ситуації впливають на психічний стан людини. Слід розробити індивідуальний підхід для прогнозування можливих психічних реакцій та станів після екстремальної ситуації. Сформулювати методи та методики ефективною корекції психологічного стану та знайти рішення для виключення гострого посттравматичного стресового розладу та відновлення працездатності. Для оцінки ефективності реабілітації та встановлення рівня психологічної стійкості необхідно провести низку допоміжних досліджень, які полягають у тестуванні, анкетуванні, бесідах, тощо. Ці методики дозволяють визначити психологічний та душевний стан індивідуума після надання допомоги.

АГРЕСІЇ ЯК ПРОЯВА ПСИХОПАТОЛОГІЧНИХ НАСЛІДКІВ ТРАВМАТИЧНИХ ПОДІЙ

Лазоркіна Анастасія Костянтинівна

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна. Дніпро

Зараз суспільство України проходить через складний етап, як і в історії країни, так і в біографії кожного громадянина. Через постійну напругу, стреси, травми загострюються психологічні розлади, хвороби, акцентуації. Тому психопатологічні наслідки травматичних подій, на жаль, є однією з найактуальніших тем в сучасній літературі з психології.

Посттравматичний стресовий розлад (ПТСД) є психопатологічним наслідком травматичної події. Цей розлад характеризується симптомами вторгнення, уникнення, стійкими негативними змінами таких складових елементів психіки, як когнітивний елемент, елементи афективний, фонаційний.

Причиною цього синдрому можуть стати найрізноманітніші події: військові дії, загроза смерті або роль свідка чужого нещастя, насильство, фізичні нівечення, катастрофи, теракти, аварії. У всіх випадках ПТСД виникає внаслідок травми, коли психіка не змогла травму пережити.

Коли у людини немає можливості розрядити внутрішню напругу, її тіло і психіка знаходять спосіб якось застосуватись до цієї напруги. У цьому, в принципі, і полягає механізм посттравматичного стресу.

При ПТСР спостерігаються такі клінічні симптоми:

- Невмотивована пильність. Людина пильно стежить за всім, що відбувається навколо, немов їй постійно загрожує небезпека. «Вибухова» реакція. За найменшої несподіванки людина робить стрімкі рухи.
- Притупленість емоцій. Агресивність. Прагнення вирішувати проблеми за допомогою грубої сили. Хоча, як правило, це стосується фізичного силового впливу, але трапляється також психічна, емоційна та вербальна агресивність. Простіше кажучи, людина схильна застосовувати силовий тиск на оточуючих щоразу, коли хоче домогтися свого, навіть якщо мета не є життєво важливою.
- Порушення пам'яті та концентрації уваги. Людина зазнає труднощів, коли потрібно зосередитися або щось згадати, принаймні, такі труднощі виникають за певних обставин. У деякі моменти концентрація може бути чудовою, але варто з'явитися якомусь стресовому фактору, як людина вже не в силах зосередитися. Депресія. У стані посттравматичного стресу депресія досягає найтемніших і найбезпросвітніших глибин людського відчаю, коли здається, що все безглуздо і марно. Це відчуття депресії супроводжують нервові виснаження, апатія і негативне ставлення до життя.

- Зловживання наркотичними та лікарськими речовинами. У спробі знизити інтенсивність посттравматичних симптомів багато пацієнтів вживають марихуану, алкоголь і (меншою мірою) інші наркотичні речовини. Важливо зазначити, що серед жертв ПТСР існують ще дві великі групи: ті, хто приймає тільки лікарські препарати, прописані лікарем, і ті, хто взагалі не приймає ні ліків, ні наркотиків Непрошені спогади. Мабуть, це найважливіший симптом, що дає право говорити про присутність ПТСР. У пам'яті пацієнта раптово спливають моторошні, потворні сцени, пов'язані з травмувальною подією. Ці спогади можуть виникати як уві сні, так і під час неспання. Непрохані спогади - найважливіший симптом, що дає право говорити про присутність ПТСР. Спогади можуть виникати як уві сні, так і під час неспання.

Дослідники виявили три фактори, поєднання яких збільшує вразливість для розвитку ПТСР.

- Що сильніша травмувальна подія, що ближче людина до неї перебуває, і що довший її вплив – то вищий ризик травми.
- Історія людини до події – наявність психічних розладів до травми, історія сім'ї тощо.
- Посттравматичні фактори – доступність соціальної підтримки, поява уникнення, заціпеніння, або постійного переживання травми.

Хоча тероризм може спричинити ПТСР, але більшість людей впораються і будуть згадувати про цю подію, звісно, але при цьому продовжуватимуть жити далі своїм звичайним життям.

При цьому ми стикаємося з декількома типами реакцій, що відрізняються своєю симптоматикою:

- ПТСД із гнівом. При цій формі, частий є прояв агресії, особливо під час флеш беків, постійне роздратування, невдоволення життям, кошмари з агресивним змістом тощо. Наприклад у військового, який пережив певну ситуацію, можуть під час нав'язливих спогадах виникати приступи агресії, але не обов'язково не контрольовані.
- ПТСД із соромом. При цій формі ПТСР, людина може відчувати сором за те що зробила/не зробила/зробили по відношенню до неї. Людина відчуває огиду до себе, винить себе, соромить, проявляє ауто агресію (агресію направлену на себе, всередину). Є розповсюджені ситуації, коли жертва сексуального насилля, відчуває сором, огиду до себе за те, що над неї зробили.
- ПТСД із страхом. При цій формі ПТСР, особі властива постійна пильність, очікування небезпеки, фобічна поведінка. Часто реакція на тригер, який повертає людину у спогади, є саме страх. Наприклад, військовий який пережив сильні обстріли, може боятись звуків трамваїв, поїздів і схожих.

Розглянемо ПТСР пов'язаний з гнівом. Гнів – психічний стан людини. Його фізіологічний механізм включає домінування процесів збудження в корі головного мозку. Ці процеси викликані певними негативними подразниками. У психічному плані гнів виявляється під час негативних емоційних станів, супроводжується послабленням вольового і розумового контролю над свідомістю і поведінкою. Гнів являє собою такий стан людини, коли вона може відчувати агресію.

Ми роздивились гнів як соціальне явище. Але для того щоб зрозуміти це поняття як ціле, треба охопити його повністю. І, звичайно ж, необхідно подивитися на нього з біологічної точки зору. Щоб зрозуміти ПТСР в цьому аспекті треба почати зрозуміти сам як саме розлад впливає на мозок.

Нам відомо, що розлад порушує процес виділення кортизолу – гормону який відповідальний за реакції на стрес, небезпеку, тощо. При флеш беках психіка і мозок починають реагувати на цей спогад не як на пройдений етап, а так ніби людина безпосередньо присутня в момент виникнення травми. У головний мозок надходить інформація, що ми у небезпеці. Гіпоталамус сприймає та обробляє інформацію про небезпеку. Він передає «естафету» гіпофізу. При цьому в організмі людини виділяється кортиколиберін. Гіпофіз, своєю чергою, посилає отриманий сигнал надниркові залози. Цей сигнал передається у вигляді адренкортикотропного гормону. Як відповідь надпочки виділяють кортизол, який запускає команду «бий або біжи» (відповідь на подразник). Замикаючий етап - сигнал нашому мозку, у тому, що організму загрожує небезпека, отже, він повинен захищатися, наприклад, бігти, чи ховатися. При ПТСР гіпофіз не передає сигнал надниркові залози: «коло» не замикається, мозок не отримує команди про припинення процесу синтезу кортизолу.

За агресію, в свою чергу відповідають: гіпоталамус, мигдалеподібне тіло та поясна звивина. Гіпоталамус відповідає за виробітку гормонів, які дають змогу людині реагувати як на позитивні речі, так і на негативні. Мигдалеподібне тіло, в свою чергу, допомагає нам оцінювати рівень небезпеки і призначає рівень реагування на ситуацію. Поясна звивина потрібна, щоб людина розуміла, які дії вона може вчинити і які наслідки може отримати. В певному сенсі беручу на себе роль «врівноважувач».

Психотерапія – один із способів лікування ПТСР. Для лікування посттравматичного стресового розладу (ПТСР) успішно використовується широкий спектр психотерапевтичних методів. До таких методів належать:

- Експозиційна терапія. Ця терапія полягає в тому, що пацієнтів просять стежити за рухом пальця терапевта в той час, поки самі пацієнти уявляють, що переживають травматичну подію.
- Арт-терапія. Це метод, який використовує творчі вирази, наприклад, малювання, живопис або ліплення, для дослідження емоцій,

переживань пацієнта. Цей підхід допомагає розкрити, висловити емоційні конфлікти, а також розвинути самосвідомість, психологічну стабільність.

- Когнітивно-поведінкова терапія. КПТ допомагає пацієнтам ідентифікувати, змінити негативні розумові схеми, поведінкові патерни, пов'язані з ПТСР. Терапевт працює з пацієнтами над розробкою стратегії управління стресом, обробкою травматичних спогадів, розвитком нових, здорових поведінкових звичок.
- Ритуальна поведінка. Наприклад, як надмірне миття з метою набуття відчуття чистоти після сексуального насильства.
- Для викорінення комплексу провини може бути корисною психотерапія, спрямована на те, щоб допомогти пацієнтам зрозуміти і змінити їхнє самокритичне або вороже ставлення до себе.

Особливо хотілося б підкреслити роль професійних та особистісних якостей психотерапевта. Психотерапевти мають бути емпатичними та чуйними, визнавати у пацієнтів душевний біль і реальність травмуючих подій.

Роблячи висновки, можу сказати, що ПТСР, це проблема яка на часі вже зараз. Їй треба займатись, а не відкладати на період «коли війна закінчиться». Незважаючи на серйозність проблеми, далеко не кожний громадянин (в тому числі військовий) буде мати ПТСР. Але ті, хто зштовхнулися з цією проблемою, повинні не нехтувати, а звертатися за допомогою. Ми ж в свою чергу, повинні підтримувати їх і заохочувати розвиток лікування ПТСР у нашій країні

ПРОФЕСІЙНІ РИЗИКИ СПЕЦІАЛІСТІВ, ЩО ПРАЦЮЮТЬ ІЗ ТРАВМОВАНИМИ ДІТЬМИ

Клименко Регина Анатоліївна

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

З початком трагічних подій в Україні спеціалісти допоміжних професій долучились до активної роботи із всіма групами постраждалих. Але згодом фахівці почали стикатися в своєму житті з різними феноменами, з певними змінами, які в більшості випадків не могли пояснити.

За свідченнями спеціалістів, що надають допомогу травмованим дітям (психологів, вчителів, соціальних педагогів), позитивно-важливими змінами у їхньому професійному житті є:

- повернення до професії (багато з фахівців довго не працювали за цим напрямом);
- набуття нової спеціалізації (наприклад, травматерапії, надання кризової психологічної допомоги);
- опанування новими навичками роботи, підвищення кваліфікації у роботі з травмою (участь у семінарах по роботі з травмою);
- об'єднання у співтовариства, створення психолого-реабілітаційних центрів;
- обмін досвідом, досягненнями (участь у різних професійних заходах як в Україні, так і за кордоном, підготовка практичних рекомендацій, участь у конференціях тощо).

В той же час є і негативні наслідки. Один з цих наслідків є дистрес, який порушує психічну діяльність людини, може негативно впливати на її поведінку, аж до повної її дезорганізації. За даними соціологічних досліджень – 50% фахівців, які працюють з травмами дітей в Україні, повідомляють про відчуття загального психологічного дистресу; 30% відчувають «надзвичайний дистрес» через те, що самі зазнали травми у своєму дитинстві або мають власних дітей схожого з клієнтами віку, дружин (чоловіків), які служать в лавах ЗСУ. Самі вони є найвразливішою до всіх видів дистресу «групою ризику».

Американський психіатр Леонард Шенгольд в своїх дослідженнях визначив термін «*via dolorosa*» (шлях скорботи), який проходить психотерапевт разом зі своїм клієнтом, в кінці якого формується втома від «постійного співчуття».

Спочатку фахівець отримує задоволення від співпереживання – від здатності робити свою роботу добре. Наприклад, можна відчувати, як це приємно - допомагати дітям своєю роботою, отримувати задоволення від успіхів у процесі опрацювання травми, усмішок і подяки від маленьких клієнтів. Можна також почуватися позитивно через власну здатність або

здатність колег робити свій внесок у робочу атмосферу чи навіть на благо суспільства.

Але згодом деякі спеціалісти відзначають у себе ознаки «втоми від співпереживання»:

- страх зустрічі із важко постраждалими дітьми;
- «емоційне оніміння»;
- депресивні епізоди;
- відраза та злість;
- психосоматичні симптоми (головний біль, проблеми травлення, втрата апетиту, погіршення якості сну тощо);
- бажання звинуватити батьків дітей-клієнтів, постійне намагання зайняти щодо травмованих дітей позиції «рятівника», «найкращої матері»;
- знецінення себе, своєї роботи;
- труднощі у переключенні від роботи із травмованою дитиною до роботи з іншими дітьми;
- зміни у стосунках з власними дітьми (бажання піклуватися, спілкуватися, утримання від «надлишків», аскетизм у повсякденному житті тощо).

Зрозуміло, що фахівці продовжують працювати, але часто це відбувається за рахунок особистих ресурсів, які потім проявляються в емоційних, поведінкових та когнітивних реакціях. Наявність таких реакцій можуть виконувати роль індикаторів «втоми від співпереживання».

Згідно моделі емоційних реакцій доктора Бет Штейм (В.Н.Stamm, 2009) неопрацьована «втома від співпереживання» може призвести до вікарної травматизації та емоційного вигорання фахівця.

Вікарна травматизація проявляється у змінах внутрішнього досвіду психотерапевта внаслідок емпатичного втягування в травмівний матеріал клієнта. Американські вчені наводять низку особливостей вікарної травматизації, за допомогою яких можна відокремити її від поняття «вторинний травматичний стрес». Вікарна травматизація передбачає швидше постійні, ніж тимчасові стресові реакції (як це буває при вторинному травматичному стресі).

Більшість людей мають інтуїтивне уявлення про те, що таке емоційне вигорання чи виснаження сил (духовних та фізичних). З теоретичної точки зору виснаження сил є одним з елементів «втоми від співпереживання», яке пов'язане з відчуттям безнадії та труднощами у виконанні роботи (або ефективному виконанні роботи). Це може бути відчуття, що власні зусилля не спричиняють жодних змін. Негативні реакції в цьому випадку зазвичай мають поступовий початок і перебіг і можуть бути пов'язані з перевантаженням роботою чи несприятливим робочим оточенням, яке не надає підтримки. Емоційне вигорання часто визначають як пролонговану реакцію на хронічні емоційні та

міжособистісні стресори під час роботи. Зазвичай ця реакція складається з трьох компонентів: виснаження, деперсоналізація (відсторонення або відчуження від навколишнього світу), зменшення відчуття власної ефективності на робочому місці. Емоційне вигорання є особливою формою «виснаження запасів енергії».

За свідченнями психологів Кам'янської кризової служби, приблизно після 6-8 місяців роботи із травмованими дітьми фахівці починають відчувати виснаження запасів енергії. Серед основних симптомів втрата почуття радості, відсторонення від друзів, уникання святкувань та усвідомлений аскетизм. Багато з фахівців вважають свою професійну роботу неефективною, тому починають витрачати власні кошти на придбання смаколиків для клієнтів-дітей, одягу тощо. Нерідкими є історії про те, як жінки-психологи, волонтерки витрачають всі свої кошти на допомогу дітям з переселених родин, повністю позбавляючи своїх дітей подарунків, смачної їжі тощо. При цьому вони намагаються проводити якомога більше часу із своїми дітьми. Деякі спеціалісти, які не мали достатнього досвіду роботи, стикнувшись із складними переживаннями і хронічним перевантаженням прийняли рішення припинити роботу, «вийти» із професії і наразі займаються психологічним відновленням.

Як бачимо, більшість феноменів, які стосуються негативних емоційних реакцій, переживань психологів/психотерапевтів у роботі із травмованими клієнтами та терміни, що їх визначають, – мало уживані і досліджені у вітчизняній науці. Зазначимо, що найбільш розробленими питаннями у цьому контексті є ті, що стосуються емоційного та професійного вигорання фахівців. На часі актуальною і важливою, є робота, пов'язана із створення максимально ефективних методик діагностики та програм профілактики і реабілітації наших фахівців.

Однією із таких методик є «Методика самодіагностики негативних станів, пов'язаних із симптомами «втоми від співпереживання»». Вона унікальна тим, що розрахована на взаємодію з колегою або другом, близькою людиною та допомагає фахівцю не тільки визначити наявність ознаки емоційного виснаження а й проговорити його, бо те, про що не можна говорити – не може померти, залишити вас у спокої!

Список використаних джерел

1. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко, Л. Г. Царенко / За ред. З. Г. Кісарчук. Київ : ТОВ «Видавництво “Логос”», 2015. 207 с.

2. Психологічна допомога постраждалим внаслідок кризових травматичних подій: методичний посібник / З. Г. Кісарчук, Я. М. Омельченко, Г. П. Лазос, Л. І. Литвиненко, Л. Г. Царенко / За ред. З. Г. Кісарчук. Київ : ТОВ «Видавництво “Логос”», 2015. 207 с.

3. Бріер Д., Скотт К. Основи травмофокусованої психотерапії. Львів : Свічадо, 2015. 448 с.

4. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) (2018 р.). Перша психологічна допомога: посібник фасилітатора для орієнтування працівників на місці. 9789241548618_eng (1).pdf

5. Довідник «ТРАВМАТИЧНІ ПОДІЇ: ПСИХОЛОГІЧНА ПІДТРИМКА ТА САМОДОПОМОГА». Режим доступу: <https://rm.coe.int/traumatic-events-ukr-/1680a765d4>

6. Основи реабілітаційної психології: подолання наслідків кризи. Зібрання в 3-х томах. Режим доступу: <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/430811>

7. Основи роботи з травмою. Робочі матеріали учасників тренінгів «Робота з травмою та втратою. Основи супервізії», О. Гершанов, 2019. Режим доступу: <https://rm.coe.int/ptsd-ukr/1680a0a10b>

ОСОБЛИВОСТІ КОНФЛІКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Нецвітаєва Наталія Григорівна

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

У найбільш загальному вигляді конфлікт можна визначити як загострення суперечностей.

Суперечності, що виникають у результаті відмінності у поглядах, інтересах, прагненнях людей і сприймаються та оцінюються його учасниками як несумісні з їх власними. Це супроводжується спробами примусового нав'язування власної позиції і призводить до психологічної напруженості та протиборства.

Основними складовими конфлікту є:

- Учасники конфлікту
- Причини його виникнення
- Сприйняття конфліктуючими в ситуації, що виникла

У кожному конфлікті можна виділити його окремі компоненти:

- Пізнавальний
- Емоційний
- Вольовий

Пізнавальний компонент полягає в протиріччі сприймання тих чи інших подій, явищ, фактів його учасниками в існуючій ситуації, викривленні уявлень про індивідуальні особливості один одного та займану позицію, справжні причини напруженості, можливі варіанти вирішення проблеми. Конфлікт може також спричинитися акцентуванням уваги не на цілісному тлі події, а на окремих її фрагментах (частинах, деталях); загостренням пам'яті на негативних обставинах, пов'язаних з контактами конфліктуючих у минулому; низьку критичність мислення, нездатність зрозуміти позицію іншого чи визнати правильність відмінної від своєї точки зору, тенденційність та упередженість оцінок.

Емоційний компонент конфлікту виявляється як взаємна антипатія чи особлива небезсторонність один до одного, взаємна подразливість та збудливість, агресивність та злобливість, неприйнятність емоційного стану іншої людини, емоційна тупість чи, навпаки, підвищена ранимість, а також як зневажливість, погорда, презирство, що підкреслено демонструється у спілкуванні.

Вольовий компонент конфлікту виражається через взаємну демонстрацію (звичайно – словесну) суперечності позицій, непоступливість, негативізм, небажання зрозуміти один одного і розібратися в ситуації, що склалася, затяте нав'язування своєї точки зору.

Зазначені компоненти конфлікту взаємодоповнюють один одного, щоразу виявляючись по-різному.

Необхідно розрізняти причину і привід виникнення конфлікту, причому вони можуть бути як справді суттєвими, так і незначними й оцінюватись кожною із сторін по-різному. Причини не завжди «лежать на поверхні», вони інколи знаходяться в минулому і тому приховані, незрозумілі одній із конфлікуючих сторін.

Основними ознаками конфлікту як психологічного феномену є:

- наявність протиріччя, що оцінюється як непереможне і набуває відкритої, демонстративної форми. Таке протиріччя може виникнути власне як функція ситуації, так і бути результатом "зусиль" учасників, їхніх вчинків, поведінки, ставлення один до одного; зміна характеру спілкування в напрямі конфронтації, негативної спрямованості мінімум однієї, а частіше - обох сторін. Відчуваючи взаємну неприязнь і небажання спілкуватись, учасники конфлікту вимушені це робити, що стимулює ескалацію конфлікту; активність сторін, прагнення до перемоги будь-що, поступове розширення арсеналу використовуваних засобів - осуд, залякування-шантаж, погрози, фізичний вплив;
- підвищений емоційний фон, загострення негативних емоцій аж до їх повної безконтрольності.

Причини конфліктів можна поділити на об'єктивні і суб'єктивні.

Об'єктивними причинами конфліктів у колективі можуть бути:

- недоліки в організації роботи,
- невідповідне матеріально-технічне забезпечення діяльності,
- нераціональний розподіл обов'язків та нерівномірна завантаженість працівників роботою, а також формальне об'єднання в робочі групи без врахування психологічної сумісності учасників.

Власне суб'єктивними причинами є: негативний соціально-психологічний клімат; невідповідність офіційної та неофіційної структур; ворожнеча між окремими неформальними групами; негативні риси характеру та деякі особливості особистості; наявність психологічних бар'єрів.

Виділяють чотири основні стадії конфлікту:

- Виникнення конфліктної ситуації. На цій стадії зароджується протиріччя, яке може ще не усвідомлюватись учасниками та свідками.
- Усвідомлення конфлікту. Конфлікуючі сторони починають розуміти, що перебувають у конфліктних, суперницьких стосунках із відповідним емоційним забарвленням.
- Вирішення, завершення конфлікту. На цій стадії учасники оцінюють наслідки своїх дій, співставляють досягнутий результат із раніше наміченою метою. Залежно від висновків конфлікт припиняється або ж розвивається далі;
- Невирішений конфлікт може трансформуватися із міжособистісного у внутріособистісний, що супроводжується важкими переживаннями,

самозвинуваченнями, виникненням невротичних станів, хоча зовні все виглядає пристойно. Вихід однієї зі сторін з конфлікту на останньому етапі його розвитку з установкою на тимчасове припинення протидіючого характеру характеризується наганою байдужістю, визнанням поразки, зовнішніми проявами згоди, за якими маскується істинне ставлення до суперника. За нагоди такий конфлікт спалахує з новою силою.

Сполучення цих параметрів дає п'ять тактик поведінки: 1. Співробітництво – дії спрямовані на пошук рішення, що задовольняє обидві сторони спільне обговорення розбіжностей; 2. Протидіюче – прагнення наполягти на своєму шляхом відкритої боротьби, застосування примусу та інших засобів тиску; 3. Поступливість – орієнтованість на повне задоволення вимог партнера; 4. Уникнення – прагнення вийти з ситуації, не поступаючись, але й не наполягаючи на своєму, утримуючись від суперечок, від викладення своєї позиції, уникаючи відповідальності за прийняте рішення; 5. Компроміс – прагнення врегулювати розбіжності, поступаючись у чомусь в обмін на поступки іншої сторони, прийняття «середніх» рішень, що задовольняють обидві сторони повною мірою.

Конфлікт – складне психологічне явище, що може мати багато різновидів. Під час конфлікту його учасники займають різні позиції, по-різному усвідомлюють та переживають ситуацію, що виникла. Для попередження і вирішення конфліктів доцільно дотримуватись певної послідовності психологічно оптимальних дій з урахуванням конкретної ситуації.

ПОСЕРЕДНИЦТВО ЯК ІНСТРУМЕНТ УРЕГУЛЮВАННЯ КОНФЛІКТУ

Шевченко Олеся Олександрівна, Какуріна І.І.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна. Дніпро

Конфлікт – це відсутність згоди між двома або більше сторонами, які можуть бути конкретними особами або також групами. Чарльз Ліксон у своїй книзі «Конфлікт. Сім кроків до миру» справедливо писав, що конфлікт – це норма нашого життя. Якщо у вашому житті немає конфліктів, перевірте, чи є у вас пульс – жартував він.

Конфлікти є різні. Різноманіття конфліктів (включаючи внутрішньоособистісні і міжособистісні, конфлікти між особистістю та групою, а також міжгрупові, соціальні) може бути поділено на два види: продуктивні конфлікти та конфлікти деструктивні.

Конструктивні конфлікти – лежать в основі поступального розвитку, є його джерелом, спонукальним силою. Деструктивні – це початок розпаду, руйнування, згубного протистояння. Конструктивні та деструктивні конфлікти бувають різними. Так, наприклад, залежно від предмета суперечки розрізняють: конфлікти поглядів; конфлікти інтересів.

Але, незалежно від виду, у конструктивному конфлікті люди поділовому, аргументовано розв'язують проблему, не обвинувачуючи один одного, а йдучи на компроміс. Деструктивні конфлікти – ті, у яких люди відкрито сваряться, обвинувачують одне одного, але не розв'язують проблеми. Деструктивні конфлікти перешкоджають ефективній взаємодії та прийняттю рішення.

Деструктивний конфлікт може виникнути в двох випадках: коли одна зі сторін жорстко наполягає на своїй позиції і не бажає враховувати інтереси іншої сторони; коли один з опонентів удається до аморальних методів боротьби, прагне психологічно придушити партнера.

Деструктивні конфлікти, на жаль, широко поширені у сучасному світі. Важливу роль виборі методів їх вирішення грає такий механізм, як посередництво або медиация.

Медиация припускає застосування третьої сторони в врегулюванні протиріч. Третьою стороною можуть бути індивід, а також група людей.

Головна умова, яка дозволяє третій стороні виступати у ролі посередника у процесі вирішення конфлікту – існування цієї сторони як зовнішньої сили по відношенню до кожної зі сторін конфлікту.

Існує досить багато засобів і прийомів, які може використовувати незацікавлена сторона. Їхня результативність визначається дотриманням у тому числі психологічних принципів. Це:

- Нейтральність посередника конфлікту : посередник працює з процесом і не впливає на характер прийнятих рішень;
- Націленість посередника на вирішення конфлікту.
- Захищеність учасників переговорів, яку забезпечує посередник;

- Відповідальність посередника за процес, але за характер прийнятих рішень.

Психологічне посередництво спрямоване на процес організації діалогу людьми.

Тільки самі учасники конфліктної взаємодії повною мірою можуть оцінити прийнятність для них тих чи інших способів подолання кризи. Головна якість арбітра - компетентність.

Важливою основою діяльності медіатора є етична позиція психолога стосовно проблеми клієнта, або, цінності орієнтації консультанта повинні брати участь у процесі його роботи з учасниками конфлікту.

У цьому є дві полярні погляду. Один з них наполягає на ціннісній нейтральності психолога: він не повинен займати якусь власну моральну позицію стосовно проблеми клієнта. Альтернативна думка передбачає, що, навпаки, консультант повинен відкрито висловлювати свою ціннісну позицію, інакше клієнт може вважати, що будь-яка його поведінка є прийнятною.

В процесі психологічного посередництва виділяються три стадії:

- бесіда з першою стороною конфлікту,
- бесіда з другою стороною конфлікту,
- спільне обговорення проблеми
- учасниками конфлікту та посередником.

Сутність психологічного посередництва в міжособистісних конфліктах – це участь психолога в комунікативному процесі, спрямованому на створення такої ситуації в взаємодії учасників конфлікту, яка сприяє пом'якшенню їх протистояння та виникненню згоди.

У процесі рішення конфлікту, на мій погляд, важливо брати до уваги психологічні чинники. Зупинимося на характеристиках деяких з них:

- Емоції і психологічні реакції. Будь-яка конфліктна ситуація супроводжується емоційними переживаннями. Якщо конфлікт тривалий, то кількість негативних інтерпретацій досить велика. У таких умовах людина може бути не зовсім точна і адекватна як у своєму баченні ситуації конфлікту, так і у своїх очікуваннях щодо можливих способів його врегулювання. Увага та свідомість людей націлена на боротьбу. У такому разі приймаються рішення, які можуть бути не реальними та не відповідати об'єктивним можливостям вирішення проблеми.
- Тому однією з важливих ролей медіатора є роль контролера, який організовує постійну перевірку на реалістичність того, що говорять сторони. Якщо сторони домовилися за будь-яким пунктом, медіатор зобов'язаний перевірити, чи дійсно вони розуміють необхідність виконання цього пункту.

У конфліктних ситуаціях сторони можуть демонструвати різні емоції, такі як: гнів, розпач, образливість. Посередники повинні бути здатні впоратися з цими емоціями і допомагати сторонам контролювати їх.

- Психологічні потреби. Конфлікт може виникнути через незадоволення психологічних потреб. Посередники повинні

розуміти, як ці потреби впливають на сторони і як їх можна задовольнити в процесі вирішення конфлікту. Посередник створює умови для того, щоб між протилежними сторонами сформувалася емпатія. Завдяки медіатору, конфлікуючі сторони можуть уперше побачити проблему з погляду протилежної сторони та усвідомити той очевидний факт, що доти, доки їм не буде цілком зрозумілою позиція іншої сторони, вони не зможуть домовитися.

- Посередник має можливість розширити ресурси сперечальників. Виконуючи цю роль, медіатор забезпечує учасників спору інформацією або допомагає їм розшукати необхідну інформацію, яка корисна для обох сторін. Вся інформація, що надається, повинна містити тільки дійсні факти і не залежати від різного роду побічних відомостей, уточнень та інтерпретацій. У ролі «розширювача» ресурсу медіатор може також виступати, коли він бачить, що одна із сторін психологічно явно не готова до переговорів.
- Стрес та тривожність. Конфлікт може призводити до стресу та тривожності для учасників. Посередники повинні бути здатні надати психологічну підтримку та допомогу в зменшенні рівня стресу.

Медіатор – зберігач психологічного клімату. Ця роль медіатора тісно пов'язана з функцією організатора процесу. Не йдеться про створення ідилії чи м'якої спокійної атмосфери. Під час медіації можливі жорстка поведінка та жорсткі висловлювання, можливе невдоволення та також протистояння. Але важливо, щоб усі ці комунікативні дії мають бути конструктивними. Роль медіатора тут полягає в тому, щоб підтримувати нехай жорстку, але конструктивну взаємодію між сторонами, уникаючи взаємних образ та приниження сторін.

Посередники обов'язково повинні враховувати історію міжособистісних відносин між сторонами. Конфлікт може бути поглиблений або подоланий в залежності від цих відносин.

Посередники повинні розвивати стратегії для припинення насильства, пропаганди або інших негативних аспектів деструктивного конфлікту задля досягнення гармонії у суспільстві.

Підводячи підсумки, хочу наголосити, що конфлікти – невід'ємна частина нашого життя. Вони будуть у всіх, не важливо який у людини темперамент чи емоційний стан, конфлікт може розвиватись із дрібниць, які на нашу думку не мають сенсу. В багатьох ситуаціях конфлікт допомагає виявити різноманітність точок зору, дає додаткову інформацію, допомагає виявити більше число альтернатив або проблем. Конфлікти не завжди можуть завершитися на позитивному рівні. Тут головне пам'ятати, що потрібно правильно визначити причину і знайти вихід із ситуації. Медіатор, як аналізатор конфлікту, допомагає сторонам усвідомити суттєві для майбутнього вирішення аспектів конфліктної ситуації. Таким чином, щоб змусити самі сторони розібратися в ситуації, треба ретельно дослідити, які можуть бути варіанти виходу із неї.

Секція 3

ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВА СФЕРА ЛЮДИНИ. ЕМОЦІЙНО ЗУМОВЛЕНА ПОВЕДІНКА ТА ЕМОЦІЙНІ ВЛАСТИВОСТІ ЛЮДИНИ. КЕРУВАННЯ ЕМОЦІЯМИ

КЕРУВАННЯ ЕМОЦІЯМИ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СУЧАСНОСТІ

Маценко Марія Олександрівна, доц. Башкеєва О.М.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

У сучасному суспільстві все більше звертається увага на психічне здоров'я, самопізнання та саморегуляцію. Люди шукають способи керування стресом, тривогами та іншими емоційними викликами. Ще Конфуцій свого часу звертав увагу на важливість керування емоціями: «Не скаржся, що на даху сусіда лежить сніг, коли в тебе самого поріг не чистий». А Бенджамін Франклін в автобіографії наголошував: «Я не говоритиму про людей погано, а розповім тільки все добре, що я знаю про кожного». Теодор Рузвельт говорив, за часів свого президентства, що завжди звертався до наступної тези Лінкольна: при прийнятті важливих рішень різка критика та закиди майже завжди не дають результату.

Особисто я вважаю, що у контексті професійного розвитку навички емоційного інтелекту стають все більш цінними. Сучасні лідери, які можуть розуміти та керувати своїми емоціями, а також емоціями інших, часто досягають більшого успіху в командній роботі та управлінні. Адже емоції допомагають будувати стосунки з людьми, приймати рішення, добиватися успіхів у роботі. Ця тема є дуже злободенною та актуальною для багатьох людей, адже емоції впливають на наше здоров'я та добробут. Стрес, страх та депресія становлять серйозну проблему для багатьох людей у всьому світі. Таким чином, розуміння та управління емоціями є важливою частиною нашого життя.

Людина з високим рівнем емоційної самосвідомості може легше виявляти, що саме викликає її емоції та як вони впливають на її думки та дії, формує здатність взяти паузу перед реакцією на події та свідомо обирати, як відреагувати. Емпатія як розуміння та відчуття емоцій інших людей важлива для побудови позитивних міжособистісних відносин та спільної діяльності. У сучасному світі все більше актуалізується потреба в наявності емоційного інтелекту в бізнесі та лідерстві. Керівники, які можуть виявляти та розуміти емоції своїх підлеглих, здатні створювати більш ефективні та підтримуючі команди, адже управління емоціями може впливати на загальний стан здоров'я колективу, уникнувши стресу.

Сучасні тенденції та дослідження даної теми стосуються вивчення впливу технологій, таких як штучний інтелект, на емоційну сферу та емоційні реакції людей. Дослідники підкреслюють, що використання віртуальної реальності може впливати на емоційну інтеграцію та поведінку. Когнітивно-поведінкова терапія допомагає змінити негативні емоційні патерни та замінити їх конструктивними. Медитаційні практики, наприклад, зосередження на диханні, усвідомленість тощо

використовуються для зниження стресу та підвищення емоційної стійкості, враховуючи особливості культурного контексту та індивідуальні риси.

На мою думку, до галузей, де емоційно-вольова сфера може мати найбільший практичний вплив, відносяться, окрім професійного розвитку та робочого середовища, також галузь освіти та навчання. Використання технік емоційної регуляції покращує навчання та сприяє розвитку соціальних навичок студентів. Розуміння емоцій впливає на стосунки між вчителями та студентами. Також особливо актуальним в наш час є застосування принципів емоційної інтелігенції у рамках психотерапевтичних сесій для покращення ментального здоров'я населення, адже події останніх років: пандемія, військовий стан тощо даються взнаки. Використання емоційного самопізнання має сьогодні неабияке значення для формулювання особистих цілей та розвитку, для покращення взаєморозуміння та розвитку здорових стосунків у парах, у вихованні дітей та побудові позитивних сімейних відносин. Використання позитивних емоцій важливо також для підтримки здорового способу життя, включаючи фізичну активність та правильне харчування.

І остання сфера сучасності, яка розвивається швидкими темпами та потребує використання емоційної інтелігенції для розробки технологій, які підтримують та взаємодіють з користувачем – це сфера технології та віртуальної реальності. Використання VR можливе для створення ситуацій для тренувань та розвитку навичок емоційної інтелігенції.

Щодо мене особисто, вважаю, тема керування емоціями набуває особливої актуальності в наш час. Вміння керувати емоціями дозволяє успішно розвивати психологічну стійкість, починаєте взаємодіяти з новими людьми, ефективно усуваєте конфлікти та досягаєте поставлених цілей. Контроль над емоціями допомагає кращому прийняттю рішення, збереженню емоційного здоров'я та підвищенню загального рівня життя. Прояв емоцій є важливим досягненням як у індивідуальному, так і у професійному житті.

ЕМОЦІЙНО ЗУМОВЛЕНА ПОВЕДІНКА

Кириченко Аліса Вадимівна, проф. Іщенко І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Люди є дуже унікальним та складним організмом, який обдарований здатністю відчувати та мислити. Людські емоції та почуття чудово відображають ставлення до дійсності, реакцію на події та здатність до саморегуляції. Світ емоцій та почуттів різноманітний, як і людська натура та психологія, адже ми можемо говорити про почуття і мати на увазі абсолютно різні речі. В цьому контексті, розгляд почуттів не лише визначає унікальні аспекти психіки, але й вказує на ключовий вплив цих явищ на взаємодію із навколишнім середовищем.

Стосовно емоцій, то це складні та багатогранні переживання, які відіграють одну із ключових ролей у житті людини. Їх можна визначити як складні психологічні стани, які включають низку фізіологічних і когнітивних реакцій на певні стимули або ж на різні ситуації. Вони тісно пов'язані з нашими думками, вчинками, мають вплив на наші рішення та формують особистість.

Варто зазначити, що емоції можуть бути у комплексному системному компоненті психіки, який включає в себе не тільки їх, а й почуття. Саме це і називають емоційно-вольовою сферою людини, адже вона визначає як саме особистість сприймає світ, реагує на нього, або ж керує власною поведінкою. Розуміння та управління цією сферою є змістовною вимогою для досягнення гармонії в житті. Сама по собі воля – свідоме регулювання людиною своєю поведінкою, спілкуванням й навіть діяльністю, яке пов'язане з подоланням внутрішніх і зовнішніх перешкод.

Взаємодія емоційною та вольовою формою достатньо легка, адже це допомагає людині адаптуватися до оточення навколо. Слід звернути увагу саме на мотивацію, визначення цілей, раціональне мислення, зосередження уваги й емоційну інтелігенцію. Між собою вони утворюють складний механізм, дозволяючи людині ефективно взаємодіяти із суспільством та розвивати свою особистість водночас. Емоції, як і внутрішні переживання загалом, виконують роль сигналів, які зосереджують організм на певних ситуаціях чи подіях. Це може бути також і тригером для активації вольових процесів.

Такі емоції як сором, відраза, захват та інші складають з себе різноманітний спектр внутрішніх станів людини, і кожен з них впливає на емоційно-вольову сферу своєрідним чином. Візьмемо три найпопулярніші емоції: страх, гнів та радість.

Починаючи зі страху, то завдяки такому емоційному стану, активуються такі вольові функції, які спрямовані на виживанні, тобто

забезпеченні безпеки. Такий стан включає в себе швидке прийняття рішень, що зумовлюють уникання потенційно небезпечних ситуацій.

Із гнівом навпаки: це викликає реакцію, орієнтовану на врегулювання ситуації або досягнення конкретної мети. Такі вольові процеси на різку зміну обставин.

Стосовно радості тут усе просто, адже під її впливом людина може бути більш вмотивованою до досягнення мети та досить зосередженою, тобто розуміння таких взаємодій дозволяє краще зрозуміти та контролювати свої почуття.

Емоційно зумовлена поведінка утворюється під впливом соціального оточення людини, бо сприйняття та реакції є впливовим чинником задля вираження емоцій через взаємодію з іншими людьми. Тим самим, емоції виявляються у міжособистісних відносинах, тобто буквально можуть включати підтримку та розуміння довкілля, яке має вплив на емоційний фон. Усвідомлення цього дає змогу набагато швидше керувати саме своєю емоційною зумовленою поведінкою та досягати балансу.

Позитивні та негативні емоції – обидва сильних аспектів у психології людини, з якими треба навчитись жити, бо безпосереднє керування нашими емоціями прагне застосування таких методів як медитація, дихальні вправи та фізична активність. Однак не слід забувати, що один із найважливіших аспектів цього є соціальна підтримка, що у більшості ситуаціях, може зіграти головну роль у вирішенні емоційних викликів. Здатність отримувати підтримку дозволяє зберігати свої емоції та рівновагу всередині.

Таким чином, розуміння та вміння управляти внутрішнім емоційним світом є досить важливим для досягнення гармонії та адаптації у соціумі. Взаємодія між вольовими процесами та різними емоціями формує поведінку та спілкування одне з одним, але й не слід забувати про контроль над емоціями, бо це підтримує психологічне здоров'я та гармонію всередині кожного з нас.

МИСТЕЦТВО БУТИ СОБОЮ: МЕТОДИКИ КЕРУВАННЯ ЕМОЦІЯМИ

Голенко Марія Кирилівна, доц. Башкеєва О.М.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

Керування емоціями – це здатність контролювати свої емоції таким чином, щоб вони не заважали нам досягати наших цілей. Керування емоціями є важливою частиною психологічного здоров'я та успіху в житті. Фізіологічні компоненти емоцій включають в себе зміни в роботі серця, дихання, м'язів і травлення. Когнітивні компоненти емоцій включають в себе думки, переконання та очікування. Поведінкові компоненти емоцій включають в себе міміку, жести, мову тіла та поведінку.

Існує безліч теорій емоцій, які намагаються пояснити природу емоцій. Однією з найпопулярніших теорій емоцій є теорія Джеймса-Ланге. Ця теорія стверджує, що емоції виникають в результаті фізіологічних змін, які відбуваються в нашому тілі. Наприклад, коли ми відчуваємо страх, у нас починає битися серце, ми починаємо дихати швидше, і у нас з'являються тремтіння в руках. Ці фізіологічні зміни викликають у нас відчуття страху. Наприклад, теорія Шахтера-Сінгера, також відома як теорія двоїстого аспекту, стверджує, що емоція виникає на основі спільного сприйняття фізіологічної реакції і обраної індивідом інтерпретації цієї реакції. Іншими словами, емоція виникає тоді, коли ми розуміємо, що сталося та пояснюємо це собі. Теорія еволюційної психології стверджує, що емоції виникли в процесі еволюції і мають певну корисну функцію для виживання та розмноження. Наприклад, страх і гнів можуть допомагати в реакції на загрози. Теорія соціокультурного підходу припускає, що емоції формуються впливом соціокультурного середовища, в якому людина виростає. Культурні норми, виховання і спілкування грають важливу роль у вираженні та сприйнятті емоцій.

Чому важливо керувати емоціями? Емоції відіграють важливу роль у нашому житті. Вони впливають на наше мислення, поведінку та взаємодію з іншими людьми. У деяких випадках емоції можуть бути корисними, наприклад, коли вони мотивують нас до досягнення цілей. Однак у деяких випадках емоції можуть бути негативними і заважати нам досягати наших цілей. Негативні емоції, такі як гнів, тривога і смуток, можуть призводити до таких проблем, як: погані рішення, проблеми в стосунках, зловживання психоактивними речовинами, самопошкодження. Керування емоціями може допомогти нам уникнути цих проблем і досягти наших цілей.

Існує безліч методів та технік керування емоціями. Філософи давно наполягають, що життя в «теперішньому моменті» робить людину щасливішою. Методика медитації була лише частиною сфери духовних практик та методів саморозвитку, хоча практика цілеспрямованого,

безоціночного усвідомлення моменту за моментом свого досвіду була добре відома з давніх часів, як на Сході, так і на Заході. А духовні системи ще й досі є кладязем систематизованого матеріалу дослідження психіки, за допомогою спеціально розроблених психотехнологій.

Слід зазначити, що регуляція дихання є методикою, яка найбільш розповсюджена. Коли ви відчуваєте негативну емоцію, спробуйте повільно і глибоко дихати, це допоможе вам заспокоїтися і контролювати свої емоції. Існує багато різних методів релаксації, які можуть допомогти вам зменшити стрес і негативні емоції, наприклад, ви можете спробувати медитацію, йогу або масаж, фізичні вправи, - всі ці методики є чудовим способом вивільнити стрес і негативні емоції. Також записування своїх емоцій у щоденник може допомогти вам краще зрозуміти свої емоції і знайти способи їх контролювати. Практики йоги стверджують, що за допомогою асан і медитацій можна впливати на психоемоційний фон людини, усвідомлено «проживати» почуття, вчитися їх контролювати і трансформувати. В індійській філософії емоції як об'єкт не існують окремо, а робота в практиках спрямована на концентрацію уваги і контроль органів сприйняття і дії: дотику, нюху, слуху, зору, смаку, руху та інших. За допомогою них людина отримує інформацію про довкілля. Фокусування на позитивному мисленні, на позитивних аспектах життя може допомогти вам змінити своє ставлення до негативних емоцій. Кожен метод і техніка керування емоціями має свої переваги і недоліки. Для досягнення ефективності важливо підбирати методи і техніки керування емоціями відповідно до індивідуальних потреб. І як висновок, зазначимо, що керування емоціями є важливою складовою нашого психологічного здоров'я та загального благополуччя. Здатність розпізнавати, регулювати та використовувати свої емоції впливає на наше фізичне і психічне самопочуття. Воно допомагає нам краще розуміти самих себе, покращувати наші взаємини з іншими та досягати професійного успіху. Навички керування емоціями, такі як свідомість, регуляція та розвиток емоційної інтелігенції, можуть служити ключем до щасливого і вдачного життя. Подолання стресу та адекватна реакція на емоційні події допомагають нам зберігати психічне здоров'я та бути ефективними в усіх сферах життя.

ЕМОЦІЙНІ ВЛАСТИВОСТІ ЛЮДИНИ

Маража Єгор Віталійович, проф. Іщенко І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Розвиток емоцій нерозривно пов'язаний із розвитком особистості у цілому. Емоції та почуття, які з'являються у людини на певній стадії його розвитку є продовженням його емоцій на попередній стадії. Емоції не розвиваються власними силами. Вони мають власну історію; змінюються установки особистості, її ставлення до світу, що відображається в діяльності і у свідомості, і водночас з ними перетворюються в емоції.

Емоція – це особлива форма психічного відображення, яка у формі переживання відображає не об'єктивні явища, а суб'єктивне відношення до них. Особливість емоцій у тому, що вони безпосередньо відображають значимість об'єктів та ситуацій, які діють на індивід, обумовлених відношенням їх об'єктивних властивостей до потреб суб'єкта. Емоції виконують функцію зв'язку між дійсністю та потребами.

Емоційні процеси набувають позитивного чи негативного характеру залежно від того, чи знаходиться дія, яку виконує індивід, та вплив, якому він піддається, у позитивному чи негативному відношенні до його потреб, інтересів та установок.

Не всі суб'єктивні переживання відносяться до емоцій. Так за класифікацією емоційних явищ О.М Леонтева, виділяють три види емоційних процесів: афекти, емоції та почуття. Афекти – це сильні та відносно короткочасні емоційні переживання, що супроводжуються різко вираженими руховими та вісцеральними проявами. У людини афекти викликаються як біологічно значущими факторами, що зачіпають його фізичне існування, так і соціальними, наприклад, соціальними оцінками, санкціями. Відмінною особливістю афектів є те, що вони виникають у відповідь на ситуацію, що вже фактично виникла.

На відміну від афектів емоції являють собою більш тривалий стан, який іноді слабо проявляється у зовнішній поведінці. Вони висловлюють особисте відношення до існуючої чи можливої ситуації. Тому вони здатні, на відміну від афектів, передбачати ситуації та події, які реально ще не настали. Вони виникають на основі уявлень про пережиті або уявні ситуації.

Емоції часто виникають спонтанно і залежать від випадкових зовнішніх чинників, тоді як голод, спрага, статевий потяг виникають із певними інтервалами. Однак і емоції, і загальні відчуття виникають у складі мотивації як відображення певного стану внутрішнього середовища, через збудження відповідних рецепторів. Тому їхня відмінність умовна і визначається особливостями зміни внутрішнього середовища.

Однією з найважливіших функцій емоцій є комунікативна. Мімічні та пантомімічні рухи дозволяють людині передавати свої переживання іншим людям, інформувати їх про своє ставлення до явищ, об'єктів і т.д. Міміка, жести, пози, виразні зітхання, зміна інтонації є «мовою людських почуттів», засобом повідомлення не стільки думок, скільки емоцій. Емоції виражаються не тільки у рухових реакціях: міміці, жестах, а й у рівні тонічної напруги м'язів. У клініці тонус м'язів часто використовується як міра афекту. Багато хто розглядає підвищений тонус м'язів як показник негативного емоційного стану(дискомфорту) або стану тривоги.

Одним із найбільш чутливих індикаторів зміни емоційного стану людини є її голос. Розроблено спеціальні методи, що дозволяють по голосу розпізнавати виникнення емоційних переживань, а також диференціювати їх за знаком(на позитивні та негативні).

Важливим компонентом емоцій є зміни активності вегетативної нервової системи. Вегетативні прояви емоцій дуже різноманітні: зміна частоти серцевих скорочень, кров'яного тиску, розширення та звуження судин, температури шкіри, гормонального та хімічного склад крові та інші реакції. Успіхи розвитку нейрохімії призвели до уявлення, що в основі виникнення будь-якої емоції лежить активація різних груп біологічно активних речовин у їх складній взаємодії. Припускають, що модальність, якість емоцій та їх інтенсивність визначаються взаємовідносинами норадренергічної(НА), дофамінергічної(ДА), серотонінергічної, холінергічної систем, а також цілим рядом нейропептидів, включаючи ендогенні опіати.

Багато даних свідчать про важливу роль біогенних амінів (серотоніну, дофаміну, норадреналіну) у розвитку патології настрою, афектів. На думки С.Кеті із зростанням концентрації серотоніну в мозку настрої людини піднімається, а його виснаження викликає стан депресії. Речовини, що покращують настрої(інгібітори MAO), збільшують вміст НА і ДА у нервових закінченнях. Результати обстеження мозку хворих, що наклали на себе руки через стан депресії, показали, що він збіднений як норадреналіном, так і серотоніном. Причому дефіцит норадреналіну проявляється депресією туги, а нестача серотоніну – депресією тривоги.

Порушення у функціонуванні холінергічної системи (АХ-системи) призводять до психозу з переважним ураженням інтелектуальних(інформаційних) процесів. Передбачається, що холінергічна система переважно забезпечує інтелектуальні компоненти поведінки. Стан агресивності залежить від співвідношення активності холінергічної та норадренергічних систем.

А.Х. Аллікметс показав, що тригерний механізм агресії – холінергічний, а за ефекторні прояви агресії відповідальний норадреналін. Науковці-дослідники пояснюють підвищення агресивності, в найбільшій

мірі, зростанням концентрації НА та ослабленням гальмівного впливу серотоніну.

Хорошою експериментальною моделлю вивчення біохімічної природи емоцій є феномен самостимуляції (самороздратування) мозку. На основі даних про механізми самороздратування більшість дослідників схиляються до думки, що виникнення позитивних емоцій пов'язане з активацією спеціального механізму винагороди («нагороди»). Медіаторною основою цього механізму є катехоламінінергічна система.

Таким чином, сучасні дані вказують на жорстку залежність наших настроїв, переживань та емоцій від біохімічного складу внутрішнього середовища мозку. Саме наша активність вегетативної нервової системи та роль біологічно активних речовин формують нашу поведінку та емоції (як позитивні, так і негативні). Хоча повна біохімічна картина наших емоцій, суб'єктивних переживань сьогодні залишається дещо прихованою, проте наявні дані дозволяють припустити, що мозок має спеціальну систему, яка, по суті, є біохімічним аналізатором емоцій.

Список використаних джерел

1. Рубінштейн С.Л. «Основи загальної психології». – СПб.: Мінськ, 2007. – с. 551-586.
2. Данилова Н.Н., Крилова А.Л. «Фізіологія вищої нервової діяльності», Вид-во «Фенікс», 2005, с. 131-143.

ВОЛЯ ОСОБИСТОСТІ

Бірюкова Софія Олександрівна, доц. Рябік П.В.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Воля (лат. *Volutas*, греч. *βουλή*) це психічний процес свідомої та цілеспрямованої регуляції людиною своєї діяльності та поведінки з метою досягнення поставлених цілей.

Життя людини складається не тільки в пізнаванні та сприйманні оточуючого середовища, але й в активному впливі на нього.

Коли людина ставить перед собою певні цілі і береться до їх здійснення, вона зустрічається з великою кількістю перешкод. Здатність людини мобілізувати свої розумові та фізичні сили для переборювання перешкод дає змогу проявити вольові зусилля.

Воля пов'язана з іншими властивостями особистості, зокрема, з темпераментом та характером, В залежності від вольових якостей людини формується сильний або слабкий характер. Воля також пов'язана з емоціональною та пізнавальною діяльністю.

Прояви якості волі можуть буде позитивними та негативними. Позитивні якості волі: цілеспрямованість, наполегливість, принциповість, організованість, сміливість, пунктуальність, витримка, дисциплінованість, самостійність, відповідальність. К негативним якостям волі можна віднести: впертість, лінощі, імпульсивність, навіюваність, боягузтво.

Воля відноситься до вищих психічних процесів і формується в процесі історичного розвитку та трудової діяльності людини. Функції волі: спонукальна та гальмівна. Спонукальна функція волі – організація активності людини. Якщо у людини відсутня актуальна потреба виконувати дію, але вона усвідомлює необхідність її виконання, воля формує допоміжне спонукання та систему ієрархії мотивів від природних потреб до вищих спонукань. Гальмівна функція волі стримує небажані прояви активності, здійснює вольове регулювання поведінки.

Воля є невіддільною від психіки людини, її свідомості, самосвідомості, потреб, емоцій, мотивів, діяльності пізнавання. Вольові якості – психічні утворення, що не залежать від конкретної ситуації та демонструють рівень свідомої саморегуляції поведінки. Вольові якості особистості поділяють на базальні та системні. До базальних (первинних) якостей особистості відносять такі якості, як енергійність, терплячість, сміливість та витримку. Ці якості є односпрямованими регуляторними діями свідомості. Системні вольові якості утворюються певним сполученням односпрямованих проявів свідомості. До них належать: цілеспрямованість, наполегливість, рішучість, організованість, ініціативність, самостійність. Поєднання базальних і системних вольових якостей утворює силу волі особистості. Дії, скеровані на досягнення

свідомо поставленої мети називають вольовими діями. Вони породжуються мотивацією і пов'язані з зусиллями, які необхідні для подолання перешкод на шляху до поставленої мети. Існують прості та складні вольові дії. Прості вольові дії здійснюються без боротьби мотивів, людина без вагань приймає рішення і йде до поставленої мети. Складна вольова дія це опосередкований свідомий процес, який складається з декількох етапів: виникнення спонукання та постановка мети, обміркування шляхів та засобів для досягнення мети, прийняття рішення та виконання.

Поняття волі трактується по-різному, але є основні загальні складові. Існують мотиваційний підхід, регуляційний підхід та підхід «вільного вибору». Мотиваційний підхід тісно пов'язує волю з мотивацією та здатністю до свідомого подолання перешкод, що стає формуючим фактором вольового акту. Регуляційний підхід розглядає волю як психічний механізм для контролю, управління та саморегуляції з метою оптимального режиму та напрямку активності особистості. Підхід «вільного вибору» має дві протилежні точки зору: детермінізм та індетермінізм. Детермінізм – підхід, який заперечує свободу волі на підставі того, що весь світ визначений певним чином, тобто існують нерозривні причинно-наслідкові зв'язки явищ природи, суспільства та людської психіки. Індетермінізм відносить волю до духовних явищ, тому воля людини нічим не обмежена.

Воля людини є проявом її незалежності від внутрішніх та зовнішніх проблем, є усвідомленням самої себе та своїх можливостей. Формування волі є важливою виховною метою.

Поняття волі не стільки пояснювальне скільки класифікаційне.

Воля як і інші психологічні терміни (сприйняття, відчуття, мислення, пам'ять) це узагальнене поняття, що складає клас психічних процесів та дій, чиє завдання є навмисне і свідоме управління діяльністю та поведінкою людини.

ОСОБЛИВОСТІ ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ РЕГУЛЯЦІЇ СУЧАСНОГО СТУДЕНТСТВА

Паляничко Богдана Василівна, проф. Іщенко І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Проблема людини – це, власне, проблема філософії, яка вивчає питання походження і призначення людини, її місця у бутті. Людина живе і діє в реальній дійсності. Вона пізнає навколишній світ, природу, людей, їхні соціальні стосунки. Реальний світ у всій його різноманітності відображається у свідомості індивідуальної людини. Особистість виявляє практичне ставлення до світу, втілюючи власну філософію. При цьому вона здійснює акт самореалізації – накладає на об'єкт діяльності відбиток своєї неповторності. Таку діяльність можна оцінювати як творчість – вироблення матеріальних або ідеальних цінностей. Однак цінність не обов'язково має загальне значення. Це значення створює сама особистість, тому вона може стосуватися лише її.

Дослідження вольової регуляції особистості взагалі, і студентства зокрема, є актуальним та важливим напрямком в науці, оскільки саме воля є важливим аспектом розвитку та успішної життєвої діяльності людини, а її дослідження її характеристик дозволяє краще зрозуміти функціонування людини в різних життєвих ситуаціях та розробити ефективні підходи до її розвитку та підтримки. Саме емоційна саморегуляція допомагає особам краще взаємодіяти з іншими у середовищі, яке їх оточує. Студентський вік, загальновідомо, є особливий період життя і розвитку особистості.

Студентство ми розуміємо як специфічну спільність людей, організаційно об'єднаних навчанням у вищому навчальному закладі. Зріла юність або рання дорослість охоплює вік від 16-17 до 24-25 років, – основний вік, який припадає на студентський період життя. Студентство відіграє велику роль в характері гармонізації різних сфер психологічного здоров'я особистості. Емоції – особливий клас психічних процесів і станів, пов'язаних з інстинктами, потребами й мотивами, що відображають у формі безпосереднього тимчасового переживання (задоволення, радості, страху) значущість для життя життєдіяльності індивіда явищ і ситуацій, які діють на нього. Супроводжуючи будь-які вияви активності суб'єкта, емоції є одним із головних механізмів внутрішньої регуляції психічної діяльності й поведінки, спрямованих на задоволення актуальних потреб. Часи студентства – це період активного розвитку всіх видів почуттів, особливо моральних і естетичних, підвищеної емоційної чутливості (подрозливості) до різних обставин навколишнього життя.

Для емоційних процесів студентів в навчанні характерні: велика інтенсивність (особливо інтелектуальних відчуттів), різноманітність, чергування емоцій, прискорене формування вищих почуттів. В діяльності

студентів емоції і почуття виступають в ролі регулятора, що підсилює і спонукає психологічну активність, впливає (позитивно або негативно) на сприйняття і переробку інформації, на спрямованість уваги і дії. Емоційно-вольові якості в діяльності студентів тісно пов'язані з увагою, мисленням, уявою, пам'яттю, емоціями, відчуттями особистості. Рівень їх розвитку у студентському віці в навчальній діяльності може бути різним. Це залежить від мотивів їх поведінки та навчання, досвіду, звичок і переконань. Відповідно до досліджень науковців, в студентському віці помітно зміцнюються ті вольові якості, яких не вистачало повною мірою в старших класах: цілеспрямованість, відповідальність, рішучість, наполегливість, самостійність, ініціатива в навчальному пізнанні, мотивація навчальних досягнень, вміння володіти собою.

Відзначимо, що на формування особливостей емоційно-вольової регуляції сучасного студентства суттєво вплинули такі чинники, як пандемія COVID-19 та воєнний стан. Пандемія змінила наше ставлення до звичних речей, перш за все відношення до інших, налагодження комунікацій один з одним тощо, використання більш емпатійного тону, бажання зрозуміти іншого, помітно змінила звичний устрій життя. Велике значення під час пандемії набула взаємодопомога. Пандемія та воєнний стан внесли значні корективи в наше життя. Видозмінилися норми, правила, потреби особистості. Змінилася й сама особистість, що покликало за собою і зміну в нашій свідомості, в усвідомленні потреби змін. Головне, про що є сенс замислитися зараз, це, безумовно, питання про те, ким кожен себе почуває, тобто про власну самоідентифікацію особистості в нових обставинах.

Слід зазначити, що у гуманістичних, філософських та психологічних концепціях особистість – це людина, як цінність, заради якої здійснюється розвиток суспільства. Нам приємно констатувати, що основні тенденції спілкування сучасного юнацтва з однолітками виявляються у внутрішньо-груповому спілкуванні стосовно навчання, спілкуванні за інтересами, а у сфері життєво важливих питань молодь часто звертається за допомогою і порадою до старшого покоління.

ВНУТРІШНЯ ДИТИНА. ЯК ДИТЯЧИЙ ДОСВІД ВПЛИВАЄ НА НАС?

Воробей Єлизавета Олександрівна

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Слід почати насамперед з самого визначення даного поняття. Внутрішня дитина – це психологічна концепція, яка описує частину особистості, що збереглася з дитинства в дорослому віці. Вона представляє собою внутрішній світ дитинства, який ми можемо відчувати через наші емоції, фантазії, бажання та способи поведінки. Все, що з нами відбувалося, ми поступово інтегруємо всередину себе. В особистості кожної дорослої людини є дитяча складова, вона нікуди не зникає з дорослішанням, а, навпаки, може активно проявлятися в реакціях, бажаннях і поведінці. В психотерапії поняття «внутрішня дитина» – це частина нашої психіки, яка дуже чутлива. Область життя внутрішньої дитини – це емоції, почуття, потреби, наші бажання, наші мрії, наша якась мотивація. Тобто коли ми відчуваємо радість, коли сумуємо, коли ми злимося, – злиться наша дитяча частина. Так, в схема-терапії, говорять про три різні режими внутрішньої дитини. Це може бути режим щасливої дитини – це та частина нас, яка почувається радісною, отримує задоволення, може бути спонтанною, їй добре чи їй добре. Є режим уразливої дитини – це така наша травмована частина. Зазвичай, це та частина, яка сформувалася в результаті якогось досвіду, коли нас не помічали, нас не слухали і не чули, нас не бачили, нас відкидали чи нами були незадоволені. І є режим розлютованої дитини – це коли наші потреби та кордони порушуються. Тоді ми дуже злимося і відчуваємо гнів, лють, ненависть. Є такий феномен як «регрес», коли дорослий повертається в дитячу поведінку, опиняючись у стресовій ситуації. Наприклад – відчитав начальник. Хтось поставиться до цього спокійно, а комусь це нагадає ситуацію з дитинства, як на нього кричала мама. У такі моменти людина регресує, бо її переповнюють почуття, що наринали: може розплакатися, почати знецінювати себе. Тим самим він провалюється в ті внутрішні не пророблені переживання, які колись у нього були. Про внутрішню дитину багато говорять. Відповідно до теорії засновника транзактного аналізу психіатра Еріка Берна, кожна людина в залежності від ситуації обирає одну з трьох внутрішніх позицій особистості:

- дитина,
- дорослий,
- батько.

Дитина – зародження творчого початку, яке забарвлює життя в яскраві кольори, наповнюючи його бажаннями та активністю. Якщо дитяча частина сильно виражена, ми спостерігаємо людину інфантильну,

наступну тільки за своїми «хочу». Дорослий і батько - це трохи різні фігури. Батько – охоронець норми та моралі. Він дбає, виховує, невдоволено критикує, присоромлює, якщо поведінка виходить за межі допустимого. Коли у людини переважає батьківська частина, вона схильна до надмірного самоконтролю і слід жорстким принципам. Також батько може бути надмірно суворим і надмірно критичним. Тут важливо регулювати ступінь впливу, не карати себе, адже кожен може помилятися і бути неправим. Це нормально. Дорослий – об'єктивна частина, в ній домінують розумність, логіка, самостійність. Якщо переважає доросла частина, людина може бути надто серйозною і логічною. Але в ідеалі саме доросла частина повинна вирішувати, в який момент доречна дитяча частина, а коли необхідний батько.

ЯК ФОРМУЄТЬСЯ НАША ВНУТРІШНЯ ДИТИНА?

Якщо під час внутрішньоутробного розвитку та в дитинстві батьки любили, бажали, оберігали, виявляли потрібну увагу та турботу, задовольняли фізичні та психічні потреби, поважали, підтримували, тоді внутрішня дитина буде здоровою та щасливою. Якщо ж дитина небажана, її не приймали як особистість, її потреби та почуття пригнічувалися та ігнорувалися, до неї не виявляли турботу та любов, тоді це буде скривджена, травмована і нещасна внутрішня дитина. Відсутність контакту з цією частиною особистості може говорити про наявність внутрішнього конфлікту, небажання прийняти себе, придушення почуттів, емоцій, підірвану довіру до світу і себе. У кожного вона своя, зі своєю історією. В одного щаслива і добра, впевнена у собі, енергійна, творча, життєрадісна, відкрита, мріюча, що прагне і досягає, довіряє собі і світу. В іншого - покинута, нещасна. Її не бачать, не чують її потреби, бажання. Вона відчуває страх і тривогу, боїться бути непотрібною, відкинутою. Її постійні супутники - вина та образа. Страх критики не дозволяє творити і бути відкритим, має багато заборон, у тому числі і на почуття. Той, хто недоотримав любові, уваги та турботи від батьків, засмучується, відчувається скривдженим, самотнім, знедоленим. Саме тоді спрацьовують захисні механізми психіки, приходять рішення закрити душу, не впускати інших у свій внутрішній світ, щоби не було боляче. Одночасно виникає заборона почуттів та емоцій. Такі люди дуже нещасні. Вони не можуть радіти життю повною мірою, страждають. Образа, біль минулого досвіду супроводжує їхнє життя, уповільнює рух, підриває довіру до світу. Можна покращити своє сьогодні і привести себе та близьких у гармонійне, щасливе майбутнє. Здатність чути голос цієї частини особистості дозволяє розуміти, приймати, виявляти почуття та турботу стосовно себе, своїх дітей та близьких. Маленькі діти дуже сприйнятливі до того, що відбувається навколо. Вони безпосередні, відкриті, легко входять у контакти один з одним і світом. Дайте внутрішній дитині те, чого їй не

вистачило в дитинстві, чого вона була позбавлена, станьте для неї тим батьком, якого вона хоче. Тож давайте зробимо висновки, відповівши на деякі загальні питання. Чому важливо тримати зв'язок зі своєю внутрішньою дитиною?

Збереження зв'язку зі своєю внутрішньою дитиною допомагає зрозуміти власні потреби та бажання (які ми часто плутаємо з бажаннями наших батьків), виявити емоційні блоки та страхи. Це також сприяє покращенню самопочуття, зменшенню стресу. Цей зв'язок дозволяє бути більш свідомим, зрілим у взаєминах з собою та з іншими. Які наслідки травмованої Дитини, що ховається всередині нас?

Людина, яка не знайшла зв'язок, не змогла примиритися зі своєю внутрішньою дитиною не вміє повністю розуміти свої почуття, емоції, потреби, боїться або не вміє довіряти іншим, просити про допомогу; відчуває тривогу та невпевненість в собі. Всі ці та багато інших речей свідчать про те, що дитина всередині вас ранена, хоче турботи та підтримки. І саме ви в змозі дати їй це. Чи може людина взагалі не мати так званої внутрішньої дитини?

Її не може не бути, тому що ми всі були дітьми, і у нас у всіх було дитинство. Може не бути швидше контакту з цією внутрішньою дитиною. Тобто людина може її не помічати, ігнорувати, бути супер дорослою, ніби схожою на робота. Такі люди можуть створити таке враження. Зазвичай (може, іноді й не так, але найчастіше так) такі люди ігнорують свою дитячу частину.

ПОДОЛАННЯ І ПРОФІЛАКТИКА САМОТНОСТІ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Кожевнікова Елла Сергіївна

Бердянський державний педагогічний університет,
Україна, Бердянськ

Актуальність нашого дослідження обумовлена сучасним станом розвитку суспільства в цілому та поширенням відчуження особистості від суспільства та міжособистісного спілкування. Результатом цього є наявність агресивних тенденцій у спілкуванні з іншими та к культурним цінностям взагалі.

Самотність сучасними дослідниками розглядається як результат змін у суспільстві, пов'язаних з формуванням нових типів відносин, які носять більш анонімний характер та характеризуються спробами державних та недержавних структур контролювати поведінку та рекрутувати населення до досягнення цілей цих структур.

У сучасному швидкоплинному світі особистість – як духовний персонаж зі своїми потребами і проблемами, часто не знаходить свого призначення. Вона губиться серед досягнень науки і техніки, які несуть за собою не тільки комфортніші умови, але й духовний нігілізм та занепад. Сучасні процеси глобалізації, урбанізації, трансформації знищують традиційні етнокультурні цінності, призводять до утворення так званої «безликої людини» – людини сірого натовпу, людини масового суспільства, котра занурена лише в тілесні потреби. Усі ці фактори загострюють проблему людської самотності, яка активно досліджується фахівцями різних наукових напрямків.

Аспекти проблеми самотності та її зв'язок з іншими психічними явищами стали предметом дослідження таких науковців, як Ф. Фромм-Рейхман, Дж. Зілберг, Г. Салліван, В. Франкл, З. Фройд, К. Хорні, К. Мустакас, Р. Вейс, Т. Джонсон, К. Роджерс, Л. Попелу, Д. Рісмен, У. Садлер, П. Слейтер та ін.

Феномену самотності присвятили свої праці і вітчизняні вчені: О.С. Алейникова, І.В. Бабанова, В.Б. Бедан, А.С. Бугайцова, О.В. Данчева, Т.Ю. Довбій, С.Д. Максименко, Ю.В. Никоненко, Н.О. Олейник, О.В. Помазова, Р.П. Попелюшко, Ж.В. Пузанова, О.П. Саннікова, В.І.Сіляєва, В.І. Слободчиков, Л.І. Старовойтова, Г.М. Тихонов, С.Г. Трубнікова, Н.В. Хамитов, Н.Є. Харламенкова, Ю.М. Швалб та ін.

Вивчення особливостей проявів самотності та її зв'язку з іншими психічними явищами дає можливість визначити той вплив, який самотність у сучасному суспільстві формує у молоді, яка втягується до суспільних відношень, обмежених мораллю та правом сучасного суспільства.

Наше дослідження спрямовано на визначення факторів, які дозволили б сформувати адекватне подолання та профілактику самотності в підлітковому віці. З цією метою ми проведемо констатувальне емпіричне дослідження, розробимо програму корекційних впливів по подоланню самотності і визначимо результати їх використання.

Подальші напрями досліджень в цієї сфері на нашу думку пов'язані із використанням засобів арт-терапії при формуванні корекційних заходів по подоланню та профілактиці самотності у підлітків.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СПОСТЕРЕЖЛИВОСТІ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВОЇ ЯКОСТІ ОСОБИСТОСТІ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Скнар Юрій Євгенович

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Педагогічна взаємодія постає як невід’ємна складова будь-яких видів соціальної взаємодії. У розвитку педагогічної взаємодії істотну роль відіграє ряд чинників, серед яких є найбільш значущим спостережливість. У зв’язку з цим, проблема вивчення спостережливості особистості як фактор формування педагогічної взаємодії є надзвичайно актуальною.

Професійна спостережливість – це комплексна якість (пов’язана з мотивацією, роботою органів чуття, знаннями та мисленням), що розуміється як розвинена здатність помічати характерні, але малопомітні та на перший погляд малосуттєві особливості обстановки, людей, предметів та їх змін, мають або можуть мати значення для вирішення професійного завдання. У науково-психологічній літературі педагогічну спостережливість характеризують як професійно важливу якість педагогів, сутність якої полягає у фіксації і інтерпретації суттєвих, характерних, іноді і малопомітних зовнішніх проявів індивідуальних особливостей освітнього процесу. Педагогічна спостережливість є професійною якістю особистості, яка виявляється в здатності бачити суть на основі малопомітних ознак. Прояв спостережливості забезпечує можливість пізнання та розуміння особистості вихованців.

Студенти навчаються фіксувати та аналізувати суттєві розвиває педагогічну спостережливість є проведення професійно-психологічних тренінгів. Вони вирішують завдання формування нових знань, умінь, а на їх основі спостережливості як професійно важливої якості. Також відбувається вироблення способів дій спостережливості та їх адаптація до цілей педагогічної діяльності, коригування наявних у студентів установок та стереотипів, які не відповідають умовам та цілям професійної діяльності. Після завершення тренінгів студенти розуміють суть спостережливості, її особливості як професійно важливої якості та значення для діяльності педагогічних працівників освітніх установ, загальну для розуміння особистості вихованця зовнішні прояви, проводити самоаналіз, самооцінку власної спостережливості, а також складати оптимальну програму саморозвитку спостережливості в процесі професійної підготовки та подальшої педагогічної діяльності.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Скнар Ірина Володимирівна

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Сучасний рівень розвитку суспільства, науки та виробництва вимагає відповідної компетентностної підготовки випускників вищих навчальних закладів, на що не в останню чергу впливає усвідомленість вибору студентом профілю навчання. Вдалий вибір професії, ефективне працевлаштування та конкурентоспроможність багато в чому визначають якість життя людини.

Тенденційними серед молоді є такі явища, як «відкладене професійне самовизначення», формування паралельних професійних траєкторій, зростання професійної зайнятості молоді, депрофесіоналізація соціальних та професійних груп. В останні роки все частіше наголошується на складності та тривалості процесу професійного самовизначення, його поєднанні з процесами соціалізації, професійного розвитку та самореалізації. Проблема професійного самовизначення як значущий етап у професійному становленні та розвитку особистості є актуальним предметом дослідження наукової спільноти і наявність проблеми безперервного професійного самовизначення визнається багатьма дослідниками.

Опитування здобувачів вищої освіти за спеціальністю 015 – Професійна освіта (015.37 Аграрне виробництво, переробка сільськогосподарської продукції та харчові технології) в ДВНЗ УДХТУ показало, що вибір спеціальності був обумовлений саме фактором безперервного професійного самовизначення. Передбачалось, що отримавши таку освіту майбутні фахівці можуть бути вільними у виборі місця своєї професійної самореалізації. Це може бути як викладацька діяльність так і робота на підприємствах, пов'язаних з сільськогосподарським комплексом та харчовою промисловістю. Головним чинником у виборі профілю навчання у студентів була перспективна схема можливої самореалізації в професійному вимірі, привабливість якої полягала у варіаційності і можливості змінювати рід діяльності протягом життя базуючись на одній здобутій вищій освіті. Зазначені психологічні особливості професійного самовизначення студентів лягають в основу створення у вищих навчальних закладах нових освітніх програм, які суміщують декілька вузькопрофільних спеціалізацій в один розширений комплекс знань і навичок в рамках певної спеціальності.

ПСИХОЛОГІЯ І КУЛЬТУРА: ЧАС ОНОВЛЕННЯ

Волова Ганна Володимирівна, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Сучасне розуміння природи психічних захворювань ґрунтується на розгляді трьох груп факторів: біологічних, психологічних та соціальних. Нині, коли ми переживаємо період історичних перетворень у суспільстві, дедалі більше уваги приділяється підходам, орієнтованим на вивчення вкладу соціокультурних чинників у розвиток психічних і поведінкових розладів. Психологія, як наука, нині, розвивається не тільки як клінічна дисципліна, а й як громадський інститут, що відбиває зміну ідеології, культури та права. Нині відбувається соціокультурне зрушення на тлі історичних перетворень у суспільстві. У результаті – змінюється не тільки ментальність, а й уявлення про психічну норму і патологію, характер стресів.

Розглянемо вплив історичної ситуації на психічне здоров'я. Ще К. Ясперс писав, що «не можна зрозуміти людину без розгляду її крізь призму її історичної мінливості та обумовленості». І для вивчення взаємозв'язку історичних обставин зі станом психічного здоров'я, вчені запровадили поняття «історична ситуація» – стан соціальної системи, де відбувається зміна їх властивостей, які мають психологічну значимість для людини з погляду її самореалізації. Усі зміни оцінюються з погляду їхнього психологічного ефекту. Властиві періодам історичних подій глибокі емоційні потрясіння, аномія, екзистенційна криза, економічні труднощі, які переживає людина. Тому, особливої актуальності набувають дослідження, присвячені вивченню особистості, її психічних станів в періоди історичних перетворень країни.

Слід наголосити, що ступінь впливу подій на особистість визначається ще однією категорією – її «історичною чутливістю». Представники різних поколінь і соціальних груп мають різну чутливість. У результаті: у групах ризику можуть формуватися деформації характеру, акцентуації, патохарактерологічний та невротичний розвиток особистості. Тривалий вплив стресогенних факторів у несприятливій історичній ситуації, потенціює, також, розвиток невротичних, пов'язаних зі стресом та соматоформних розладів.

Окремо вивчають культуру та психічне здоров'я. Де в періоди історичних потрясінь порушується таке питання, як «культурний шок». У підсумку, виникла нова орієнтація у психології, яка супроводжується цілою низкою діагностичних новоутворень щодо норм і патологій.

Важливо відзначити, що вивчення впливу психосоціальних стресів на людину надзвичайно важливе не тільки для профілактичної, а й для прогностичної роботи, оскільки характер, інтенсивність, тимчасова

довжина та кратність стресових ситуацій, а також частота їх поширеності у населенні визначають структуру та характер не лише психічних і поведінкових, а й психосоматичних розладів у цій популяції довгі роки. На сьогодні корекція розладів, обумовлених макросоціальними стресами, проблема відношення людини, у зв'язку з цим, ставлення до свого майбутнього у контексті тієї історичної ситуації, що змінилася, набуває надзвичайно важливого значення.

Основна психокорекція має бути спрямована на уявлення про своє майбутнє і адаптації до сьогодення. Доцільне застосування психотерапії, орієнтованої на реконструкцію майбутнього. У зв'язку з цим розвиток історико-культурного спрямування для сучасної психіатричної науки та практики є надзвичайно актуальним. Знання історико-психологічної та культурної своєрідності персоногенезу та розвитку психологічних та поведінкових норм та розладів дозволить прогнозувати стратегії поведінки людей у несприятливих історичних ситуаціях, напрацьовувати нові терапевтичні та психокорекційні технології, що включають методи соціально-історичної корекції, та створювати програми профілактики цих розладів.

Зміцнення психічного здоров'я людини та профілактика його порушень повинні здійснюватися вже на рівні первинної медико-санітарної допомоги. Необхідний, також, принципово новий підхід до освіти лікарів загального профілю, що спеціалізуються у сфері охорони психічного здоров'я. Формування державної політики в галузі охорони психічного здоров'я стає першорядним завданням у періоди соціокультурних перетворень у суспільстві, які спричиняють катастрофічне зростання психологічних та поведінкових розладів, що загрожують національній безпеці країни.

«Кожне покоління впевнене, – говорив Альбер Камю у своїй «нобелівській» промові, що воно покликане перетворити світ. Моє покоління, проте, вже знає, що йому цей світ не перетворити. Але його завдання, можливо, насправді, ще величніше. Воно полягає в тому, щоб не дати світу загинути. Чи нам це вдасться? На це питання відповідь історія...

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗВ'ЯЗКУ МІЖ САМООЦІНКОЮ ТА ЕФЕКТИВНІСТЮ ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Деркунська Оксана Костянтинівна

Дніпровський гуманітарний університет,
Україна, Дніпро

Актуальність нашого дослідження обумовлена тим, що у сучасному світі все частіше можна зустріти людей які через свою самооцінку не можуть реалізувати свій потенціал та через це не можуть ефективно адаптуватися до суспільства.

Ця проблематика пов'язана із розвитком самооцінки в дитинстві та, на нашу думку, залежить від частоти та результативності участі дитини в різних видах продуктивної діяльності.

Важливо розібрати цю проблему для вирішення та покращення самореалізації як окремих людей так і соціуму. Формування самооцінки пов'язане із розвитком людини, її участю в різних сферах діяльності, успішністю дії та позитивним підкріпленням соціумом дій особистості.

Самооцінка є важливою частиною Я-концепції особистості. Самооцінка і Я-концепція є ядром особистості та ґрунтується на знаннях, які були отриманні про людину під впливом самооцінки.

Самооцінка – це оцінка людиною самого себе, своїх можливостей, якостей і позиції серед інших людей, будучи ядром особистості, відіграє роль найважливішого регулятора поведінки та дій людини. Саме від самооцінки залежить як буде людина жити та чи буде жити в гармонії з навколишнім світом і наскільки вдало він збудує міжособистісні стосунки. Самооцінка впливає на всі сфери життєдіяльності, на життєву позицію, на плани які будує людина, на те як люди зможуть взаємо існувати, працювати з іншими людьми і на скільки люди будуть витрачати сил, щоб реалізувати свої плани та не опустити руки. Тому самооцінка впливає не тільки на успішність та ефективність людини, а й на подальший розвиток людини як особистості.

Продуктивна діяльність – це дії дитини в межах ігрової, зображувальної, полі художньої, дослідницької та діяльності праці, які стають основою для формування подальшого розвитку дитини тому, що така діяльність дозволяє відчувати себе дорослим, отримати результат та переживати радість та інші позитивні емоції.

Продуктивна діяльність дитини одночасно є чинником розвитку особистості і засобом педагогічного впливу на неї. Знання вихователем основних видів та характеристик продуктивної діяльності, а також ефективних прийомів керівництва сприятимуть процесу становлення особистості дитини у період дошкільного дитинства в цілому та старшого дошкільника зокрема. Продуктивна діяльність – один із вагомих чинників навчання і виховання дітей у період дошкільного дитинства.

Психологічні закономірності формування та розвитку дитини вивчало багато вчених (Л.С. Виготський, І. Боровинська, Л. Божович, В. Вінков, Ю. Ільїна, Л. Омельченко, К. Поліванова, Т. Яновська та ін.). Самооцінці присвячено багато праць науковців (А. Адлер, З. Фрейд, Е. Фромм, К. Хорні, К. Юнг та ін.).

Актуальність питання та необхідність вивчення взаємозв'язка самооцінки та успішності школярів дозволило сформулювати напрямок нашої роботи в вигляді пошуку зв'язку між самооцінкою та ефективністю продуктивної діяльності дитини.

Метою нашої роботи стає вивчення закономірностей взаємозв'язку між проявами самооцінки та ефективності продуктивної діяльності.

Подальші напрями досліджень в цієї сфері, на нашу думку пов'язані із вивченням того, які методи необхідно використовувати для ефективного впливу на ріст само оцінювання в ході виконання продуктивної діяльності.

Секція 4

ЛЮДИНА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

ЛЮДИНА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ

Небосенко Валерія Богданівна, к.п.н. Бажан С.П.

ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Кам'янське

Сучасна культура – це жива і динамічна система, яка надає людині особливий контекст для її розвитку та взаємодії з навколишнім світом. Культура створює рамки, в яких ми визначаємо наші цінності, переконання, та ідентичність. Розглянемо, як сучасна культура впливає на людину та, водночас, як людина впливає на сучасну культуру.

По-перше, розглянемо, як культура впливає на людину. Культура підвищує якість життя, концентрує соціальний досвід багатьох поколінь, накопичує знання про світ. Система культури – це живий процес, який постійно рухається, розвивається, видозмінюється. Культура є важливою частиною життя кожної людини та суспільства в цілому. Саме культура робить людину особистістю.

Сучасна культура визначає те, як ми бачимо світ, як ми сприймаємо себе та інших, та які цінності ми вважаємо важливими. Вона формує наші стереотипи, уявлення про красу, моральні норми, та соціальні ролі. У такому контексті, культура впливає на наші погляди на різні аспекти життя, від релігії та політики до стилю одягу та харчування.

По-друге, індивідуальний внесок в культуру. У той же час, людина має активний вплив на культуру. Індивіди вносять свої унікальні думки, ідеї та творчість у сучасну культуру. Це може бути через мистецтво, літературу, наукові відкриття або активну громадянську участь. Іноді саме ці індивідуальні інновації перетворюють культуру та відкривають нові горизонти.

По-третє, зазначимо про культурну різноманітність та взаємодію. У сучасному світі, який стає все більш глобалізованим, зв'язаним завдяки технологічному прогресу і міжнародній взаємодії, питання культурної різноманітності стає дедалі більш актуальним і значущим.

Культурна різноманітність є необхідною складовою сучасного світу. Вона збагачує наше життя, сприяє соціальній гармонії та стимулює розвиток. Студенти, як майбутні лідери, мають важливу роль у підтримці та розвитку культурної різноманітності, сприяючи взаєморозумінню та толерантності.

Сучасна культура є сукупністю різноманітних підкультур та етнічних груп, що співіснують у її межах. Ця різноманітність робить сучасну культуру багатошаровою та цікавою, тому що відбувається взаємодія між різними культурними групами та їх вплив на формування спільної культурної тканини.

По-четверте, технологічний вплив. Неможливо не згадати про вплив технологій на сучасну культуру. Інтернет, соціальні мережі, штучний інтелект та інші технології переформатовують те, як ми споживаємо і створюємо культурні контенти. Це ставить перед нами важливі питання про приватність, медійну маніпуляцію та етику в цифровому віці.

Отже, сучасна культура та людина в ній взаємопов'язані і взаємовпливають один на одного. Розуміння цієї взаємодії допоможе нам краще адаптуватися до вимог сучасного світу та зберегти цінні аспекти нашої спадщини.

Список використаних джерел

1. Білорус О. Г. Глобалізація і соціальна доля людини в ХХІ столітті. Київська старовина. 2001. Вип. № 1. С. 26-34.
2. Лях В. В. Людина і культура в умовах глобалізації. Київ : Видавець ПАРАПАН, 2003. С. 64.

БОДІ-ПОЗИТИВ: ЛЮДИНА В СУЧАСНІЙ КУЛЬТУРІ

Антонюк Антон Олегович, проф. Іщенко І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Людина у сучасній культурі, на мою думку, піддається впливу суспільства, перш за все, завдяки соцмережам, та іноді соціум може довести людину або підштовхнути її до саморуйнування тіла. Під саморуйнуванням тіла я маю на увазі так званий боді-позитив. Сам по собі, боді-позитив дуже гарна річ, він був створений для того, щоб люди приймали себе такими, якими вони є, незважаючи на їхні тілесні недоліки як-от: відсутність руки, ноги, очей, пальців. Проте, через культуру толерантності, боді-позитив в очах людей має трохи інше забарвлення. У наші дні боді-позитив є популярним сучасним рухом за прийняття та повагу будь-якої зовнішності, людей різної статури, раси, з різними особливостями зовнішності.

В сучасній культурі об'єктами візуальних тенденцій у рекламі з боді-позитивною спрямованістю стають тіло, вік, колір шкіри, рух, антифотошоп, показ реального тіла, інклюзія, спорт. Причиною є прихід покоління мілініалів, які не люблять підправлені, покращені картинки, бо порівняння себе реального з ідеальними моделями не збільшує у покоління бажання відповідати. Таким чином, вважаю, що наразі боді-позитив – це саморуйнування свого тіла, тобто людина перестає за собою слідкувати. Багато сучасних «прогресивних» людей вважають природним не слідкувати за собою, навіть пропагують робити це іншим, а іноді говорять, що вони виглядають нормально, що так треба.

Інша проблема полягає в тому, що люди, які навіть не дотримуються боді-позитиву, відкрито дезінформують людей, що вважають його правильним. Це руйнує людину, і якщо дослідити соціальні мережі, можна побачити багато статей на цю тему. Особистість повинна приймати себе такою, якою вона є, але людина кожного дня повинна самовдосконалюватися, наприклад: ходити до спортивного залу, вести активний образ життя, правильно харчуватися. На жаль, у нашій культурі людині в одну мить почали говорити, що вона завжди гарна або сильна, хоча насправді майже всім людям, яким це казали, є слабкими, – бо не хочуть змінюватися.

Продовжуючи говорити про культуру, не можу не зазначити ще одну річ, пов'язану з війною в нашій країні. Чи багато людей можуть назвати імена хоча б одного з пілотів ЗСУ? Я відповім – мало хто може згадати навіть одне ім'я, проте майже кожен із нас знає, хто такий пес Патрон, і що він робить. Проблема не в людях, які не знають, а в тих, хто працює у ЗМІ, та не освітлює справжніх героїв України. На жаль, пса, який розмінує поле, згадують більше, майже прирівнюючи його до наших військових.

Україна мала дуже гарний образ, щонайголовніше людський, – Привид Києва. Він – це збірний образ українських пілотів, які захищали небо Києва та Батьківщини загалом. Авжеж, тут відіграє роль анонімність військових, але все ж таки, людям краще знати, яка бригада зараз захищає територію Донбасу, Запоріжжя, Херсону, Харкова, Луганська, аніж знати, що є пес-сапер.

Не менш важливим питанням є індивідуальне самовираження людини. Кожному з нас говорили, що треба бути особливим, треба бути особистістю та мати своє «я». Всі ці тези цілком вірні, але у сучасності люди з кожним роком стають все менш індивідуальними. Яким чином? Толерантність доходить до того моменту, коли за звичайну думку можуть зненавидіти. У Америці, наприклад, дуже часто такі речі відбуваються з прихильниками Республіканської партії. Творець ігор за франшизою «Five nights at Freddy's» Скотт Коутон, був «закенселеним», тобто розкритикованим у соціальних мережах, бо гроші, які він отримував з гри, жертвував на потреби республіканської партії. Людину, яка дарувала людям радість та емоції, раптово зненавиділа велика кількість його фанатів. Він мав свою індивідуальну думку, але вона відрізнялася від інших, через що він покинув свою ж франшизу.

В інтернеті всі бачать тези, що ми маємо право любити, кого хочемо, але чому ми не маємо права не любити того, кого ми хочемо? Свобода слова та свобода думки є найважливішими аспектами індивідуальності. Якщо будуть різні точки зору, тоді можна знайти істину, тобто компроміс, де всі будуть задоволені. У разі, коли всі будуть мати однакову точку зору, ми втратимо свою індивідуальність, а це і буде великою проблемою людини у сучасній культурі.

ЛЮДИНА І МУЛЬТИКУЛЬТУРАЛІЗМ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

Безгубенко Катерина Ігорівна, доц. Башкеєва О.М.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

Наше ХХІ століття називають глобалізованим та мобільним. Людина в контексті сучасної культури є складною і багатогранною істотою. У структурі населення з'явилася значна частина людей, які сприймають будь-яке місце як тимчасову локацію для перебування, яка має поєднувати унікальність місця та стандартний високий рівень побутового й соціального комфорту. Фактично з'явилося покоління людей, які виростили в такій ситуації мобільності. Людина є творцем і споживачем культури, її носієм і передавачем. У свою чергу культура формує людину, її цінності, ідеали та поведінку. Сучасна культура характеризується рядом особливостей, які впливають на роль людини в ній, а деякі дослідники вже охарактеризували її як «культуру зірваного якоря».

Глобалізація означає, що культура різних країн і народів все більше взаємодіє і взаємопроникає. Цей процес призводить до формування єдиної глобальної культури, яка спирається на спільні цінності та ідеали. Мультикультуралізм означає, що в сучасному світі існує безліч різних культурних традицій. Цей процес пов'язаний з міграцією людей, поширенням глобалізації та інформатизації.

Сучасне суспільство відзначається різноманітністю культур, мов, релігій і поглядів. Це робить сучасну людину більш відкритою до інших людей і їхніх поглядів. Це сприяє розвитку толерантності і взаєморозуміння. Люди стають більш усвідомленими того, що існують інші способи життя, і що їхній власний не є єдино правильним. Зміна поглядів на сім'ю, роботу, стосунки і релігію є також наслідком глобалізації та інших сучасних тенденцій. Люди стають більш незалежними від традиційних інститутів і цінностей. Вони більше цінують особисте щастя, самовираження та індивідуальність.

Людина є творцем культури – вона створює культурні цінності, такі як мистецтво, музика, література, наука, релігія. Людина також створює культурні інститути, такі як школи, музеї, театри, церкви. Створення культури – це природний процес для людини. Людина прагне до самовираження і самореалізації, і культура є одним із способів для цього. Створюючи культуру, людина відображає свій внутрішній світ, свої думки, почуття і переживання.

Культура впливає на людину в різних сферах її життя. Вона впливає на її мислення, поведінку, цінності. Тому може мати як позитивний, так і негативний вплив на людину. У сучасній науці і культурі чітко простежується тенденція до утвердження людської тілесності, при цьому,

сама «розумність» набуває статусу механізму, ефективно обслуговуючого його тілесно-гедоністичні потреби, бажання насолоджуватися. На рівні буденної свідомості це виражається в постійній, майже інстинктивною і безумовно домінуючою заклопотаності людини з приводу свого предметно-емпіричного буття, життя в реальній дійсності. Можна зрозуміти, коли в країнах з низьким рівнем життя це проявляється у тривозі за своє власне виживання. Але ту ж саму психологічну налаштованість ми спостерігаємо і в економічно благополучних державах: основне питання, яке турбує сучасної людини, полягає в прагненні до вітальної (життєвої) гармонії, граничної комфортності, в гонитві за можливістю максимального споживання, за невгамовним підвищенням свого матеріального рівня життя.

Сучасні глобалізаційні процеси і міграційний рух створюють образи інакшості, формують образ колективної ідентичності, адже мігранти, діаспори, кочовики, нелегали сприймаються не тільки як джерело суспільних негараздів, а також як джерело суспільного оновлення. Головною культурної проблемою, що стоїть сьогодні перед людиною, є усвідомлення власної сутності, і низка сучасних культурологічних і філософських теорій припускає двоїстість людини, рівноправність її біологічної та соціальної сутності. Наслідком цього є домінування в сучасній культурі матеріальних цінностей, на шкоду розвитку духовності. Звичайно, матеріальні цінності мають важливе значення для людини. Вони забезпечують її фізичне існування. Однак, надмірна увага до матеріальних цінностей може призвести до дегуманізації людини.

Сьогодні світова практика мультикультуралізму – це спроба примирити традиційну систему організації людини з новими реаліями глобалізованої економіки і мережевого принципу об'єднання в спільноту. Сучасне суспільство не вимагає бінарного вибору «чи/чи», притаманного модерному часу. Сучасна людина може перестати цінувати духовні цінності, такі як любов, дружба, добро, справедливість. Для того щоб уникнути негативних наслідків домінування матеріальних цінностей, важливо розвивати духовність людини. Це можна зробити за допомогою освіти, культури, мистецтва. Люди повинні усвідомлювати, що матеріальні цінності не є єдиним сенсом життя. Вони повинні прагнути до гармонії тіла і духу.

РОЛЬ МОДИ У ФОРМУВАННІ ІНДИВІДУАЛЬНОГО СТИЛЮ ТА ВИРАЖЕННІ ОСОБИСТОСТІ

Мерзляков Данило Сергійович, проф. Іщенко І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Мода відіграє ключову роль у формуванні індивідуального стилю та вираженні особистості. Вона є невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, впливаючи на те, як ми виглядаємо і як нас сприймають оточуючі. Одяг може бути не лише засобом захисту від негоди, але й виразом наших уподобань, стану душі та індивідуальності. Вибір одягу відбиває наше бачення світу, мистецтво самовираження, внутрішній світ. Одяг – не лише оболонка, але й мова, що розповідає про нас. Мода також є засобом соціальної взаємодії. Вибір стилю може вказувати на відчуття належності до групи, підкреслюючи наші цінності. Таким чином, мода стає інструментом самовизначення в суспільстві. Важливо відзначити, що мода є динамічною. Вона постійно змінюється, а отже, надає можливість постійно розвивати свій стиль. Це дозволяє нам відкривати нові аспекти своєї особистості через вибір одягу та аксесуарів.

Мода може стати джерелом соціального тиску (ставити певні стандарти і нав'язувати ідеали краси). Важливо розуміти, що індивідуальний стиль не обов'язково повинен слідувати останнім трендам. Справжній стиль народжується від внутрішнього бажання виражати себе, відчувати комфорт у власній шкірі та радіти обраному образу. Наприклад, стилісти можуть заохочувати експерименти та творчі рішення, щоб створити унікальний образ, який відповідає особистому смаку та настрою.

Екологічна сторона моди. Зростаюча увага до сталого розвитку призводить до збільшення популярності етично виготовленого одягу та використання вторинних матеріалів. Обрання такого підходу може бути не лише вираженням модного смаку, але і вкладом у збереження навколишнього середовища. Мода може мати великий вплив на самооцінку та впевненість в собі. Це – своєрідна форма самовираження, яка впливає не лише на зовнішній вигляд, але і на внутрішній світ людини.

Мода грає ключову роль у формуванні індивідуального стилю та вираженні особистості. Вона допомагає нам розкривати внутрішній світ, спілкуватися зі світом навколо нас і знаходити баланс між соціальними стандартами та власною унікальністю.

ЛЮДИНА І СУЧАСНА КУЛЬТУРА: ПРОБЛЕМИ ДІАЛОГУ

Кручковський Микита Сергійович, доц. Башкеєва О.М.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

Сучасна культура дуже насичена. За період з 2-ї пол. ХХ ст. до початку ХХІ ст. у світі зародилось багато жанрів і під жанрів (напрямів) у мистецтві. Наприклад, до рок-музики входить хард-рок, альтернативний рок, пост-рок тощо, а література, як ми знаємо, буває імпресіоністичною, модерністською, історичною і так далі. Таких під жанрів (напрямів) дуже багато, а ще більше їх витворів та представників, тому сучасна культура - це цілий всесвіт, який неможливо повністю пізнати і який приховує багато чого цікавого.

Незважаючи на те, що «мистецтва активно стає більше», це ще не означає, що воно прогресує. Я вважаю, що сучасна культура має багато проблем. Наприклад, у літературі культовими творами є переважно старі твори ХХ століття (наприклад, «Перевтілення» Ф.Кафки, «Алхімік» П.Коельо), а сучасних культових ми практично не знаємо. Та і сучасна література особа не просувається. Таке враження, ніби сучасної літератури не існує... Можливо, це є однією з причин, чому зараз багато хто не читає. Аналогічна ситуація і з прикладним мистецтвом, його ще значніше спростили. Якщо, на прикладі В.Кандинського, картини раніше були складними і писались з урахуванням композиційних, тональних та кольорових рішень, то в сучасні часи можна просто розмалювати папір будь-якими фарбами і назвати це «абстракцією», та ще й продати за скажені гроші. Хоча й таке сучасне мистецтво теж буває гарним для певних мас - воно більш комерційне, ніж серйозне. Також є така проблема і в музиці: вона так кардинально змінилась, що може негативно впливати на людей. Багато для кого це не дуже очевидно, адже «музика суб'єктивна» та «про смаки не сперечаються». Так думати хибно, бо музика, як і зовнішність, поведінка, хода, погляд тощо – це особливість, якою можна охарактеризувати людину.

Музика, як і оточення, спосіб життя, теж впливає на людину і формує її світогляд. А так відбувається, тому що музика і є оточення, а точніше її складовою. Вона є всюди і її слухають майже всі. Дуже складно знайти таку людину, яка би взагалі музику не слухала. Тому музика - невід'ємна частина нашого життя, якій треба приділяти багато уваги, чого не робить багато людей, не помічаючи в цьому нічого страшного. Сучасна музика стала комерційним продуктом, бізнесом. Успішність твого музичного проєкту більше залежить не від якості музики, а від того, яку музику граєш, з яким лейблом підписав контракт та якості звуку. Так, тут є певні обмеження і у медіа просувають не будь-яку музику, а комерційну і модну. Таку музику ще називають трендовою. Така музика є простою для

сприйняття, пісні тривають 2-4 хвилини. Переважно тексти пісень без сенсу або із сенсом, але подаються просто. Приклади такої музики: поп, хіп-хоп(реп), електроніка. Цього контенту в медіа стало занадто багато, тому деякі вже стали називати його однотипним. Через просування настільки обмеженої кількості контенту людина, що його багато споживає, теж починає обмежуватись: такі люди більш схильні до віри у певні стандарти (стереотипи), з великою ймовірністю може стати жертвою пропаганди, вони відкривають у своєму житті мало що нового і не розуміють щось інше, що для них незвично. Наприклад, такі люди більше слухають популярну музику, ніж менш популярну або непопулярну, не можуть сприймати незвичні або більш складні жанри музики, не можуть слухати довготривалі пісні, бо таке «швидко набридає». Такі люди переконані у тому, що сенс у піснях непотрібен, музикою треба просто насолоджуватись. Так думати не завжди правильно і це теж обмеження. Платон у своєму діалозі «Держава» писав: «Зовсім не можна погодитися з тим, що мірило музичного мистецтва – задоволення. Якщо де і існує таке музичне мистецтво, то всього менше потрібно його шукати, ніби це дещо важливе... Тому люди, які шукають найпрекраснішу пісню, повинні шукати, як здається, не ту музу, що приємна, а ту, що правильна».

Тому в музиці не треба обмежуватись. Музика здатна не тільки лікувати душу, а і розвивати допитливість, критичне мислення, робити нас більш свідомими, нас доповнювати та постійно давати нам щось нове. І це дійсно так виходить: якщо обмежена людина судить музику через певні шаблони, то людина з великим кругозором все аналізує і оцінює з різних сторін. Особисто я слухаю багато різної музики, але переважно рок і метал (metalcore, doom метал, альтернативний метал, thrash метал, death метал, реп метал тощо). Буває така музика, в якій текст дійсно неважливий, бо ідея (концепція) доноситься більше через інструментальну та вокальну складову і музика дійсно гарна, але при цьому в тексті нема бруду; буває таке, коли і занадто складні композиції бувають нецікавими або таке, що проста пісня може бути стильною тощо.

Тобто завдяки музиці людина може висувати об'єктивні або наближені до об'єктивності думки, розглядаючи тему з усіх сторін та обходячись без забобонів. Отже, вважаю, що необхідно, щоб людство усвідомило важливість правильного розуміння мистецтва з метою покращення самого людства, духовної, креативної та інтелектуальної складової життя, покращення сучасної культури і в цілому щоб нарешті побачити цей довгоочікуваний прогрес.

ДНІПРО ЯК АТМОСФЕРНЕ МІСТО

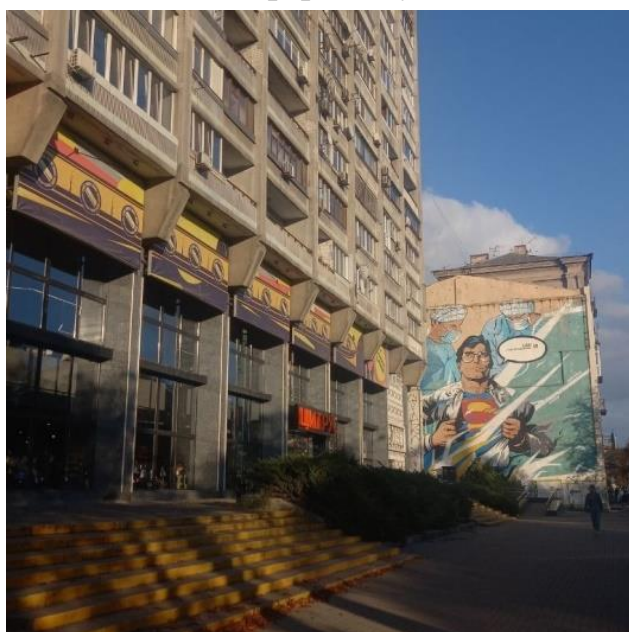
Заєць Ірина Миколаївна

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Міська культура – це культура, що проявляється у будь-якому великому, або маленькому місті. Вона проявляється у поведінці місцевих жителів, їх ритмі життя, вуличному мистецтві, кухні, транспорті, архітектурі тощо. Коли живеш в одному місті все своє життя можеш і не помітити, що існує поняття «міська культура». Чесно сказати, я теж цього не знала, хоча і була у різних містах України. Називала такі відмінності атмосферою міста. В принципі так воно і є міська культура – атмосфера міста. Тож коли я переїхала із Запоріжжя у Дніпро, повністю відчула прояви культури міста на собі.

Думаю, що атмосферне місто, це місто зі своєю історією, не просто порожні бездушні новобудови по всьому місту, не просто дикі пробки та натовпи людей повсюди, а щось унікальне для міста: певні історії, стародавні будинки чи споруди, з якими пов'язані різні історії.

Дніпро – місто яке захоплює, надихає, захищає та накриває своєю місцевою атмосферою будь-кого. Багато різних будівель, різної висоти та

різного віку. Великі скляні офіси де працюють люди, які виглядають ніби з обкладинок модного журналу, їздять на машинах останніх моделей та весь час кудись спішать. Це все може створити враження, що Дніпро – це суцільне будівництво з купою офісів і діловими людьми. Так це місто мільйонник і йому треба розвиватися і все перераховане дійсно є. Проте якщо трохи пожити можна побачити іншу сторону місцевої культури. Стріт арти прикрашають стіни нудних

житлових будинків, роблячи їх особливими серед усіх багатоповерхівок. Старі будинки з певною архітектурою нагадують про історію міста. Спочатку мені здавалося дуже дивним таке поєднання сучасності та історії, згодом швидко звикаєш. Гуляючи бачиш, що людям притаманний певний стиль одягу котрий підходить під ритм міста. Це більш зручний спортивний або діловий одяг. Звісно у місті дуже багато творчих людей які мають свій особливий стиль. Від них відчувається свобода та байдужість до думки суспільства.

Міська культура це також про спосіб життя та звички людей. Помічаю що перед роботою та після багато хто бігає або їздить на

велосипеді по набережній. Навіть проїхавшись один раз у громадському транспорті можна відчути культуру міста. Часто пасажери не сідають та залишають місця вільними для літніх людей або для дітей. У тролейбусі без кондуктора пасажери платять за проїзд водію та на виході із транспорту. Така дрібниця як оплата за проїзд, вже змушує прийняти культуру Дніпра.

Деякі люди кажуть що їм не подобається то чи інше місто, вони не хочуть тут жити та не готові прийняти його. Проте маленькі деталі повсякденного життя вносять свої корективи у людині. Вона не свідомо занурюється у атмосферу міста. Починає планувати свій графік спираючися на розклад місцевого транспорту, купує каву у місцевій кав'ярні, говорити скорочену назву місцевих зупинок, починає переймати стиль життя місцевих. Рано чи пізно будь-яке місто зтягне у свою особливу міську культуру.

МОЄ МІСТО-ГЕРОЙ: СОЛЕДАР

Рац Вероніка Євгеніївна

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

У такий нелегкий час різні міста України зазнають тяжких поранень, тому в нашому суспільстві міста, які переживали тривалі періоди розрухи або змогли протистояти цим складнощам називають – «місто Герой».

Перед історією – Соледар знаходиться у Донецькій області Бахмутського району та наразі є окупованим містом.

Соледар має такий титул не тільки через тяжкі ураження. Поваги заслуговує і розвиток культури, в чому активну участь приймала кожна людина, що проживала в цьому місті та всім серцем цінувала те, що у них було. Мешканці, маючи під своїми ногами кілометри родовищ солі, змогли не дати промисловому напряму захопити менталітет та розвивали культурне населення. З приводу цього є багато прикладів про те, як люди поєднували солоні джерела з культурою.

Кожен рік в Соледарі проводилося свято «День Шахтаря», на яке постійно запрошувалися актуальні зірки (наприклад: Ольга Полякова, Настя Каменських, ТІК), завдяки чому, кожна людина могла дізнатися для себе нову музику, яку раніше не чула, розвиваючи цей напрямок культури для себе. Це може не вразити когось, але точно вразить те, що з таким же успіхом під час спалаху КОВІД-19, коли влада міста призупинила влаштовувати свята, Соледарці саморуч влаштовували концерти та народу збиралося не менш, чим на офіційне святкування!

Щорічно влаштовувались гастрономічні заходи та ярмарки де мешканці та гості ділились один з одним стравами. На ярмарках окрім страв були присутні майстер-класи з рукоділля та живопису, або представники готових робіт з цих напрямків культури Соледару.

Спортивні заходи регулярно проводилися у місті та за межами. Не мала частина містян брали участь у різних змаганнях у інших містах України від обличчя Соледару та займали перші місця!

Окрім таких розвинених івентів, в Соледарських шахтах був санаторій, де люди мали оздоровчу програму; також під землею проводилися безліч екскурсій, різні змагання та концерти, симфонічні концерти та художні вистави, також в підземному просторі запускали повітряну кулю! Як би абсурдно це не звучало, але, навіть є відео-докази.

Також не кажучи саме про соледарські культурні традиції, до Соледару навідувався БУР (Будуємо Україну разом – волонтерська організація), але соледарці все одно вклали частину себе у цей проект. З таким візитом мешканці стали долучатися до організації та почали їздити країною та містами зі східною частиною організації, даруючи соледарську культуру іншим містам, розширяючи не тільки свій кругозір, а також інших людей. Коли БУР був гостем Соледару, організація подарувала місту розвинення масової культури, де БУР, залучав соледарців малювати на деяких будівлях та кам'яних парканах патріотичні малюнки з надихаючими фразами «Будуємо Україну разом», «I Love Soledar» та інші слова, які могли подарувати гарний настрій всім мешканцям та навіть гостям! Також БУР влаштовували заходи з концертами, танцями, та переглядами фільмів, в організації безпосередньо брали участь всі бажаючі, саме під час цього більшість мешканців і залучились до волонтерської благодійності БУР. Найцікавішим із заходів була вистава фотокарточок зроблених видатними фотографами, які були на цьому заході та пропонували мешканцям міста зробити знімок на фотозоні!

Соледар славився своїми безкрайними підземними шахтами, це була та є головна фішка міста, із якої, напрями культури набувають розширення своїх можливостей. Сувеніри у вигляді оздоровчих солоних ламп, які кожен бажаючий міг придбати, екскурсії до шахт з різними розважальними програмами, наприклад художньою або музикальною виставою. Та інші перелічені культурні традиції, які були улюбленими для мешканців.

Наразі Соледар перебуває під окупацією, від будівель залишилися лише руїни, де на території ні один громадянин зараз не знаходиться, але душа кожного вихідця все ще належить цьому місту. Хто любив Соледар, буде любити його і далі, сподіваючись повернутись до себе додому. І хоча таких міст, до яких вже не можливо повернутись далеко не одне, Соледар також заслуговує бути почутим, а сіль, яку постачала компанія Артемсіль – буде повернено і страви знову засяють різними кольорами смаків!

ВПЛИВ КУЛЬТУРИ НА ЛЮДИНУ: ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ ТА СВІТОСПРИЙНЯТТЯ

Гречко Наталія Олегівна, проф. Іщенко І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Сучасна культура є важливим аспектом формування і розвитку особистості. Людина, втілена в цьому культурному контексті, стає активним учасником складного взаємодії суспільства, технологій, мистецтва та інших аспектів культурного життя. У цій статті розглядається, як сучасна культура впливає на формування особистості та її сприйняття світу. Протягом існування людської цивілізації проблеми культури мали першочергове, по суті, провідне значення - передусім тому, що культура завжди була могутнім фактором соціального розвитку, відбивала якісну характеристику суспільного життя, уособлювала в собі специфічний спосіб людської життєдіяльності, зафіксований в результатах праці, в системі соціальних норм і закладів.

Культура визначає та моделює майже кожен аспект життя людини. Вона є комплексним конструктом, що включає в себе мову, традиції, мистецтво, релігію, соціальні норми та багато інших компонентів.

1. Мова як відображення культурних цінностей:

- Мова визначає спосіб мислення та вираження ідей.
- Словниковий запас та виразові засоби мови відображають унікальні аспекти культурних цінностей та поглядів.

2. Традиції як стійкі елементи культури:

- Традиції передаються з покоління в покоління, визначаючи спосіб життя та цінності.
- Вплив релігії та обрядів на формування ідентичності та етичних поглядів особистості.

3. Мистецтво та культурна ідентичність:

- Вплив мистецтва на формування культурної ідентичності та сприйняття краси.
- Мистецтво як засіб вираження та збереження історії та традицій.

4. Соціальні норми та ролі:

- Культурні норми визначають, які поведінкові стандарти є прийнятними в суспільстві.
- Формування соціальних ролей в культурному контексті та їх вплив на самоідентифікацію.

5. Глобалізація та зміна культурного контексту:

- Вплив глобалізації на зміну культурних цінностей та поглядів.
- Взаємодія різних культур в умовах глобального світу та її вплив на ідентичність особистості.

6. Технології як новий аспект культурного впливу:

- Цифрові технології та медіакультура визначають спосіб сприйняття інформації та комунікації.
- Вплив інтернет-культури на формування стереотипів та культурних поглядів.

7. Освіта як ключовий чинник передачі культурних цінностей:

- Роль освіти в збереженні та передачі культурних традицій.
- Освітні програми як інструмент виховання толерантності та культурної різноманітності.

Якщо культура володіє значним числом інноваційних субкультур, то при соціальному запиті вона «реагуватиме на виклик» висуванням необхідної в даний момент і випробуваної в тій чи іншій субкультурі інновації. Коли ж суспільство збіднене субкультурами з інноваціями, з новими, незначними ідеями й ідеалами, в ньому відчувається недолік реформаторських сил.

Людина в контексті сучасної культури виступає як активний учасник складної мережі взаємодій та впливів. Технології, мистецтво, глобалізація та інші аспекти формують унікальний культурний ландшафт, в якому індивід визначає свою ідентичність. Розуміння цього контексту дозволяє кожній особистості знаходити своє місце в сучасному світі та взаємодіяти з іншими у різноманітних культурних вимірах. Загалом, культура впливає на формування ідентичності і сприйняття світу кожною індивідуальністю, роблячи її унікальною частиною культурного спадку.

ПОСТМОДЕРН ЯК ЯВИЩЕ КУЛЬТУРИ

Сидоренко Марія Святославівна, проф. Корх О.М.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

Безумовно поширеним трендом останніх десятиліть, причому в самих різних формах суспільного буття, у тому числі в філософії та мистецтві, є інтерес до так званого «постмодерну». Цей інтерес цілком природний в умовах значною мірою глобалізованого але вкрай неоднорідного світу. В цих умовах і на особистісному, і на груповому рівнях все частіше проявляється прагнення до «реідентифікації», яке постає цілком виправданим і навіть єдино прийнятним з точки зору постмодерного – принципово антиієрархічного і поліваріантного – сприйняття світу. Звісно, що така ситуація не могла не викликати вкрай неоднозначної реакції з боку прихильників «модерних цінностей». Ідеї постмодерну стали об'єктом не лише наслідування але й гострої критики, напружених і далеко не завершених філософських дебатів. Усе це актуалізує звернення до постмодерну як явища культури.

Постмодерн з'являється у другій половині ХХ ст. в контексті вкрай напруженої дискусії з приводу причин Другої світової війни та умов не повторення її жахливого досвіду. Одні дослідники (Ю. Габермас) вважали, що всі злочини ХХ ст. (у тому числі жахи Освенцима) були зумовлені неправильною реалізацією просвітницьких ідеалів. Відтак вихід убачали у поверненні до «справжніх цінностей» Модерну. Тоді як інші (Ж. Лютар) стверджували, що досвід Освенцима це цілком закономірний наслідок втілення в життя саме модерного проекту, з притаманними для нього необмеженою довірою до розуму, прагненням до безумовних істин та універсальних моделей. Отже і вихід із цієї ситуації можливий лише за умови відмови від цього проекту. Насамперед, від ієрархічного способу сприйняття світу, надмірної довіри до розуму, прагнення до універсалізму та сліпої віри в прогрес. Тобто постмодерн у певному сенсі виступає як заклик до критичного переосмислення головних постулатів доби Модерну, а також до визнання принципової різноманітності світу, багатоваріантності його форм, цінностей, парадигми мислення та способів життя.

Слід при цьому наголосити, що у своїй головній тенденції постмодерн не є простим запереченням здобутків Модерну. Він є його логічним продовженням і навіть завершенням. Цілком слушною у цьому зв'язку є думка Умберто Еко, за якою «постмодернізм - це відповідь модернізму: якщо вже минуле неможливо знищити, бо його знищення веде до німоти, його треба переосмислити: іронічно, без наївності».

Зрозуміло, що загальні світоглядні настанови постмодерну доволі своєрідно, інколи нарочито гіпертрофовано постають у різних сферах суспільного буття, зокрема в літературі. Тут можна побачити і радикальну

відмову від об'єктивної істини та переконань, і протест проти модерністських пошуків сенсу в хаотичному світі, до то ж пронизані іронією та насмішками. У всьому цьому є, однак, позитивний сенс, добре виражений словами Дмитра Затонського: «..Земна куля переживає постмодерністський спад, напевне, найзначніший і найдоленосніший упродовж усієї історії людства. Принаймні – найпомітніший. Він, як заведено, плутає карти, але відкриває очі. Тому тільки сьогодні стає можливим - як це не парадоксально – краще визначити деякі загальні закономірності земного буття й уявити собі його саме у вигляді вічної зміни модерністських «злетів» і постмодерністських «спадів». Тобто, постмодернізм «відкриває» очі на цей світ і дає більш глибоке його розуміння.

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що постмодерн – це складне і неоднозначне культурне явище, яке має помітний, хоч і неоднозначний вплив на сучасний світ. Відтак викликає неоднозначні, інколи відверто негативні оцінки. Так Р. Докінз стверджує наступне: «Уявімо, що ви - інтелектуальний самозванець, якому нічого сказати, але який має сильні амбіції досягти успіху в академічному житті, зібрати коло шанобливих учнів і змусити студентів з усього світу помітити ваші сторінки шанобливим жовтим маркером. Який літературний стиль ви б культивували? Безумовно, не ясний, бо ясність викрила б відсутність у вас змісту». Інші стверджують, що постмодерн призводить до розмиття цінностей і втрати об'єктивності, або ж вбачають у ньому відсутність об'єктивних міркувань і загрозу інтелектуальної безпорадності. Попри це ми маємо визнати, що постмодернізм залишається впливовим явищем сучасної культури, яке допомагає зрозуміти складність і різноманітність світу та спонукає до нових підходів до його осмислення.

Список використаних джерел

1. <https://dovidka.biz.ua/vislovi-pro-postmodernizm/>
2. <https://subject.com.ua/philosophy/philosophy/29.html>
3. <https://www.ukrlib.com.ua/dic/show.php?w=138>

**ЛЮДИНА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ КУЛЬТУРИ.
ПРОБЛЕМАТИКА СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.
«БАЙРАКТАРЩИНА»**

Тюменцев Іван Олександрович, проф. Іщенко І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Однією з вагомих проблем сучасної української культури є таке явище як «байрактарщина». Що ж це таке? Байрактарщина – паразитування на трагічних сторінках нашої історії та подіях, які наразі відбуваються в Україні, під час повномасштабного вторгнення росії. Вона, фактично, являє собою комерційні спекуляції на темі війни. Це популістичне явище, яке є дуже неоднозначним. Умовно, її можна розділити на хорошу та погану. Подібне розділення ґрунтується на таких чинниках як авторство, час/умови, важливість та ідейність.

Прикладом хорошої байрактарщини може виступати виконання «Червоної калини» Андрієм Хливнюком на вулицях спустошеного Києва у перші дні повномасштабного вторгнення, оскільки враховуючи час, умови та ідейність самої пісні, це було дуже доречно. Ця пісня лунала звідусюди, вона справді мала сенс у тодішніх умовах та підіймала бойовий дух українців і змушувала людей вірити у краще, навіть за таких темних часів.

Якщо говорити про погану байрактарщину, то тут, на жаль, прикладів дуже багато, починаючи з поп-культури і закінчуючи сферою вжитку. На теперішній час український інфопростір заповнили абсолютно беззмістовні пісні про «Байрактари», «Джавеліни», «Ведмедів-балалайок», «Пса Патрона» і т.п. Подібні пісні не мають абсолютно ніякого сенсу, ніякої ідеї, вони є звичайним паразитуванням на темі війни. У сфері вжитку таке явище також дуже поширене: футболки з «Псом Патроном», різні атрибутика, від якої віс шароварщиною, і найголовніше, одяг та речі, які фактично є оскверненням пам'яті полеглих героїв. Прикладом таких товарів може бути одяг із написом останніх слів захисників острову Зміїний, які у грубій формі відповіли російським військовим, що не будуть складати зброю, або запальнички із зображенням героя Олександра Мацієвського (український солдат, який навіть будучи у полоні, під прицілом ворожої зброї, промовив «Слава Україні», після чого був жорстоко страчений). Заробляти гроші на горі та смертях свого народу – нелюдяно, мерзенно та дуже низько, подібне повинно присікатися.

«Байрактарщину» у всіх її проявах зазвичай споживають люди, для яких війна почалась 24 лютого 2022 року, а не у 2014 році. Таким чином, через прояв псевдо-патріотизму, споживання та поширення «байрактарщини», людина ніби намагається перекрити свою байдужість до війни, яка почалась ще давно, але тоді вона не звертала на це уваги.

Отже, можна дійти висновку, що на теперішній час українська культура переживає не кращі часи, через такі явища як «байрактарщина» та «шароварщина». Українське суспільство повинно консолідуватися задля подолання цієї проблеми і молодь повинна відіграти вирішальну роль в цьому, оскільки майбутнє залежить лише від нових поколінь, майбутніх чорноробів національної ідеї. Саме молоді ентузіасти, ідеєю яких є активна, діяльна та творча любов до української нації, мають силу та натхнення просвітити українське суспільство, знищити старі стереотипи про українців та показати всю красу справжньої української культури.

ЕВОЛЮЦІЯ ФІЛОСОФСЬКИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ

Білоусов Ярослав Сергійович, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Людські цінності завжди були однією з актуальних тем філософського вивчення, і їхня еволюція неперервно відображає складні перетворення суспільства, культури та індивідуальних світоглядів в різні часи. Змінюючись під впливом соціокультурних, економічних та технологічних факторів, філософські уявлення про людські цінності віддзеркалюють шлях людства та його поглядів від давніх часів до сьогодення та в цілому трансформацію філософської думки.

Еволюція філософських уявлень про людські цінності не втрачає свою актуальність з огляду на наступні чинники:

- глобалізація і культурний релятивізм: у сучасних умовах національні ідеї і культурні ідеї все більше взаємно переплітаються, формуючи нові погляди на цінності. Філософи мають вивчати, як цінності розуміються у різних культурах та як це впливає на міжкультурне спілкування і співпрацю;
- технологічний розвиток: технології впливають на наше розуміння цінностей, в тому числі в контексті розвитку штучного інтелекту, біотехнологій та етики, інформаційних технологій, робототехніки. Філософи повинні аналізувати, як технології впливають на трансформації цінностей і питання відповідальності;
- екологічні проблеми: сучасні проблеми навколишнього середовища та збереження природи виводять питання про цінності і ставлення до природи на передній план. Філософи мотивують формування екологічної свідомості, створення нових екологічних цінностей і принципів;
- питання людського права і соціальної справедливості: права людини, соціальна справедливість, свобода – ці теми завжди важливі. Філософський аналіз цих питань в контексті сучасних суспільних проблем і конфліктів залишається актуальним;
- індивідуалізм та групові ідентичності: розвиток індивідуалізму і водночас зростання важливості груп ідентичностей створюють нові питання про етнічні цінності, індивідуальність і суспільство.

Розгляд еволюції філософських уявлень про людські цінності доцільно почати із стародавнього періоду, коли етика та мораль, сама філософія формувалися на основі релігійних концепцій і традицій. З часом, з появою раціоналізму та Відродження, змінювалися підходи до розуміння основних цінностей. Просвітницька епоха ідеї раціональності та

індивідуальної свободи, а подальші філософські напрями, такі як екзистенціалізм чи постмодернізм, кардинально переосмислювали людські цінності в контексті соціальних та культурних трансформацій.

Еволюція філософських уявлень про людські цінності досліджувалась багатьма філософами протягом історії. Наприклад, Сократ розглядав цінності як пов'язані з моральними якостями та знанням. Він вважав, що знання є основою моральної поведінки. Платон розвивав ідеї Сократа і ввів поняття вічних ідей або ідеалів, які є основою для розуміння ієрархії цінностей. Аристотель розглядав цінності через призму етики та визначав їх як найвищі блага, які допомагають досягненню щастя. Епікур пропагував концепцію щастя як найвищої цінності та вважав, що відсутність болю і ментальний спокій є ключовими для досягнення цього щастя. Іммануїл Кант розвинув ідеї долгу та категоричного імперативу, визначаючи моральні цінності на основі обов'язку і моральних норм. Джон Стюарт Мілль пропонував концепцію використання величини задоволення та відсутності болю як критерію для оцінки цінностей та вибору дій. Фрідріх Ніцше аналізував моральні цінності і запропонував концепцію «волю до влади» та переоцінки традиційних моральних норм. Жан-Поль Сартр розглядав питання вільного вибору та існування людини як основні цінності. Альберт Камю досліджував абсурдність існування та важливість створення власних цінностей у світі без сенсу. Ці філософи внесли значний вклад у розвиток і розуміння поняття цінностей у філософії та суспільстві, і їхні ідеї продовжують впливати на сучасні дискусії з цього питання.

Сучасний світ, з його глобалізацією, технологічним розвитком і соціокультурними змінами, вимагає постійного аналізу та оновлення наших уявлень про цінності. Філософські роздуми про цінності залишаються актуальними і допомагають нам краще зрозуміти, як досягати щастя, бути моральними та етичними, і як жити в гармонії з навколишнім світом.

ВПЛИВ ОСОБИСТІСНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛІДЕРСТВА

Поліщук Борис Вікторович, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Проблема лідерства у колективі завжди мала високу актуальність. Поняття лідерство часто розуміють, як процес організації та управління колективом [1]. Проблема тут в тому: як особистісні якості керівника і в тому числі психологічні якості (поєднання знань, цінностей, навичок і особливостей поведінки) лідера спонукають інших добровільно слідувати за ним, що повинно допомогти розблокувати потенціал групи, компанії або організації. Суспільству не вистачає справжніх лідерів здатних взяти на себе відповідальність в кризових ситуаціях, зберегти своє бачення мети і при цьому продовжувати діяти цілеспрямовано, зберігаючи віру в успіх.

Керівник є формальним лідером свого підрозділу, але у колективі може бути і неформальний лідер, що ускладнює ефективне керівництво підлеглими і висуває додаткові вимоги до професійних особистісних якостей керівника. Якщо керівник є лідером і він не страждає «аналітичним паралічем», то він здатний переламати ситуацію на всій бік, стати джерелом натхнення і вдохновляє усіх на успіх. Однак, як показують дослідження [2], «універсального», на всі випадки, набору лідерських якостей не існує, навіть народжені з лідерськими задатками повинні працювати над собою, щоб підвищити свої шанси досягти високих результатів в якості людини, яка веде за собою команду. Психологи, вивчивши історії найбільш відомих людей, склали перелік з особистісних властивостей лідерства, які притаманні лідеру і необхідно розвивати в собі в першу чергу, зокрема:

- бачення мети (вивчати біографію великих вождів і успішних людей, читати нові і класичні мотиваційні книги по веденню бізнесу, спілкуватись з людьми, які володіють розвиненими лідерськими навичками; поступово ставити перед собою усе більш віддалені особисті цілі);
- здатність приймати рішення (не боятися приймати складне і непопулярне рішення, тому що нерішучість вбиває ресурси і можливості команди);
- прийняття ризику (мужність діяти в ситуаціях, коли позитивний результат не гарантований, не чекайте досконалості; ніхто не може постійно вигравати, бо роблячи помилки, лідери ростуть);
- мотивація інших (під впливом лідера члени команди прагнуть підвищити свої професійні та особистісні якості);
- уміння створити команду (зібрати продуктивно діючу команду, члени якої легко приходять до консенсусу і вирішення конфліктів,

- оцінювання різних точок зору в ході дискусій, бачити і використовувати найкращі якості членів групи);
- прагнення до самопізнання (визнавати свої недоліки, вносити зміни у свої особистісні якості, якщо в цьому є необхідність, аналізувати свої дії та їх наслідки);
  - збереження цілісності особистості, де головну роль грає цінності та адаптована самосвідомість;
  - робота над собою протягом усього життя (прагнення постійно вчитися, рости і бути відкритими для нових ідей, переймати досвід більш досвідчених лідерів, читати книги по теорії управління людьми);
  - ефективне спілкування (передати свої ідеї зовсім різним людям, і вміти коригувати стиль спілкування для того, щоб знайти підхід і взаєморозуміння з кожною окремою людиною, практикувати активне слухання і вивчати невербальні сигнали тіла);
  - активна допомога іншим в досягненні успіху (можливість іншим повністю реалізувати свій потенціал, розуміючи, що тим самим тільки зміцнить команду і принесе користь організації).

Отже, успішність становлення керівника, як лідера залежить від його здатності проявити професійні навички та особистісні якості для забезпечення ефективного лідерства в складних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Мараховська Н.В. Педагогічні умови формування лідерських якостей майбутніх учителів у процесі навчання дисциплін гуманітарного циклу: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04 / Харк. нац. пед. ун-т ім. Г.С.Сковороди. – Х., 2009. – 22 с.

2. Кокун О.М. Психологічна структура лідерських якостей майбутнього офіцера // Вісник Національного університету оборони України. – 2012. – Вип. 4 (29). – С. 170-174.

ЛЮДИНА І СВІТ «БРАТІВ НАШИХ МЕНШИХ»

Семиноженко Анастасія Дмитрівна, доц. Башкеєва О.М.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

«Коли вмирає собака, ти втрачаєш друга, але знаходить ангела». Собака супроводжує господаря малу частину його життя. Але за цей короткий проміжок встигає навчити його співчуття, терпіння та відданості. Мені здається, що будь-який пес – представник стародавнього світу. Він завдяки своїм далеким предкам обтяжений мудрістю співробітництва та взаєморозуміння. Собака супроводжує людство вже багато тисяч років. Історія приручення собак почалася одинадцять тисяч років тому – ще в добу палеоліту. Це підтверджує той факт, що собаки були одомашнені раніше інших відомих видів. Разом охороняли своє житло, разом добували їжу на полюванні, вистежували здобич, покладаючись один на одного, довіряючи своє життя одне одному. Такі тісні узи не можуть зникнути, це генетична пам'ять предків і людей, і собак. Всесвітньо відомий етолог Конрад Лоуренц називає ці відносини «багатовіковою угодою», укладеною абсолютно добровільно та взаємовигідно для обох сторін.

Мало хто замислюється про це, але факт полягає в тому, що собака – єдина істота на Землі, яка живе паралельно у двох світах! У світі собак діють свої закони та правила, ритуали і навіть своя мова. У світі людей – свої. Собака – це найвідданіший вихованець, який ніколи не зрадить свого господаря. З давніх часів він живе поруч з людиною, це найперша тваринка, яку вдалося приручити. Людина ділилася із собакою їжею, а вона допомагала на полюванні, охороняла її та помешкання, а також була гарним компаньйоном.

Собака – не просто співмешканець, який лише їсть та спить. Він дарує вам всю свою любов та відданість, любить вас, у якому б ви не були настрої, завжди чекатиме та радітиме, коли ви приходите додому. Собака завжди махатиме хвостом, як нас побачить. Навіть якщо її щойно насварили, вона одразу пробачить все і полізе за ласкою та ніжністю.

Песик може додати фарб у життя самотньої людини. Деякі породи собак вирізняються особливим даром. Вони ніколи не залишать вас наодинці, оскільки самі потребують постійної турботи та уваги і не можуть жити на самоті. Коли вдома у «депресивного» господаря з'являється собака, то у нього обов'язково настане відчуття потрібності, адже навіть просте поглажування собаки дає радість. Проводячи час із новим другом, він відволічеться від зайвих думок, своїх проблем, йому буде легше боротися зі стресом і депресією. Навіть наукові дослідження показують, що чотирилапі позитивно впливають на психіку людей і покращують здоров'я господарів.

Попри те, що собака приносить людині добро, він навзаєм потребує багато догляду. Домашній улюбленець має бути обдуманим та виваженим кроком. Боляче усвідомлювати, що є недобросовісні люди, які заводять собаку, а той потім бігає псом-безхатком вуличними кварталами та шукає хоч маленький шматочок їжі. Тому перед тим, як брати на себе таку велику відповідальність за маленьке створіння, добре обдумайте чи зможете ви йому забезпечити нормальне та комфортне життя.

Часто, гуляючи парком чи сквером, де люди виходять на прогулянку зі своїми домашніми улюбленцями, я помічаю, що вони чимось схожі між собою. Ця схожість проявляється не тільки в якихось зовнішніх рисах, але також в поведінці та характері. Нещодавно я бачила жінку блондинку з кучерявим волоссям, яка була одягнена у світлий одяг та білу плюшеву шапку і разом з нею собаку породи пудель. Вони настільки були схожим, наче були створені одне для одного. Ця подібність пов'язана з тим, що людина при виборі вихованця інтуїтивно обирає цуценя, яке зовні нагадує йому його самого. Таким чином, людина орієнтується на те, що їй ближче. Також, наприклад, коли ми живемо довгий час зі своєю другою половинкою ми повторюємо слова, звички, жести, поведінку цієї людини. Така ситуація прослідковується й з домашнім улюбленцем, ви проводите час одне з одним, гуляєте, живете під одним дахом і, звісно, стаєте «схожими».

Собаки дійсно допомагають нам у різних сферах, навіть зараз, у сучасних умовах війни, чотирилапі друзі разом з воїнами в окопах, у бліндажах пильнують ворога і завдяки своїм тваринним інстинктам та відчуттям попереджають захисників про небезпеку. Собаки на передовій – це не лише додаткові очі та вуха, а й певний антистрес для душі. Адже вони не тільки шукають міни, патрулюють вулиці, боронять блокпости, евакуюють людей з гарячих точок, дістають їх з-під завалів, врятовуючи сотні життів, шукають вибухівки та зброю, а й підтримують дух, патріотизм, незламність постраждалих та наших ЗСУ.

На мою думку, у собаки та її господаря є свій зв'язок, тому так важливо просто підійти до своєї собачки та сказати, як ви її любите, який він у вас гарний, найкращий та дати йому смаколик. Він нічого вам не скаже словесно, як людина, проте обов'язково покаже вам свою безмежну вдячність і любов щенячими очима та щасливими стрибками.

СУЧАСНІСТЬ І МИНУЛЕ: МИСТЕЦТВО ІСПАНІЇ XV-XVI СТОЛІТЬ. ЗОЛОТИЙ ВІК ІСПАНІЇ

Хмара Діана Олегівна, Шинкарьова Валерія Анатоліївна,
доц. Башкеєва О.М.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

Іспанія одна з трьох найпривабливіших для туристів країн світу, щороку сюди приїжджає від 50 млн. до 70 млн. туристів. Чому? Для допитливих та активних Іспанія пропонує величезну кількість пам'яток історії та архітектури (тут знаходиться 44 об'єкти Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО – це майже 5% від усієї світової кількості). Тому кожен з нас має можливість бути співпричетним до славетного минулого Іспанії, її культурного генію. Історія середньовічної Іспанії – це величезною мірою історія війни, у ході якої виникли народні закони і звичаї, склалися волелюбні традиції, високе уявлення про честь, військову доблесть і героїзм. За часів реконквісти сформувалося горде почуття власної гідності, стійкість та мужність. Період в історії мистецтва Іспанії від XV до XVI століть відомий як «Золотий вік Іспанії» (Siglo de Oro). Цей час був періодом величі та розквіту іспанського мистецтва та літератури. Ця епоха включає в себе такі видатні художні рухи, як Ренесанс, Бароко та Манієризм, і відома численними видатними художниками, письменниками та архітекторами.

Сучасну людину XXI століття приваблює можливість оцінити вплив традицій середньовічних, готичних традицій на іспанське мистецтво та роль мавританського мистецтва в зв'язку з багатовіковим пануванням арабів в Іспанії. Глибока релігійність усіх верств іспанського суспільства і надзвичайно активний контроль з боку церкви визначили роль ідеалів іспанської культури. Іспанія XV століття була періодом значущих змін у сфері мистецтва, вплив яких відчувалися не тільки на теренах Піренейського півострова, а й у всьому християнському світі. Цей епохальний період охоплює важливі столітні події, включаючи завершення реконквісти та початок Іспанського Відродження, який залишив незабутній слід у світовому мистецтві. Ренесанс XV ст., який почався в Італії, швидко розповсюдився в Іспанію, приносячи нові ідеї про гармонію, пропорції та реалізм в мистецтві. Леонардо да Вінчі, Рафаель і Мікеланджело були значущими впливами на іспанських художників. Фернандо Де Ісабель,

наприклад, вклав значні зусилля в розвиток ренесансного мистецтва в Іспанії. В кінці XV – початку XVI ст. міста Валенсія, Севілья, Толедо стали центрами нової, ренесансної культури, волелюбні ідеали якої також справили величезний вплив на формування свідомості іспанського народу.

Іспанська аристократія засвоїла від італійців язичницькі смаки Відродження, тягу до розкоші, спрагу задоволень і особистого щастя, у французів – свободу вдач. Ідеї гуманізму, особливий інтерес до проблем психології знайшли вираз в літературі і мистецтві того часу. Останнє, однак, не змогло досягти повноти художнього вираження нових ідеалів і цілком скласти як мистецтво Високого Відродження. Крах політики іспанських королів, які намагалися створити, світову імперію, катастрофічне руйнування міст, що послідувало за революцією цін в світовому масштабі, привели країну до зубожіння. У ній настала феодална реакція, давали себе відчувати наслідки контрреформації. Період XVI століття в Іспанії відомий як «Золотий вік» і є найвидатнішим у розвитку іспанського мистецтва. Цей період був важливим етапом у формуванні культурної спадщини цієї країни і залишив видимий слід у світовому мистецтві. Художники цього часу змогли передати свою глибоку віру, філософію та погляди на світ через свої шедеври, які і досі залишаються джерелом вдиху для митців всього світу.

Загальновідомо, що в основі культури епохи Відродження лежить принцип гуманізму, утвердження гідності і краси реальної людини, її розуму та волі, її творчих сил, світський характер та антропоцентризм. Саме ці риси ми спостерігаємо у неймовірних витворах мистецтва Іспанії. Зокрема, у найвидатнішого митця «золотого іспанського віку» Дієго Родрігеса де Сільва Веласкеса (1599-1660 рр.). Як відомо, Веласкес був придворним художником, тому значну частину його творчого наробку становлять портрети короля і членів королівської родини. Серед них варто відзначити «Портрет Філіпа IV» (1628 р.). Він також створив галерею образів представників іспанського суспільства – аристократів, чиновників, полководців, кардиналів, дворян. Прикладом може бути картина «Герцог Оліварес» (1630-1640-ві рр.). В останні десятиріччя життя Веласкес створив три найвідоміших свої твори. «Венера із дзеркалом» – перше в Іспанії зображення оголеного жіночого тіла. Венера, яка лежить спиною до глядача, немовби замикає собою композицію, що, на думку дослідників, характерно для мистецтва бароко.

Золотий вік Іспанії був часом неймовірного культурного розквіту, коли мистецтво, література та архітектура створили безсмертні твори, що залишилися на сторінках світової історії мистецтва. Митці цього періоду вдало поєднали релігійні та історичні мотиви зі своєю технікою та мистецтва. Розмаїття стилів, технік та тем, що були властиві цьому періоду, роблять іспанське мистецтво надзвичайно цікавим об'єктом вивчення та захоплення. Цей період віддзеркалює багатий спадок та глибоке культурне значення Іспанії для нас, студентської молоді XXI століття.

Секція 5

ЗАГАЛЬНІ РИСИ І НАЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА МЕТОДИК НАВЧАННЯ

Рябоконт Максим Сергійович, к.п.н. Гляненто К.А.

ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Кам'янське

Інноваційні процеси в системі освіти набувають все більшого значення в умовах стрімкого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій та зростання вимог до якості людського життя в сучасному суспільстві. Впровадження новітніх технологій та методик навчання є ключовим напрямом модернізації освіти відповідно до викликів ХХІ століття [1].

Серед провідних тенденцій у галузі розвитку освітніх технологій можна визначити такі:

1. Динамічне зростання популярності електронного навчання (e-learning). Ця форма дистанційної освіти передбачає застосування інформаційно-комунікаційних та Інтернет технологій для надання навчальних матеріалів і взаємодії між учасниками освітнього процесу. Поширеними є масові відкриті онлайн-курси (МВОК), доступ до яких має необмежена кількість осіб.
2. Застосування технологій віртуальної (VR) та доповненої (AR) реальності відкриває нові можливості для візуалізації абстрактних концепцій, моделювання процесів та явищ, занурення в імерсивне інтерактивне середовище. Це значно підвищує наочність навчання [3].
3. Гейміфікація (використання ігрових методик у навчанні) спрямована на підвищення мотивації та залученості здобувачів освіти через задоволення, створення атмосфери змагальності, системи винагород.
4. STEM-освіта інтегрує природничі науки (Science), технології (Technology), інженерію (Engineering) та математику (Mathematics). Міждисциплінарний характер STEM сприяє розвитку цілісного бачення науки та технологій, формуванню дослідницьких навичок. [2]

Серед інноваційних підходів та методик викладання необхідно зазначити:

1. Проектне навчання передбачає самостійну роботу здобувачів освіти над практичними проектами, що дає досвід застосування знань для розв'язання конкретних проблем.
2. Кейс-метод ґрунтується на розгляді реальних випадків (кейсів), аналізі ситуації та прийнятті рішень. Це сприяє розвитку аналітичного мислення.

3. Під час застосування моделі «перевернутого навчання» теоретичне ознайомлення з матеріалом відбувається самостійно онлайн, а аудиторні заняття присвячені практичній роботі під керівництвом викладача.
4. Змішане навчання (blended learning) поєднує традиційне очне навчання з елементами електронного, що дозволяє використовувати переваги різних форматів. [4]

Впровадження новітніх технологій навчання має значні переваги: індивідуалізація та диференціація навчання, розвиток сучасних цифрових навичок, більша доступність освіти. Водночас існують певні ризики, зокрема, зниження мотивації та самодисципліни під час електронного навчання, труднощі у забезпеченні рівного доступу та технічного оснащення, необхідність спеціальної підготовки викладачів [5].

Отже, впровадження інновацій має відбуватися виважено, зі збереженням кращих традиційних методик. Ключовими завданнями є підготовка педагогічних кадрів, створення відповідної матеріально-технічної бази та нормативно-правове забезпечення освітніх інновацій. Подальші наукові дослідження мають комплексно оцінювати ефективність різних технологій для вибору оптимальної стратегії модернізації освіти.

Список використаних джерел

1. Новітні технології навчання : посібник / за ред. В.Ю. Бикова та О.В. Овчарук. Київ : Педагогічна думка, 2017.
2. Ткачук Г.В. Тенденції розвитку сучасних освітніх технологій у вищій школі. Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології. 2018. Вип. № 3.
3. Пінчук О.П., Соколюк О.М., Соколов П.К. Інноваційні технології навчання в системі вищої освіти. Вісник НАУ. Серія : Педагогіка. Психологія. 2018. Вип. № 1.
4. Жалдак М. STEM-освіта та шляхи її впровадження в навчальних закладах України. Рідна школа. 2017. Вип. 4-5.
5. Кухаренко В.М., Бондаренко В.В. Ефективність змішаного навчання // Теорія і практика упр. соц. системами. 2016. Вип. № 2.

ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ВОЄННИХ УМОВАХ

Володимиров Василь Віталійович, проф. Чуприна Н.М.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

На сьогоднішній день, після повномасштабного вторгнення росії на територію України і початку воєнних дій відбувається трансформація освітнього процесу на всіх рівнях: початкова загальна освіта, базова загальна середня освіта, повна загальна середня освіта, професійно-технічна освіта, неповна вища освіта, базова вища освіта, повна вища освіта. За результатами проведених досліджень, можемо визначити, що логістична система – це система, яка має у своєму складі змінні та незмінні елементи, яка змінюється з часом під впливом управлінських рішень, які ґрунтуються на аналізі внутрішнього та зовнішнього середовища задля підвищення ефективності і прибутковості роботи підприємства. Законом України «Про освіту» дане чітке визначення категорії освітній процес. Освітній процес – система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей [1]. Однак, необхідно відмітити, щоб ця система науково-методичних і педагогічних заходів відбувалася в повному обсязі і належній якості, необхідно забезпечення ряду умов. Найголовніша з цих умов - це безпека людей, які приймають участь в освітньому процесі.

Складові логістичної трансформації освітнього процесу:

- фізичне перевезення закладу освіти (при умові збереження в наслідок воєнних дій) основних та оборотних фондів, які підлягають транспортуванню);
- надання приміщення для розміщення переміщеного закладу освіти;
- переміщення викладачів, допоміжного персоналу та можливість їх тимчасового розселення на іншій території;
- перевезення студентів, аспірантів та докторантів, які виявили бажання, на територію, де буде розташований заклад освіти;
- перевезення АГЧ, яка являє собою невід’ємну частину існування будь-якого закладу освіти;
- для спеціалізованих закладів освіти необхідно бути вибудована логістика процесу перевезення спеціального обладнання та матеріалів;
- розрахована можливість повернення закладу освіти в післявоєнних умовах: відбудова приміщення, прилеглої території, гуртожитків для приживання студентів, аспірантів та докторантів; відбудова житлових будинків для місцевих викладачів, допоміжного персоналу, студентів, аспірантів та докторантів.

Необхідно зазначити, що на сьогоднішній день, як в Україні, так і в світі досить активно розвиваються підприємницькі університети. Підприємницький університет слід розглядати як суб'єкт ринку освітніх послуг, який проводить навчальну, науково-дослідну й інноваційну діяльність у соціальних системах, щоб гармонійно реалізувати інтереси своїх власників, співробітників, бізнеспартнерів та інших груп стейкхолдерів [2;]. Саме через це, управління логістичною трансформацією освітнього процесу в воєнний, а особливо в післявоєнний період повинна відбуватися за основними критеріями підприємницьких університетів.

Необхідно зазначити, що переміщені заклади освіти мають досить велику кількість проблем. У першу чергу, необхідно відмітити неможливість переміщення всього персоналу ЗВО та студентів. Згідно з нашою думкою, відновлювання ВУЗів повинно проходити відповідно Європейським стандартам вищої освіти. Це дасть можливість отримати принципово нові моделі функціонування ВНЗ, однак, враховуючи їх специфіку та багаторічний досвід. Можемо визначити, що ці заходи будуть сприяти підвищенню конкурентоспроможності як самих навчальних закладів, так і їх студентів та випускників. Логістичні інструменти переміщення ВУЗів складні і потребують не лише технічних, але і людських ресурсів. Психологічний стан людини в період військових є особливим. Саме через це, необхідно запроваджувати додаткові програми психологічної реабілітації. Все це впливає на ефективність логістичних процесів та є ще однією особливістю трансформації освітнього процесу в умовах воєнних дій. Перебудова функціонування ВУЗів на принципах підприємницьких університетів дозволить більш ефективно проводити управління логістичної трансформації освітнього процесу.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про Освіту». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
2. Старостіна А. SPACE-Аналіз підприємницьких університетів України / А Старостіна, Ф Ф Альтбах, Г Вільямс, Т Гіннес, М Джейкоб и др. // Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics. – 2022. – № 4 (221). – С. 5-12.

ДО ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ШКІЛЬНОГО КРАЄЗНАВСТВА НА ТЕРИТОРІЇ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ (XIX –перша третина XX століття)

Ніконова Ірина В'ячеславівна, доц. Фатальчук С.Д.

Кафедра педагогіки вищої школи
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Україна, Слов'янськ

Перед сучасною педагогікою постала проблема духовного і морального виховання та вдосконалення підростаючого покоління. Особлива роль в цьому процесі відводиться педагогу, який повинен сприяти вихованню особистості, яка буде володіти такими позитивними ціннісними якостями як: патріотизм, активна життєва позиція, ініціативність, повага до оточуючих. Безцінну допомогу в процесі виховання підростаючого покоління має відігравати практичне шкільне краєзнавство, яке тісно пов'язане з історією рідного краю (села, міста, регіону). Важливість вирішення вище вказаних завдань зазначена в нормативно-правових документах: Законі України «Про освіту», «Про загальну середню освіту» тощо.

Про необхідність використання в освітньому процесі місцевого, краєзнавчого матеріалу вказував ще у XVIII ст. просвітитель і педагог Я. А. Коменський. На особливе значення краєзнавства при формуванні педагогом особистості в різний час звертали також увагу Ж. Ж. Руссо, Г. Песталоцці, А. Дістервег.

На території Лівобережної України питання щодо використання місцевого краєзнавчого матеріалу в освітньому процесі вперше підняли Г. Сковорода, Д. Багалій, М. Максимович. Пізніше цю ідею розвинули і обґрунтували Х. Алчевська, Б. Грінченко, М. Грушевський.

Однак слід відмітити, що значну кількість архівних матеріалів, які стосуються питань розвитку шкільного краєзнавства на території Лівобережної України в досліджуваний період ще не введено до наукового обігу. Дані обставини сприяли вибору тематики нашого дослідження.

У педагогічних колах Лівобережжя, у другій половині XIX ст. вперше торкнулися питання використання краєзнавчого матеріалу в процесі навчання. Так, у 1840 році у передмові до підручника Ф. Студитського «Географія для дітей» було написано, що вивчення таких предметів як географія та історія необхідно починати з вивчення «того місця, де живуть люди».

У 1862 р. експерт-педагог Н. Х. Вессель один з перших хто запропонував увести до шкільного курсу навчальний предмет «пов'язаний з краєзнавством». До його змісту було запропоновано включити: місцеву географію, природознавство та історію краю.

Втілення краєзнавчого принципу в життя тісно пов'язане з принципом народності. Підвалини цього напрямку в Україні заклала педагог С. Русова. Так, у статті «Шкільні екскурсії їх значення» в 1911 р. вона описувала значення екскурсій для виховання: «...Ми занадто мало знаємо свій край...».

У 1914 році історик В. Уланов у педагогічний обіг вводить термін «краєзнавство» у значенні «місцева історія», «історія краю». В цьому ж році видає свою роботу під назвою «Досвід методики історії в школі», в якій висловлює думку про введення краєзнавства в навчальні плани вчительських курсів.

На початку ХХ ст. екскурсії стають невід'ємною частиною освітнього процесу і найважливішим елементом краєзнавства. Начальник Харківського освітнього округу А. Тихомиров у своєму щоденнику зазначив: «Одним з найбільш дієвих засобів виховання є навчально-виховні екскурсії...».

З 20-х рр. ХХ ст. на території Лівобережної України широкого розмаху набув краєзнавчий рух, в середніх навчальних закладах зокрема. Один з аспектів цього процесу є комплексне вивчення історико-культурного середовища. Саме в цей час утворювалися краєзнавчі гуртки, секції, відбувався методичний обмін інформацією.

На початку 30-х рр. ХХ ст. розвиток краєзнавчого руху уповільнюється: припинив діяльність Український комітет краєзнавства – перший всеукраїнський орган, який координував діяльність всіх гуртків, товариств і секцій.

На жаль наше дослідження тільки частково означило проблематику становлення і розвитку шкільного краєзнавства на території Лівобережної України в ХІХ – першій третині ХХ століття. У наступних наукових розвідках планується розкрити більш детально етапи становлення шкільного краєзнавства в досліджуваному регіоні та основні чинники які впливали на цей процес.

ПЕРКОЛЯЦІЙНІ ЕФЕКТИ В АНАЛІЗІ СКЛАДНИХ СИСТЕМ

Гаврилюк Юрій Володимирович, проф. Сухий К.М.,
проф. Євдокименко Н.М., проф. Пісоцька Л.А.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Особливості становлення системи освіти сучасного суспільства полягають у пошуку ефективних методів і методик проведення процесу навчання. Роль вчителя, як транслятора інформації, повинна постійно зменшуватись, а все більше ставати роллю творця.

Творця простору для кооперації учня та вчителя: для спільного пошуку усіх рішень проблеми, спільного проектування та спільної роботи у нашому бурхливому трансформаційному світі.

Авторитет сучасного вчителя є не в об'ємі інформації, а в об'ємі тьюторства та мудрому менторстві супроводження учня до його власних винаходів. Всесвітній економічний форум у Давосі кожні 5 років пропонує перелік навичок, що будуть пріоритетними у прагматичному світі бізнесу.

У 2025 році запит орієнтовано на такі навички: аналітичне мислення та інновації, активне навчання, рішення складних проблем, критичне мислення та аналіз, креативність оригінальність та ініціативність, лідерство та соціальний вплив, використання технологій, проектування технологій та програмування, стійкість до стресів та гнучкість, розмірковування та вирішення проблем, емоційний інтелект, виправлення несправностей та взаємодія з користувачем, орієнтація на обслуговування, системний аналіз, ведення переговорів. У порівнянні з 2020 роком суттєво зменшились запити на вміння керувати та працювати з людьми, а суттєво зросла роль кооперації учня та вчителя. У 2015 році Джон Моравець запропонував Маніфест-15, в якому сформульовано умови реалізації творчого процесу навчання. Першочергове значення відведено еволюційності методів та методик рішення складних проблем. Сучасні методики – це перколяційний аналіз та управління потоками робіт.

Теорія перколяції застосовується для аналізу різноманітних систем та явищ [1]. Поставлену задачу вирішують через теорію перколяції таким чином: спочатку розглядають явище у цілому, тобто вивчають середовище в якому спостерігається дане явище, а потім визначають зовнішні фактори, які забезпечують розвиток процесу [2].

Для забезпечення гнучкості у сервісно-орієнтованих системах зі складною змінною логікою, виділяють додатковий рівень керування потоками робіт. Поняття потік робіт визначається як серія кроків, рішень, правил, пов'язаних з реалізацією завдань у виробництві певного продукту. Подібні схеми потоків робіт складають основну ідею середовищу Windows Workflow Foundation WWF, яка визначається як «потужний, гнучкий і розширюваний набір послуг, що дозволяють забезпечити керування

програмою підтримкою бізнес процесів підприємства». Слід, також визначити, що WWF стає новим стандартним елементом платформи з уніфікованим інтерфейсом і єдиними правилами застосування, що суттєво спрощує завдання виробникам, щодо просування на ринок продуктів на його основі. Критична роль застосування такого інструментарію полягає у динамічній зміні потоку робіт кінцевим користувачем на базі загально зрозумілих уявлень.

Таким чином, дослідження можливостей побудови інструментів керування потоками робіт із використанням технології WWF є актуальною темою в контексті створення інформаційної системи.

У роботі розглянуто варіант застосування стандартних засобів керування платформами WWF. Визначено критичні недоліки цих засобів у контексті вирішення завдань, пов'язаних зі створенням гнучкого повнофункціонального інструментарію кінцевого користувача. Для усунення виявлених недоліків наведено оригінальну розробку системи керування потоками робіт, основою якої є принцип мета інформаційно орієнтованого підходу до побудови систем.

Таким чином у результаті проведення досліджень розроблено сучасну методику побудови оптимальної програми тьютерства та розробці алгоритмів творчого вирішення проблем на підставі перколяційних ефектів та керування потоками робіт.

Список використаних джерел

1. Гулда Х., Тобочкин Я. Компьютерное моделирования в физике, том 1. – М.: Мир, 1989. – 400с
2. Aksimentyeva O.I., Martyniuk G.V. Percolation phenomena in the polymer composites with conducting poloymer filters / Physics and Chemistry of solid state, 2021. Vol. 22. No. 4, P. 811-816. DOI: 10.15330/pcss.22.4.811-816.

ОСВІТА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Куркін Володимир Юрійович, заступник директора з навчально-виховної роботи Багрій Г.В.

ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Кам'янське

Школа має стати
місцем, де виховується
здорове та компетентне
покоління...

Олена Зеленська

Сьогодні перед Україною постає безліч викликів, які необхідно подолати. Зокрема, потрібно створити умови для здобуття освіти під час війни. Це зумовлює гостру потребу в пошукові нових підходів до розвитку освіти та науки, що мають відповідати на всі запити сучасності й майбутнього, задовольняти потреби українців і найголовніше створити безпечні умови. Дитина, її життя, безпека й доступ до освіти були та залишаються у фокусі уваги держави, оскільки діти є найважливішими агентами змін і побудови майбутнього.

Вступ України на шлях інноваційного розвитку економіки зумовив модернізацію всіх галузей, в тому числі й освітньої сфери. Заклади освіти, які впроваджують у свою діяльність інноваційні розробки, активно використовують досягнення науки та є рушійною силою для інноваційного розвитку та необхідних сутнісних перетворень у системі освіти.

Інновацію в освіті розглядають як реалізоване нововведення у змісті, методах, прийомах і формах навчальної діяльності та виховання особистості (як методики, технології), у змісті та формах організації управління освітньою системою, а також в організаційній структурі закладів освіти, у засобах навчання та виховання і у підходах до соціальних послуг в освіті. Це суттєво підвищує якість, ефективність та результативність освітнього процесу, тому педагогічна інноватика відповідно до особливостей новітніх процесів в освіті повинна охоплювати певні теоретичні блоки понять і принципів, а саме: створення нового в системі освіти та педагогічної науки, сприйняття нового соціально-педагогічним співтовариством, застосування педагогічних інновацій, система рекомендацій для теоретиків і практиків щодо пізнання інноваційних освітніх процесів в освіті та керування ними.

Для реалізації цих інтересів необхідні більш складні компетентності і навички. Важливо, досліджувати і винаходити, а також знати і вміти. Необхідно одночасно розвиватися в таких ключових академічних галузях,

як наука, математика, технології та інженерія, які можна об'єднати одним словом - STEM (science, technology, engineering and mathematics).

STEM є інтегрований підхід навчання, в рамках якого академічні науково-технічні концепції вивчаються в контексті реального життя. Мета такого підходу – створення стійких зв'язків між закладом, суспільством, роботою і цілим світом, що сприяють розвитку STEM-грамотності та конкурентоспроможності в світовій економіці.

Посилення ролі STEM-освіти є одним із пріоритетів модернізації освіти, складовою частиною державної політики з підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки та розвитку людського капіталу, одним з основних факторів інноваційної діяльності у сфері освіти, що відповідає запитам економіки та потребам суспільства.

Отже, STEM-освіта спрямована на розвиток особистості через формування компетентностей, природничо-наукової картини світу, світоглядних позицій і життєвих цінностей з використанням трансдисциплінарного підходу до навчання, що ґрунтується на практичному застосуванні наукових, математичних, технічних та інженерних знань і вмінь для розв'язання практичних проблем для подальшого використання їх у професійній діяльності.

Список використаних джерел

1. STEM-освіта в Україні: Перспективи розвитку.
URL: <http://womo.ua/stem-obrazovaniev-ukraine-perspektiviyi-razvitiya/>
(дата звернення: 10.11.2023).

ІННОВАЦІЙНІСТЬ – ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВЧИТЕЛЯ

Дудкіна Валентина Вікторівна, учитель-методист
Комунальний заклад «Ліцей №44» Кам'янської міської ради
Україна, Кам'янське

Суспільна потреба у школах нового покоління вимагає особливої уваги до інноваційних процесів. Сьогодення диктує нові вимоги, тому викладач має чітко розуміти складові дистанційної освіти. Розглядаючи форми та методи викладання в умовах воєнного стану та особливості викладання в змішаному форматі вбачаємо потребу обговорення поняття «інноваційності».

Важливо зрозуміти мету та завдання сучасної «екстремальної» освітньої діяльності і створити та запровадити ряд організаційних та змістових нововведень, розвивати низку факторів та умов, необхідних для нарощування інноваційного потенціалу освітньої системи.

Сучасна система освіти – це ефективне співіснування двох стратегій організації навчання: традиційної та інноваційної. Інноваційне навчання – це зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна та освітня діяльність, яка ґрунтується на розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості. Специфічними особливостями інноваційного навчання є його відкритість та доступність, здатність до передбачення та прогнозування на основі постійної переоцінки цінностей, налаштованість на активні та конструктивні перетворення в умовах сьогодення.

Інноваційна освіта передбачає процес створення нових знань в результаті активної взаємодії освіти та науки [5]. Освіта – це чи не найважливіший інститут формування майбутнього. Адже саме школи, ліцеї, гімназії формують конфігурацію свідомості майбутніх поколінь. Саме в цьому зв'язку, одним із головних її завдань стає пом'якшення негативних наслідків шалених темпів цивілізаційного розвитку, цілком інноваційних як за формою, так за суттю. Однак, кожна концепція, чи то підхід, бачення, алгоритм ставлення завдань, потребує відповідної інтерпретації та уточнення як окремих, так і загальних положень її практичної скерованості.

Метою інноваційного розвитку освіти, нагальність якого більш ніж очевидна, є визначення умов та механізмів їх досягнення, які, в свою чергу:

- забезпечать якісні зміни в самій системі освіти та освітніх середовищах для надання можливостей людині багатогранно розвиватися як духовній, творчій і здоровій особі відповідно до вимог сучасного розвитку регіону;
- створять умови для зацікавленої участі суспільства в розвитку освіти;
- повною мірою враховуватимуть суспільний запит з боку різних груп населення;
- сприятимуть ефективному, конкурентоздатному і стійкому соціально-економічному розвитку України;
- відповідають тенденціям розвитку сучасної України як провідного учасника глобальних відносин у світі [2].

Сучасний викладач має чітко розуміти, що інноваційні технології йому дані у допомогу. Це невід'ємний компонент під час роботи з сучасними здобувачами освіти. З іншого боку дана технологія нам надає широкі можливості для реалізації освітніх компонентів. Викладач має вибір щодо організації освітньої діяльності, економить час і сили, урізноманітнює процес освітньої діяльності, сприяє зворотному зв'язку «учитель-учень-батьки». Формує платформу для зручної роботи під час роботи, де кожен із учасників (і учитель, і учень) себе почуває комфортно, відчуваючи ситуацію успіху.

Отже, освіта на сучасному етапі є важливим чинником забезпечення продуктивного розвитку вчителя, як фахівця з підготовки конкурентоспроможного громадянина України. Водночас необхідно усвідомити, що вимоги до освіти постійно зростають. Через інноваційну освіту суспільство забезпечує свій розвиток, а проблематика інноваційної освіти стає визначальною темою суспільних комунікацій на переломних моментах життя соціуму. Тому розвиток інноваційної освіти повинен відбуватися з урахуванням особливостей, культурних і наукових традицій конкретної країни.

Список використаних джерел

1. Біліченко С.П. Стратегічні напрями модернізації освіти в Україні. / Materiály VIII mezinárodní vědecko – praktická konference «Dny vědy – 2012». – Díl 31. Pedagogika: Praha. 27.03-05.04.2012 Publishing House «Education and Science» s.r.o – С. 18-23.

2. Біліченко С.П. Якість вищої освіти в Україні – наближення до Європейських стандартів / Проблеми та перспективи розвитку національних економік в сучасних умовах. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю. Збірник наукових праць. – м. Вінниця, 9 квітня 2013 р. – Тернопіль: Крок. 2013. – С.55-57.

3. Лавриненко Л.М. Інноваційний розвиток трудового потенціалу в сучасних умовах // Сталий розвиток економіки / Міжнародний науково-виробничий журнал. – Хмельницький. – № 1, 2014 (23). – С. 18-25.

4. Біліченко С.П. Впровадження Інновацій в освітній галузі України / Materiały X Międzynarodowej naukowipraktycznej konferencji «Naukowa myśl informacyjnej powieki – 2014» Volume 16. Pedagogiczne nauki. : Przemysł. Nauka i studia – С.34-40.

5. Лавриненко Л.М. Інноваційно-креативний потенціал – основа наукоємної економіки // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – № 5-1. – 2012. – С.158-164.

ХРОНОФАГИ – ЛАНГОЛЬЄРИ НАШИХ МРІЙ

Пироговська Марія Сергіївна, Ротфусс Ю.Г.

ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Кам'янське

Два найбільших тирани на землі – це
випадок і час.

Гердер Йоганн Готфрид

Хронофаги (від давньогрецької χρόνος – час, φάγομαι – їсти) – термін, який використовується у сучасному тайм-менеджменті і означає дії, фактори і об'єкти, що відволікають людину від основної діяльності, заважають виконувати роботу вчасно та досягати поставлених цілей.

Хронофаги, що ж це таке?

Припустімо, що Василь, студент першого курсу, відмінник, спортсмен, вирішив здійснити свою дитячу мрію і стати льотчиком. Він має намір серйозний і дуже відповідально до нього ставиться. Але є обставини, які вкрай важко побороти, особливо, якщо ти залежиш від розкладу, пар, погоди, хвороб, воєнного стану, друзів, які кличуть гуляти. Іван розставив пріоритети: тренування-коледж-заняття у гуртку-домашка-здоровий сон. Звісно, що у всі ці плани втручається родина, друзі, кохана дівчина, без них юнак не зможе обійтись. Але сучасність диктує свої зручні правила роботи, спілкування і дозвілля: інтернет, соціальні мережі, телефон, комп'ютерні ігри. Ідеальний Василь не хоче бути «білою вороною», звісно, бо він людина і також має право на вільний час. Отже, чи готовий Василь обирати між тренуванням і солодкими двома годинами сну вранці, чи коледжем і комп'ютерними іграми? Цей вибір доволі часто постає перед всіма. Ми не можемо спрогнозувати майбутнє Василя, але однозначно засуджуватимемо його, якщо він обере дозвілля замість наполегливого досягнення мрії. Хлопець питає нас, чому ми засуджуємо його, він же не полишив мрії, просто насолоджується безтурботною юністю, має право на відпочинок, сон, вільний час... Він працює над мрією, вчиться і оцінки у нього високі. Для того, щоб правильно відповісти на запитання Василя, треба спитати в нього передусім, чи отримав він якусь користь при цьому на шляху до досягнення мети. Якщо витрачений час не приніс користі або повноцінного відпочинку, то це – хронофаг.

Загроза пожирачів часу в тому, що вони не просто позбавляють нас вільного часу, вони «поглинають» наші ресурси, можливості, увагу, енергію, обмежують наші перспективи. Ми починаємо виправдовувати себе, тож змінюємося у гірший бік, втрачаємо якість життя.

Хронофаги класифікуються залежно від можливості контролю, за рівнем передбачуваності, за характером виникнення, можуть бути індивідуальними.

Контрольовані хронофаги це ті, які ми можемо обмежити, пришвидшити, відкласти, скасувати. Наприклад, час на підготовку до навчання, час у соціальних мережах, безлад на робочому столі, у кімнаті, неприємне спілкування тощо.

Неконтрольовані хронофаги ті, на які ми не можемо вплинути, але ми можемо організувати свою діяльність так, щоб завжди був план "Б" на такі випадки. Наприклад, відсутність інтернету, червоне світло світлофора, повітряна тривога, очікування в чергах, хвороба, відсутність світла тощо.

Непрогнозовані хронофаги змінюють наші плани, або зовсім їх скасовують через непередбачувані обставини. З ними можна змиритися або намагатися знайти вихід із часової пастки. Наприклад, немає зв'язку – скасовано зустріч, зустріч буде іншим разом; або зламалося авто, ми не встигаємо на потяг, але не відтермінуємо поїздки, а знаходимо вихід і на таксі доженемо потяг на іншій станції.

Індивідуальні хронофаги зумовлені особливостями характеру, звичками, вмінням організовувати свій час. Наприклад, втома, апатія, лінь, розсіяність, стрес, байдужість до роботи або задачі. Це ті поглиначі часу, які створені нами. Але самодисципліна та зусилля волі зможуть подолати їх.

Люди-хронофаги також є у нашому житті. Вони вимагають нашого часу, нервів, виконань. Такі люди люблять поговорити, "організувати", нав'язати. Для боротьби із ними треба використовувати психологічні ресурси, тренуватися говорити «ні!».

Отже, хронофагів створюємо ми і тільки ми можемо подолати їх раціональним підходом до часу, свідомим рішенням змінитися, фокусуванням на головному і без жодного шансу до лінощів. Розуміння, що відсутність цілей притягує форс-мажори, погані емоції, проблеми, конфлікти і невдачі має вмотивувати нас до планування і самодисципліни, розвитку і досягнення найвищих цілей.

Список використаних джерел

1. Кадя Н. Відволікають та заважають. Як зрозуміти, хто або що краде ваш час. URL: <https://life.nv.ua/ukr/blogs/chomu-ne-vistachaye-chasu-yak-zrozumiti-hto-abo-shcho-krade-vash-chas-produktivnist-50282777.html> (дата звернення : 30.10.2023.).

2. Ціль і час: Усе про хронофаги або пожирачі часу. URL: <https://spe.org.ua/blog/tm/tsil-i-chas/> (дата звернення : 30.10.2023.).

3. Тайм менеджмент. Хронофаги. Куди йде час? URL: <https://www.ibra.com.ua/finansy/161419-about-time> (дата звернення: 30.10.2023.).

СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Ткалик Роман Володимирович, к.п.н. Глянєнко К.А.

ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Кам'янське

У майбутнього є одна велика перевага: воно виглядає у реальності не так, як собі його уявляєш. Спрямованість у майбутнє та сучасні тенденції до зростання інтенсивності життя людини вимагають від освітніх систем перебудови та модернізації. Кожне суспільство створює систему освіти відповідно до своєї сутності й рівня соціально-економічного розвитку. У системі освіти відбиваються проблеми та потреби суспільства у даний історичний період. Кожне суспільство відтворює себе через систему освіти, транслюючи наступному поколінню ті знання, уміння, навички, які дозволяють молодій людині включатися у структури суспільства, адаптуватися до їх змін, жити у суспільстві, реалізовувати себе як в особистісному, так і в професійному напрямках. З іншого боку, цивілізаційні тенденції розвитку, на думку українського вченого В.Г. Кременя, ставлять нові вимоги перед людиною, а значить і перед освітою, що відіграє вирішальну роль у становленні кожної особистості. Освіта – соціальний інститут, що виконує економічну, соціальну та культурну функції. Економічна функція передбачає участь особистості в економічному житті суспільства; соціальна функція полягає в участі у процесах соціалізації особистості, відтворенні соціально-класової та соціально-статусної структури суспільства; культурна – у тому, щоб використовувати раніше накопичений культурний досвід з метою соціалізації індивіда, формує його творчі здібності. Освіта перетворює і спрямовує життя суспільства, зберігаючи у ньому все те, що має цінність для людини; визначає стратегію і реалістичні умови розвитку суспільства, перетворюючи його із «суспільства сьогодні» на «суспільство завтра», формує нове мислення громадян, нове бачення сенсу життя. У такому контексті освіта є одним із засобів управління розвитком суспільства. Багато проблем, які повинні розв'язуватись у нашій державі, мають світовий характер. У документах ЮНЕСКО ХХІ століття оголошено століттям освіти, і при цьому йдеться про кризу освіти в усьому світі та необхідність розробки суттєво нової моделі. Основними напрямками реформування освітніх систем у світі є: загальнопланетарний глобалізм, гуманізація та демократизація освіти; культурознавча – соціалізація та екологізація змісту навчання; міждисциплінарна інтеграція в технології освіти; орієнтація на її безперервність, розвиток та громадянські функції. Сучасна система освіти виконує спільне призначення – залучення людини до досягнень культури. Розбудова державності України, відродження її культурних здобутків у поєднанні із загально-цивілізаційними процесами

розвитку ставлять проблеми освіти на вищій щабель. Вона повинна стати провідним національним пріоритетом, бо держава та нація без сучасної освітянської системи позбавлені майбутнього, не здатні до відтворення культурних цінностей, забезпечення конкурентоспроможності на світовому ринку економічних та інтелектуальних ресурсів, відновлення та збереження демократичних інститутів. Для сучасної України освіта має стати умовою і одним із гарантів забезпечення історичного переходу нації до нового демократичного і соціально орієнтованого ринковою економікою суспільства, завдяки інтелектуальній енергії та відродженню моральних орієнтирів. Серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальними є громадянсько-патріотичне, духовно-моральне, військово-патріотичне та екологічне виховання. Формується свідомість нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть розвиток держави як запоруку власного особистісного розвитку, що спирається на ідеї патріотизму, поваги до культурних цінностей українського народу, його історико-культурного надбання та традицій, гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності за природу як за національне багатство, здорового способу життя, готовності до змін та до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України. Від якості освіти залежить, з якими знаннями, світоглядом і громадянськими принципами увійде до глобалізованого інформаційного суспільства молоде покоління. Сучасна освіта має ґрунтуватись на засадах майбутнього антропогенного соціокультурного середовища. Її завданням є формування особистості. Антон Семенович Макаренко стверджував: «Наші діти – це наша старість. Правильне виховання – це наша щаслива старість, погане виховання – це наше майбутнє горе, це наші сльози, це наша провина перед іншими людьми». Освіта як найчутливіший суспільний феномен є основою інтелектуального, духовного, соціального та економічного розвитку суспільства і держави.

Список використаних джерел

1. Кремень В.Г. Проблеми якості української освіти в контексті сучасних цивілізаційних змін. Український педагогічний журнал. 2015. Вип. № 1. С. 8-15. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrpj_2015_1_4 (дата звернення : дата звернення 19.10.2023.).
2. Ягупов В.В. Педагогіка. Київ, 2002. 560 с.

РОЛЬ ОСВІТИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ, ВПЛИВ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ НА СТАЛІЙ РОЗВИТОК КРАЇНИ

Сокоринська Кристина Олегівна

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Освіта – це один із найдавніших соціальних інститутів, який був створений в ході потреби передавати набуті уміння, знання, навички новим поколінням, що готують їх до вирішення економічних соціальних політичних культурних проблем, що стоять перед людством.

Освіта – це процес одержання та покращення навичок, знань, переконань, цінностей і звичок за допомогою різних форм навчання та різних форм пізнавальної діяльності, таких як сприйняття, увага, пам'ять, уява, мислення.

Навчання як головний шлях до освіти має величезне значення для особистісного розвитку людини, допомагаючи їй стати більш компетентною, самостійною та успішною особистістю, сприяє розвитку в людині критичного мислення, аналітичних здібностей, творчого потенціалу, а також вмінню спілкуватися та працювати в команді. Воно також сприяє формуванню цінностей, моральних принципів та соціальних навичок. Навчання призводить до розуміння себе, своїх можливостей та обмежень, розвитку самосвідомості та самореалізації.

Благо людини, становище культури та духовності в суспільстві, темпи економічного, науково-технічного, політичного і соціального прогресу - все це залежать від якості і рівня освіти. Стан освіти в державі є показником рівня та якості життя суспільства, тому саме в економічно політично розвинених країнах освіта займає пріоритетне місце в розвитку і модернізації всієї країни, де саме держава лишається головним суб'єктом. Також освіта виступає головним компонентом духовного життя суспільства, охоплюючи діяльність сформованих суспільних інститутів, які здійснюють підготовку молоді до реального життя на базі отриманих знань в дошкільних дитячих установах, в середніх спеціальних, професійно-технічних і вищих навчальних закладах.

Освітня галузь формує майбутнє країни – конкурентоспроможних, креативних, компетентних, соціально зрілих, екологічно свідомих, морально стійких, високопрофесійних та відповідальних фахівців, здатних орієнтуватися і успішно діяти в умовах ринкової економіки, міжнародної політики та інших галузях, що сприяють піднесенню країни на міжнародній арені.

Значення отримання освіти протягом всього життя зростає, через цю нагальну потребу з'явилося таке поняття як безперервна освіта. Безперервна освіта передбачає об'єднання всіх рівнів освіти (дошкільна

шкільна, професійна, постпрофесійна) в цілісну систему, що дає змогу оновлювати й поповнювати знання протягом усього життя людини.

Мета безперервної освіти – це удосконалення знань і інтелектуальний розвиток особистості не тільки в період фізичного й соціально-психологічного дозрівання і розквіту, так і в періоди старіння організму, бо людство не стоїть на місці, з'являються нові технології і поняття. Незалежно від віку, чи то 17 чи 60, людина не має залишатися інтелектом в тих часах коли навчалась, а вдосконалюватися протягом всього життя. Така освіта включає в себе самоосвіту, участь у діяльності громадських організацій, асоціацій, зібрань.

Таким чином, узагальнюючи вищезазначене, один із головних показників модернізації країни є сталий розвиток освіти, що спрямований на набуття знань і навичок, що сприяють формуванню нового екологічно свідомого суспільства, формування нових світогляду, позицій, цінностей, сприяють розвитку, який включає в себе відповідність вимогам сучасності, звернення уваги на актуальні проблеми освіти.

Список використаних джерел

1. «Вплив сучасної освіти на сталий розвиток суспільства» автор Тетяна Сергієнко <http://vestnikzgia.com.ua/article/view/189242>
2. Навчання як головний шлях до освіти: основні положення https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/27622/#google_vignette

ЗМІШАНЕ НАВЧАННЯ В ПІСЛЯДИПЛОМНІЙ ОСВІТІ ЛІКАРІВ-СТОМАТОЛОГІВ У СКЛАДНИХ УМОВАХ ВОЄННИХ ДІЙ

Новікова Катерина Володимирівна

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»,
Україна, Слов'янськ

Сьогодні Україна перебуває в надскладних умовах. Насамперед це зумовлено повномасштабною воєнною агресією. В означеному контексті сучасна післядипломна освіта лікарів-стоматологів набула суттєвих змін. Основною складовою сьогодення в післядипломній освіті лікарів-стоматологів є змішане навчання, що стало необхідною частиною концепції безперервного освітнього процесу, адже лікар-стоматолог мусить навчатися все життя.

На нашу думку, особливої актуальності набуває процес навчання під час переходу до змішаної форми, оскільки це спрямовує увагу на основи педагогічного діалогу, як ключового методу передачі знань наступним поколінням. Ключовими стають питання щодо розвитку особистості та ролі викладача в закладах післядипломної медичної вищої освіти.

Однією з найважливіших проблем є – «цифрова нерівність» викладачів і лікарів-стоматологів курсантів. Не усі вміють добре працювати з ноутбуками та програмами через які йде викладання. Рівень доступу до цифрових технологій значно варіюється в залежності від регіону через різноманітні обмеження, такі як територіальні, фінансові та нажаль воєнні обставини. Лікарі-курсанти які проживають в окупованих районах, іноді просто не мають можливості належним чином приєднатися до навчання через проблеми зі з'язком. Очевидним є той факт, що змішана форма навчання є надзвичайно затребуваною, а завдяки можливості прослухати лекції в зручний час для лікаря-стоматолога курсанта, вона має успіх. Крім того, основним питанням залишається відпрацювання не тільки теоретичних, а й практичних навичок на моделях та живому матеріалі (видаленні зуби, свинячі щелепи). Багато викладачів знайшли вихід у проведенні онлайн-трансляцій, під час яких вони можуть демонструвати свої практичні навички та допомагати лікарям-стоматологам вдосконалювати свої знання.

Отже, перехід до змішаної форми навчання тільки триває і потребує вирішення численних питань, особливо в методологічному та етичному контексті. Висновки вказують на необхідність подальших досліджень для розробки ефективних стратегій підтримки викладачів та лікарів-стоматологів курсантів під час навчання.

**МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН
«ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНА ЕТИКА» ТА «ПРОФЕСІЙНА
ПЕДАГОГІКА» ПІД ЧАС ВІЙНИ В УМОВАХ
ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ**

Скнар Ірина Володимирівна, Скнар Ю.Є., доц. Гура А.О.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Повномасштабне вторгнення країни-агресора в Україну докорінно змінило життя мільйонів українців. Багато людей втратило домівки і стали вимушено переміщеними особами в середині країни. Багато хто був вимушений покинути Україну і шукати прихистку у дружніх європейських країнах. Значна частина громадян потрапила в окупацію на тимчасово окупованих територіях України. Всі громади України потерпають від ракетних обстрілів з боку окупаційних військ РФ. Масштабні руйнування в багатьох містах та постійна небезпека ракетного удару призвели до переходу навчальних закладів у дистанційний формат роботи по всій території України.

Вищі навчальні заклади України сперлися на досвід дистанційного надання освітніх послуг здобувачам вищої освіти, отриманий під час пандемії COVID-19, викликаній коронавірусом SARS-COV-2. Напрацювання дистанційних курсів та створені електронні кейси навчальних дисциплін стали в нагоді за екстремальних умов сьогодення.

Викладання лекційного матеріалу в умовах ДВНЗ УДХТУ було організовано на базі комп'ютерного сервісу Zoom. Платформа Zoom призначена для проведення відео-конференцій та онлайн-зустрічей бізнес установ та навчальних закладів. Організація корпоративного доступу викладачів ДВНЗ УДХТУ з необмеженим за часом доступом до сервісу створило конкурентні можливості вишу в сфері надання якісних освітніх послуг в Україні.

Серед переваг платформи Zoom слід відзначити стабільний з'єднання, можливість доєднання до конференції великої аудиторії слухачів, сервіси надання інформації з екранів учасників конференції та роботи з загальною дошкою. Викладання лекційного матеріалу з курсу «Професійно-педагогічна етика» передбачає ознайомлення студентів із загальними науковими поняттями етики, які відтворюють координаційно-субординаційний характер взаємин «учитель–учитель», «учитель – керівник», «учитель–учень»; відображають явища з погляду гуманістичного ставлення до дитини, її безперервного розвитку та духовного здоров'я; закріплені в нормах, принципах, кодексах моралі, статутах навчальних закладів, Законі України «Про освіту» та інших законодавчих актах. Педагогічна етика розглядає сутність основних категорій педагогічної моралі й моральних цінностей. Використання

платформи Zoom дозволило надати студентам наочну інформацію у вигляді презентації та відео-уроків-тренінгів. Взаємодія студентів у групах показала високу ефективність засвоєння матеріалу та проявлення їх особистісно-творчих здібностей.

В рамках вивчення дисципліни «Професійна педагогіка» викладаються закономірності навчання людини професії і формування професійно важливих і соціально значимих якостей особистості працівника. Відпрацювання дидактичних та комунікативних навичок проводилось у відео форматі з використанням смартфона у встановленому на ньому додатку Zoom. Мобільність при роботі на платформі Zoom є важливою опцією, яка розширює можливості дистанційного навчання.

Змішана форма навчання передбачає проведення лабораторних та практичних занять у офлайн форматі. Відповідно до вимог безпеки, для такого типу занять дозволяється навчання в очному форматі, оскільки в цьому випадку кількість студентів в аудиторії є суттєво меншою порівняно із лекційними заняттями. Слід зазначити, що навчальний процес у стінах Університету обтяжений необхідністю перебування в укритті під час повітряної тривоги. Причому, тривалість повітряної тривоги є непередбачуваною і може продовжуватись доволі довго. Проте, частина студентів має нестримну жагу до знань і навіть перспектива весь день просидіти в укритті для них не є завадою для відвідування всіх практичних занять. Тривале навчання в дистанційному форматі, обумовленому спочатку пандемією COVID–19, потім війною сформувало запит студентів на живе спілкування з викладачем і можливість фізичного виконання лабораторних робіт. Тому, незважаючи на те, що приміщення укриття не пристосовано до повноцінного проведення практичних занять, студенти продовжують з ентузіазмом виконувати роботу і консультуватися з викладачем. Вочевидь, такі активні студенти свідомо обрали свою майбутню професію і використовують максимально ефективно час свого студентства, який виділено на опанування всією інформацією і навичками, необхідними для формування фахових компетентостей.

Таким чином, сучасні досягнення в організації дистанційного навчання дозволяють проводити лекційні заняття на високому рівні в форматі онлайн. Широкі можливості в цьому аспекті реалізовані на платформі Zoom, що стало в нагоді при викладанні лекційного матеріалу в ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет» в умовах організації навчального процесу у змішаному форматі. Позитивною стороною такого формату навчання виявилось проведення практичних і лабораторних робіт в очному режимі на території Університету.

РОЛЬ ТА РІВЕНЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Панфілова Олександра Андріївна, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Ключем до успішної адаптації та ефективної комунікації в сучасному світі є розвинений соціальний і емоційний інтелект особистості. В наш час комунікаційні здібності та їх інтенсифікація в умовах невизначеності прийняття рішень зумовлюють необхідність розвитку соціального і емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти навчальних закладів України для пристосування у нових соціальних умовах.

В дослідженнях підкреслюють, що емоційний інтелект – це аспект виявлення внутрішнього світу особистості, який відображає міру розумності людини у її ставленні до світу, до інших об'єктів взаємодії та до себе як до суб'єкта життєдіяльності.

Ознаками розвиненого емоційного інтелекту є здатність людини до самосвідомості (людина здатна розуміти власні емоції); самоконтролю (людина усвідомлює свої емоції та контролює їх); соціального розуміння (людина розуміє власні емоції та емоції оточуючих, виражає емпатію); управління взаємовідносинами (людина здатна здійснювати контрольований вплив на емоції оточуючих) [2].

Емоційний інтелект напрочуд важливий для здобувачів вищої освіти, адже він є однією із умов успішного навчання. Сприйняття навчального матеріалу стає цілісним лише тоді, коли здобувач під час аналізу події ставиться до них з направленою емоцією. Отже, емоції – «платформа» для формування нових знань. [4].

Для визначення рівня емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти використовують різні методики. Серед них зустрічаються такі «Методика Н. Холла на визначення рівня емоційного інтелекту», «Методика діагностики емоційного інтелекту – МЕІ М.А. Манойлової», «Методика успіху та уникнення невдач Т. Елерса» та ін [1].

За методикою Н. Холла можливо визначити рівень емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти за такими шкалами, як емоційна обізнаність, управління власними емоціями, самомотивація, емпатія, розпізнавання емоцій інших людей. Методика М.А. Мануйлової визначає інтегральний показник емоційного інтелекту, а методика Т. Елерса – мотиваційну спрямованість респондентів.

Останні дослідження в сфері емоційного інтелекту [1, 3] показали, що найбільша кількість досліджуваних здобувачів вищої освіти мають середній рівень емоційного інтелекту. Методика ЕмІн С. Люсіна допомогла визначити, що близько половини здобувачів вищої освіти у технічній сфері мають низький рівень емоційного інтелекту з точки зору розуміння емоцій оточуючих та власних.

Характерними рисами здобувачів вищої освіти з низьким рівнем емоційного інтелекту є труднощі у розумінні природи та причини власних

емоцій та оточуючих, їм важко контролювати емоції та коригувати їх в залежності від ситуації.

Здобувачі вищої технічної освіти, які за результатами тестувань мають високий рівень емоційного інтелекту, здатні розуміти та розпізнавати власні емоції та почуття оточуючих, вміють називати та виражати свої емоції, не придушуючи їх, вміють швидко адаптуватися в новому колективі та налагодити комунікацію, здатні сприймати свої негативні емоції та швидко їх відпускати.

Більшість опитаних за методикою Т. Елерса здобувачів вищої освіти у сфері психології продемонстрували високу мотивацію до успіху та середній рівень мотивації щодо уникнення невдач.

Отже, емоційний інтелект – складний інтегрований комплекс здатностей особистості, які спрямовані на успішну соціальну взаємодію. Він є головною складовою в досягненні максимального відчуття щасті та успішної самореалізації. Розвиток емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти – шлях до збільшення їхніх інтелектуальних сил.

Список використаних джерел

1. Петухова І.О. Формування емоційного інтелекту у здобувачів вищої освіти в умовах дистанційної освіти. Актуальні проблеми освітнього процесу в контексті європейського вибору України: матеріали IV Всеукраїнського круглого столу з міжнародною участю (17.11.2021 року) до 75-річчя з дня створення Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО). Київ: КНУБА, 2022. С. 204-208. URL: https://library.knuba.edu.ua/books/zbirniki/28/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%BC%D0%B0%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B2_%D0%86%D0%9A%D0%A1_2021.pdf#page=204

2. Гарасаян С.В., Діра Н.О. Емоційний інтелект та особливості його формування. Сучасна гуманітарна наука в інтерпретації молодих дослідників: Збірник доповідей учасників всеукраїнської студентсько-учнівської науково-практичної он-лайн конференції. К.: НУБІП України, 2021. С. 43-45 URL: <https://nubip.edu.ua/sites/default/files/u278/zbirnik-2.pdf#page=43>

3. Давиденко Є.В. Розвиток емоційного інтелекту у здобувачів вищої технічної освіти: кваліфікаційна робота на здобуття ступеня «магістр». Київ: НАУ, 2022. 87 с. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/56990/1/%d0%94%d0%b0%d0%b2%d0%b8%d0%b4%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%84%d0%b2%d0%b3%d0%b5%d0%bd%d1%96%d1%8f%20%d0%92%d0%b0%d0%b4%d0%b8%d0%bc%d1%96%d0%b2%d0%bd%d0%b0.pdf>

4. Рейда О.А. Важливості і значення складових емоційного інтелекту для здобувачів вищої освіти. Актуальні питання інтернаціоналізації вищої освіти в Україні: лінгвістичний, правовий та психолого-педагогічний аспекти: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Біла Церква, 24-25.03.2022 р.). Біла Церква: БНАУ, 2022. С. 66-68. URL: https://rep.btsau.edu.ua/bitstream/BNAU/7541/1/Vazhlivist_i_zna.pdf

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ОСВІТИ В УКРАЇНІ У 1920-х – на поч. 1930-х р.: ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД ТА СУЧАСНІСТЬ

Спір Емілі, Борисов В.Л.

Вашингтонський університет, Сіетл, США,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

В наш час у процесі виведення освіти на якісно новий, сучасний рівень досвід її становлення та розвитку у 20-30-х роках минулого століття є надзвичайно актуальним.

У роки Громадянської війни (1918-1921 р.) більшість загальноосвітніх закладів України були зруйновані та втратили свої педагогічні кадри, багато дітей залишилось без батьківського піклування, стали безпритульними. В таких умовах питома вага загальноосвітньої школи в системі народної освіти зменшилась та була перенесена на дитячі будинки. Більш того наркомат освіти УСРР взяв курс на поширення професійно-технічної освіти. Головним типом загальноосвітньої школи стала «семирічка», на базі якої будувалися професійні школи, що давали учням середню освіту і певну спеціальність. У 1927 р. в містах діяли звичайні міські, індустріальні та фабрично-заводські школи, в селах – звичайні сільські, агрономічні та школи селянської молоді. Середньої загальноосвітньої школи в Україні не було. Після семирічної школи відразу йшли профшколи та технікуми, професійна освіта молоді починалась з 15 років. Тоді, як у Російській Федерації була збережена загальноосвітня «десятирічка» та професійна освіта молоді починалась з 17 років.

Керівництво Наркомату освіти в 1920-х р. вважало, що головним завданням нової школи в Україні повинна бути не просто підготовка освічених людей, але і трудівників народного господарства з визначеною кваліфікацією. Нарком освіти УСРР Г. Гринько вважав, що «на руїнах минулих гімназій та реальних шкіл виростає абсолютно нова практика професійно-технічного навчання, яка шукає вирішення питання зв'язку виробничого процесу з навчанням» [1]. Такий підхід до системи середньої освіти був заходом економічно вимушеним і навіть виправданим. Тому, що більшість учнів, вихідці з пролетарського та селянського середовища, потребували не поглибленого вивчення наук, а одержання конкретних трудових навичок і професій. Слід визнати, що така концепція та модель середньої освіти «були оптимально прагматичними, наближеними до потреб економіки, вдало поєднували загальну і спеціальну освіту, мали чітку соціальну спрямованість, що було принципово важливо в умовах перехідного періоду»[2].

В сучасних умовах, коли економіка країни переживає черговий «перехідний період», і тисячі випускників загальноосвітніх шкіл

потребують професіоналізації, максимально наближеної до реалій життя, необхідно враховувати досвід української моделі освіти 1920-х р.

Важливе практичне значення також у вирішенні питань розвитку української мови, культури та освіти мали постанова ВУЦВК від 21 лютого 1920 р. «Про вживання в усіх установах української мови нарівні з великоросійською» та декрет РНК УСРР від 21 вересня 1920 р. «Про введення української мови в школах та радянських установах». Зокрема, у декреті Раднарком доручив Наркомату освіти терміново розробити план широкого розвитку навчальних закладів усіх ступенів з викладанням українською мовою та зобов'язав Держвидавництво України видавати достатню кількість підручників українською мовою.

Повністю українізація була введена в ранг державної політики спільною постановою ВУЦВК та РНК УСРР від 1 серпня 1923 р. У ній проголошувалася рівноправність мов і пропонувалися термінові заходи щодо розвитку української мови: насамперед проведення українізації навчально-виховних та культурно-освітніх закладів. Очолили процес українізації відомі громадські та культурні діячі – Г. Гринько, Я. Ряппо, М. Скрипник, О. Шумський, В. Затонський, М. Хвильовий та ін.

Процесу українізації були притаманні три риси: планомірність, послідовність та високі темпи. На початку 1927 р. на навчання українською мовою перейшли майже 80% загальноосвітніх шкіл. Однак, спроба провести «українізацію» за два роки, як наголосив заступник наркома освіти Я. Ряппо, призвела до низки помилок та «перегибів». Так, наприклад, коли дітей зараховували у національні школи вольовим рішенням, всупереч бажання їхніх батьків. На це нарком освіти О. Шумський заявив, що при прийомі дітей до школи треба керуватися побажанням батьків. А його наступник – М. Скрипник писав, що «навчання дітей треба починати тією мовою, якою говорить дитина».

Більш того, в уявленні керівництва Нарком освіти «до поняття українізації вкладалось вивчення української мови та культури, а не перетворення кожного в українську національність» [1]. Тому на початку 1924/25 навчального року в Україні діяли 255 польських шкіл з 14,6 тис. учнів та 342 єврейські школи з 56,3 тис. учнів [2]. У Києві, наприклад, з 97 шкіл навчання проводилось: в 49 – на російській мові, в 35 – на українській, в 7 – на єврейській, в 2 – на польській. Існували також татарська, грецька, німецька, вірменська школи [3]. В Одесі у 1925 р. працювало 26 російських шкіл, 21 – українська, 11 – єврейських, 2 – німецьких, 2 – польських, були також грецька, татарська та вірменська школи [4]. Далі, сам голова комісії по українізації В. Затонський на зустрічі з вчителями визнав, що підміна міжнародних наукових понять («атом», «циліндр», «контргайка» та ін.) на свої «доморощені» («неділка», «вібло», «примутра» та ін.) не тільки перешкоджає науково-освітній роботі, а є проявом «мовознавчого кретинізму».

Користуючись залишками демократії, провідники українізації намагались більш-менш послідовно втілити у життя право кожного народу на вільний національно-культурний розвиток та національну освіту. Однак, в умовах класової та ідеологічної нестерпності і постійних репресій проти інакомислення політика українізації була приречена на поразку.

Список використаних джерел

1. Центральний державний архів громадських організацій України, ф.1, оп.6, спр.97, арк.41.
2. Діяльність Нарком освіти УСРР за 1924-25 рік. – Харків: Держ. Вид-во України, 1926. – С. 105.
3. Стенографічний звіт 7-го з'їзду Рад Київщини: 23-28 квітня 1925 р. – К., 1925. – С.178.
4. Отчет Одесского городского совета 8-го созыва. – Одесса, 1926. – С.146.

Секція 6

**КУЛЬТУРНА СПАДЩИНА УКРАЇНИ
У СУЧАСНОМУ ФІЗИЧНОМУ
ВИХОВАННІ.**

**РОЗМАЇТТЯ ТЕОРІЙ, КОНЦЕПЦІЙ,
МЕТОДИК ПОВНОЦІННОГО
РОЗВИТКУ МОЛОДИХ ПОКОЛІНЬ**

ВИВЧЕННЯ КОЗАЦЬКИХ БОЙОВИХ МИСТЕЦТВ НА ЗАНЯТТЯХ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЯК КОМПОНЕНТА УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

Семенова Людмила Сергіївна, Соколова Л.О., Кириченко А.М.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Удосконалення освітнього процесу передбачає пошук нових форм та методів викладання матеріалу, що сприяли би підвищенню зацікавленості опанувати дисципліну здобувачами освіти. Ми вважаємо, що одним з напрямків цієї роботи на заняттях з фізичної культури може бути вивчення української культурної спадщини, козацьких народних традицій та козацьких бойових мистецтв. Цим видом бойових мистецтв є спас. Спас – це бойове мистецтво козацьких розвідників. Спас був відомий серед запорізьких козаків. Всі удари призначені для максимально швидкого знешкодження ворога. Навіть існує вислів – «Спас – це швидкоплинний бій на знищення». Спас має на меті виховати тіло і дух людини. Ця система ведення бою вдосконалила не тільки фізичну підготовку, а й навчить ходити по вугіллю, стрибати через вогонь, виживати в природних умовах та дотримуватися енергетичної рівноваги. Спас дає практичні знання для самозахисту на сучасних вулицях.

Рухи та удари у Спасі – «робочі», тобто такі, які використовувалися українцями у повсякденному житті. Відповідно, назва ударів передає їхній зміст: «через», «гуп», «ви хлист», «вулик», «вкляк», «налигач», «матня», «кляксончик», «поцілунок», «здриг» і «нишпорка». Існує ще «хрещений джмелик» та «стріла монгола», але ці дві назви більше позначають удари у конкретні місця, ніж відрізняються технікою завдання.

Особливістю Спасу є техніка, що називається «гойдок'». Вона є рухливою базою цього бойового мистецтва. Задачею «гойдка» є

максимально швидке зближення з ворогом із одночасним ухиленням з лінії атаки та заходом супротивнику в бік. Ключовим у виконанні «гойдка» є «червона пляма» дистанція початку «гойдка». Складною технікою є «гойдок смерті». Вона дозволяє ухилитися від пострілів пістолета з одночасним зближенням до ворога.

Сучасний розвиток козацького бойового мистецтва «Спас» в Україні розпочався на початку 90-х років ХХ ст. в Запоріжжі. З метою відродження і впровадження бойового мистецтва в козацький рух в 1992 році при громадській організації «Запорозьке військо низове «Запорізька Січ» було засновано окрему козацьку сотню бойових мистецтв під керівництвом Олександра Притули. Група розпочала процес пошуку, вивчення і апробації козацьких методів ведення бою, зокрема розпочався пошук носіїв, що зберегли козацьке бойове мистецтво «Спас».

На сьогодні український рукопаш «Спас», як українське національне бойове мистецтво знаний в Україні і поза її межами. В Україні він визнаний, офіційним видом спорту.

Якщо ми беремо «Спас» як такий вид спорту, то він стосується єдиноборств змішаних стилів. однак слово «єдиноборство» до спасу не дуже підходить, тому що він містить розділ, що затверджений в правилах змагань – «Лави на лаву» – колективний вид бою і жодна країна світу не має такого.

Починаючи з перших Олімпійських ігор в Греції, було лише єдиноборства, що наразі називаються спортивні чи бойові єдиноборства. «Лави на лаву» – це колективний вид бою, не один на один, як всі інші, як-то дзюдо, карате, бокс і різні види боротьби, а саме колективний. І це величезний внесок України у світовий спорт.

На заняттях з фізичної культури для ознайомлення з козацькими бойовими мистецтвами студенти готують реферати та презентації, елементи козацьких бойових мистецтв вивчають та випробують на практиці. Така робота показала свою ефективність. Вона не тільки підвищує зацікавленість в вивченні української культурної спадщини, але й сприяє покращенню патріотичного та фізичного виховання молоді.

УНІКАЛЬНІСТЬ КОЗАЦЬКОГО ДВОБОЮ ЯК НАЦІОНАЛЬНОГО БОЙОВОГО МИСТЕЦТВА

Івченко Ростислав Андрійович, Соколова Л.О., Семенова Л.С., Мельник О.В., Кириченко А.М., Яровий В.Є., Фесенко Р.Є.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Майже у кожній країні є свій національний стиль бойових мистецтв: у Китаї зародилося ушу; в Японії квітне карате, дзюдо і сумо; у Франції розвивається сават; в Англії прогресує футбол та бокс; а Україна стала родоначальницею козацького двобою.

Дане національне однокорство є унікальним видом бойового мистецтва, яке виникло у культурному та історичному контексті козацтва в Україні, воно відзначається своєю специфікою та традиційними правилами, що відрізняють його від інших форм бойових мистецтв. Цей вид поєдинку виник в епоху козацтва, коли козаки грали важливу роль в історії України, від самого початку бойове мистецтво відображало традиції і спосіб життя козаків. Сучасний козацький двобій веде свій літопис як вид національного бойового мистецтва від 2001 року. Основоположником сучасного виду спорту на базі своїх напрацювань з контактного карате і українських традицій став заслужений тренер України, всесвітньо відомий спортсмен і фахівець Анатолій Васильович Попович. Його численні послідовники та учні в різних регіонах країни утворили осередки задля розвитку та популяризації козацького двобою не тільки у нас, а й у Вірменії та Білорусії. Всесвітню федерацію створено у 2012 році.

Козацький двобій – це узагальнений збір знань з бойових мистецтв, у основі якого закладено майстерність козаків. Цей напрямок універсальний, адже тут застосовуються і боротьба, і техніка кидків, і удушливі прийоми. Саме це привертає увагу спортсменів, які прагнуть універсальності.

Зазвичай даний стиль бойового мистецтва передбачає поєдинок один на один, де кожен учасник стоїть на захисті своєї гідності, що відзначається сильним етичним компонентом та взаємною повагою між суперниками.

Український національний вид змішаних бойових мистецтв у сучасності найчастіше представлений трьома розділами: «Забава» – поєдинок з дозованим контактом, оцінка дії ведеться після кожної вдалої атаки; «Борня» – поєдинок з легким контактом, оцінюються удари тільки з легким контактом, а використання елементів підвищеної складності підвищують оцінку технічних дій; «Герць» – поєдинок з повним контактом, оцінюються удари тільки в повний контакт, але дозволені удари руками і ногами, коли обидва партнери перебувають в партері, не приносять оцінки.

Козацький двобій регулюється конкретними правилами та етичними стандартами, які визначаються традиціями козацтва, що обов'язково включають повагу до суперника та його гідності.

Спортивна форма одягу у козацькому двобої повинна відповідати правилам та національним традиціям: розділи «Забава», «Борня-1», «Герць-1» у юнаків передбачають шаровари, вишиванку або клубну футболку (розділ «Герць-1» у чоловіків – торс голий); розділи «Борня-2», «Борня-3», «Герць-2», «Герць-3» у юнаків передбачають шорти для ММА, рещгард або футболка (розділ «Герць-2», «Герць-3» у чоловіків – торс голий).

Родзинкою козацького двобою є те, що учасники починають виступи з найпростіших дисциплін, і крок за кроком переходять до дуже складних. Діти розпочинають свій спортивний шлях із козацьких забав, перетягуючи палицю, така дисципліна схожа на перетягування каната, але в ній змагаються один з одним лише двоє учасників. Такі змагання набувають шаленої популярності у Швейцарії, Австрії, Німеччині. Найскладнішою дисципліною козацького двобою є контактне одноборство, у ньому дозволено застосовувати весь арсенал техніки ударів руками та ногами, больові та задушливі захвати. Заборонені удари по спині, у пах, по потилиці, больові прийоми на пальці та інші, які шкодять здоров'ю. Слід відмітити обережність кидків: той, хто кидає опонента, мусить зробити це так, щоб він приземлився на спину, а не обличчям до землі.

Сучасний козацький двобій переріс в універсальну систему, у якій використовуються ударні техніки козаків та запозичені спортивні рухи з інших видів бойових мистецтв. Цей вид спорту заснований на козацьких традиціях, українській культурі, проте прийоми та удари не відрізняються від інших бойових мистецтв, саме тому до козацького двобою приходять спортсмени з різних бойових напрямків.

Сьогодні даний вид поєдинку часто має обрядовий характер, пов'язаний з військовою підготовкою та тестуванням мужності. Загалом, козацький двобій виступає не лише як форма бойового мистецтва, але і як культурний, історичний та етичний компонент, який відображає дух та цінності козацького співтовариства, засновані на традиціях наших пращурів.

АКТУАЛІЗАЦІЯ АСГАРДИ ЯК БОЙОВОЇ КУЛЬТУРИ ЖІНОК УКРАЇНИ У СУЧАСНИХ ВІЙСЬКОВИХ УМОВАХ

Худик Катерина Олегівна, Соколова Л.О., Семенова Л.С., Мельник О.В.,
Кириченко А.М., Яровий В.Є., Фесенко Р.Є.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Воєнні конфлікти суттєво впливають на суспільство та його культуру. Зміна ролі жінок відбувається в напрямку більшого їх представництва в бойовому лідерстві, а саме жінки стають командирами підрозділів, беруть на себе керівні посади і, відповідно, впливають на стратегічні рішення. В свою чергу це призводить до зміни стереотипів про роль гендерів, розвиток нових навичок та створення специфічних форм організацій та спільнот. Така тенденція супроводжується зміною сприйняття ролі жінок у суспільстві та розвитком жіночого військового лідерства.

У контексті військового лідерства жіноче бойове мистецтво асгарда актуалізується з кожним днем війни в Україні, так як жінки стикаються з необхідністю розвивати та вдосконалювати свої бойові навички, які важливі не лише для самозахисту, а і для виконання різноманітних завдань. Сучасна війна висуває вимоги до ментальної стабільності та стресостійкості жінок, що може впливати на їхню здатність адаптуватися та долати труднощі. Жінки можуть брати активну участь у воєнних діях, включаючи власне бойове ведення та участь у операціях на передовій, таким чином сучасне бойове мистецтво – асгарда стає пріоритетним для сильних, сміливих та цілеспрямованих дівчат та жінок, незалежно від віку.

Асгарда – українське бойове мистецтво жінок, відтворене на основі елементів традиційного козацького бою, що збереглися в народних танцях та власного досвіду дослідника бойових мистецтв львів'янина Володимира Пилата та його учениці Катерини Тарновської. Це мистецтво базується на техніці бойового гопака, але у ньому враховані анатомо-фізіологічні можливості жінки. Дівчата вивчають боротьбу, техніку і тактику ведення бою, володіння різними видами зброї і систему самозахисту. У якості зброї жінки практикують удари ціпками, ланцюгами і навіть серпами, тобто тими речами, які у минулому зазвичай використовувалися у побуті. Слово «асгарда» походить від назви міфічного міста Асгард (скандинавська міфологія) – це небесне селище, створене для богів – асів, яке оберігали могутні жінки-воїни, що називались валькіріями. Згідно з українськими легендами, у давнину в Карпатах були цілі громади, де жили жінки-воїни. Вони були незалежними, не підпускали до себе чоловіків і могли дати відсіч недоброзичливцям. За іншою версією, слов'янські жінки ніколи не були повністю підпорядковані чоловікам, тому поряд з тим, що жінки

спритно господарювали в будинку, вони ще й вміли тримати зброю в руках, щоб у разі потреби захищати будинок від ворогів.

Школа, де навчають цього мистецтва бою, відродилася у Львові в 2000 році, коли було створено організацію «Самобутня Школа Асгарда» під керівництвом Катерини Тарновської – учениці дослідника та практика бойового гопака Володимира Пилата. У 2004 році школу зареєстрували офіційно. 2013 року школа переїхала до Києва, таким чином «Асгарда» стала всеукраїнською.

Зараз Катерина Тарновська взяла до рук зброю та стала на захист нашої держави. На плечах тендітної Катерини бронежилет, РПС, автомат та світла місія – перемога України. Українська амазонка, навчаючи дівчат бойовому мистецтву асгарда, вірить, що переможне сонце засяє над усією незалежною Україною.

Асгарда як фізична культура має чотири основних напрямки. Перший напрямок оздоровчий, на якому учениці зазвичай оволодівають початковими руховими комплексами вправ та танцювальними рухами, які направлені на оздоровлення та корекцію тіла. Другий напрямок фольклорно-мистецький, який базується на елементах українських народних танців, хореографії, театральному мистецтві. Цей напрям найбільш видовищний, дівчата із захопленням застосовують елементи українських народних танців, де кожен рух набуває індивідуального жіночого шарму. Третій напрямок спортивний, він розрахований на активних та наполегливих дівчат, які через утвердження асгарди на українських та міжнародних міжстильових змаганнях прагнуть утвердити славу жіночого бойового мистецтва, відродити згадки про амазонок та українську жіночу бойову культуру. Четвертий напрямок бойовий, на якому основні елементи асгарди поєднуються з володінням зброї та прийомами самозахисту, що окреслює основний шлях жінки-воїна.

Спільно з засновником бойового гопака Володимиром Пилатом Катерина Тарновська написала книгу «Асгарда – бойове мистецтво жінок». Ця книга є спробою відродження історичної справедливості та належної оцінки вкладу українського жіноцтва в справу державотворення та державоуправління від найдавніших часів до сьогодення. У книзі вперше висвітлюється поняття «бойова культура жінок України» та досить успішно репрезентується новостворене бойове мистецтво асгарда. Книга є захопливим відкриттям для дівчат та жінок-амазонок. Жінка та бойове мистецтво – це природньо у воєнні часи.

АНАЛІЗ ВІТЧИЗНЯНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З КІННОГО СПОРТУ

Івченко Катерина Миколаївна, доц. Івченко О.М.

Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Кінним спортом займаються як дорослі, так і діти. Спортсмени поділяються на професіоналів і аматорів.

На сьогоднішній день, на території України розташовано близько 200 кінних клубів, серед яких є державні та приватні.

У Єдиному реєстрі Всеукраїнської федерації кінного спорту, станом на 12 жовтня 2023 рік, зареєстровано близько 2 тисяч членів, але туди не входять спортсмени етапу початкової підготовки, яких набагато більше. Окрім цього на офіційному сайті Всеукраїнської федерації з кінного спорту представлено календар турнірів і змагань на 2023 рік, який має велику щільність.

У 23 обласних центрах України активно розвивається кінний спорт. Підготовку спортсменів з кінного спорту здійснюють 26 державних дитячо-юнацьких спортивних шкіл. Розвитку кінного спорту, організації і проведенні змагань різного рівня в Україні сприяють приватні клуби: «Parade Allure» (м. Жашків Черкас. обл.); «Донбас Еквіцентр» (м. Донецьк); «Ескадрон», «Богнатово» (м. Одеса); «Магнат», «Заміський клуб верхової їзди «Конюшня Бутенко», «Болівар», «Спорт-Еліт» (м. Київ); КСК «Золота підкова» (Миколаївська область).

Але разом з розвитком кінного спорту в Україні, постає проблема нестачі тренерів з кінного спорту, на вирішення якої слід звернути увагу.

Кінний спорт має свою навчальну програму для дитячо-юнацьких спортивних шкіл від 2019 року, яка розроблена відповідно до Положення про ДЮСШ, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів, а також на підставі програм з окремих видів спорту з урахуванням специфіки цього виду спорту.

Аналіз науково-методичної літератури продемонстрував достатній інтерес науковців до проблем розвитку кінного спорту. Даною проблематикою займалися наступні вітчизняні та зарубіжні дослідники: Бегунова А., Білик Б., Гриненко Т., Громова Н., Гуревич Д., Іванов М., Кириченко В., Ласков О., Левіна А., Мовсович Є., Мюзелер В., Нероденко В., Селіванова Т., Уоллес Д., Філіс Дж., Флендоффер Т., Шеффер М., Эзе М.

У спортивній підготовці вершника в кінному спорті за навчальною програмою з кінного спорту 2019 року, виділяють наступні її види: фізичну, технічну, тактичну, психологічну і теоретичну. Окрім вершника виконується підготовка спортивного коня, яка включає фізичну, психофункціональну і технічну. Виділяють також інтегральну підготовку,

яка є загальною для вершника та спортивного коня, бо вона спрямована на удосконалення структури взаємодії спортсмена і коня, на координацію та реалізацію в умовах тренувальної та змагальної діяльності різних сторін підготовленості обох партнерів. В процесі та після закінчення кожного етапу підготовки проводиться комплексне медичне обстеження (за звичайною схемою) та контроль підготовленості (за спеціальними тестами), окрім цього рівень загальної та спеціальної фізичної, технічної підготовленості визначається отриманими при проведенні контролю показниками і виконанням контрольних нормативів [2, 7, 8].

Окрім цього проводяться тести для оцінки сенсорних систем (або органів чуття), де визначається статична координація; вестибулярна система визначається за тривалістю збереження рівноваги, просторова чутливість, часова чутливість, динамічна м'язова чутливість, швидкість реагування, але за переліченими тестами для оцінки сенсорних систем, які увійшли до вітчизняної навчальної програми 2019 року не запропоновано оціночні шкали з розподілом результатів на рівні задовільно, добре та відмінно, що є суттєвим недоліком [1, 6, 9, 10].

Пропонується визначення нормативних величин досліджуваного комплексу показників та розробки шкал оцінки сенсорних систем, що дозволить провести порівняльний аналіз посилаючись на шкалу оцінок, які віддзеркалюватимуться в балах, і допоможуть охарактеризувати можливості спортсменів, а також виконувати контроль протягом річного навчально-тренувального періоду. На основі математико-статистичного аналізу розроблені шкали, за п'ятьма показниками: низький, нижче середнього, середній, вище середнього, високий, дозволять перевести зареєстровані у кожного спортсмена показники в загальну систему, тобто в бали. Такий підхід дасть можливість виявити переваги та недоліки кожного спортсмена в окремих реєстрованих показниках сенсорних систем і розрахувати оцінки в балах за блоками показників окремо, а потім розрахувати загальну оцінку [2, 3, 4, 5].

Таблиця 1

Шкали оцінювання з визначенням діапазонів п'яти рівнів підготовленості

№	Тести	Бали				
		1	2	3	4	5
		Низький	Нижче середнього	Середній	Вище середнього	Високий
		1	2	3	4	5

Завдяки ранній спеціалізації та скороченню термінів належних тренувань до вершників пред'являються високі вимоги. Тому перед тренерами стоїть відповідальна задача, як найкраще та швидше навчити юних спортсменів керувати своїми рухами, звичайно, і за допомогою

сенсорних систем (Білик, 2020; Ваврищук, Кириченко, & Павленко, 2019; Скалій, 2006).

Тож, перспективою подальших результатів є розробка шкали оцінювання з визначенням діапазонів п'яти рівнів підготовленості – низький, нижчий за середній, середній, вищий за середній та високий для поточного та етапного контролю оцінки сенсорних систем вершників на різних етапах підготовки, за допомогою чого, тренер зможе визначити рівень різних сторін підготовленості вершників. Такий підхід дозволить за результатами тестування тренеру і спортсмену зробити аналіз індивідуальних результатів навчально-тренувального процесу з наступною корекцією, у разі необхідності, а також дозволить порівнювати результати різних спортсменів.

Список використаних джерел

1. Демченко Е.В., Доронин А.М. Влияние занятий адаптивной верховой ездой на психоэмоциональное состояние детей младшего школьного возраста с нарушением слуха. Социализация и интеграция одаренных детей и молодежи: материалы Всероссийской науч. конф. Майкоп: изд-во АГУ, 2013. С. 244–246.

2. Ваврищук, Н.Л., Кириченко, В.В., & Павленко Ю.О. (2019). Кінний спорт: Навчальна програма для дитячо-юнацьких спортивних шкіл, спеціалізованих шкіл, спеціалізованих дитячо-юнацьких шкіл олімпійського резерву. Київ: Республіканський науково-методичний кабінет Міністерство молоді та спорту України.

3. Всеукраїнська Федерація кінного спорту. Електронний ресурс. Режим доступу : <http://efu.org.ua>.

4. Івченко О.М.. Комплексний контроль підготовленості баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки [дисертація]. Дніпро; 2019. 327 с.

5. Мітова О. О., Івченко О. М. Інтегральна оцінка та нормативні шкали оцінювання показників спеціальної фізичної підготовленості баскетболістів на етапі попередньої базової підготовки. Науковий часопис національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова.2020. Випуск 8. (128) DOI 10.31392/NPU-nc.series 15.2020.8(128).26. 2020. С. 121-124.

6. Нероденко В. В. Психологія конного спорту / В. В. Нероденко. – К.: Имидж Принт, 2009. - 88 с.

7. Нероденко В.В. Конкурная подготовка всадника и лошади в конном спорте. Киев : Имидж Принт, 2009. 207 с.

8. Орендовська О.А., Міщенко О. В. Онови тренувального процесу вершників на етапі попередньої базової підготовки. Актуальні питання підготовки спортсменів в олімпійських і не олімпійських видах спорту І всеукраїнська науково – практична конференція. відповід. ред. Д.В. Бермудес Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка.2021 С 118–124.

9. Русанович, В.О. (2019). Проблеми початкової підготовки спортсменів у кінному спорті. Молодь та олімпійський рух. 171–172 с.

10. Рєпко, О.О., ВасиLINEць, О.В., Тимко, Є.М. (2023). Особливості фізичної підготовки юних спортсменів 12-14 років в кінному спорті. Проблеми і перспективи розвитку спортивних ігор та одноборств у закладах вищої освіти.

БОЙОВИЙ ГОПАК – СУЧАСНЕ ЛИЦАРСТВО ТА МИСТЕЦТВО

Нагорна Валерія Андріївна, Соколова Л.О., Семенова Л.С., Мельник О.В.,
Кириченко А.М., Яровий В.Є.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Літературно-мистецька культура, яка поєднує лицарські ідеали та військову доблесть, є однією з багатьох звичаїв і цінностей, які існують у сучасному суспільстві, так, «Бойовий гопак» є символом вишуканої спадщини минулих поколінь України, яка витримала випробування часу та стала сучасним втіленням лицарського духу та мистецтва.

Бойовий гопак має на меті досягти гармонійного розвитку особистості, яке включає розвиток фізичних, психічних і духовних здібностей.

Принципи традиційного бойового українського танцю, включають:

- енергію та силову виразність, так як гопак характеризується енергійними рухами та сильними ударами ніг, які виражають силу та впевненість танцюриста;
- гру в просторові форми, танець гармонійно поєднує жіночі та чоловічі техніки, а використання просторових форм створює враження величі та граціозності, пластика та гнучкість рухів додають грації;
- патріотичний дух, а саме, бойовий гопак є символом патріотизму та національної гордості, що є важливою частиною культури та історії України, танці відтворюють сцени бойових дій;
- точність і синхронізацію, завдяки тому, що виконавці повинні продемонструвати точність техніки та синхронізацію своїх рухів, а це вимагає багато тренувань і спільної роботи команди танцюристів;
- емоційну інтенсивність, так як емоційно насичена музика часто супроводжує бойовий гопак, що додає драйву та потужності до виконання, також у танці танцюристи повинні висловлювати свої почуття та страсті через рухи та вираз обличчя.

Ці принципи підтримують унікальну естетику бойового гопака та його історичне значення.

Дане унікальне українське бойове мистецтво виникло завдяки поєднанню елементів козацького бою, збережених у народних танцях, та досвіду Володимира Пилата – дослідника бойових мистецтв зі Львова. Воно було започатковане на початку 1990-х років та здобуло офіційного визнання як національний вид спорту у 2017 році. Цей танок вражає своєю різноманітністю та унікальністю рухів, що схожі на бойову техніку, а саме удари ногами, різноманітні кроки, відбивання та інші.

Володимир Пилат відкрив це мистецтво, досліджуючи народні танці та виявивши, що вони містять у собі багато елементів, схожих на бойову

техніку. З цього він створив технічний арсенал Бойового гопака. Така назва була вибрана через важливий внесок народного танцю Гопак у формування мистецтва.

Попередні покоління селян Галичини також мали свої школи бойових мистецтв, де вчили дітей самозахисту та боротьбі. Такі майстри боротьби знали різноманітні техніки, які допомагали захищати своє село від нападників.

Бойовий гопак не лише навчає бойовим технікам, але також сприяє розвитку фізичної форми та вихованню духу воїна. Він ґрунтується на традиційних рухах, характерних для бойових сутичок, та передає сутність життя минулих часів.

Щодо фізичного розвитку, то бойовий гопак розвиває швидкість, силу, витривалість і гнучкість, є ефективним способом зміцнення здоров'я та фізичної підготовки.

Танець корисний для боротьби зі стресом, тривогою та депресією. Крім того, він розвиває такі якості, як дисципліна, сила волі, сміливість і відповідальність.

Бойовий гопак допомагає людині знайти свій внутрішній центр і досягти гармонії з собою та з навколишнім світом. Крім того, він сприяє формуванню таких рис, як любов до України, почуття власної гідності та гордість за свою країну.

Отже, бойовий гопак є не тільки елементарною системою самооборони та видом спорту, він поєднує фізичну активність, духовне зростання та відновлення історії країни в одному стилі. Танок підтримує гордість за своє коріння, дух козацтва та надихає нашу молодь вивчати та охороняти культурну спадщину свого народу. Визнання бойового гопака як виду спорту на національному рівні є важливим кроком у відновленні та просуванні цієї цінної традиції. Сьогоднішні складні воєнні часи спонукають досліджувати та розкривати роль «Бойового гопака» у формуванні сучасного лицарства та мистецтва, його значення в культурному спадку та вплив на суспільну свідомість сучасного суспільства.

ТРАДИЦІЙНІ УКРАЇНСЬКІ ВИДИ СПОРТУ ЯК ЗАСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ В СУЧАСНОМУ ФІЗИЧНОМУ ВИХОВАННІ

Бакеркін Владислав Романович, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Проблема, що розглядає важливість традиційних українських видів спорту для сучасного фізичного виховання, є вельми суттєвою у контексті збереження культурної спадщини. Вона розкриває зв'язок між фізичним розвитком та культурною спадщиною, а також підкреслює важливість передачі та збереження унікальних спортивних традицій для майбутніх поколінь, а також розглядає вплив традиційних українських видів спорту на здоров'я та розвиток особистості, висвітлює їхню значущість як складову культурної спадщини. Збереження та підтримка цих видів спорту відіграють ключову роль у збереженні та розвитку української культурної спадщини в контексті сучасного фізичного виховання.

Українські види спорту, такі як гопак, боротьба та гирьовий спорт, не лише відображають фізичну вправність, але й мають глибоке культурне значення для українського народу. Гопак, танцювальний вираз, відображає духовність та відданість українській традиції: «Гопак – це символ вільного духу народу, його щирості та веселощів» (В. Шевчук). Боротьба, втілена у давніх ритуалах та фольклорі, стала символом сили і вміння подолати виклики: «У боротьбі віддзеркалюється воля нації» (В. Симоненко). Гирьовий спорт, з давніми коренями в українському селянстві, відображає працьовитість та силу: «Гирьовий спорт – це спадок, що передає силу і витривалість нашого народу» (Л. Ковальчук). Кожен з цих видів спорту віддзеркалює важливі аспекти культурної спадщини, зберігаючи сутність української ідентичності.

Традиційні види українського спорту сприяють фізичному розвитку та загальному стану здоров'я. Виконання танцю гопак збільшує гнучкість та координацію рухів: «Гопак – це не лише танець, це фізичний витончений тренувальний процес» (А. Мельник). Боротьба розвиває силу, витривалість та стратегічне мислення: «У боротьбі поєднуються фізична та психічна готовність» (І. Петренко). Вправи з гирями збільшують м'язову силу та витривалість: «Гирьовий спорт – це спосіб зміцнення тіла та розвитку сили» (О. Литвиненко). Крім фізичних переваг, зайняття цими видами спорту дозволяє передавати цінності: «У кожному русі гопаку відчуваєш душу українського народу» (К. Іваненко). Це не лише фізична активність, але й спадок, який передає народні традиції, формуючи національну ідентичність.

Сучасні методики та програми, які використовують традиційні українські види спорту, розвиваються відповідно до вимог сучасного

фізичного виховання. Вони поєднують у собі спадок старовинних традицій та новітні наукові підходи. Наприклад, програми з гопаку адаптовані таким чином, щоб вони відповідали вимогам сучасного підходу до фізичної активності, розвиваючи не лише фізичні якості, а й сприяючи загальному психоемоційному стану людини.

Роль технологій та інновацій у популяризації та збереженні традиційних видів спорту в освітніх закладах визначає новий вимір їх поширення та доступності. Відеоуроки, онлайн-платформи та спеціалізовані додатки дозволяють широкому колу людей ознайомитися з цими видами спорту, навіть без присутності фахівця чи тренера. Це робить їх більш доступними та залучає більше зацікавлених осіб у вивчення та заняття цими видами спорту.

«Технології стають мостиками між минулим та майбутнім, зберігаючи спадок та розвиваючи його у сучасних умовах» – цитата, яка відображає перспективну роль технологій у збереженні традиційних видів спорту в освітніх закладах. Це інновації дозволяють не лише зберегти цінність спадку, а й розширюють його вплив на сучасне покоління через використання нових форм комунікації та навчання.

Українські види спорту не лише сприяють фізичному розвитку, а й є ключовим елементом збереження культурної спадщини: «Традиційні види спорту – це наша культурна душа, яку ми передаємо майбутнім поколінням» (О. Лисенко). Їх вплив на фізичне виховання сьогодні важливіший більше ніж будь-коли: «Українські види спорту формують не лише тіло, а й душу» (В. Петров). Збереження цієї спадщини потребує подальших досліджень та практичних заходів у системі фізичного виховання: «Нехай вивчення українських видів спорту стане невід'ємною частиною освіти для кожного українця» (М. Ковальчук). Запрошуємо до ширших досліджень та впровадження конкретних програм для збереження цієї цінної спадщини у сфері фізичного виховання.

АНАЛІЗ СТАНУ ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Минак Альона Анатоліївна, доц. Луценко І.М.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

Учнівська та студентська молодь – потенціал кожної розвиненої країни світу. Аналіз наукової літератури у галузі фізичної культури і спорту, останніх років, чітко висвітлює декілька важливих проблемних питань, зокрема, щодо: низького рівня рухової активності, відсутності мотивації до занять фізичними вправами різної спрямованості, зниження рівня фізичної підготовленості та погіршення стану фізичного та психологічного здоров'я.

В рамках науково-дослідної роботи кафедри фізичного виховання та спеціальної підготовки УМСФ «Оптимізація організації фізичного виховання у ЗВО. Моніторинг фізичного стану студентів у процесі фізичного виховання» нами було прийнято рішення про наукове дослідження у декілька етапів.

Перший етап нашого дослідження присвячений аналізу стану здоров'я студентської молоді на основі самоаналізу за методикою В.П. Войтенко. В дослідженні приймали участь студенти 1 курсу гуманітарних спеціальностей загальною кількістю 158 осіб (96 чоловіків, 62 жінки). З усіх учасників дослідження отримано інформовану згоду на участь в науковому дослідженні.

За допомогою анкет самооцінки здоров'я, які ми розробили використовуючи гул-форми на платформі гул-класрум, проведено опитування студентів. Анкета складалась з 28 запитань, на перші 26 передбачені відповіді «так» або «ні», на останнє «добрий», «задовільний», «поганий», «дуже поганий». Перші 26 запитань оцінюються наступним чином: респонденту нараховується 1 бал за кожен відповідь «так», за відповідь «ні» – 0 балів. Підсумкова цифра дає кількісну самооцінку здоров'я. Відповідно, якщо на останнє питання дана відповідь «поганий», «дуже поганий», додається 1 бал. Оцінка анкети визначається за табл. 1:

Оцінка анкети самооцінки стану здоров'я (по Войтенко)

Оцінка анкети самооцінки стану здоров'я (по Войтенко)

Кількість очок	Стан здоров'я
0-3	Ідеальний
4-7	Добрий
8-13	Посередній
14-20	Задовільний
21-27	Незадовільний

Отримані результати опрацьовувались на персональному комп'ютері з використанням пакету стандартних програм MS Excel (2010), Statistica 10.0.

Загальний стан самооцінки здоров'я опитаних респондентів у 36% відповідає оцінці «незадовільно», 53% – «задовільно», 10% – «посередній», 1% – «добрий».

Детальний аналіз анкет дає можливість оцінки кожного питання, деякі з них викликають занепокоєння, а саме: 59% респондентів відповіли «так» на питання «Чи турбують вас головні болі?», у примітках вказано, що доволі часто; 47% опитаних відмічають погіршення зору; 86% через хвилювання втрачають сон і відповідно не мають повноцінного відпочинку та відновлення; на жаль, 78% студентів палить (в більшості випадків постійно та багато) електроні сигарети.

Отже, отримані результати вказують на дуже низький рівень стану здоров'я студентської молоді. Звісно, анкетування за методикою самооцінювання має певну суб'єктивність, тому наступними етапами та перспективами нашого дослідження буде використання методик більш формалізованих та стандартизованих. Передбачається оцінка фізичного розвитку студентів, рівня фізичної підготовленості та рухової активності, анкетування щодо мотивів або їх відсутності до занять фізичними вправами.

Отримані результати опрацьовувались на персональному комп'ютері з використанням пакету стандартних програм MS Excel (2010), Statistica 10.0.

Загальний стан самооцінки здоров'я опитаних респондентів у 36% відповідає оцінці «незадовільно», 53% – «задовільно», 10% – «посередній», 1% – «добрий».

Детальний аналіз анкет дає можливість оцінки кожного питання, деякі з них викликають занепокоєння, а саме: 59% респондентів відповіли «так» на питання «Чи турбують вас головні болі?», у примітках вказано, що доволі часто; 47% опитаних відмічають погіршення зору; 86% через хвилювання втрачають сон і відповідно не мають повноцінного відпочинку та відновлення; на жаль, 78% студентів палить (в більшості випадків постійно та багато) електроні сигарети.

Отже, отримані результати вказують на дуже низький рівень стану здоров'я студентської молоді. Звісно, анкетування за методикою самооцінювання має певну суб'єктивність, тому наступними етапами та перспективами нашого дослідження буде використання методик більш формалізованих та стандартизованих. Передбачається оцінка фізичного розвитку студентів, рівня фізичної підготовленості та рухової активності, анкетування щодо мотивів або їх відсутності до занять фізичними вправами.

Секція 7

**ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ І РОЗВИТОК
НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР:
НОВІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ДІАЛОГУ.
ІНТЕЛЕКТ.
САМОСВІДОМІСТЬ І
САМОРЕАЛІЗАЦІЯ ЛЮДИНИ**

СУЧАСНА ЦИФРОВА ЛЮДИНА

Павлюк Сергій Климович, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Перехід сучасної цивілізації від індустріального до постіндустріального етапу розвитку суспільства заснований на її сутнісних змінах в еволюції соціальних процесів: на революційному за своїм значенням розвитку інформаційних (насамперед електронних) технологій, значному прискоренні глобалізаційних перетворень, стрімкому розширенні можливостей для інфотворчості та інформаційних обмінів між людьми.

Як продукт, комп'ютерний світ запозичує всі властивості миру реальних речей і людського соціуму і підпорядковується загальній динаміці розвитку. Тому процеси розвитку комп'ютерних технологій знаходяться у відповідності з тенденціями розвитку, властивими виробничій сфері, сферам соціального світу і навіть сферам міжособистісного спілкування. Універсум Інтернету – це не тільки всесвіт зберігання і переробки інформації, а й Всесвіт комунікації і спілкування. Одним із головних мостів між фізичною та цифровою реальністю, створеною четвертою промисловою революцією, є Інтернет речей (IP) або «Інтернет усіх речей». У найпростішій формі він може бути визначений як взаємодія між речами (продуктами, послугами, місцями та інше) та людьми, що забезпечується взаємозалежними технологіями та різними платформами

Можливість переведення в цифровий код будь-якої інформації робить це в принципі можливим. Людство прагне до створення єдиної бібліотеки, єдиного банку даних по всіх сферах його життєдіяльності: від візуального світу кіно, живопису, зображення географічного та історичного ландшафтів до банківських операцій, засобів масової інформації. Спектр перекладеної на електронні носії інформації охоплює всю реальність сучасного світу. Назва операційної системи Windows перекладається як «вікна». Монітор комп'ютера та Інтернет, смартфон дійсно, виявляються для мільярдів людей вікном у світ. Більш того, комп'ютер стає і загальним «знаряддям виробництва» (майже вся промисловість використовує машини з елементами комп'ютера – від калькуляторів до двигуна внутрішнього згорання в автомобілі), і співрозмовником, і засобом для дозвілля, і наймасовішим джерелом інформації. Однією з тенденцій розвитку сучасності є зростання інформації та інформаційних потоків. У сучасному світі спостерігається своєрідний бум інформації. «Море» інформаційних даних породжує проблему пошуку потрібної інформації, проблему адекватної інформації,

проблему інформаційних війн, викрадення даних як банківських, так і особистих тощо.

Сьогодні існують мільярди пристроїв по всьому світу, включаючи телефони, планшети та комп'ютери, які з'єднані з Інтернетом. Їхня кількість суттєво зросте протягом найближчих кількох років, за деякими оцінками – від кількох мільярдів до трильйона, що радикально змінить спосіб управління ланцюжками поставок, надавши можливість здійснювати моніторинг та оптимізацію активів, а також діяльність підприємства на детальному рівні. У рамках процесу це матиме трансформуючий вплив на всі галузі промисловості, від виробництва та інфраструктури до охорони здоров'я. Дослідники вже працюють над технологією 4D-друку, яка створить нове покоління самозмінних продуктів.

Можливості біологічної інженерії можуть застосовуватися практично до всіх типів клітин, забезпечуючи створення генетично модифікованих рослин або тварин, а також створення клітин дорослих організмів, включаючи людей. Це суттєво відрізняється від генної інженерії, що практикувалася у вісімдесятих роках минулого століття, підвищеною точністю, ефективністю та простотою у застосуванні. Фактично наука розвивається такими темпами, що на шляху прогресу стають уже не технічні, а юридичні, нормативні та етичні обмеження. Перелік потенційних застосувань біологічної інженерії практично необмежений: від можливості модифікувати тварин, щоб вирощувати їх на більш економічній дієті, пристосованій до місцевих умов, до створення продовольчих культур, здатних витримувати екстремальні температури чи посуху.

Також в цей час відбувається трансформація статусу соціальної людини, її комунікативних відносин, формується нова риса сучасності – соціальні мережі, де відбувається взаємоперетворення глобального та локального комунікативного середовища, інформаційні технології, які проникають в життєдіяльність людини і суспільства, кардинально змінюють повсякденне буття людей: їх цінності, ідеали, поведінкові практики, комунікації, спосіб життя. Водночас фіксується суттєва тенденція в сучасній культурі, яка показує, що суб'єкти цифрового середовища є активними творцями інформаційної культури, стихійно виробляють нові економічні, політичні та культурні смисли, доповнюючи сучасну семіосферу. Однак в ній втрачається найважливіший принцип комунікативної раціональності – інтересуб'єктивність, що призводить до заміни живої людської взаємодії комунікативними технологіями і орієнтації особистості на самоствердження.

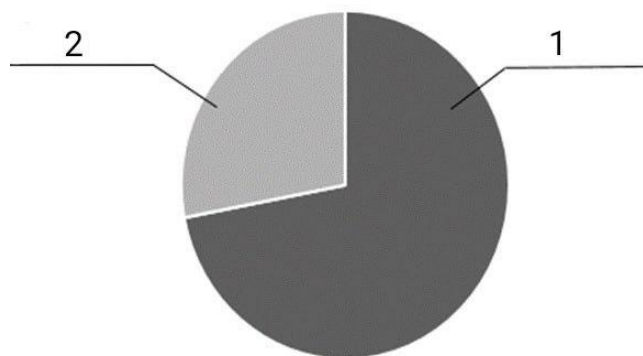
ДОСЛІДЖЕННЯ РОЛІ ДІДЖЕТАЛІЗАЦІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Саненко Кирило Ростиславович, Трикоша Віктор Олександрович,
доц. Гура А.О.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Новітні технології та підходи до навчання відкривають безмежні можливості для покращення освіти, але вони також супроводжуються проблемами: технічними (необхідністю мати стабільний і швидкий доступ до інтернету, наявністю обладнання); відсутності досвіду викладання за допомогою відеоконференцій та інших онлайн-інструментів; організаційними та низькою мотивацією. Для встановлення ролі процесу діджиталізації були проведені дослідження впливу різних комп'ютерних програм та платформ в умовах дистанційного навчання на опанування та використання їх у подальшому житті.

Для цього було проведено педагогічне дослідження на групі студентів кількістю 18 осіб вікової категорії 17-20 років. Методом опитування було досліджено залежність технічної грамотності і саморозвитку, в залежності від навчання (рис.1).

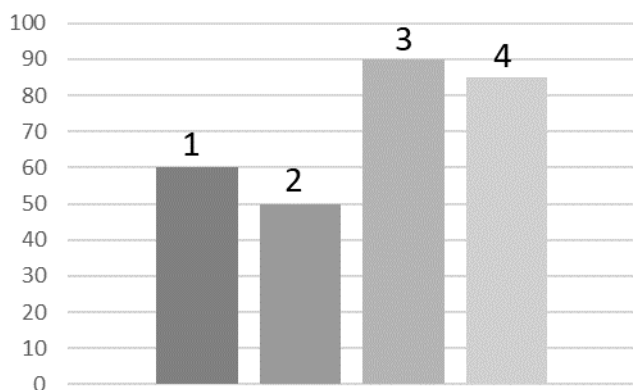

1 – Позитивний вплив 72%;
2 – Негативний вплив 28%.

Рисунок 1 – Вплив дистанційної форми навчання на процес розвитку особистості

За результатами дослідження (рис. 1) видно, що використання дистанційної форми навчання має позитивний вплив на самореалізацію, а саме на освоєння нових знань і вмінь. Це підтверджується результатами досліджень з використання різних програмних продуктів, в результаті якого встановлено, що 16,7% опитаних здобули нових знань із використання програм, якими до цього не користувалися.

Для дослідження ролі здобутих знань з різних програмних продуктів було виявлено закономірність впливу комп'ютерних програм та платформ на процес їх використання в умовах дистанційного навчання.

1 – Microsoft Office; 2 – продукти Google;
3 – платформа Moodle; 4 – Zoom.

Рисунок 2 – Роль програмних продуктів та платформ у сучасному житті студентів

Встановили, що найбільш поширеними програмами, які використовували студенти під час дистанційного навчання, були: платформа Moodle, Zoom, Microsoft Office, продукти Google (рис. 2).

Додатково було досліджено вплив діджиталізації на процес розвитку особистості, та встановлено, що 94,4% опитаних відмічають підвищення їх комп'ютерної грамотності та необхідності отриманих знань для подальшого розвитку, їх використання та самореалізації.

І лише 5,6% вважають що отримані навички їм не знадобляться в майбутньому.

Таким чином, можна зробити висновок, що процес діджеталізації відбувається за рахунок освоєння нових програм та платформ, необхідних для здійснення дистанційного навчання та допомагає студентам легше орієнтуватися в необхідних комп'ютерних продуктах, відкрито їх використовувати, підвищуючи рівень розуміння, розвиває нові навички та вміння і в цілому позитивно впливає на процес розвитку особистості.

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Рибалка Вікторія Андріївна, Науменко Т.С.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Історія діджиталізації в освітньому процесі свідчить про послідовний розвиток технологій та їх вплив на навчання та навчальні заклади. Починаючи з 1980-х років, освітні заклади вперше впроваджували персональні комп'ютери в навчання. Це дало студентам та вчителям доступ до програм для навчання та можливість створювати, редагувати та зберігати електронні документи. Комп'ютерні лабораторії стали звичайною частиною багатьох навчальних закладів. Зростання доступності Інтернету і розширення світової мережі призвело до створення електронних навчальних платформ, які надали студентам можливість вивчати матеріали онлайн, обмінюватися інформацією та співпрацювати над проектами в мережі.

У період 2000-2010 рр. відбулося розширення інтерактивних технологій. З'явилися інтерактивні дошки та віртуальні класи. Ці засоби дозволили вчителям створювати більш цікаві інтерактивні уроки. Зростання популярності смартфонів та планшетів змінило парадигму навчання. Студенти та вчителі могли навчатися та спілкуватися з будь-якого місця завдяки мобільним додаткам та веб-сервісам. Мобільні технології стали невід'ємною частиною освітнього процесу.

Пандемія, спричинена коронавірусом, драматично прискорила процес діджиталізації в освіті. Змушене введення віддаленого навчання призвело до масштабного використання відео-конференційних платформ, онлайн-ресурсів та електронних навчальних матеріалів.

Діджиталізація продовжує змінювати обличчя освітнього процесу та сприяє розвитку нових форм навчання та навчальних середовищ.

До переваг діджиталізації в освіті слід віднести: доступність, гнучкість навчання, зручність для викладача, зацікавлення студентів, розширення навчальних можливостей. Доступність: дозволяє студентам навчатися з будь-якого місця і в будь-який зручний час. Гнучкість навчання: онлайн-навчання дозволяє навчатися у власному темпі. Зручність для викладача: викладач може використовувати цифрові інструменти для створення та спільного користування матеріалів, автоматизації процесів оцінювання та взаємодії зі студентами. Зацікавлення студентів: використання відеоматеріалів та ігор може зробити навчання більш привабливим та цікавим для студентів. Розширення навчальних можливостей: інтернет надає студентам доступ до безлічі ресурсів, від відеолекцій та онлайн-курсів до віртуальних лабораторій та відкритих освітніх ресурсів.

До недоліків діджиталізації в освітньому процесі належить нерівність доступу, не всі студенти мають доступ до сучасних цифрових технологій та високошвидкісного Інтернету. Віддалене навчання може вплинути на розвиток соціальних навичок студентів, оскільки вони мають обмежений контакт з однолітками та викладачами. Використання цифрових платформ може створити проблеми з цифровою безпекою та конфіденційністю даних. Залежність від цифрових технологій може стати вразливістю, особливо в разі технічних проблем або відмови технологій.

Майбутнє діджиталізації в освіті обіцяє бути цікавим та перспективним. Діджиталізація дозволить створювати персоналізовані навчальні програми, враховуючи потреби та індивідуальні можливості кожного студента. Машинне навчання та штучний інтелект допоможуть аналізувати дані про студентів і рекомендувати відповідні завдання та матеріали. Збільшиться можливість для інтерактивного навчання та спільної роботи студентів над проектами в онлайн-середовищі. Інструменти для спільної роботи та відеоконференції стануть ще більш розвиненими. Діджиталізація може допомогти зменшити обмеження, які пов'язані з географічним розташуванням та доступністю освіти. Онлайн-курси та ресурси дозволять людям отримувати освіту навіть там, де традиційна освіта не доступна. Освіта буде більше спрямована на розвиток навичок, які потрібні у сучасному цифровому світі, таких як інформаційна грамотність, критичне мислення, розв'язання проблем, комунікація та інші ключові компетенції.

Майбутнє діджиталізації в освіті обіцяє бути захопливим. Вона відкриває нові можливості для студентів і викладачів, дозволяючи покращити навчання та підготовку до майбутнього.

ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРНЕТ-ТЕХНОЛОГІЙ У КОНТЕКСТІ ЗБЕРЕЖЕННЯ ТА РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНИХ КУЛЬТУР

Мішустін Станіслав Анатолійович, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Етичні аспекти використання інтернет-технологій у контексті збереження та розвитку національних культур є дуже важливими, оскільки вони визначають спосіб, яким ми взаємодіємо з цифровими ресурсами, що може вплинути на нашу культурну спадщину та ідентичність. Ці аспекти також стосуються використання штучного інтелекту та інформаційного маркетингу, оскільки вони можуть мати значний вплив на сприйняття та передачу культурної інформації.

При розгляді теми спиратимемось на думку філософів, які досліджують етику технологій та культурну різноманітність. За словами Мішель Фуко: «Технологія не є нейтральною. Вона не просто впливає на суспільство, вона його перетворює, формуючи нові види влади, знання і контролю. [1]. З цього приводу Донна Харавей зазначає: «Технології не тільки відображають культурні цінності, вони також приймають участь у формуванні та зміні цих цінностей.» [2] На думку Юдіт Батлер: «Етика використання технологій повинна враховувати різноманітність культурних поглядів і цінностей, щоб забезпечити повагу до кожної культури.» [3]. Тож можна з впевненістю зазначити, що технології впливають на людину, як частина її середовища «Людина - це продукт своєї соціальної середи» – у своїй книзі «Соціальна структура та аналіз соціальних процесів» говорить Роберт К. Мертон. Тому важливо, щоб розробники штучного інтелекту дотримувалися етичних принципів, забезпечуючи різноманітність та об'єктивність контенту, який надається користувачам.

Ще одним аспектом є, інформаційний маркетинг який може мати значний вплив на сприйняття культурної інформації. Щодо збереження та розвитку національних культур, інтернет-технології можуть бути використані для збереження та поширення культурної спадщини через цифровізацію архівних матеріалів, створення веб-сайтів та онлайн-ресурсів для доступу до культурної інформації. Проте, необхідно пам'ятати про етичне використання цих технологій, забезпечуючи захист авторських прав та конфіденційності особистих даних.

Мета державної інформаційної політики полягає у забезпеченні стану захищеності національних інтересів України в інформаційній сфері, що визначаються сукупністю збалансованих інтересів особистості, суспільства і держави: Інтереси особистості в інформаційній сфері полягають у реалізації конституційних прав людини і громадянина на доступ до інформації, на використання інформації особою для здійснення

не забороненої законом діяльності, фізичного, духовного та інтелектуального розвитку, а також у захисті інформації, що забезпечує особисту безпеку. Інтереси суспільства в інформаційній сфері полягають у забезпеченні інтересів особистості в цій сфері, зміцненні демократії, створенні правової соціальної держави, досягненні і підтримці суспільної злагоди.

У цифрову епоху, де доступ до інформації є дуже легким, важливо дотримуватися етичних норм у використанні інтернет-технологій для збереження та розвитку національних культур. Це передбачає об'єктивне та різностороннє представлення культурної інформації, захист авторських прав та конфіденційності даних, а також повагу до культурних особливостей та цінностей. Такий підхід допоможе забезпечити розвиток національних культур у цифровому світі, збереження культурної спадщини та побудову конструктивного діалогу між різними культурними спільнотами.

Список використаних джерел

1. Michel Foucault (1975): *Surveiller et punir*. Éditions Gallimard, Paris. 318 pages. (p. 187)
2. Haraway, Donna Jeanne. *Simians, cyborgs, and women: the reinvention of nature* [Електронний ресурс] Режим доступу: https://monoskop.org/images/f/f3/Haraway_Donna_J_Simians_Cyborgs_and_Women_The_Reinvention_of_Nature.pdf
3. Melissa Tyler *Reassembling difference? Rethinking inclusion through/as embodied ethics* [Електронний ресурс] Режим доступу: <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0018726718764264>

ДІАЛОГ КУЛЬТУРИ І ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У XXI СТОЛІТТІ

Хмара Діана Олегівна, Шинкарьова Валерія Анатоліївна

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

В сучасному світі діджиталізація впливає на всі сфери життя, включаючи культуру та самосвідомість людини. Ми розуміємо діджиталізацію як процес переходу до цифрового середовища, який охоплює усі сфери сучасного життя. Ця технологічна революція розширює можливості спілкування, навчання та творчості, впливаючи на самосвідомість і самореалізацію людини. Діджиталізація дозволяє національним культурам стати більш доступними та відкритими для світу. Завдяки інтернету, ми можемо легко долучитися до культурних подій і традицій будь-якої країни, ділитися своєю культурною спадщиною та досліджувати інші. Цей обмін допомагає поглибити наше розуміння інших культур та розвинути культурну самосвідомість. З іншого боку, діджиталізація допомагає зберегти і захистити національну спадщину. Музеї, архіви та бібліотеки створюють цифрові колекції, що робить доступними цінні артефакти для глобальної аудиторії. Це сприяє збереженню культурних цінностей та збагаченню культури.

Технології 3D-моделювання та доповненої реальності допомагають по-новому поглянути на процеси залучення широкої аудиторії до культурних цінностей та набути зовсім інший, відмінний від традиційного, досвід осягнення мистецтва. Наприклад, проєкт тривимірної реконструкції гробниці Нефертарі – дружини єгипетського фараона Рамзеса II – розпочався у 2015 р. і в 2019 р. увійшов до музейної експозиції виставки «Цариця Єгипту» у Берліні. За допомогою технологій доповненої реальності відвідувачі виставки мали можливість, одягнувши спеціальне оптичне обладнання, прогулятися камерами і детально розглянути розписи стін та особливості інтер'єру.

Однак діджиталізація не обмежується розповсюдженням культурних ресурсів. Вона впливає на інтелектуальну самосвідомість людини. Цифрові технології розширюють можливості навчання та творчості, штучний інтелект допомагає у вирішенні складних завдань та стимулює інтелектуальний розвиток. Один із важливих аспектів діджиталізації – це можливість самореалізації. Багато людей використовують цифрові платформи для розвитку власного бізнесу, творчості або освіти. Вони мають можливість реалізувати свій потенціал і спільно працювати з іншими, навіть якщо вони знаходяться на інших кінцях світу. Це сприяє інноваціям і створює нові можливості для людей у будь-якій частині світу. Завдяки новим технологіям стародавні фортеці, традиційні ремесла, історичні пам'ятки та інше культурне надбання має змогу отримати нове життя, стати знову сучасними та цікавими. Воно може оживати,

пропонуючи відвідувачам поринути та відчувати себе героєм історії. Однак це не означає повної заміни його фізичної форми на цифрову. Це лише ще один варіант об'єднання, який дозволяє додавати нові шари інформації про фізичні об'єкти. У такий спосіб глядач має змогу сприймати об'єкти культурної спадщини не тільки з пізнавальної, а й з емоційної сторони.

Починаючи з 2000 року в ЄС цілеспрямовано розробляються та реалізуються проєкти, спрямовані на максимальне поширення цифрових технологій, на збереження етномузичної культурної спадщини Європи («EthnoArc») та культурної спадщини в туристичних дестинаціях («ISAAC»), сприяння у зберіганні унікальних відео- й аудіозаписів – артефактів історії та культури, європейського життя (проєкти «PrestoPrime», «PrestoSpace») тощо. Реалізуються також проєкти «GRAVITATE» (колекції 3D-реконструкцій об'єктів культурної спадщини), «INCEPTION» (з використанням інноваційних розробок у 3D-моделюванні культурної спадщини), «ViMM» (віртуальні музеї), «i-MareCulture» (технології, що уможливають доступ до культурної спадщини європейських країн під водою).

В Україні здійснюється загальний розвиток ІТ-сфери, і знайшли втілення чимало креативних ідей у сфері діджиталізації. Заслужують на підтримку і схвалення певні напрацювання. У рамках реалізації проєкту «Кишенькова країна» планується оцифрування 40 об'єктів архітектурної спадщини з різних регіонів України, а також втілення проєкту з відкриття потенціалу української культури й науки за принципом «Культура у смартфоні» на базі інноваційної платформи-маркетплейсу «Український національний інтелект». Цифрові колекції музеїв, бібліотек та архівів стають вкрай необхідні для культурологічних досліджень як джерело візуальних даних (Allen, 2019), для різних типів користувачів (Crane, & Wulfman, 2003), для дослідження різних типів культур і для розуміння та аналізу особливостей інфраструктур створення, поширення та споживання знань.

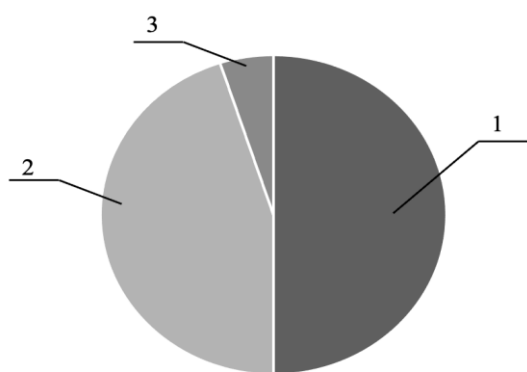
В цілому, зазначимо, діджиталізація надає нові можливості для співпраці та взаєморозуміння між різними національними культурами, що сприяє інтелектуальному зростанню, самосвідомості та самореалізації людини. Однак це також ставить, перед нами виклик зберегти культурну різноманітність та інформаційну чистоту. Цифровий світ вимагає від нас бути відкритими до нових ідей та підходів, одночасно дотримуючись цінностей та ідентичності національних культур.

РОЛЬ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У СУЧАСНОМУ ЖИТТІ

Снегур Олександра Віталіївна, Яременко Дмитро Олександрович,
доц. Гура А.О.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

На сьогоднішній день цифрові ресурси є невід'ємною частиною сучасного життя, дозволяючи людям отримувати освіту, навички та розвиватися незалежно від місця проживання чи робочого графіку. Онлайн навчання є потужним інструментом для розвитку навичок самоорганізації та самодисципліни. Але існує проблема зниження ефективності дистанційного навчання через обмеженість можливостей формування практичних навичок. Деякі предмети вимагають фізичної присутності або доступу до спеціалізованого обладнання, яке може бути складно надати студентам дистанційно. Тому, доцільним є проведення досліджень з встановлення факторів, які впливають на ефективність процесу дистанційного навчання. Встановлення впливу факторів на процес дистанційного навчання проводили шляхом педагогічного дослідження. Для цього було обрано метод опитування, який проводили з групою студентів кількістю 20 осіб, у віковому діапазоні від 17 до 20 років. Для визначення розподілу ефективності різних форм навчання в залежності від вподобань студентів було проведено дослідження мобільності форми навчання, результати якого наведено на рис. 1.

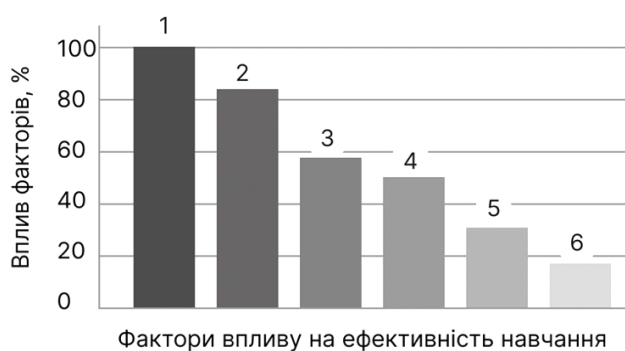
1 – Дистанційна форма навчання;
2 – Оф-лайн навчання; 3 – Змішана
форма навчання

Рисунок 1 – Мобільність форми навчання

З рисунку 1 видно, що група студентів розділилася на майже рівні відсоткові співвідношення. За дистанційну форму – 50%, оф-лайн – 45% та 5% вважають доцільним для себе, навчання за змішаною формою. З чого можна зробити висновок, що найбільш поширеною формою є дистанційне та майже на такому ж рівні оф-лайн навчання. Так як, дистанційне навчання для студентів має велике значення, то важливим аспектом дослідження є вплив різних факторів на його даної форми навчання.

Тому для визначення найбільш вагомого параметру на ефективність процесу дистанційного навчання було проведено дослідження впливу різних факторів на даний процес.

Тому для підвищення ефективності дистанційного навчання було проведено дослідження впливу різних факторів на нього (рис. 2)

1 – відсутність інтернету; 2 – відсутність доступу до комп'ютера; 3 – відсутність соціалізації; 4 – складність самореалізації; 5 – незручність платформи дистанційного навчання; 6 – комп'ютерна неграмотність.

Рисунок 2 – Вплив факторів на ефективність процесу дистанційного навчання

Згідно досліджень було виявлено вплив наступних факторів: відсутність інтернету, відсутність доступу до комп'ютера, відсутність соціалізації, складність самореалізації, незручність платформи дистанційного навчання та комп'ютерна неграмотність. Згідно з рисунком видно, що найбільший вплив має відсутність доступу до Інтернету, не менш вагомим є фактор відсутності комп'ютеру або ноутбуку. Такі фактори, як відсутність соціалізації, складність самореалізації та незручності платформи

дистанційного навчання, оказують менший вплив, а фактор комп'ютерної неграмотності чинить найменший вплив.

Таким чином, для підвищення ефективності дистанційного навчання необхідно забезпечити студентів відкритим доступом до Інтернету, що дозволить їм завжди бути на зв'язку, для вирішення проблеми соціалізації пропонуємо організувати он-лайн заходи, інтерактивні завдання, ігри, а також запроваджувати програми менторства, де більш досвідчені студенти або викладачі можуть надавати підтримку новачкам, що може вирішити не тільки проблему соціалізації, а й значно покращити самореалізацію та адаптацію до дистанційного навчання. А для усунення впливу таких факторів, як незручність платформи дистанційного навчання та комп'ютерної неграмотності пропонуємо запровадити дисципліну з вивчення користування певної платформи. Усунувши вплив наведених факторів дистанційна форма навчання дозволить ефективно використовувати сучасні технології, що сприятиме більш якісному засвоєнню матеріалу.

ЕТИКА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тюніков Євгеній Олександрович, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

В епоху сучасних технологічних досягнень та активного розвитку штучного інтелекту неминуче виникають питання про моральні та етичні аспекти впровадження даної технології в різні сфери людського життя. Штучний інтелект чинить сильний вплив на суспільство, створюючи виклики, які потребують глибокого філософського аналізу та розуміння. Розвиток штучного інтелекту викликає інтерес до його різностороннього впливу на наші моральні цінності, світогляд, мотивацію. У цьому контексті дослідження етики штучного інтелекту стає важливим аспектом, який необхідно розглянути та проаналізувати.

Одним із викликів у галузі етики штучного інтелекту є проблема прозорості та зрозумілості прийнятих алгоритмами рішень. У разі, коли штучний інтелект може обробляти величезні обсяги даних і створювати складні моделі, стає складно зрозуміти, як приймаються конкретні рішення, що ускладнює відповідальність за можливі негативні наслідки.

Ще одним важливим аспектом є питання безпеки штучного інтелекту. З розвитком технологій виникають ризики у сфері кібербезпеки, зокрема загрози з боку зловмисників, здатних зловживати технологічними можливостями штучного інтелекту та використовувати їх в різних цілях.

Невід'ємною частиною етики штучного інтелекту також є питання соціальної справедливості, які набувають особливої актуальності в контексті розвитку автономних систем. Існує реальна небезпека, що ці технології можуть посилити існуючі соціальні нерівності. Наприклад, в галузі працевлаштування, автоматизація та впровадження штучного інтелекту можуть позначитися на ринку праці, і ті, хто не має доступу до нових технологій або не має відповідних навичок, можуть опинитися на периферії цього процесу.

Також важливо враховувати можливий вплив штучного інтелекту на доступ до технологічних ресурсів. У разі, якщо розвиток та впровадження нових технологій відбуватиметься нерівномірно, це може призвести до поглиблення географічних та соціальних відмінностей. Регіони або громадські групи, позбавлені можливості використовувати нові технології, можуть опинитися на відсталому етапі розвитку, що додатково наголосить на проблемі соціальної несправедливості.

У галузі медицини, де штучний інтелект може приймати важливі рішення, виникають питання про те, наскільки ми можемо довіряти алгоритмам у таких критичних сферах і як забезпечити дотримання етичних норм.

Позиції філософів щодо штучного інтелекту охоплюють широкий спектр поглядів. Наприклад, Джон Сірл, відомий американський філософ, висловлює занепокоєння щодо можливих етичних проблем, пов'язаних із розвитком штучного інтелекту. Він наголошує, що необхідно уважно розглядати питання відповідальності та справедливості, щоб запобігти потенційним негативним наслідкам автономних систем. Джон Сірл виносив на обговорення поняття «слабкого штучного інтелекту». Відповідно до цієї концепції, машини можуть емулювати інтелект людини, не маючи при цьому справжньої свідомості. Це відкриває широкі перспективи у галузі моделювання людського розуму, але також породжує серйозні етичні питання. Важливим аспектом обговорення стає визначення критеріїв оцінки інтелектуальних здібностей машин та розробка етичних стандартів для їх застосування у різних галузях. Джон Сірл також висловлював сумніви щодо можливості створення «сильного штучного інтелекту», який має справжню свідомість, а не просто імітує людську поведінку.

Етичні виклики та перспективи штучного інтелекту вимагають не лише аналізу з боку філософів, а й участі в обговоренні суспільства, розробки відповідних правових та етичних стандартів, щоб забезпечити гармонійне та стійке співіснування людини та машини в епоху інтелектуальних технологій.

З 2008 року відбулося безліч кібератак, спрямованих як на конкретні країни, так і на конкретні підприємства, але обговорення питання про нову еру воєнних дій все ще знаходиться в зародковому стані. Залишається відкритим питання про те, чи буде створено комплекс загальних норм щодо кібервійни, на кшталт тих домовленостей, які розроблені щодо ядерних, біологічних та хімічних озброєнь. Це є свідченням того, наскільки далекий шлях має бути зроблено, щоб ефективно контролювати транскордонні угоди на кібернетичній основі, не ставлячи при цьому перешкоди для тих благ, які приносить більший рівень взаємозв'язків, налагоджених у світі.

Секція 8

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ДИСКРЕТИЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ КОРОЛІВСТВА ІСПАНІЯ В КОНСТЕЛЯЦІЇ МІГРАЦІЙНОГО АСПЕКТУ МУТУАЛІЗМУ З КОРОЛІВСТВОМ МАРОККО

Котов Іван Дмитрович, проф. Іщенко І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Кларифікуючи дистинкцію формації стратегії інтеракції між Мадридом та Рабатом в координатах експатріації автохтонного населення африканського та близькосхідного регіону, необхідно першочергово апелювати до кулуарних аградацій політичного нобілітету Іспанії.

В консеквенції, інтервалу 1 червня 2018 року була іманентне надання регалій на консумацію та корегування внутрішнього і зовнішнього вектору вітальності країни Іспанській соціалістичній робітничій партії (ІРСП), потентатом якої трактується Педро Санчес.

Після генерації парадигми трансформацій в уряді країни, в червні 2021 року компетенція Аранчі Гонсалес Лаї як алькальди Міністерства закордонних справ була анульована і її змінив на даній посади Хосе Мануель Альбарес.

Ці зміни ідентифікувалися урядом Санчеса в якості єдиної релевантної умови для досягнення постулатів нової зовнішньополітичної концепції країни, актуальність якої була апробована в діапазоні з 2021 по 2024 роки. Синхронно, у семасіології цього документу форсовано мусувалася потреба в забезпеченні морфогенезу співробітництва з Марокко у критеріях несанкціонованої міграції. [1, с.16-17]

Преамбулою до цього імпліціюється відсутність праксеологічних преференцій раніше ініційованих Євросоюзом програм для інгібування квантитативності незаконного перетину кордону Іспанії з боку мігрантів, які експлуатували Марокко в якості хабу для подальшого трансферу в Європу.

До задекларованих проєктів необхідно включити компіляцію гешталту, афілійованого з конструюванням «Атлантичної стіни» в 2002 році. Ця констеляція включала цифровізацію нагляду та дилатацію особового складу армійських структур, що дипозиціювалися на кордоні Іспанії та Марокко для петерналізму та анігіляції загроз інтервенцій з боку населення африканських та близькосхідних країн.

Фактором рецесивної кондиції ефективності цієї антропогенної системи превентивних дій проти несанкціонованої міграції з Марокко експозиціювався ампліаціон заходів, що преференційно удосконалював контроль демаркаційної лінії Іспанії з боку Атлантичного океану. Своєю чергою, кордон у регіоні Гібралтарської протоки був більш депривований та анахронічний. В результаті, проєкт не обмежив в істотній кондиції експансію мігрантів з Марокко в Іспанію в кон'юнктурі події Арабської

весни в 2011 році, призвівши до дисемінації шовіністичних настроїв в автохтонного населення. [2, с. 20]

Паралельно, фрагментарну рентабельність даного шиболету в сегменті диверсифікації безпеки західних рубежів Іспанії, було продемонстровано у першому кварталі 2003 року. За цей період правоохоронні органи Іспанії депортували плеяду мігрантів, чисельністю 6 тисяч осіб, глісада трансферу яких до держави фігурувала в інженю диспозиції з Марокко до островів Ланзароте та Фертевентуру. Подальша траєкторія була апробована в рамках релокації до Канарського архіпелагу з інтеркурентним анафорезом до Іспанії. [3, с. 251]

Одною з пертурбацій в сфері синергії Іспанії та Марокко в секції міграції трактується інтенсифікація конфронтації ЄС та Рабату в 2015 році у парадигмі депортації з території Євросоюзу делінквентів, які використали країни Союзу арабського Магрибу для релокації в Європу. Таким чином, оферта з боку інституцій Брюсселю на безальтернативну реадмісію мігрантів до Марокко була скептично перципована даною країною.

Синхронно, адміністративний апарат Іспанії, ідентично, демарширував пейоративність до даної програми інстанцій Європейського Союзу. Таким чином, в період 22 квітня 2021 року донунг МЗС Аранча Гонсалес Лайя в кон'нктурі віралізації власних прокламацій в Генеральних кортесах Іспанії зазначила необхідність гештальтування алертності ЄС до укладання компромісу з Марокко.

Це було афілійовано з гіпотетичною рецесією дивідендів, що транзакціювалися зі сторони бюджетних установ ЄС для протекції релевантної кондиції життєдіяльності мігрантів на території Іспанії за кон'юнктури їх відтоку. В результаті, реалізації даної програми та репатріація переселенців до місць ретроспективного проживання експонувалася урядом Іспанії у деструктивному для фіскальної консистенції країни контексті. [1, с. 17]

Аргументація даних ілокуцій асоційована з фінансування та делегування дотацій з боку Мадриду установам, що надають спектр прерогатив для мігрантів, прозилетують протекцію прав людини, відповідно до герменевтики Статуту ООН. До даних інстанцій входять Центр допомоги біженцям (CAR) та Центр тимчасового перебування іммігрантів (CETI). [4, с.45]

Необхідно також евіденціювати, що в травні 2021 року було інкорпоровано ітеративну ескалацію у мутуалізмі Марокко та Іспанії. В консеквенції, апелюючи до тез міністра внутрішніх справ Іспанії Фернандо Гранде Марласки, до іспанського ексклаву Сеуту через Марокко несанкціоновано релокувалися 8 тисяч осіб.

Як наслідок, в інтервалі верифікації пленуму Європейської ради 24-25 травня 2021 року, прем'єр-міністр Педро Санчес дисипував

імплікацію, що дефініціювала ліквідацію загроз впровадження збройних сил для ліквідації теоретичної міграційної волатильності на кордонах Іспанії та Марокко.

Таким чином, Педро Санчес індукував ревізію співпраці між Іспанією та Марокко виключно в варіації переговорного процесу, інтегруючи функціонал конгруентних установ Євросоюзу й ООН для компіляції консенсусу і редукції потоку мігрантів. [1, с. 17]

Резюмуючи вищепрокламовані тези та конвергуючи силогізм, необхідно засвідчити, що перспективи для стабілізації синергії між Мадридом та Рабатом у проксимальній перспективі детермінуються апокрифічними.

Це афілійовано з інтенцією Марокко до експлуатації процесів експатріації як вітаукту для більш ефективного лобіювання виконання суб'єктивних інтересів епігонами ЄС в сегменті інтеракції з ними, прозилетуючи лібералізацію торговельно-економічного симбіозу.

Ідентичні аспекти відмови від інституціонального синерезису мігрантів синхронно атрактивні Мадриду. Дані тези доводяться алефеією, що корелюється з отриманням цією державою ампліфікованого кагалу асигнацій з боку Єврокомісії на підтримку прийнятної кондиції вітальності мігрантів, одночасно оперуючи можливістю їх реінвестиції в інші сектори економіки.

В результаті, візуалізується амфіболічність політики Іспанії в площині скорочення міграції. Це пов'язано з прагненням уряду до редукції її коефіцієнту та симультанному використанню бюджетних дотацій з боку ЄС. Дані фактори призводить до регресу праксеологічної конструктивності санкціонованої політики держави, котра денотує сакральність скорочення ліній трансферу експатріантів.

Виходячи з цього, для дилатації результативності та регламентування мутуалізму Іспанії і Марокко в сегменті незаконної міграції, екзистенціальним трактується формація діалогового процесу даних фігурантів на європейських переговорних платформах. При цьому, релевантним детермінується евентуальність депривації транзакції дивідендів з боку Євросоюзу до Мадриду та Рабату, що провіденційовані для забезпечення життєдіяльності біженців.

За рахунок цього, об'єктивується потреба в рекомпіляції даними країнами власної фіскальної політики та екстенції рівня дивідендів, що мають емануватися з бюджету для асекурації прийнятної кондиції життєдіяльності іммігрантів.

В результаті, для касації загрози факультативних проторі, уряди Іспанії та Марокко ініціюють акселерацію каузації колегіальних програм з редукції квантитативності плеяд біженців, що релокуються на територію цих держав. Дериват даних процесів експонуватиме кісмет до нівелювання лабільності в інженю співпраці двох держав, методологією ратифікації гамми угод. Семантики цих договорів полягатиме у стабілізації

транскордонного діалогу та дипривації чисельність консорціумів мігрантів, апогеєм траєкторії яких експозиціюється Іспанія.

Список використаних джерел

1. Анікеева Наталія Євгенівна (2021). ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ПЕДРО САНЧЕСА: РІК ПОПУСТІ. Науково-аналітичний вісник Інституту Європи РАН (5), 15-22.
2. Господинько, Н. Є. (2009). Економічні аспекти міграції з країн Північної Африки до держав ЄС (Doctoral dissertation, Інститут Африки Російської академії наук). – 24 с.
3. Тенденції міжнародної міграції: Доповіді, подані на секцію 143 XXV Конференції IUSSP – Міжнародної спілки наукових досліджень у галузі народонаселення, 18-23 липня 2005 р., Тур, Франція / Гл. ред. В.А. Іонцев. – М.: МАКС Прес, 2006. – 268 с.
4. Кузнєцова, Д. М. (2021). Перспективи та шляхи розв'язання міграційної кризи в Іспанії (на прикладі біженців з Марокко). Гуманітарний акцент, (3), 43-46.

СУЧАСНІ ТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ МІЖ КНР ТА США: КОНФЛІКТИ І СПІВПРАЦЯ

Єрмолов Кирило Сергійович, проф. Іщенко І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Однією з найважливіших і складних геополітичних проблем у наш час є сучасні торговельні відносини між Китайською Народною Республікою та Сполученими Штатами Америки. На глобальну торгівлю та геополітичну стабільність значно впливає взаємодія цих двох країн, які відіграють важливу роль у світовій економіці. Китай і США мають значне доповнення з точки зору природних ресурсів, людських ресурсів, ринкових можливостей, капіталу і технологій. З часу установа дипломатичних відносин, двосторонні економічні та торговельні стосунки між США та КНР стрімко прогресують, поширюючи сферу співпраці, поглиблюючи її зміст і взаємозалежність. Однак, ці відносини також супроводжуються конфліктами та напругою, які мають вплив на економічну та політичну стабільність у світі.

Торговельні зв'язки між США та Китаєм завжди були основою вигідної співпраці, але з часом ці зв'язки призвели до значного скорочення обсягу торгівлі. Торговельні конфлікти та взаємні торговельні тарифи є одними з найважливіших проблем у стосунках між Китаєм і Сполученими Штатами. Ескалація таких міжнародних торгових конфліктів є важливою причиною значної невизначеності в прогнозах на найближчі роки. Торговельні війни почалися в 2018 році, коли адміністрація президента Дональда Трампа запровадила мита на імпорт товарів з Китаю, а Китай, зі свого боку, відповів аналогічними заходами і таким чином, обидві країни опинилися в суперечці.

У торговельній війні між США та Китаєм кіберзлочинність та інтелектуальна власність є ключовими питаннями. Сполучені Штати обвинувачують КНР у крадіжці технологій і порушенні прав інтелектуальної власності. Це стосується, як неправильних умов ліцензійних угод, так і крадіжки технологій американських компаній. Це створює багато спірних моментів і шкодить американським компаніям і світовому розвитку інновацій. Торговельна війна між Сполученими Штатами та Китаєм також включає боротьбу за лідерство в технологіях. Обидві країни прагнуть стати лідерами в галузях штучного інтелекту, розвитку 5G-мереж та космічних технологій. Ці змагання за технологічну перевагу можуть вплинути на геополітику та глобальну економіку.

Незважаючи на сильні протистояння, США та Китай намагалися досягти певних домовленостей і подолати принаймні деякі перешкоди для взаємної торгівлі. На початку 2020 року після складних переговорів між США та Китаєм було підписано угоду про інтелектуальну власність,

передачу технологій, сільськогосподарську торгівлю, економіку та торгівлю. Зменшення імпортних мит США та заохочення китайців купувати американські товари були першими кроками угоди. Але аналіз торгівлі Сполучених Штатів і Китаю демонструє протилежну тенденцію.

У торговельній війні, ні Китаю, ні Сполучені Штати не перемогли. У секторах, які найбільше постраждали від нових тарифів, скорочуються робочі місця в обох країнах. Економіка Китаю руйнується і втрачається більше, ніж економіка Сполучених Штатів. Згубні наслідки для китайської економіки включають найнижчий рівень економічного зростання за останнє десятиліття, а також збитки компаній у трильйонах доларів. У Сполучених Штатах американські споживачі, компанії, які вимагають сталь та алюміній на своєму виробництві, та компанії, чії виробничі потужності розташовані в Китаї, були найбільш вражені цим конфліктом. Зрештою, споживачі обох країн будуть нести основне навантаження від нових митних тарифів. Хоча, Китай зараз не хоче війни зі Сполученими Штатами, він помститься за будь-які подальші обмеження торгівлі та технологій. Вашингтон і Пекін намагаються відновити свої відносини, які в останні місяці досягли нового мінімуму через низку проблем, включаючи конфлікти в галузі торгівлі, технологій, прав людини та претензії Китаю на Тайвань і більшу частину Південно-Китайського моря. Наразі відносини між країнами стабілізуються та вони шукають нову форму цивілізованої конкуренції. В основі економічних відносин між Пекіном і Вашингтоном лежить взаємна вигода, і обидві країни вважають зміцнення співробітництва найкращим варіантом.

Влітку цього року Пекін і Вашингтон почали говорити і чути один одного після майже року мовчання. Для двох сильних конкурентів відновлення зв'язку на найвищому рівні в найважливіших сферах – фінансах, політиці та кліматі – вже є значним здобутком.

Нинішні торговельні відносини між КНР і США є складними та багатогранними. Співпраця та конфлікти існують, і важливо знайти баланс між захищенням національних інтересів і розвитком глобальної економіки. Подолання цих конфліктів і розширення співпраці забезпечить стабільність світової економіки, оскільки лише співпрацюючи ці держави зможуть залишатися попереду і встановлювати власні правила для світової спільноти.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Пугач Віра Андріївна, доц. Дашко Н.С.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

Вивчення проблемних питань міжнародних відносин допомагає сформуванню цілісного уявлення про головні етапи та закономірності, характер і механізми функціонування різних систем міжнародних відносин, зовнішньополітичні концепції, а також взаємозв'язок між міжнародною політикою та міжнародною економікою.

Термін «міжнародні відносини» має багато різних визначень, але найбільш поширеним є розуміння його як системи взаємозв'язків і відносин між головними учасниками світової спільноти, такими як держави, громадські організації та рухи. Ця система включає політичні, економічні, соціальні, дипломатичні, правові, військові та гуманітарні аспекти. Після Другої світової війни виникли два підходи до розуміння міжнародних відносин. Перший, відомий як «традиціоналістичний», визначав міжнародні відносини як політичні взаємовідносини між націями, засновані на боротьбі за владу та «національний інтерес». Другий, «модерністський», підхід, зосереджувався на окремих аспектах міжнародного життя, таких як прийняття зовнішньополітичних рішень та їх втілення.

Сучасні міжнародні відносини можна класифікувати за різними критеріями: за сферами суспільного життя, за учасниками; можуть існувати на глобальному, регіональному й локальному рівнях. Як правило, діють багато центрів регулювання, і співробітництво та переговори відіграють ключову роль. Вони можуть бути формальними, як міждержавні відносини, або неформальними, включаючи соціальні групи, недержавні інституції, економічні суб'єкти та окремі особи.

Згідно з оглядом джерел [1...4] у міжнародних відносинах найбільш актуальними є такі проблеми:

- Геополітичні конфлікти та напруження між великими світовими державами.
- Глобальні загрози безпеці, такі як тероризм, кібератаки та поширення ядерної зброї.
- Проблеми міграції та біженців, які впливають на міжнародну політику й соціальні структури.
- Зміни клімату та їх вплив на міжнародні відносини й співпрацю.
- Економічні проблеми, такі як міжнародна торгівля, боротьба з економічними нерівностями та фінансова стабільність.
- Регіональні конфлікти й кризи, наприклад, у Східній Європі, Близькому Сході або Азії.

- Пандемія COVID-19 та її вплив на міжнародні відносини й глобальну громадську безпеку.
- Роль міжнародних організацій, таких як ООН, ЄС, НАТО, у вирішенні сучасних міжнародних проблем.
- Проблеми кібербезпеки й інформаційної війни в сучасних міжнародних відносинах.
- Гуманітарні кризи та права людини у світовому контексті.

Загальний аналіз актуальних проблем сучасних міжнародних відносин підкреслює необхідність ретельного вивчення та ефективного вирішення цих викликів у глобальному контексті. Вони включають геополітичні конфлікти, загрози безпеці, екологічні проблеми, економічні труднощі та інші аспекти, які мають вплив на міжнародні відносини. Розуміння цих викликів і пошук шляхів для їх вирішення вимагають спільних зусиль, співпраці та розробки комплексних підходів. Для забезпечення стабільності та безпеки у світі, важливо підтримувати відкритий діалог між державами, використовувати дипломатію та міжнародні організації і розвивати спільні рішення на основі міжнародного права. Сучасні міжнародні відносини потребують не лише вивчення, але й активної участі в розв'язанні цих проблем для забезпечення миру, безпеки та сталого розвитку в усьому світі.

Список використаних джерел

1. "The Political Economy of International Relations" by Robert Gilpin, 1987, – 472 Pages, ISBN 9780691022628
2. "The World Is Flat" by Thomas L. Friedman, 2005, – 488 Pages, ISBN 0-374-29288-4
3. "The End of Poverty" by Jeffrey Sachs, 2005, – 413 Pages ISBN 1-59420-045-9
4. Тараненко І.В. Інноваційна конкурентоспроможність країн у сучасних умовах глобалізації: монографія. / І.В. Тараненко. – Дніпропетровськ: Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля, 2013. – 424 с.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Забашта Максим Андрійович

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Протягом усієї історії людства над людиною нависала проблема, проблема виживання. І якщо питання припасів, клімату, тепла та безпеки від зовнішніх загроз так чи інакше плавно вирішувалось, то питання внутрішньої безпеки завжди була актуальною. Адже як каже латинський вислів «Homo homini lupus est», тобто, які б зовнішні виклики не ставали перед людством, завжди буде хтось, хто буде не згоден із варіантами рішення, хто захоче захищати свої особисті інтереси, хто готов буде стати в агресивну опозицію, і завжди буде той, хто поставить індивідуума вище за групу, за рід. Так чи інакше для рішення подібних питань на рівні суспільств та держав була придумала дипломатія, інструмент для мирного вирішення питань, через переговори та компроміси.

Однак час іде, держав на світовій карті з'являється все більше і більше, так само як і методів вирішування міжнародних проблем. І з початком появи більш менш великих національних та колоніальних країн як наприклад на початку ХХ століття, то зрозуміло, що в погоні за особистими політичними інтересами (геополітика, націоналістичні інциденти, ідеологічні сутички), умовна тишина, з легкістю переросте в бурю. Та нажаль, тільки через дві світові війни людство зрозуміло, що нехай буде хиткий мир, аніж хороша війна. Можна навіть сказати що, біполярний мир, який з'явився після другої світової, хоча і був на порозі нової великої війни, але працював, із великими труднощами, але працював.

Середина – кінець ХХ століття, ознаменувався деколонізацією та падінням соціалістичного блоку, таким чином послабивши контроль за колоніями і мало розвинутими країнами, та де-факто знищенням концепції біполярного світу. І звідси народжуються, навіть розмножуються сучасні міжнародні проблеми.

Деколонізація призвела до появи нових країн, які не тільки були не згодні із «проведеними під лінійку» кордонами, а ще призвела до появи нових сил, які не знають що таке дипломатія та мова цивілізованого світу, тому на фоні історичної ненависті, релігійної радикальності та грі великих держав, розгортаються воєнні конфлікти в Африці та близькому сході. Розгортання тероризму, прямо з'явилось після деколонізації, в ході безконтрольного розвитку радикального ісламізму, що стало прямою загрозою внутрішньої стабільності Західного Світу, враховуючи те, що нові релігійні сили прямо підтримуються членами НАТО, та близькими союзниками європейських країн.

Іншою проблемою стала нова загроза війни і нестабільності зовнішньої політики. Війна на близькому сході, в Югославії, в Грузії, в Україні, в Афганістані, всі ці війни відбулись протягом 30 років, і по факту, навіть ті, які вже здається закінчились, все одно продовжують розхитувати човен мирного існування, особливо війна в Україні, яка прямо таки повністю міняє концепт зовнішньої безпеки усього світу і немов би ходить тонким льодом.

Прямо із небезпекою появи нової великою війни зв'язан по суті поліполярний світ, коли у кожній великою країні своя геополітика і своя гра на світовій арені, важко знайти порозуміння коли в світі існує багато сил, кожна з яких має свої інтереси та свої цілі

І останнім, та найменш популярною проблемою для людства це є екологічні проблеми. Жити в умовах, де людина гадить там де і спить ідея не із найприємніших, тому наявність сміттового острова, знищення екосистеми планети, неможливість дихати в деяких містах, та підвищення кількості захворюванностей, викликаних погіршенням умов існування, змушує людство задуматись над тим, щоб почати змінювати своє відношення до Землі, однак на фоні війн, міграційної політики та гонки за ресурсами світу, питання екології як завжди не на часі.

Отже, перед людством у ХХІ ст. виникло доволі багато складних викликів, які потрібно буде вирішувати новими методами, та новою політичною силою. Світ знаходиться на порозі нової катастрофи, і якщо це буде не воєнна катастрофа (яку можна рішити або через швидку грубу силу, або через тонку і всебічну дипломатію), то це точно буде екологічна.

ПРОБЛЕМИ ГЛОБАЛЬНОГО ДІАЛОГУ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Стельмаков Данііл Костянтинівич, проф. Іщенко І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Невміння домовлятися є проблемою в особистих масштабах, коли дві людини не можуть вирішити проблему, так і у глобальному масштабі. Країни, їх послы, лідери досі не вмюють адекватно домовлятися передбачаючи майбутні наслідки для кожної зі сторін. Навіть не втручаючись далеко в історію, в сучасній системі міжнародних відносин можна побачити такі проблеми. Саме у невирішенні військових, політичних конфліктів, які стають кризами: ізраїльсько-арабський конфлікт, китайський конфлікт, корейський конфлікт, індійсько-китайський конфлікт, російсько-український конфлікт та навіть югославський конфлікт досі не вирішений, хоча вже заморожений. Кожен з цих конфліктів є в перспективі глобальним, тому довготривалі дії без будь-яких вирішень можуть знову привести до великих війн.

Сучасній системі бракує оперативності. Немає швидкості у виконанні рішень, дій для запобігання або закінченню конфлікту. Наш світ через європейську систему став бюрократичним, тому не всі рішення можуть прийматися швидко, через що усі проблеми можуть затягуватися й надалі, якщо цьому не буде належної протидії. Тому у системі міжнародних відносин бракує оперативності, оскільки кожна хвилина конфлікту може призводити до смерті громадян, солдатів, руйнування інфраструктури та знищення екології нашої планети. Я мало обізнаний у цьому питанні та не багато займався “фактчекінгом” стосовно цієї теми, але я чув про проєкт Президента України Володимира Зеленського – «U24». Суть цього проєкту полягає у створенні організації, яка за 24 години має вирішувати військові конфлікти. В теорії це звучить потрібно й перспективно, звісно не можна очікувати, що конфлікти можуть вирішити за «24 години», однак оперативний з’їзд іноземних дипломатів, вислуховування двох сторін, запобігання впливу пропаганди - могу привести до найкоротших вирішень проблем, які можуть запобігти смерті мільйонів та зменшення терміну придатності нашої планети.

Тільки п’ятдесят років тому у світі існувало двополярна система, однак після розпаду СРСР ця біполярність зникла. Натомість ми маємо однополярний світ та багато інших груп. На жаль, через однополярність у світі ми досі не маємо миру по всій землі, оскільки однополярність тільки допомагає збільшувати напруженість. Можна привести приклад з фортецями. Раніше існувало дві «фортеці», які боролись між собою, однак одна «фортеця» програла та була зруйнована, через що у світі тепер існує одна «фортеця» та багато «племен» біля неї, які можуть бути лояльними

або навпаки ворогувати. В такому випадку одну «фортецю» легше назвати ворогом усіх, а ніж тільки іншої «фортеці». Тому я вважаю однополярність заважає світу, та треба впроваджувати багатополярність, щоб країни могли вибирати хто їм подобається та з ким вони хочуть будувати своє майбутнє. Однак різні країни, які утворюють цю багатополярність не мають ворогувати між собою, а закликати економічно до себе та так само країни можуть добровільно брати участь у будь-якій полярності.

УКРАЇНА ТА ЯПОНІЯ: ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Литвинський Олександр Дмитрович, к.і.н., викладач Марченко В.О.

ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Відносини України та Японії почали формуватися у грудні 1991р., коли Японія визнала незалежність України. 20 січня 1993 р. відкрилося посольство Японії в Україні. А посольство України в Японії було відкрите у вересні 1994 р. під час офіційного візиту Президента України в Японію за участю Міністра закордонних справ України Геннадія Удовенка [1].

Показником тривалих і позитивних стосунків між двома державами є візити на найвищому рівні. Перший офіційний візит Президента України Леоніда Кучми до Японії відбувся 22-25 березня 1995 р. і мав результатом підписання із прем'єр-міністром Томічі Мураямою «Спільної заяви України та Японії». Цей документ містив пріоритетні напрямки співпраці між державами на майбутнє. Візит Президента України Віктора Ющенка до Японії відбувся 19–24 липня 2005 р., під час якого було підписано Спільну заяву про нове партнерство в ХХІ ст. [2]. У квітні 2016 р. Президент Петро Порошенко відвідав із робочим візитом Японію та був прийнятий Імператором Японії Акіхіто [3]. Під час візиту Прем'єр-міністра Японії

Ф. Кішидо до України 22 березня 2023 р. була підписана Спільна заява про особливе глобальне партнерство із Президентом України В. Зеленським.

Взаємовідносини формувалися і у культурній сфері. Японія надала гранти та кредити для Української Філармонії, Національного Драматичного Театру ім. Івана Франка, і Національну Оперу [4].

У травні–червні 2010 р. видатна японська актриса М. Харада взяла участь в ІІ Київському міжнародному кінофестивалі. До Японії з гастролями їздили молоді талановиті українські музиканти. Наприклад, у грудні 2010 р. за підтримки Посольства в м. Сендай відбулися гастролі диригента Романа Кофмана. А у квітні 2012 р. в концертному залі Одзі-Холл м.Токіо відбувся концерт української оперної співачки, колишньої солістки Віденської опери В. Лук'янець [5]. У 2021 р. в рамках відзначення 50-ї річниці відносин між Києвом та Кіото відбувся 48-й концерт Кіотської балетної школи імені Терди, були випущені особливі марки «Київ-Кіото», висаджено каштани у парку Такараігаке у Кіото [6]. Час від часу проводились паради українських вишиванок в Токіо та Нагої.

Налагодженою була і співпраця в економічній сфері. У експорті України до Японії 80% складає руда та концентрати залізні, алюміній необроблений, титан і вироби з титану та феросплави. Левова частка експорту до України припадала на продукцію машинобудування.

Стосунки із Японією не припинилися і в час російської агресії в Україну. Станом на вересень 2023р. з Японії в Україну доставлено 12 вантажів гуманітарної допомоги загальною вагою у понад 113 тон. Серед них 256 одиниць резервних електростанцій та відповідних комплектів. Говорячи про україно-японські стосунки спікер Верховної Ради Руслан Стефанчук зазначив: «Україна вдячна Японії за безпрецедентні рішення щодо надання нелетальної військової допомоги, за прийом українських евакуйованих. Ми безмірно вдячні за фінансову, гуманітарну та технічну допомогу Японії, яка вже перевищила 7,6 млрд дол. США» [7].

Таким чином, основні перспективи взаємовідносин України та Японії включають в себе культурну та енергетичну, безпекову співпрацю. У сфері культури акцент робиться на збереження цінностей та культурних традицій. Японія для України є важливим партнером та другом, який підтримує в скрутні моменти та ділиться своїм досвідом.

Список використаних джерел

1. 3 історії Посольства України в Японії. URL: <https://japan.mfa.gov.ua/posolstvo/254-z-istoriji-posolystva-ukrajini-v-japoniji>. (дата звернення: 05.11.2023)

2. Белесков М. Аудит зовнішньої політики. Україна–Японія – партнерство за ядерним нещастям [Електронний ресурс] // Європейська правда. – 28 Груд. 2016. – URL: http://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/12/28/7059444/?fb_comment_id=1345145682191636_1346190152087189#f1eeef2ef86e25c. (дата звернення: 05.11.2023)

3. Мошко А.В., Корнійчук Л. В. Українсько-японські відносини на сучасному етапі. URL: <https://eprints.oa.edu.ua/8285/1/28.pdf>. (дата звернення: 05.11.2023)

4. Японія надала Україні грант у сумі 424 тис. дол. URL: <https://www.unian.ua/kharkiv/135739-yaponiya-nadala-ukrajini-grant-u-sumi-424-tis-dol.html>. (дата звернення: 05.11.2023)

5. Розвиток відносин з Японією. Українсько-японське економічне та політичне співробітництво. – URL: http://pidruchniki.com/1518060955656/politologiya/rozvitok_vidnosin_yaponiy_eyu_ukrayinskojaponske_ekonomichne_politichne_spivrobotnitstvo 1. (дата звернення: 05.11.2023)

6. У парку японського міста Кіото із нагоди 50-ї річниці побратимства з української столицею висадили київські каштани. URL: https://kyivcity.gov.ua/news/u_parku_yaponskogo_mista_kioto_iz_nagodi_50_r_ichnitsi_pobratimstva_z_ukrainsko_stolitseyu_visadili_kivski_kashtani_foto/. (дата звернення: 05.11.2023)

7. Допомога Японії Україні вже перевищила \$7,6 млрд – Стефанчук. <https://interfax.com.ua/news/general/933480.html>. (дата звернення: 05.11.2023)

РОЛЬ «М'ЯКОЇ СИЛИ» У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Душко Вероніка Ярославівна, проф. Іщенко І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Традиційно основними елементами могутності держави виступали її економічна та військова міць. Однак у сучасному світі країни обмежені міжнародним правом у використанні «жорсткої сили», тобто примусу, що ґрунтується на її військових та економічних можливостях. Зараз, у добу інформаційного суспільства, на перший план виходить новий інструмент, завдяки якому реалізовується зовнішня політика. Ним виступає «м'яка сила» - здатність країни приваблювати своєю культурою, політичними ідеалами і програмами.

Поняття «м'яка сила» вперше було визначено та введено політологом Джозефом Найєм у 1990 році. [1] Воно використовується для опису впливу країни, яка базується не на економічних або військових методах, а на культурних, економічних, інформаційних і політичних чинниках. М'яка сила може включати такі елементи, як культурна дипломатія, освіта, мова, наука, технології, економічні відносини, інформаційні ресурси тощо.

Головна ідея полягає в тому, що країна може впливати на інші держави і суспільства, не використовуючи примус чи насильство. М'яка сила дозволяє країнам створювати позитивний імідж, приваблювати іноземних громадян, розширювати культурний вплив та підтримувати добросусідські відносини. У сучасних умовах глобалізації і інформаційних технологій м'яка сила стає все більш важливим елементом стратегії зовнішньої політики багатьох держав. Частіш за все м'яка сила асоціюється з медіа та інформаційною владою, коли країни активно використовують свої мас-медіа та інтернет для поширення своїх поглядів, культурних цінностей і іншої інформації, що сприяє формуванню позитивного враження.

Роль м'якої сили в міжнародних відносинах визначається виходячи з наступних її аспектів: дипломатія та культурний обмін – програми культурного обміну, мовні курси, фестивалі та інші ініціативи, які сприяють розширенню впливу країни через позитивний обмін ідей та досвіду. Міжнародна співпраця та гуманітарна допомога є невід'ємною частиною концепції м'якої сили – активна участь у глобальних ініціативах, гуманітарна допомога та співпраця в різних сферах можуть зміцнювати позитивний імідж країни. Сприяння демократії та правам людини, тобто підтримка демократії, соціальної справедливості і може збільшувати авторитет країни в міжнародному співтоваристві.

Інший теоретик «м'якої сили», професор Єльського університету Пол Кеннеді, вказує, що привабливий спосіб життя та культура, а також здатність діяти в гармонії зі світовою громадською думкою, навіть очолювати її, є не менш важливими елементами політичного інструментарію держави, ніж вправна дипломатія, фінансова міць і навіть потужні авіаносці. [1]

Відповідно до даних «Глобального індексу «м'якої сили» («Global soft power index») серед країн, які у 2023 році займають провідні позиції – Сполучені Штати Америки, Великобританія, Німеччина, Японія, Китай та інші. Важливо також зазначити, що у 2023 році Україна продемонструвала найбільш стрімке покращення м'якої сили, посівши 19-е місце за своїм впливом і 37-е в загальному Глобальному індексі м'якої сили. [2]

Однак, серед усіх країн, які входять у даний список немає жодної, яка б у своїй зовнішній політиці використовувала тільки засади концепції «м'якої сили», більшість цих країн акцентують увагу саме на військовій та фінансово-економічній міці, аніж на культурній. Виникає також питання, щодо ефективності використання м'якої сили такими країнами, як США, Японія або Китай. Наприклад, часи коли культурна дипломатія США з продукцією Голівуду або всім відомого музичного каналу MTV залишилась у минулому.

Наразі політичному керівництву США доводиться шукати шляхи застосування свого культурного впливу на світ, зокрема через розширення освітніх програм для іноземних студентів, або співпраця з культурними центрами інших країн. Традиційно, саме Японія вважається країною, яка найбільш активно застосовує м'яку силу у своїй зовнішній політиці. Однак, важливо згадати що сама культура даної держави – є своєрідною та унікальною, через що зрозуміти її може не кожен. Тому завдання пошуку «точки дотику» своєї культури з певними глобальними тенденції – є достатньо складним та вимагає зусиль.

Китай в свою чергу, має великі проблеми з «привабливістю» своєї країни, адже ідеологія, яка об'єднує комуністичні концепції з елементами конфуціанських вчень, визначає китайське суспільство як комунітарне, наголошуючи на принципах соціальної солідарності та служіння загальному благу. Це відзначається відмінністю від західних суспільно-політичних реалій, орієнтованих на індивідуалізм. Наразі Китай активно запроваджує у свою зовнішню політику «культурну дипломатію» зокрема поширюючи її на регіон Близького Сходу та африканських країн.

Таким чином, концепція м'якої сили безперечно є невідмінною складовою зовнішньої політики багатьох держав світу. Переваги її застосування полягають у збереженні прав та свобод суспільства та ненасильницьких методах запобігання або вирішення конфліктів. У сучасному світі роль «м'якої сили» можливо розглядати тільки в поєднанні

з військовою та економічною міццю, для ефективного досягнення встановлених зовнішньополітичних цілей та захисту інтересів держав.

Список використаних джерел

1. Слісаренко І. Теорія і практика «м'якої сили» в міжнародних відносинах // Український науковий журнал «Освіта регіону». – №1-2 2008;
2. Global soft power index 2023 – [Електронний ресурс] – режим доступу:
<https://brandirectory.com/softpower/map?region=1&metric=1&statement=0>.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ

Жмак Микита Андрійович, проф. Іщенко І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Україна сьогодні є активним учасником на міжнародній арені, особливо зараз ми починаємо активно розвивати міжнародні відносини та маємо суттєві успіхи в цьому. Але не дивлячись на наші успіхи в нас доволі багато проблем в системі міжнародних відносин. З них сьогодні можна виділити чотири основних, які найбільше впливають на їх розвиток.

Перша й одна з найвпливовіших проблем - це російська-українська війна, яка почалася у 2014 році, а у 2022 стала вже повномасштабною. Цей конфлікт має значний вплив на міжнародні відносини України, як в позитивному, так і в негативному прояві. В негативному прояві цей конфлікт майже повністю гальмує розвиток країни та перекриває інвестиції інших країн в різні сфери, і найголовніше Україна втрачає своїх найкращих синів та доньок які могли б працювати та розвивати нашу країну в усіх сферах.

Що стосовно з позитивного, то на жаль саме війна показала як ми відстали в розвитку міжнародних відносин. Але ми все одно проводимо активну зовнішньополітичну діяльність для отримання підтримки у боротьбі з агресором та відновлення територіальної цілісності.

Друга проблема – це енергетична залежність України від інших держав. Хоча вже зараз ця проблема майже вирішена за допомогою закупівель в інших країн та активного розвитку власного виробництва. Україна активно розвиває альтернативні джерела енергії, а також шукає нових партнерів.

Третя проблема й одна з найдавніших – це корупція. В Україні корупція є довготривалою та системною. Це негативно впливає на економічний розвиток, довіру громадян до влади та міжнародні відносини. Однак, Україна останнім часом робить значні кроки у боротьбі з корупцією, такі, наприклад як створення антикорупційних органів, реформування правоохоронних та судових органів.

Значний поштовх зробив «Воєнний стан» який спростив боротьбу з нею, але водночас і поліпшив життя корупції.

Четверта проблема – це захист прав людини. Україна працює над зміцненням своїх інституцій, щоб забезпечити дотримання прав людини, особливо в контексті військового конфлікту. Ми співпрацює з міжнародними організаціями та партнерами для забезпечення захисту прав людини та покарання за їх порушення.

Ці проблеми не вичерпують усіх складнощів, з якими стикається Україна у міжнародних відносинах. Однак, вони демонструють актуальні проблеми на зараз, що потребують уваги та рішень.

І якщо ми хочемо побудувати сильну, прогресивну та незалежну Україну ми повинні докласти всі свої зусилля для вирішення всіх наявних проблем, адже після війни перед нами відкриваються безліч можливостей, і саме від нас залежить майбутнє нашої України

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН: ГЛОБАЛЬНІ МІГРАЦІЙНІ КРИЗИ

Денисенко Аліса Олександрівна, проф. Іщенко І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Глобальні міграції є найактуальнішою темою у сучасному світі. За останні часи у світі відбувається дуже багато подій, які пов'язані не лише з воєнними конфліктами, а і природними катастрофами, бідністю, безробіттям. Все це вимушує мільйони людей по всьому світу міняти своє місце проживання, тобто мігрувати. Проблема міграції має дуже великий вплив на економічні, політичні, соціальні й другі світові аспекти. Все це має дуже серйозні наслідки. Для початку з'ясуємо, що таке глобальні міграційні кризи. Міграція – це процес переміщення людей з регіону, країни або континенту в інший з різноманітних причин. Причини, як вже вказувалися, є різнохарактерними. Сама поширена це економічна проблема. Багато людей по всьому світу переїжджають в пошуках кращих можливостей заробітку, покращення свого життя. Також однією з найпоширеніших проблем у сучасному світі є політичні конфлікти та війни. Це створює нестабільність в країні й небезпечне життя для людей. Таким чином змушує багатьом людям ставати біженцями й мігрантами. Екологічні причини міграції в останній час теж стають досить актуальними у світі, тому що за останні роки відбувалося доволі багато природних катастроф, змін клімату і т. п.

Розглянемо негативні й позитивні наслідки міграцій.

Позитивні наслідки міграції «країни-приймача»:

– країна отримує додаткову трудову силу. Людина, яка прибуває у чужу країну, з метою влаштуватися на роботу, виконують ту роботу, яку їй пропонують, і за ту зарплатню, яку надають. Роботодавці «країни-приймача» зацікавлені у такій робочій силі, тому що економлять на оплаті й праці;

– внаслідок додаткової робочої сили зростає економіка «країни-приймача». Це приводить до наповнення фінансових ресурсів у бюджет країни.

Країна, з якою мігрують, теж отримує позитивні аспекти, такі як:

– отримання валютних переказів. Мігранти, які працюють за кордоном, часто надсилають гроші своїм рідним, що збільшує валютний резерв країни, з якої вони виїхали;

– кваліфікованість. Якщо мігрант повертається до дому у свою країну з будь-яких обставин, він вже має досвід роботи, який отримав за кордоном;

– зменшує безробіття. Люди, які виїжджають зі своєї країни з причини безробіття, допомагають зменшити цю проблему. Але у цьому є

мінус, тому що зазвичай виїжджають люди середнього віку, що робить демографічне старіння.

Тепер розглянемо негативні наслідки міграції. Для «країни-приймача»:

- проблеми з соціальним захистом. Якщо люди мігрують з екологічних або воєнних причин, країни намагатимуться забезпечити соціальним захистом. Це вимагає витрат на мігрантів;

- відтік національної валюти. Як вже згадувалося, цей аспект є позитивним у відношенні до країни, з якої мігрують. Але втрата валюти для «країни-приймача» не завжди є актуальною проблемою, оскільки валюта не завжди пов'язана з валютою прибутку мігрантів;

- втрата дешевих кваліфікованих працівників при поверненні у свою рідну країну. «Країні-приймачу», як вже зазначалось, вигідно мати мігрантів. Це призводить до необхідності навчання нових робочих сил.

Негативні впливи для країни з якою мігрують:

- втрата висококваліфікованих фахівців;

- з попереднього аспекту випливають труднощі, які пов'язані з недоліком висококваліфікованих фахівців. Через це країна витрачає на навчання нових фахівців;

- втрата економічного зростання держави, з причини недостачі фахівців. Країні буде потрібно витратити фінанси для навчання нових робітників фахівців.

Все ці проблеми відіграють ключову та значущу роль у міжнародних відносинах країн. Всі вищеперераховані аспекти роблять необхідність міжнародних діалогів та співпраці між країнами, для захисту прав мігрантів. Глобальна міграційна криза має складний та важливий вплив у міжнародні відношення. Вирішування проблем потребує прямої співпраці країн. Також це вимагає від країн гнучкості та адаптування до нових реалій, створювати стратегії, розвивати політику для захисту прав мігрантів. Все це повинно бути спрямованим на створення справедливості, де люди будуть відчувати безпеку у будь-якій країні.

ДЖЕРРІМЕНДЕРІНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ВИБОРЧОЇ ІНЖЕНЕРІЇ

Ніколенко Юрій Олександрович

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Практика, за допомогою якої робляться спроби отримати політичні переваги та максимізувати представництво у виборному органі тієї чи іншої політичної партії або кандидата, завдяки маніпуляціям при утворенні меж виборчого округу (далі – ВО), історично отримала назву «джеррімендерінг».

Назва даної технології походить від прізвища американського політика Елбріджа Джеррі, який вперше використав дану технологію в 1812 р. Вперше термін «Gerry-mander» було використано в березні 1812 р. у газеті «Boston-Gazette» під політичною карикатурою, яка відображала ВО дивної форми, що було створено у графстві Ессекс, штат Массачусетс (США) на підставі наказу губернатора Елбріджа Джеррі (1744-1814) про переформування ВО. Щоб забезпечити перемогу своєї партії на місцевих виборах, губернатор об'єднав в один ВО адміністративні райони звивистою смугою, яка огортала північ штату Массачусетс. Об'єднавши голоси жителів периферії Массачусетса, Е. Джеррі добився того, що на виборах до Сенату його Демократично-республіканська партія отримала 29 місць з 40, а партія федералістів лише 11. Цей результат був досягнутий незважаючи на те, що федералісти отримали більшість голосів виборців. Нові межі ВО були встановлені всупереч всім природним та традиційним способам розподілу і призвели до утворення ВО дивної конфігурації. За формою ВО походив на саламандру, що у поєднанні з прізвищем губернатора породило термін «джеррімендерінг», який став використовуватися не тільки щодо описаного випадку, а також і в інших подібних ситуаціях [2, с. 257-260].

Виокремлюють два види джеррімендерінгу: активний та пасивний.

– Активний джеррімендерінг здійснюється через безпосередні дії з визначення або зміни меж ВО; існують 5 основних його форм:

- 1) ущільнення (англ. «packing») – нарізка ВО з ціллю концентрації прихильників певної політичної сили в межах одного або мінімальній кількості ВО (щоб дані прихильники становили в новостворених ВО більшість виборців), тобто зосередження максимальної кількості виборців певного типу в межах одного ВО;
- 2) розколювання (англ. «cracking») – нарізка ВО з ціллю розосередження прихильників конкурентів по різних ВО (щоб дані прихильники становили в новостворених ВО меншість виборців), тобто розосередження виборців певного типу в максимальну кількість ВО з метою недопущення отримання ними більшості ні в одному з них;

3) «зіштовхування» (англ. «hijacking») – перекроювання меж ВО таким чином, щоб зіштовхнути двох сильних і популярних на цій території кандидатів від однієї партії (опонентів влади) в одному ВО;

4) «викрадення» (англ. «kidnapping») – тактика, яка використовується проти фаворита в певному окрузі, і реалізовується через об'єднання округу з іншими територіями, де кандидат не має підтримки;

5) «Sweetheart gerrymandering», або так званий «полюбовний джеррімендеринг» має місце, коли представники різних політичних партій домовляються про розподіл округів, не враховуючи думку виборців.

– Пасивний же джеррімендеринг навпаки виникає як результат консервації, незмінність територіального розподілу місць і меж ВО. Постійні, незмінні ВО, у зв'язку з демографічними чи міграційними процесами, з часом припиняють враховувати зміни чисельності населення та не забезпечують рівність впливу виборців на формування виборного органу.

Слід зазначити, що дієвість та ризикованість використання джеррімендерингу прямо залежить від того, наскільки точно суб'єкт ВІ може спрогнозувати розподіл голосів виборців: чим вища прогнозованість даного розподілу, тим виправданіше є використання джеррімендерингу. Ймовірність та доступність використання джеррімендерингу обернено пропорційна до показника магнітуди ВО. Впровадження сучасних комп'ютерних технологій разом з розвитком складних баз даних виборців і спеціального програмного забезпечення з утворення округів зробило виборчу географію більш точною. Використовуючи такі бази даних, суб'єкт ВІ може отримати детальну інформацію по кожному будинку і об'єднуючи її з іншими предикторами (вік, дохід, раса або рівень освіти), може з достатньою точністю передбачити електоральну поведінку виборців кожного потенційного округу, залишаючи мало шансів для політичних конкурентів.

А. Авксентьев наводить наступні найбільш відомі сучасні способи протидії маніпулятивному джеррімендерингу:

- передача повноважень із визначення меж ВО неурядовим і незаангажованим в політичному сенсі організаціям;
- прозорість визначення меж ВО і можливість публічного обговорення запропонованої нарізки;
- законодавче закріплення відповідності ліній демаркації кордонів всіх адміністративно-територіальних одиниць [2, с. 258-259; 1, с. 33].

Таким чином, практика маніпулювання просторовими межами ВО з метою впливу на результат виборів має назву джеррімендеринг. Дана практика є прикладом маніпулятивної виборчої інженерії, так як за своєю

суттю являє собою внесення змін до виборчих правил (в даному випадку в сфері територіальної організації виборів) задля впливу на хід та результати виборів. Джеррімендерінг ділиться на активний (встановлення або зміна меж ВО) та пасивний (консервація меж ВО).

Список використаних джерел

1. Авксентьев А. О. Джеррімендеринг як практика електорального маніпулювання. *The Journal of V.N. Karazin Kharkiv National University. Issues of Political Science*, 2016, вип. 28, с. 32-36.
2. Афанасьєва М. В. *Виборча інженерія в Україні: монографія* / М. В. Афанасьєва. – Одеса: Юридична література, 2014. 384 с.

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ: СПІВПРАЦЯ ТА ВЗАЄМОРОЗУМІННЯ

Самокиш Аріна Ігорівна, доц. Башкеєва О.М.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

У наш час став дуже популярним термін культурна дипломатія. Що ж він означає? Культурна дипломатія – це вид публічної дипломатії та інструмент «м'якої сили», який можна визначити як «обмін ідеями, інформацією, творами мистецтва та іншими компонентами культури між державами та народами з метою зміцнення взаєморозуміння» (визначення американського політолога М. Каммінгса). Цей термін є відносно новим, адже виник у ХХ столітті, хоча культурна взаємодія країн відбувалася повсякчас.

У період між Першою та Другою світовими війнами багато країн започаткували практику культурного обміну та виставок, щоб сприяти міцнішим стосункам одна з одною. Ця практика набула ще більшого значення в епоху холодної війни, коли напруга між протидоборчими блоками загострювалася. Саме в середині ХХ століття термін «культурна дипломатія» отримав широке визнання, оскільки люди почали використовувати культурну діяльність як засіб сприяння взаєморозумінню між різними народами та країнами. Зараз культурна дипломатія продовжує мати величезну цінність, дозволяючи державам співпрацювати в різних сферах, таких як мистецтво, освіта та наука. Крім того, культура відіграє важливу роль для України у сьогоденні.

Оскільки протягом століть наша країна перебувала під окупацією різних держав, увесь світ не сприймав нас як окрему націю. Саме через цю причину культурна дипломатія є важливою, бо вона допомагала і продовжує допомагати поширювати знання про Україну, її культуру, мову та народ. Один з яскравих прикладів використання цього інструменту є культурна політика Симона Петлюри під час Української революції. Саме він був ініціатором створення Української Республіканської Капели, яка мала на меті презентацію культури України на міжнародному рівні та подолання неознаності в Європі. Саме цей хор заспівав «Щедрик» покладений на мелодію Миколи Леонтовича, а зараз ця щедрівка є одним з найголовніших символів Різдва у світі. Капела справляла неймовірне враження на всіх європейців: як на простий народ, так і на керівну еліту. Наприклад, бельгійська королева говорила: «Моє серце на боці вашого народу, але ми, монархи - раби політики». Критики зі свого боку давали позитивні відгуки: «Якби в українській державі справи йшли так, як спів у цьому хорі, це була б перша держава у світі!» (Гаага, січень 1920 року). Тому "Щедрик" є голосом України вже понад 100 років і допомагає нам у важкі часи боротьби за незалежність.

Розглядаючи нинішній стан української культурної дипломатії, очевидно, що від початку широко масштабного вторгнення було досягнуто значного прогресу. Як прямий результат гострої потреби глобальної

підтримки, політика щодо культури зазнала помітних зрушень. Поширенню інформації про війну, що триває, ефективно сприяли різноманітні мистецькі засоби, такі як фотографія, кінематограф, музика, література та численні інші виразні форми. За даними міжнародного дослідження сприйняття національних брендів

«Global Soft Power Index», минулого року Україна показала справді хороші результати та отримала багато балів у всесвітньому списку, який вимірює вплив країн. Вона посіла 37 місце зі 121 країни. Для порівняння, у 2021 році було 61 місце. А за показником впізнаваності Україна піднялась з 47 на 14 місце.

Отже, культурна дипломатія є важливим аспектом міжнародних відносин. Вона відіграє ключову роль у зміцненні зв'язків та взаєморозуміння між націями. Шляхом культурних обмінів, виставок, фестивалів та інших заходів, Україна може підвищити свій міжнародний престиж, а також сприяти вивченню та розумінню її культурних багатств в інших країнах. Вкрай необхідно активно сприяти просуванню української культури в усьому світі, залучати більше людей до культурної освіти та підтримувати талановитих митців. Здійснюючи ці заходи, Україна не лише зміцнить свої позиції на міжнародній арені, а й сприятиме розвитку взаєморозуміння та гармонійних відносин зі світовою спільнотою. Культурна дипломатія має великий потенціал для встановлення миру та єдності в сучасному світі.

ПРОБЛЕМА «ПІВНІЧ-ПІВДЕНЬ» У СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Пунтус Діана Сергіївна, проф. Іщенко І.В.

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Проблема Північ-Південь утворилася через емпіричний поділ сучасного світу, в якому вважають, що «Північ» – розвинуті заможні країни, а «Південь» – країни, що позбулися поневолення та зараз розвиваються. Зазвичай до першої зазначеної групи відносять такі країни: G7, усі країни Європейського союзу, Канаду, США, Велику Британію, Сінгапур, Ізраїль, Японію, Австралію, Нову Зеландію, Південну Корею і чотири з п'яти постійних членів Ради Безпеки ООН, окрім Китаю. Тоді як друга група складається з країн Латинської Америки, Африки та Азії, включаючи Китай, Індію та Бразилію. Проблемою ж є серйозна розбіжність між «Глобальною Північчю» та «Глобальним Півднем». Такий поділ було зроблено завдяки аналізу в економічній та політичній сферах. Вважається, що країни Півночі є більш демократичними, заможними та їх відносять до третинного сектору економіки. Це значить, що вони експортують вже готовий високотехнологічний продукт. Країни Півдня у свою чергу є менш заможними, адже їх економіка будується, саме в цих державах тільки починають зароджуватись демократичні засади, а також їх відносять до первинного сектора економіки. Тобто ці держави в основному експортують лише сировину.

Причиною цього стала колоніальна залежність від більш могутніх країн. Лише у другій половині 1960-х років ця система почала розвалюватись. Народи, що були під владою інших держав, почали створювати власні, тому слід було будувати нову систему міжнародних економічних відносин. Основними напрямками нової системи були надання фінансової допомоги країнам, що розвиваються, а також встановлення для них пільгового режиму. Хоч така система і працювала деякий час, але згодом зовсім зійшла нанівець. Науковці виділяють дві причини її занепаду: перша – країни більше не були настільки об'єднані, як на початку свого шляху, а друга – розбіжність у поглядах розвинених країн та країн, що розвиваються.

Таким чином, ця система розвалилася, не встигнувши досягти певного успіху, адже розрив у розвитку країн «Півдня» та «Півночі» продовжує збільшуватись із шаленою швидкістю.

З цієї невирішеної проблеми випливають безліч інших, з якими світ вже зіткнувся. Яскравими прикладами є трудова міграція населення. За спостереженнями науковців стало відомо, що населення в нерозвинених бідних країнах дуже швидко збільшується. Це призводить до нестачі робочих місць серед громадян певних держав, тому, щоб якимось

прогодувати себе та свою родину люди починають мігрувати у пошуках роботи. Ще одним прикладом є збільшення кількості людей, що хворіють різними інфекційними захворюваннями. Через низький економічний розвиток, країна не може розвиватися у сфері медицини, що є поштовхом для інфікування населення, адже препаратів для лікування просто немає. Саме через трудову міграцію, про яку було зазначено вище, ці захворювання розповсюджуються іншими країнами. Хоча зараз багато держав та окремих волонтерських організацій допомагають у розв'язанні цієї проблеми, роботи дуже багато, що потребує великого фінансування, тому якогось великого прориву у її вирішенні чекати не можна, поки розвинені країни не об'єднаються для того, щоб нарешті досягти успіху.

Висновки. Через розбіжність у поглядах проблема Північ-Південь все ще існує і з кожним роком посилюється. Країнам «Півночі» слід ще раз спробувати розв'язати це питання, адже ця проблема вже існує на глобальному рівні та постійно буде збільшуватись, створюючи по собі ще більше нових.

Список використаних джерел

1. Проблема Північ-Південь: загальна характеристика – [Електронний ресурс]. – http://ni.biz.ua/8/8_18/8_187002_problema-sever--yug-obshchaya-harakteristika.html
2. Ретроспективний аналіз альтернативних підходів до виокремлення розвинених країн: фінансовий, індустріальний, цифровий та інноваційний виміри розвитку – [Електронний ресурс]. – http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2020/3.pdf
3. Зазуляк З. М. Проблема «Північ-Південь» як основа доктриналізму в державах Північної та Південної Америки / З. М. Зазуляк, О. Б. Соколовський // Гілея: науковий вісник. – 2019. – Вип. 144(3). – С. 42-46.

Секція 9

БІЗНЕС В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ, ПЕРЕВАГИ, ПЕРСПЕКТИВИ ДІАЛОГУ

ВПЛИВ ФІЛОСОФІЇ НА БІЗНЕС - ПРОЦЕСИ В ОРГАНІЗАЦІЇ

Ковальов Віталій Володимирович, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Актуальні проблеми сучасних бізнес-процесів можна сприймати з позицій філософії та економіки, а також вивчати їх у взаємозв'язку. Філософія може впливати на бізнес у світі на різних рівнях та в різних аспектах.

Якщо розглядати етичні стандарти і відповідальність, то тут філософія грає важливу роль у визначенні етичних стандартів для бізнесу. Вона допомагає встановлювати принципи діяльності, що відповідають моральним цінностям і нормам. Багато компаній приймають кодекси етики та ведуть бізнес з урахуванням принципів соціальної та екологічної відповідальності під впливом філософських концепцій. Філософські концепції етики, такі як деонтологія, консеквентизм, віртуальна етика і інші, визначають принципи моральної діяльності в бізнесі. Вони впливають на структуру організації і рішення, пов'язані з відповідальністю перед клієнтами, співробітниками та іншими стейкхолдерами.

Політичні філософські концепції, такі як лібералізм, комунізм, соціалізм та інші, можуть впливати на підходи до власності, контролю та розподілу ресурсів у бізнесі. Наприклад, соціально орієнтована політична філософія може сприяти розробці структур, що враховують інтереси співробітників і спільноти.

В процесі прийняття управлінських рішень філософські підходи можуть бути корисними для бізнесу. Філософія надає інструменти для аналізу, розгляду різних аспектів проблеми і вибору найбільш етичного і морально обґрунтованого варіанту дії. Філософське мислення допомагає бізнесам ретельно аналізувати ризики та можливості, пов'язані з їхньою діяльністю. Воно сприяє розробці стратегій мінімізації ризиків і максимізації можливостей.

Використання філософського мислення в культурі організації може впливати на культуру підприємства, на процеси співпраці та комунікації. Наприклад, гуманістична філософія може підкреслювати важливість поваги до співробітників та їхнього розвитку, тоді як філософія ресурсного менеджменту може стимулювати ефективне використання ресурсів. Філософські концепції лідерства визначають структуру та культуру організації. Наприклад, трансформаційне лідерство може сприяти розвитку більш гнучких та інноваційних структур, які стимулюють розвиток команд та співробітництво. В області інновації та креативності філософія сприяє їх розвитку в бізнесі, а саме: вона може надихати бізнес-лідерів досліджувати нові ідеї та підходи до вирішення проблем і розвитку продуктів та послуг, кращої взаємодії зі споживачами своєї продукції.

Філософська рефлексія сприяє самопізнанню і саморозвитку в бізнесі. Вона допомагає підприємцям і керівникам краще розуміти власні цінності, переконання та мету в житті та бізнесі. Філософське навчання сприяє розвитку критичного мислення в бізнес-середовищі. Воно навчає аналізувати ідеї, аргументи та приймати обґрунтовані рішення. Філософська спільнота надає інструменти для конструктивного вирішення конфліктів в бізнесі. Вона сприяє розумінню і примиренню різних поглядів та інтересів.

У глобальному світі, філософія може допомагати бізнесу розуміти та поважати різноманітні культурні цінності та підходи. Вона допомагає підприємствам адаптуватися до різних соціокультурних контекстів. Філософське мислення може допомогти бізнесам краще розуміти потреби, цінності і мотивації своєї цільової аудиторії. Це дозволяє розробляти більш ефективні маркетингові стратегії та продукти.

Філософське мислення може надавати бізнесу різні інструменти для аналізу і адаптації до нових ситуацій і вимог ринку. Ось декілька таких інструментів:

- критичне мислення: допомагає аналізувати ідеї, аргументи та приймати обґрунтовані рішення; це корисне для виявлення проблем, їхнього розгляду та вибору найкращого варіанту дії в змінних умовах;
- моральна рефлексія: може допомагати бізнесам розглядати етичні та моральні аспекти своєї діяльності; це допомагає приймати рішення, що враховують вплив на співробітників, клієнтів, спільноти та природу;
- філософія науки: допомагає розуміти природу наукового пізнання та методи наукового дослідження; це може бути корисним для впровадження наукових методів у діяльність і аналізу ринкових даних;
- філософія історії: розуміння історичних процесів та розвитку суспільства може допомагати бізнесам аналізувати та передбачати тенденції ринку, а також інші важливі аспекти, які впливають на їхню діяльність;
- філософія політики: вивчення політичних концепцій може допомагати розуміти вплив політичних рішень та регулювань на бізнес і розробляти стратегії відповідно до політичного середовища;
- філософська логіка: логічне мислення і аналіз аргументів є важливими навичками для ефективного управління і прийняття рішень; філософія навчає розвивати ці навички;
- специфічні концепції і теорії: філософські концепції, такі як теорія діалогу, філософія дії, філософія креативності тощо, можуть надавати інноваційні підходи до аналізу та вирішення проблем у бізнесі.

Філософські рефлексія і підходи можуть вносити суттєвий внесок в розвиток сучасного бізнесу, роблячи його більш обґрунтованим, відповідальним і стійким. Усі ці аспекти вказують на важливість філософського мислення у бізнесі. Філософія допомагає створити більш обґрунтовані, етичні та соціально відповідальні підприємства, які працюють в інтересах не тільки власного прибутку, але й суспільства та природи.

СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ СУЧАСНИМ БІЗНЕСОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Монат Іван Олександрович, доц. Башкеєва О.М.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

У сучасному світі глобалізація стала ключовим фактором у веденні бізнесу, проте вона вносить як позитивні, так і негативні аспекти. Популярний автор Томас Фрідман у своїй книзі «The World is Flat» підкреслює, що глобалізація створює умови для світового конкурентного середовища, що змушує компанії шукати нові інновації та підходи для збереження конкурентоспроможності. Він приводить приклади компаній, що успішно адаптувалися до цього нового світового порядку та змогли відчувати його переваги.

З іншого боку, культурна чутливість в глобальному бізнесі, яку наголошує Ларрі Самюел у своїй книзі «Cultural Intelligence», грає важливу роль у створенні стійких відносин з клієнтами та партнерами з різних країн. Розуміння місцевих культурних норм та традицій дозволяє компаніям успішно впроваджувати свої продукти та послуги на глобальних ринках, уникати конфліктів та побудувати довгострокові стосунки з місцевими споживачами. При цьому, швидкий розвиток цифрових технологій, про які йдеться у книзі «The Innovators» Волтера Айзексона, відкриває нові можливості для підприємств у всьому світі.

Це означає, що компанії повинні бути готові до використання сучасних інструментів та технологій для оптимізації виробничих процесів та підвищення продуктивності. Але вони також повинні бути готові до викликів, які виникають у зв'язку з цими новими технологіями, такими як питання щодо безпеки даних та приватності.

На жаль, глобалізація також призводить до екологічних та фінансових ризиків, які відзначає Пол Колліер у книзі «The Bottom Billion». Ці ризики потребують пильного контролю та ефективного управління, щоб забезпечити стійкий розвиток усіх країн у контексті глобальних змін. Він звертає увагу на важливість ефективного співробітництва між урядами та міжнародними організаціями для досягнення глобального екологічного балансу та фінансової стабільності.

Ці аспекти разом із стратегіями входження на глобальний ринок, які описані в книзі «International Business» Майкла Кейні, демонструють важливість аналізу та вдосконалення стратегій управління бізнесом в умовах глобалізації для забезпечення стійкого успіху компаній у міжнародному масштабі. Урахування цих різноманітних факторів є ключовим для підтримання здорового та стійкого розвитку у сучасному глобальному бізнес-середовищі.

Звідки беруть початок концепції бізнесу в умовах глобалізації, важливо враховувати як позитивні, так і негативні аспекти цього процесу. Глобалізація створює нові можливості для розвитку бізнесу через розширення ринків та доступ до нових технологій, проте вона також приносить з собою складні виклики, такі як конкуренція, екологічні та соціальні ризики.

Ключовий успіх у глобальному бізнесі полягає у збалансованому підході до культурної чутливості, технологічного розвитку, ефективного управління ризиками та соціальної відповідальності. Розуміння місцевих культурних норм та адаптація до них дозволяють компаніям ефективно входити на нові ринки, а використання сучасних технологій допомагає вдосконалити бізнес-процеси та підвищити ефективність. Проте, екологічні та фінансові ризики вимагають постійного контролю та управління, як від урядових структур, так і від самих компаній.

У світлі цих викликів і можливостей, важливо, щоб підприємства розуміли необхідність активної адаптації до змін, постійного вдосконалення та впровадження інновацій для забезпечення стійкого розвитку в умовах глобальної конкуренції. Тільки враховуючи всі ці фактори та забезпечуючи їх баланс, компанії зможуть ефективно функціонувати та просуватися вперед у сучасному глобалізованому світі.

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПОШУКУ ТА ВИБОРУ НЕОБХІДНОЇ ІНФОРМАЦІЇ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО ШУМУ

Осіпчук Радомір Борисович, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Сучасний світ – світ digital технологій та безмежновеликої кількості генерованої інформації. Її ефективний пошук завжди починається з точного формулювання мети: що і для якої цілі нам потрібно. Розуміння цих аспектів буде запорукою фокусування на важливому та ігноруванні другорядного. Розвиток інформаційної грамотності передбачає удосконалення навичок критичного мислення, точного формулювання запитів та аналізу отриманої інформації.

Задача пошуку у тому, щоб отримати з декількох джерел максимально релевантний, пертинентний, інфозначущий матеріал. Що у подальшому забезпечить обґрунтованість та об'єктивність аналізу на підставі зібраної інформації. Поняття релевантності пояснює відповідність інформаційного пошуку користувачем до запиту, а пертинентність – відповідність заявленій потребі користувача, тобто оцінка якості отриманих даних.

В залежності від співвідношення точності і повноти отриманої інформації можна звужувати або розширювати область пошуку, користуючись або загальними, або конкретнішими запитами, а також використовуючи схожі (суміжні) поняття.

За словами українського філософа Андрія Баумейстера, існує 4 фактори, що можуть критично впливати на інформацію, яку ми отримуємо:

- Оцінки замість фактів.
- Фрагментування інформації, коли вона подається частково, вибірково з певними пресупозиціями і часто хаотично.
- Деконтекстуалізація, тобто позбавлення фактів реального контексту, без якого неможливо адекватно сприймати та розуміти факти.
- Реконтекстуалізація – надання інформації нового контексту з ціллю спотворити значення фактів.

Усі ці фактори є головними, формуючими стовпами дезінформації, у тому числі пропаганди. Разом з тим ми весь час перебуваємо у потоці інформаційного шуму.

Основними способами протидії цьому є наступні методологічні підходи:

1. Звертання до інформаційних першоджерел, ігноруючи постджерела, що завжди транслюють свої оцінки та судження.

2. Встановлювати пріоритети, тобто важливо визначити основні цілі та завдання, щоб уникнути перенасичення інформацією, яка не відповідає конкретним потребам.
3. Розвивати навички критичного мислення, що за Р. Добеллі, К. Поппером, М. Шермером є важливим кроком у забезпеченні ефективного аналізу інформації та прийнятті обґрунтованих рішень, а для цього:
  - точно формулювати запитання та підвищувати здатність до систематичного дослідження проблем;
  - аналізувати і оцінювати інформацію з об'єктивної та критичної перспективи;
  - розвивати вміння визначати та уникати помилок у міркуваннях та аргументації;
  - уміти розрізняти факти від припущень та прихованих маніпуляцій;
  - використовувати логічне мислення та аргументації для підтримки думок та рішень;
  - культивувати відкритість до нових ідей та здатність переглядати власні погляди на основі нової інформації;
  - розвивати здатність до висунення альтернативних гіпотез та розгляду різних точок зору.

Отже, питання ефективного пошуку та вибору необхідної інформації у сучасному цифровому світі є особливо актуальним. Зважаючи на величезну кількість даних і можливості швидкого доступу до них, користувачі повинні мати навички критичного мислення, щоб ефективно фільтрувати, оцінювати та використовувати інформацію для власних потреб. Такий підхід дозволить уникнути дезінформації, розуміти основні аспекти вибору джерел і перевіряти достовірність інформації перед її використанням.

PRODUCT PLACEMENT ЯК ЗАСІБ МАРКЕТИНГОВИХ КОМУНІКАЦІЙ

Денисенко Олександра Ігорівна, доц. Дронова Т.С.

Університет митної справи та фінансів,
Україна, Дніпро

Маркетингові комунікації є ключовим елементом у сучасному бізнесі, оскільки допомагають підприємствам встановлювати зв'язок зі споживачами, позиціонувати свої бренди, просувати товари та послуги, а також залучати увагу до своєї продукції в умовах зростаючої конкуренції на ринку. Ефективні маркетингові комунікації дозволяють створювати свідомість бренду, розвивати відносини з клієнтами та впливати на їх рішення щодо покупки.

Одним з популярних методів маркетингових комунікацій є product placement. Product placement (PP) – це розміщення певного товару, торгової марки або послуги в кіно, теле- і радіопередачах, в газетах і журналах, в інтернеті, комп'ютерних іграх, мультфільмах, літературі, поезії, в піснях і музичних кліпах, в коміксах тощо – в усіх «продуктах», які мають сюжет і, які адресовані споживачу [1].

Перші приклади використання продукції різних марок героями кінофільмів можна знайти навіть у далеких 30-х роках минулого століття в США, а саме у мультфільмі про моряка Полая. Персонаж моряка Полая був створений в 1929 році. Історія про те, як шпинат чарівним чином збільшував сили головного героя, призвела до зростання споживання консервованого шпинату на 30% по всій території США. Для фірми Spinach Can (Честер, штат Іллінойс), виробника консервованого шпинату, ці мультики надали істотну підтримку, і product placement став основним рекламоносієм [2].

Такий вид реклами є дуже вигідним як для рекламодавців, так і для тих, хто розміщує подібну рекламу. По-перше, вартість рекламної акції дуже висока. Відомі випадки, коли кіностудії окупали свої витрати на виробництво фільму, ще до його прем'єри. І все це було можливо завдяки вставкам рекламних продуктів у свій фільм. А по-друге, люди підсвідомо люблять наслідувати своїх кумирів, і якщо улюблений персонаж використовує або нахваляє якийсь продукт, то попит на нього обов'язково зросте (рис. 1).

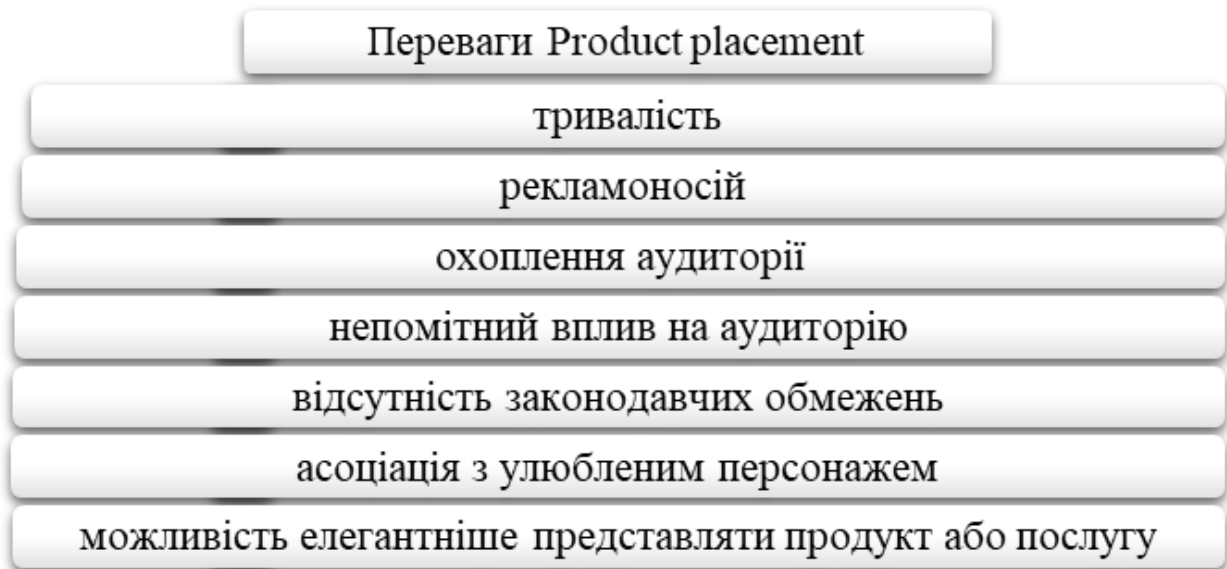

Рис. 1. Переваги Product placement
Джерело: складено автором за [3]

Product placement має низку інших переваг:

- Тривалість. Найуспішніші фільми користуються любов'ю глядачів і можуть транслюватися навіть десятиліттями. Прихована реклама в таких фільмах постійно працюватиме на зміцнення позицій бренду на ринку.
- Можливість елегантніше представляти продукт або послугу, надання величезних можливостей для креативних, нестандартних і ефективних рішень.
- Асоціація з улюбленим персонажем. Product placement – це не лише демонстрація чи згадка якогось продукту. Важливим є також емоційний контекст показаної сцени. Наприклад, якщо якусь марку товару їсть лиходій, негативний персонаж, то з великою ймовірністю можна стверджувати, що продажі такого товару після виходу фільму в прокат неминуче скоротяться.
- Відсутність законодавчих обмежень на використання інструментів product placement (обмеження накладаються лише на певні товари).
- Має сильний, але непомітний вплив на аудиторію (не перериває перегляд стрічки, не акцентує на товарі та не має прямого заклику до дії, як звичайна реклама).
- Охоплення аудиторії. Product placement дозволяє охопити значно ширше коло аудиторії, ніж звичайна реклама.

Отже, використання Product placement як засобу маркетингових комунікацій сприяє підвищенню рівня популярності, запам'ятовування, згадування та впізнаваності торгової марки, досягненню необхідного рівня візуалізації продукту, уваги і зацікавленості цільової аудиторії.

Список використаних джерел

1. Попова Н.В. Маркетингові комунікації : підручник / Н.В. Попова, А.В. Катаєв, Л.В. Базалієва, О.І. Кононов, Т.А. Муха; під загальною редакцією Н.В. Попової. Харків: «Факт», 2020. 315 с.
2. Грищенко О.Ф. Реклама у фільмах як інструмент просування товарів / Грищенко О.Ф. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://core.ac.uk/download/pdf/19453086.pdf>
3. Williams K., Petrosky A., Hernandez E., Page R. Product placement effectiveness: revisited and renewed. Journal of Management and Marketing Research. Режим доступу: https://www.researchgate.net/publication/266733618_-Product_Placement_Effectiveness_Revisited_and_Renewed

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩА ГРОМАДЯН НА РІВЕНЬ ЗАДОВОЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЮ ВЛАДОЮ

Житня Єлизавета Дмитрівна

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Рис. 1 – Схема впливу державної влади на економічне становище

Індивід постійно знаходиться під впливом різних явищ, факторів, під тиском обставин, що від нього не залежать. Формуються смак та звички, своє «я». Після цього приходить розуміння устрою, в якому цей індивід має жити та розвиватися. Одним з таких незмінних «гвинтиків» системи, від якого залежить благополуччя особистості, є державна влада.

Є багато аспектів, за якими можна визначити своє відношення до цієї константи. Кожна людина суб'єктивно оцінює владу, спираючись на свій досвід, знання та різні джерела масового поширення інформації. Для державної влади України частіше за все, це досить негативне ставлення. Ми не завжди звинувачуємо владу, але робимо це при будь-якій більш-менш слушній нагоді.

Невдоволення владою першочергово іде від того, що населення відчуває погіршення свого рівня життя і від того, що державне регулювання іде не на користь громадян. Нас пригнічує розуміння того, що можливість мати гідний рівень життя є не у всіх осіб, а лише у окремої

частки суспільства. На Рис.1 зображено роль та вплив державної влади на фактори економічного стану громадян.

Навіть в умовах стабільності до 2020 року заробітна плата залишалася вкрай низькою протягом тривалого часу. Відповідно до Закону «Про держбюджет на 2019 рік» за поданням Кабінету Міністрів України, з 1 січня 2019 року мінімальна зарплата в Україні становила 4 173 гривень (у погодинному розмірі – 25,13 гривень).

Також не контролюються надходження податків великого бізнесу. Вартість комунальних послуг для населення має занадто великі, іноді непідйомні значення.

Таким чином у відношенні до влади критичними для громадян є :

- Регулювання заробітної плати.
- Справедливий підхід до стягнення податків як з громадян, так і з господарюючих суб'єктів.
- Відсутність соціального ліфту для молоді. Відсутність зацікавленості суб'єктів господарювання в співпраці з молодими спеціалістами-випускниками вищих закладів, внаслідок чого посилюється молодіжна трудова еміграція.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України/Статистична інформація/Регіональна статистика/Багатогалузева статистична інформація / Регіональна статистика/ Ринок праці/Заробітна плата та стан її виплат. Код доступу: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

2. Закон України «Про держбюджет на 2019 рік». Код доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19#Text>

ПРОБЛЕМИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Потапчук Максим Олексійович, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Глобалізація – поняття досить широке, воно включає в себе не тільки економічну, а й неекономічні сфери – культурне та науково-технічне співробітництво між країнами, міжнародний туризм, світову інформаційну мережу Internet та ін. Аналіз цього сучасного феномену призвів до формування міждисциплінарної об'єкції наукових досліджень під назвою «глобалістика», яка пов'язана з виявленням сутності, характеру, причин і перспектив розвитку процесів глобалізації.

У сучасну епоху глобалізаційних змін, спричинених бурхливими інтеграційними процесами, стрімким технічним прогресом і постійним розвитком інформаційно-комунікаційних технологій, практично всі підприємства, незалежно від їхнього розміру, форми власності та сфери діяльності, дедалі частіше опиняються залученими у сферу міжнародного бізнесу.

Бізнес в умовах глобалізації має свої проблеми, переваги та перспективи, і обговорення цих аспектів є важливим завданням розвитку підприємств у сучасному світі.

Проблеми бізнесу в умовах глобалізації

- Конкуренція: глобалізація посилила конкуренцію на ринках, що є проблематичним для малого та середнього бізнесу з обмеженими управлінськими ресурсами та доступом на ринок;
- Регулюючі питання: у різних країнах діють різні правила та закони, що може створювати перешкоди та складнощі для ведення міжнародного бізнесу.
- Валютний ризик: компанії, що працюють на міжнародних ринках, схильні до валютного ризику, що може позначитися на їхній прибутковості.

Переваги ведення бізнесу в умовах глобалізації

- Доступ до нових ринків: глобалізація дає змогу компаніям виходити на нові ринки та завойовувати нових клієнтів, збільшуючи тим самим обсяги продажів і прибутки.
- Економія на масштабі: можливість виробляти продукцію у великих масштабах знижує витрати і підвищує операційну ефективність.
- Доступ до нових технологій та інновацій: глобалізація сприяє обміну технологіями та ідеями між країнами, підвищуючи якість продукції та послуг.

Перспективи глобалізованого діалогу

- Співпраця: бізнес може співпрацювати з іншими компаніями та країнами у вирішенні спільних проблем і глобальних завдань, таких як зміна клімату та викорінення бідності у світі.
- Соціальна відповідальність: глобалізація може спонукати компанії діяти соціально відповідальними, дотримуватися трудових, екологічних та етичних норм.
- Культурні обміни: глобалізація дає змогу різним культурам взаємодіяти й обмінюватися досвідом.

Глобалізація також має безліч філософських проблем, які впливають на природу та етичні аспекти бізнесу. Деякі з ключових філософських міркувань, що стосуються бізнесу в умовах глобалізації:

- Глобальна справедливість
- Ділова етика (корпоративна, соціальна відповідальність, вплив на навколишнє середовище та інші).
- Права людини.
- Соціокультурний вплив: змішування культур, цінностей, традицій.
- Взаєморозуміння між культурами і підприємствами в умовах глобалізації.

Людство перебудує свої світоглядні установки і приведе у відповідність до вимог концепції сталого розвитку свої уявлення про свободу, демократію, відповідальність, сенс буття, а промислово розвинені країни перестануть жити за рахунок менш розвинених країн і майбутніх поколінь. Досягнення науки, технології, інформатики, охорони здоров'я та освіти мають бути поставлені на службу інтересам людства.

МІСІЯ ЯК СКЛАДОВА СТРАТЕГІЧНОГО ВИМІРЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Коваль Олександр Олегович, доц. Чернишева О.М.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Формування стратегії підприємства базується на визначенні та аналізі виконання місії та цілей діяльності. Важливим інструментом стратегічного планування є концепція стратегічного вимірювання. Принципова відмінність між оцінюванням фінансово-економічних показників та стратегічним вимірюванням діяльності підприємства пояснюється природою даних видів оцінювання. Незважаючи на всебічність та змістовність, фінансово-економічне оцінювання має виключно монетарну природу, оскільки базується на вартісних показниках. В той час як стратегічне вимірювання передбачає застосування як монетарних (у тому числі і фінансово-економічних), так і немонетарних параметрів оцінювання. Зокрема, в системі стратегічного вимірювання використовуються система цінностей та компетенцій компанії, пріоритети споживачів. В загальному вигляді стратегічне вимірювання передбачає процес ідентифікації, збору, розвитку, зв'язку та оцінювання показників результативності, що безпосередньо пов'язані з виконанням місії організації та досягненням її цілей. Отже, місія та цілі підприємства є ключовими складовими немонетарного оцінювання діяльності при формуванні стратегії підприємства.

Методичним інструментом, що використовується в системі стратегічного планування підприємств для формування і аналізу місії, є Ешриджська модель, яка складається з чотирьох елементів: мета (для чого компанія існує), стратегія (конкурентна позиція і характерна особливість), цінності (працівників і компанії), принципи і стандарти поведінки (компетенція і система оцінки ефективності). Основна перевага застосування моделі як методу стратегічного вимірювання полягає у поєднанні стратегічних і культурних факторів управління підприємством, що дозволяє поєднати стратегію і цінності, проаналізувати рівень виконання місії та підвищити якість процесу прийняття стратегічних рішень, перетворити корпоративні цілі в основу для місії.

Таким чином, застосування концепції стратегічного вимірювання у процесі формування стратегії дозволяє врахувати монетарну і немонетарну складові оцінювання діяльності, сформувати або проаналізувати рівень виконання місії підприємства.

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА РОЗВИТОК БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Доценко Ганна Євгенівна, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

До найбільш важливих проблем глобалістики належать такі: демографічна, сировинна та енергетична, екологічна, інформаційна. В зв'язку с нашою країною додається ще і військова, частина наших земель поки залишається захопленими ворогом.

Питання стабілізації та розвитку бізнесу в умовах глобалізаційних процесів, а також планування відновлення економічного простору нашої країни ставиться як владою, так і академічних наукових колах, а також і практиками-економістами.

Україна має об'ємну економіку та є однією з найбільших країн у Східній Європі. Країна виробляє і експортує різноманітні товари та послуги, включаючи сільське господарство, важку промисловість, інформаційні технології, аерокосмічну промисловість та інше. Україна також володіє значними природними ресурсами, включаючи сільськогосподарські продукти, енергетичні ресурси та метали.

Україна активно торгує з різними країнами світу та встановлює бізнес-зв'язки з іноземними компаніями. Багато українських компаній також мають міжнародний присутність і ведуть бізнес за кордоном.

Однак, слід зазначити, що Україна стикається з внутрішніми та зовнішніми викликами, такими як політична нестабільність, конфлікт на сході країни та бюрократичні обмеження, які можуть впливати на розвиток бізнесу. Втім, країна розвивається та активно вдосконалює свій бізнес-клімат.

Основні питання непередбачуваності стосуються дій держави у законодавчому полі, воно постійно змінюється, інколи навіть з врахування минулих періодів. Через це бізнесмени не впевнені у планах на подальшу діяльність і саме це стримує надходження іноземних інвестицій.

Звісно, на відбудову України вже заплановано інвестиції на міжнародному рівні. Це відбудова зруйнованої інфраструктури та оновлення застарілої існуючої. Та не тільки її потрібно змінювати. Змін потребує мислення бізнесменів в сенсі усвідомлення своїх можливостей.

Одна з таких можливостей вихід на зовсім нові ринки в міжнародному масштабі, наприклад, країни Європейського союзу, які підтримують Україну; країн Африки, Близького Сходу, Південно-східної Азії, Індії, Малайзії та інш. За для цього необхідно вивчити споживачів і визначитися з цільовим сегментом діяльності. З огляду на те, що Україна є важливим світовим експортером сільськогосподарських товарів, зокрема зерна, олії, цукру, сільськогосподарських машин і обладнання, для

впевненої роботи на таких ринках краще залучитися місцевою партнерською підтримкою.

Отже, сучасність потребує навчитись нового глобального мислення про потенціал українського бізнесу. Можна створювати франшизи, навчати та розвивати персонал, створювати міжнародні мережі українського найвищого сервісу - це, можливо, і буде рішенням для наших подальших бізнесових об'єднань, консолідацій та колаборацій. Вважається, що найбільш поширеною формою міжнародного бізнесу є здійснення експортно-імпортних операцій, лізингу, різних посередницьких, консультаційних та маркетингових послуг. Отже саме в цих напрямках і необхідно консолідувати зусилля.

Міжнародні бізнес-партнери відмічають особливу українську винахідливість і підприємливість. Таку особливу національну рису помітили навіть іноземці, які щиро надали можливість евакуації українцям на час воєнних дій в Україні. Але, нажаль більшість винаходів, патентів українці реєструють за межами України, Це через те, що немає відповідних умов захисту прав винахідника, немає елементарної поваги до винахідника і підприємця. Таким чином, зміни потрібні і на державному рівні і у свідомості кожного бізнесмена.

Додаткові позитивні зрушення, на думку дослідників, можливі за рахунок застосування нових бізнес-моделей. Новизна має полягати у поєднанні відомих, застосовуваних моделей Заходу і українських: в первісності, в цифровізації, у нестандартному мисленні і продукуванні нестандартних бізнес-моделей.

Сучасні тенденції розвитку економічних процесів набувають рис розширення та поглиблення міжнародних економічних відносин у виробничій, торговельній, фінансово-інвестиційній сферах. Відбувається якісне перетворення у господарській структурі світового масштабу шляхом акумуляції і парозподілу ресурсів.

Таким чином, глобальне мислення, нові бізнес-моделі і міжнародна інтеграція через партнерство стане проривом для українського бізнесу у дуже стислі строки, саме на вимогу сьогодення.

БІЗНЕС У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: ВИКЛИКИ, ПЕРЕВАГИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

Головко Андрій Олегович, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Глобалізація впливає на низку аспектів бізнесу, вносячи вирішення нових проблем та відкриваючи додаткові переваги. У світі, де глобальна економіка стає все більш взаємопов'язаною, важливість діалогу між різними культурами та бізнес-спільнотами стає ключовою для успішного функціонування.

Однією з основних проблем, пов'язаних із глобалізацією, є зростання конкуренції. За відсутності бар'єрів у торгівлі та комунікаціях компанії із різних країн конкурують за ті самі ринки, ставлячи підприємства у ситуацію змагання із глобальними учасниками, обладнаними більшими ресурсами та досвідом.

Незважаючи на це, глобалізація відкриває широкі перспективи для бізнесу. Доступ до нових ринків та клієнтів, нові технології та можливості виробництва в інших країнах – усе це робить глобалізацію важливим чинником для розвитку підприємств.

Незважаючи на те, що глобалізація може призводити до непорозумінь між культурами, це виклик, який можна подолати шляхом діалогу. Важливо, щоб компанії активно залучалися до діалогу для вирішення конфліктів, сприяння взаєморозумінню та адаптації продуктів та послуг до різних ринків.

Розвиток технологій комунікацій полегшує спілкування та співпрацю в умовах глобалізації. Активна участь компаній у діалозі та зусилля для зміцнення відкритості та взаємовигідної співпраці є ключовими для успішного функціонування у глобальному середовищі.

Отже, глобалізація, незважаючи на свої виклики, пропонує безліч переваг для бізнесу, а активний діалог є важливою складовою для вирішення проблем та забезпечення взаєморозуміння в глобалізованому світі.

Першочерговим завданням для підприємств у глобальному середовищі є вирішення ряду викликів. Це включає в себе адаптацію до різноманітних культур, правових систем, та економічних умов. Необхідно розглянути питання кадрового забезпечення та технологічних викликів, які можуть виникнути внаслідок глобальної діяльності, а саме:

- транснаціональне керівництво: вибрати та розвивати персонал, що відповідає міжнародним вимогам та культурним особливостям при глобальній діяльності;
- гнучкість та робочий графік: стратегії розподілу робочого часу та керування гнучкістю робочого графіку можуть вирішити проблеми,

- пов'язані з різницею у часових поясах та робочих годинах у різних країнах;
- забезпечення безпеки та конфіденційності персональних даних у міжнародному вимірі в умовах росту кількості технологічних загроз;
  - розв'язання проблеми комунікації та забезпечення ефективного обміну інформацією в умовах розподілених глобальних команд;
  - технологічна глобалізація: технологічні інновації щодо вдосконалення процесів управління персоналом у міжнародних офісах;
  - кадрові виклики: враховування культурних та етичних відмінностей при впровадженні технологічних рішень у глобальному бізнесі;
  - ефективне управління віддаленими командами: технологічні інструменти для полегшення навчання та розвитку персоналу у міжнародних офісах;
  - кібербезпека в глобальному бізнесі: стратегії та інструменти захисту даних необхідні у світлі зростання кількості кіберзагроз;

Умови глобалізації економіки відкривають нові перспективи для діалогу між конкурентами. Завдяки глобалізації, компанії мають доступ до нових ринків і можуть конкурувати зі своїми товариствами з усього світу. Це стимулює взаємодію між конкурентами та сприяє обміну ідеями, технологіями та передовими практиками.

Один зі способів діалогу між конкурентами в умовах глобалізації – це спільні проекти та партнерства. Конкуренти можуть об'єднати свої зусилля для розвитку нових продуктів або технологій, спільного входження на нові ринки

У глобалізованому світі, конкуренти повинні мати спільні ідеї, що сприяють розвитку суспільства та підвищенню якості продукції і послуг. Основні спільні ідеї, які можуть бути у конкурентів, включають: інновації (конкуренти повинні бути відкриті до нових ідей та технологій, щоб постійно вдосконалювати свою продукцію та послуги) та сталість (конкуренти мають спільну відповідальність перед суспільством та природою).

Одна ідея поєднання зусиль конкурентів може бути спільна робота над розвитком нових технологій або інновацій. Замість того, щоб боротися один з одним, конкуренти можуть об'єднати свої знання, ресурси та експертизу для створення нових продуктів або послуг, які задовольняють потреби споживачів більш ефективно і екологічно. Це може включати спільні дослідження і розробки, обмін технологіями, спільне використання виробничих потужностей тощо. Такий підхід може покращити конкурентоспроможність всіх учасників ринку і сприяти сталому розвитку.

ФОРМУВАННЯ СКЛАДОВИХ БІЗНЕС-МОДЕЛІ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Солдатенко Тетяна Олександрівна, доц. Чернишева О.М.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Ресторанний бізнес в Україні зростає високими темпами, використовуючи інноваційні форми розвитку. Ключовим завданням щодо забезпечення результативності стратегії підприємств є формування ефективної бізнес-моделі, заснованої на новітніх трендах розвитку галузі.

Мета роботи – обґрунтування складових бізнес-моделі підприємств ресторанного бізнесу (місії та бізнес-процесів), які враховують сучасні напрями забезпечення конкурентоспроможності в галузі.

Місія сучасних підприємств ресторанного бізнесу у суспільстві перетворилася з підприємств харчування на заклади, які сприяють покращенню якості життя людей у радісні та відповідальні моменти їх ділового та культурного життя. Основні та допоміжні бізнес-процеси підприємств ресторанного бізнесу доцільно будувати на основі напрямів забезпечення конкурентоспроможності у ключових функціональних сферах: виробництві, маркетингу і технологіях. Бізнес-процеси у сфері виробництва передбачають оновлення основного меню, розроблення сезонних страв і напоїв, заміну імпортової сировини локальною, надання послуг кейтерингу і доставки їжі, розвиток безвідходного виробництва. Сучасними напрямими забезпечення конкурентоспроможності у сфері маркетингу є активне використання діджитал-технологій у обслуговуванні та залученні клієнтів (створення та просування офіційного сайту, просування у соцмережах, створення QR-кодів у меню), створення закритого клубу, проведення тематичних вечірок, розробка подарункових сертифікатів. Технології сучасних підприємств ресторанного бізнесу базується на креативних діджитал-технологіях, використанні мобільних застосунків, технологіях «друк на каві». У сфері управління персоналу сучасні тренди передбачають ефективну систему мотивації, впровадження системи KPI, організацію тренінгів для працівників та майстер-класів від провідних фахівців.

Отже, сучасні бізнес-моделі підприємств ресторанного бізнесу формуються на основі оновленої місії та будованні бізнес-процесів, базуючись на трендах забезпечення конкурентоспроможності у функціональних сферах виробництва, маркетингу, технологій та персоналу, в першу чергу, за рахунок впровадження діджитал-технологій.

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО МАРКЕТИНГУ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ РЕФЛЕКСИВНОГО УПРАВЛІННЯ

Гулінкова-Рожкова Інна Володимирівна

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Під час повномасштабного вторгнення рф в Україну різко змінився підхід до ведення комунікацій та маркетингової стратегії бізнесу, що спонукає компанії, підприємства висвітлювати свою патріотичну позицію та вести проукраїнський контент, змінювати або забороняти пострадянську практику просування послуг чи товару, все більше зосереджуватися на європейських цінностях [1].

Зараз можливо твердо підсумувати, що 2022-2023 рр. – це роки ребрендингу нації, державності та в цілому поняття «українці»! У зв'язку з цим відбулося гуртування та налаштування бізнесу, попри все відкриті нові проекти для інвестування навіть в таких реаліях, бо українці вільна та смілива нація, бути українцем - це світовий тренд!

Маркетологи врахував ситуацію та її елементи (збройну агресію рф), небезпеку (повітряні тривоги), проаналізували всі можливі ризики (технічна можливість безперервного або адаптованого надання послуг чи продажу товару під час планового відключення світла, блекауту) та використали ситуативну рефлексію – як допомогу співвідносити можливості та дії з поточною ситуацією [2], як механізм формування нової сучасної концепції маркетингу України.

Насамперед доречність і продуманість комунікацій; прозорість і простота; розвиток українських подкастів / україномовних блогерів; розвиток Digital і TikTok; «національна екологічність»; підтримка людей та економіки країни [1].

Серед прикладів – ситуативний маркетинг, а саме шалені продажі серійних українських поштових марок «Русській військовий корабель йди...!»; «Русській військовий корабель... ВСЬО!» або військовий тактичний одяг з елементами українського орнаменту чи державними символами України. Все більш у тренді пропозиції на ринку у автентичних українських традиціях, як приклад оновлене меню ресторанів з народних страв різних регіонів України. Також компанії витрачають свої кошти на зміну програмного забезпечення українського виробника або проукраїнського закордонного виробника задля кібербезпеки. Такий підхід - публічно висловлювати свою проукраїнську позицію допомагає підтримувати бойовий дух народу та наближати Перемогу!

Слід зазначити, що не менш важливим залишається вивчення потреб цільової аудиторії продукту чи послуги, впізнаваність бренду. Для цього використовують такі формати привернення уваги, як наприклад, Reels

stories в Instagram з інструкціями, оглядами та новинами, що значно полегшує знайомство з новими пропозиціями ринку, не відриваючись від процесу щоденних справ.

Ідея платформи в тому, щоб публікувати коротенькі змістовні, кумедні відео, котрі зацікавлюють, не обтяжуючі глядача у безперервному огляді. Для цього також навіть створено термін «snackable content» («контент-снєк»). Тобто ці публікації, котрі подобаються глядачеві й котрі знову хочеться дивитися одну за одною, не зупиняючись, надають можливість підвищення лояльності клієнтів, формує зацікавленість цільової аудиторії, реклами бренду, залучення нових прихильників.

Список використаних джерел

1. Економічна правда – Євроінтеграція маркетингу [Електронний ресурс] - Режим доступу: pravda.com.ua;
2. Що таке рефлексія: як розібратись в собі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://psyhosoma.com/uk/shho-take-refleksiya-yak-rozibratis-v-sobi/>;
3. Сучасні концепції розвитку маркетингу [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://buklib.net/books/22395/>;
4. Маркетинг у воєнний та післявоєнний час [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://iib.com.ua/ru/novosti-mib/item/5884-marketing-u-voenniy-ta-pislyavoenniy-chas.html>.

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

Митрофанов Іван Олександрович

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара,
Україна, Дніпро

Питанням екзистанційного ешелону, яке постає перед кожною країною, можна детермінувати складність апробації наукових досліджень у галузі специфіки взаємодії між економікою та політикою. Майже кожна комерційна теорія конфірмує фактор впливу торгівлі на економіку. Зокрема, можна окреслити факт досягнення консенсусу щодо фундаментального амплуа валютно-торговельних операцій у сепарації світової ресурсної бази. Одним із головних завдань сучасного політичного локомотива є максимізація лобювання власних інтересів у сфері бізнес-кон'юктури. Після Другої світової війни, зі встановленням нової міжнародної економічної системи, все більше країн почали інтегруватися долав міжнародної торгової палати. Ця тенденція поглибила ступінь світової економічної інкорпорації міжнародних суб'єктів. Симультанно вирізняється явище конвергенції економіки та політики. Тенденція до глобалізації інвестицій і сировинно-наукоємного бартеру не тільки зростає, але й мобілізує потужності виробництва в рамках функціонування транснаціональних копораций, які планомірно продовжують дифундувати в інші країни та регіони. Значна плеяда вчених провели поглиблені дослідження з цього приводу. Наприклад, Джованні Маджі зазначив, що сучасний світовий економічний розвиток має нерозривний зв'язок з координацією міжнародної політики. Крім того, у боротьбі за економічні бенефіти часто виникають конфлікти геополітичної фактури. В свою чергу, Габор Шейрінг використовує модель аналізу кейсів на прикладі Угорщини, щоб пояснити важливий вплив світової економічної інтеграції на структуру міжнародних відносин. У сучасному суспільстві транснаціональний капітал став невід'ємним компонентом системи світової економічних конверсій і займає стратегічну позицію у здійсненні впливу на міжнародні відносини задля досягнення певного пакету преференцій. До того ж, можна виокремити дослідження з боку когорти американських вчених-політологів на дану тематику, які переважно базувалися на еволюції мультиполяризації світу, наголошуючи на тому, що економічна інтеграція сильно сприяла імпульсу розвитку мультиполяризації, не лише змушуючи країни приділяти більше уваги вимогам інституцій зі стимулювання миру та розвитку, але й суттєво переформатовувати орієнтири центрів безпеки країн саме на економічну галузь, і це ще більше дилатувало цивілізаційно-технічний розрив між постіндустріальними країнами та країнами, що розвиваються. Натомість, виходячи з мотивацій економічної глобалізації, Ван Айфен підкреслив, що

прогрес науки і техніки є джерелом рушійної сили для поглиблення економічної глобалізації. Наука і технології сприяють прогресу продуктивності, зближують зв'язки між країнами світу, дозволяючи регіональним альянсам стати буденним явищем. Проте, я не можу оминати одну з еволюційних стадій природи розвитку міжнародних економіко-політичних відносин. У минулому столітті магістральними проявами міжнародних відносин виступали гегемонія та експансіонізм. У цей час світова економіка служила авторитаристській хунті міжнародного зразка, дозволяючи широко практикувати дезінтеграційні маніпуляції, на кшталт етатизму або патерналізму. З появою бездротових мереж і штучного інтелекту, роль високих технологій у просуванні національної економіки стає все більш і більш потужною. Розвинені країни можуть отримати надзвичайно високі економічні вигоди, покладаючись на технологічну гегемонію. Тому основним проявом міжнародних відносин на цьому етапі є те, як могутні країни зберігають і збільшують свої власні технологічні переваги. Великі економіки світу поставили собі за мету побудувати нову електростанцію з передовими технологіями. Незважаючи на перманентний стан існування локальних конфліктів, цивілізаційні жандарми отримуються позиції «брутальної конкуренції» та використовують транспортний та інклюзивний підхід для створення нового типу міжнародних відносин. Практика довела, що ядро міжнародних відносин передислокувалося з протистояння минулого століття на сучасний етап кооперації. Право країни виступати на міжнародній арені значною мірою визначається її технологічним прогресом. Хоча традиційне гегемоністське мислення може отримати тимчасові вигоди, воно вже зустріло опір і огиду з боку міжнародної спільноти. Ситуація подвійного виграшу стала важливою передумовою для поглибленого розвитку міжнародних відносин. Метою співпраці є отримання більшої економічної вигоди. Дозволити собі отримати відносно більше переваг за відносно невеликі витрати. На актуальному етапі це відчуття взаємовигідної ситуації екстраполювалося на велику кількість сфер і стало важливою етичною основою для міжнародного співробітництва. [1].

Список використаних джерел

1. Impact of Economic Globalization on International Relations under the Background of Wireless Communication and Artificial Intelligence.
<https://www.hindawi.com/journals/wcmc/2022/6849387/>

НАУКОВІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ МІСІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Малиш Володимир Олегович, доц. Чернишева О.М.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Стратегічне управління підприємством починається з формування або перегляду місії та стратегічного бачення. Однак, на практиці підприємства не приділяють достатньої уваги науковому обґрунтуванню місії, що не дозволяє формувати ефективну систему цілей, визначати інноваційні напрями розвитку та успішні стратегії, розвивати бізнес у повній мірі. Наявність науково обґрунтованої місії дає змогу підприємствам у більш повній задовольняти потреби споживачів, співробітників та власників, здійснювати позиціонування у зовнішньому середовищі та вести конкурентну боротьбу за цільові ринки, забезпечуючи на цій основі ефективність розвитку та функціонування.

Формуючи місію підприємства, необхідно врахувати, що дане поняття тлумачиться в широкому та вузькому сенсі. Зокрема, місія в широкому сенсі є філософією, призначенням, сенсом існування організації, що передбачає прагнення не тільки щодо задоволення потреб споживачів та формування конкурентних переваг, але й мотивацію співробітників, задоволення інтересів власників, держави та суспільства. В вузькому сенсі місія використовується як твердження, що розкриває сенс існування організації та визначає відмінності організації від аналогічних суб'єктів економіки. На практиці більшість компаній застосовують місію в вузькому сенсі, що не дозволяє у повній мірі використовувати можливості підприємства як суб'єкта господарювання і значно обмежує сфери його діяльності.

В сучасній економічній літературі існує три підходи до формування місії підприємства: по-перше, як створення загального уявлення про організацію та її прагнення; по-друге, як об'єднання співробітників усередині організації та створення корпоративного духу; по-третє, як основа ефективності управління, відображення націленості організації на досягнення конкретних результатів.

На нашу думку, місія підприємства повинна містити якісну складову, засновану на глибокому аналізі рівня задоволення потреб споживачів, поточних та майбутніх тенденцій на глобальних ринках, державної політики щодо підтримки бізнесу, а також кількісну складову, яка передбачає використання методів комбінаторного аналізу, експертних оцінок, нейромережових технологій, що дозволить більш аргументовано формулювати цілі підприємства та стратегії їх досягнення.

ШКОЛИ СТРАТЕГІЙ: СПЕЦИФІКА ВИКОРИСТАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Авдієнко Владислав Анатолійович, доц. Чернишева О.М.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

З початком воєнних дій на території України вітчизняні підприємства опинилася у якісно нових умовах ведення бізнесу, пов'язаних з високим ризиком втрати та руйнування виробничих потужностей, значного зниження кількості покупців та купівельної спроможності населення, руйнування логістичних зв'язків, відтоком персоналу у зв'язку з переміщенням та евакуацією у безпечні регіони проживання. Зміна умов функціонування викликала необхідність перегляду існуючих стратегій та пошуку нових підходів до їх формування та вибору.

Відомий канадський дослідник Генрі Мінцберг виділяє 10 шкіл стратегій підприємств із різними підходами та стилями управління (табл.).

Таблиця – Школи стратегій за Г. Мінцбергом [1-3]

Назва школи	Сутність стратегії	Управління
Школа дизайну	Процес свідомого осмислення, неформальність, унікальність	Відповідальність й контроль безпосередньо на керівникові підприємства
Школа планування	Формальний процес, покроковість	Керують «планувальники», Проєкт-менеджери
Школа позиціонування	Аналітичний процес. Мінімізація витрат, ринкове позиціонування компанії	Рішення приймають на основі даних штатних аналітиків або запрошених консультантів
Школа підприємництва	Процес передбачення, інтуїтивність	Керує харизматичний лідер або засновник організації
Когнітивна школа	Ментальний процес в голові розробника: концепції, мапи, схеми	Прихильники спираються на розробки психологів
Школа навчання	Процес, що розвивається: поступове навчання	Керівник та його співробітники формують стратегію в процесі навчання
Школа влади	Процес переговорів, використання політичних методів	Конфліктуючі менеджери/організації шукають компроміс
Школа культури	Колективний процес	До формування залучають різні відділи компанії
Школа зовнішнього середовища	Реактивний процес	Рішення керівників зумовлені зовнішніми факторами впливу
Школа конфігурації	Процес трансформації	Чергування стабільності та змін

Оцінімо перспективи впровадження підходів відповідних шкіл стратегії на вітчизняних підприємствах в умовах повномасштабної війни.

Школи дизайну, планування та позиціонування. Переваги: обидві школи передбачають чіткі та зрозумілі вказівки для розвитку. Недоліки: можуть бути негнучкими у середовищі, що швидко змінюється. Зокрема, переривання логістичних ланцюгів, пошкодження майна в результаті бойових дій підвищують ризикованість застосування підходів даних шкіл в умовах воєнного стану.

Школа підприємництва – чудовий вибір для малого бізнесу. Однак, впровадження у великих компаніях неможливе через відсутність аналітики й високого ризику втрати великих бюджетів.

Когнітивна та школа культури – використання думок психологів/нижчих позицій менеджменту компанії може бути корисним як додатковий, але не основний, фактор формулювання та вибору стратегії.

Школи влади та навчання – найперспективніші в умовах воєнного часу, оскільки постійне вдосконалення знань й оперативне коригування стратегії дозволить підлаштуватися під нові умови ринку, а пошук консенсусу між різними точками зору – зберегти стабільність компанії.

Школа зовнішнього середовища. Її головна перевага є водночас й головним недоліком. Орієнтування підприємства лише на зовнішні фактори (часто – розмиті та сукупні) не дає можливості сконцентруватись на власній стратегії. Тому в умовах воєнного стану підходи даної школи можуть бути застосовані лише з рекомендаціями інших шкіл стратегії.

Школа конфігурації. Вважаємо, що використання рекомендацій даної школи є ризикованим в умовах воєнного стану, адже через постійні стрибки між стабільністю й трансформаціями порушується план розвитку та положення компанії на ринку.

Таким чином, в умовах воєнного стану на території України вітчизняним підприємствам при формуванні та виборі стратегії варто застосовувати рекомендації шкіл влади та навчання, оскільки вони передбачають найбільшу адаптацію до нових умов діяльності і сприяють збереженню стабільності компанії на основі досягнення консенсусу між різними точками зору в умовах непередбачуваних змін.

Список використаних джерел

1. Школи стратегій [Електронний ресурс]. URL: https://web.posibnyku.vntu.edu.ua/fmbt/bilichenko_b_metovkaz_prakt_strategsta_lrozvitku/p3.html (дата звернення: 10.11.2023).

2. Стратегічне управління. Етапи стратегічного управління та особливості формування стратегії підприємства. [Електронний ресурс]. URL: <https://studfile.net/preview/15089222/page:3/> (дата звернення: 05.11.2023).

3. Школи стратегій для українських ТНК. [Електронний ресурс]. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/14_2011/17.pdf (дата звернення: 10.11.2023).

РИНОК ТВЕРДОГО ПАЛИВА: ПРАКТИКА УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Трошило Олександр Вікторович, доц. Чичков А.Г.

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»,
Україна, Дніпро

Минуло понад 15 років з того часу, як у світі масово почало застосовуватися тверде біопаливо – гранульовані відходи деревообробної промисловості та агросектору, більш відомі як пелети. З того часу цей вид палива міцно зайняв свої позиції на світовому ринку, і на сьогоднішній день є серйозним конкурентом звичним вуглеводням: вугілля, газу та мазуту. Основними перевагами даного виду палива є: низька ціна, зручність використання, простота зберігання, екологічність та відновлюваність. Завдяки останнім двом пунктам використання пелет у промисловості Європи активно стимулюється урядами держав у вигляді податкових пільг і дотацій.

Сьогодні ринок біопалива став, без перебільшень, глобальним. Держави розділилися на 2 категорії: експортери пелет та країни. Експортерами стали країни, у яких велику частку економіки займає деревообробна та/або аграрна промисловість. Споживачами виявилися країни з величезним переважанням технологічно прогресивних промислових переробних виробництв.. Найбільш масовими споживачами цих видів палива стали європейські країни з прохолоднішим кліматом: Німеччина, Данія, Польща, Італія, Нідерланди, Угорщина, скандинавські країни. Такі країни, як Угорщина, Польща та Італія, вважають за краще імпортувати пелети з України. Це пов'язано з тим, що вартість транспортування наземним транспортом обходиться дешевше саме таким маршрутом, ніж транспортування з Нідерландів, наприклад, територією ЄС.

Основними проблемами зовнішньоекономічних відносин України з країнами Європи є: відмінності у правилах та звичаях ведення бізнесу, політичні процеси, відмінність у стандартах якості. Розглянемо ці проблеми детальніше.

На правила ведення бізнесу в Європі та в Україні сильний вплив має менталітет, рівень корупції та ефективність судової системи у кожній окремо взятій державі. Європейські контракти дуже добре захищені судовою системою, і всі умови, прописані в них, саме через це ретельно виконуються. Подібна ситуація діє в Європі вже досить давно, і ретельність, сумлінність і відповідальність на сьогоднішній день стали не просто звичними для Європейських бізнесменів, а й є частиною менталітету цих народів. Крім того, економічна діяльність у рамках ЄС має на увазі єдину систему контролю та відповідальності за виконання умов контракту. Це стимулює глобалізацію бізнесу та збільшення загальної кількості угод між резидентами різних країн Європи. Українська судова система не така досконала, що призводить до якоїсь «формальності» договорів і контрактів, тобто у разі невиконання його умов, стягнути з порушника неустойку чи штраф виглядає малоімовірним, і напевно займе багато часу. Вперше зіштовхуючись із експортом товару до Європи,

українські виробники та трейдери неминуче впираються у, наприклад, сертифікати якості. На даний момент в Україні є можливість сертифікації продукції під євростандарти, проте вартість такої сертифікації дуже висока і доцільна лише для великих контрактів. Цей факт сильно обмежує можливості глобалізації бізнесу, особливо для малих та середніх розмірів виробників. Якимсь виходом із цієї ситуації є можливість надати зразки продукції, і таким чином перекласти питання сертифікації та дозвільних документів на плечі європейських партнерів.

Такі принципово різні підходи до укладення договору викликають труднощі у взаємодії Європи та України в економічному плані. Українці побоюються надсилати товар на умовах оплати за фактом доставки, оскільки підсвідомо не довіряють підписаним документам, а європейці неохоче працюють за передоплатою, знаючи про «формальність» договору для українців. Однак безвізовий режим, відкриті кордони, невеликі відстані та менший мовний бар'єр поступово знижують цю недовіру, і дозволяють збільшувати щорічно кількість зовнішньоекономічних контрактів.

Останнім часом європейці симпатизують Україні, а глобальні політичні процеси стимулюють зміцнення економічних відносин нашої країни з Європою. Використавши ситуацію українські експортери і опинившись фактично монополістами, українці підняли ціни до непристойно високих показників. Це призвело до зростання ціни на внутрішньому ринку. Тобто в цьому випадку ми маємо справу з конфліктом політичних та економічних інтересів. З погляду ринку, українці вчинили абсолютно правильно, але з політичного погляду, а також, безумовно, з етичного – м'яко кажучи, егоїстичного. Внаслідок цих процесів відбулися дві важливі політико-економічні події: європейці (зокрема нам відомі подібні випадки у Польщі) почали шукати можливості завозити товари з Білорусі через напівлегальні сірі схеми; було встановлено єдиний поріг ціни на українську продукцію, вище якого абсолютно всі імпортери просто відмовлялися купувати. Таким чином, політичні процеси запустили економічні, а природна течія економічних призвела до «охолодження» відносин. Причиною став низький рівень розуміння українськими експортерами величезного впливу ринкових відносин на міжнаціональні.

Висновки:

На прикладі функціонування українсько-європейського ринку твердого біопалива добре видно, що глобалізація бізнесу у світових масштабах позитивно позначається на розвитку економіки всіх країн, проте має цілу низку соціальних, юридичних, політичних проблем та труднощів взаємодії менталітетів. Вирішення цих проблем, на мій погляд, лежить передусім у спрощенні економічних контактів на міждержавному рівні шляхом створення відкритих торгових зон на кшталт Євросоюзу. Такий підхід вирішує відразу кілька ключових завдань: єдність системи сертифікації, менша залежність від курсових коливань валюти, спрощена та ефективніша система контролю за виконанням зобов'язань, вищий рівень довіри партнерів, які працюють у рамках єдиної глобальної системи.

ІМЕННИЙ ВКАЗІВНИК

- А**
Абакулкін Кирило Вікторович.....37
Авдієнко Владислав Анатолійович
.....249
Алексєєва Анастасія Ігорівна.....57
Алімова Софія Геннадіївна 53
Антонюк Антон Олегович.....103
- Б**
Багрій Г.В. 139
Бажан С.П. 101
Бакеркін Владислав Романович ..173
Башкеєва О.М.19, 47, 53, 75, 79, 105,
108, 124, 126, 219, 227
Безгубенко Катерина Ігорівна.....105
Білецька Марія Ігорівна 19
Біловоденко Єрофей Костянтинович
.....55
Білоусов Ярослав Сергійович 120
Бірюкова Софія Олександрівна.....84
Борисов В.Л.....156
- В**
Варапай Дар'я Сергіївна.....15
Волова Ганна Володимирівна 95
Володимиров Василь Віталійович
.....133
Воробей Єлизавета Олександрівна
.....88
- Г**
Гаврилюк Юрій Володимирович 137
Гляненко К.А. 131, 147
Голенко Марія Кирилівна.....79
Головко Андрій Олегович 241
Гречко Наталія Олегівна.....114
- Гулінкова-Рожкова Інна
Володимирівна 244
Гура А.О. 152, 181, 189
- Д**
Дашко Н.С..... 17, 201
Денисенко А.О..... 214
Денисенко Олександра Ігорівна .231
Деркунська Оксана Костянтинівна
..... 97
Дорофєєв Андрій Вадимович 39
Доценко Ганна Євгенівна..... 239
Дронова Т.С. 231
Дудкіна Валентина Вікторівна ... 141
Душко В.Я..... 209
- Є**
Євдокименко Н.М. 137
Єрмолів Кирило Сергійович 199
- Ж**
Жарко С.Ю..... 41
Житня Єлизавета Дмитрівна..... 234
Жмак Микита Андрійович 212
- З**
Забашта Максим Андрійович 203
Заєць Ірина Миколаївна..... 110
- І**
Івченко Катерина Миколаївна 167
Івченко О.М. 167
Івченко Ростислав 163
Іщенко І.В...77, 81, 86, 103, 107, 114,
118, 195, 199, 205, 209, 212, 214,
221

К	
Какуріна І.І.	31, 43, 45, 70
Калашнікова О.Л.	23, 26, 29
Кий Олеся Володимирівна	26
Кириченко А.М.	161, 163, 165, 171
Кириченко Аліса Вадимівна.....	77
Клименко Регина Анатоліївна.....	63
Коваль Олександр Олегович	238
Ковальов Віталій Володимирович	225
Кожевнікова Елла Сергіївна.....	91
Козурман Вікторія Петрівна.....	47
Кокоткіна Катерина Ігорівна.....	49
Кононенко Аріна Олександрівна ..	23
Корх О.М.	116
Котов Іван Дмитрович	195
Кручковський Микита Сергійович	108
Куркін Володимир Юрійович	139

Л	
Лазоркіна Анастасія Костянтинівна	59
Литвинський Олександр Дмитрович	207
Луценко І.М.....	175

М	
Маланіна Анжеліка Романовна.....	45
Малиш Володимир Олегович.....	248
Маража Єгор Віталійович.....	81
Марченко В.О.	207
Маценко Марія Олександрівна	75
Мельник О.В.	163, 165, 171
Мерзляков Данило Сергійович ...	107
Минак Альона Анатоліївна	175
Митрофанов Іван Олександрович	246

Мішустін Станіслав Анатолійович	185
Мозуленко Злата Олександрівна ..	17
Монат Іван Олександрович	227
Мусієнко Ольга Ігорівна	41

Н	
Нагорна Валерія Андріївна	171
Науменко Т.С.....	183
Небосенко Валерія Богданівна ...	101
Нецвітаєва Наталія Григорівна....	67
Ніколенко Юрій Олександрович	216
Ніконова Ірина В'ячеславівна.....	135
Новікова Катерина Володимирівна	151

О	
Осіпчук Радомир Борисович	229

П	
Павлюк Сергій Климович.....	179
Паляничко Богдана Василівна	86
Панфілова Олександра Андріївна	154
Пироговська Марія Сергіївна	144
Пісоцька Л.А.....	137
Поліщук Борис Вікторович	122
Потапчук Максим Олексійович..	236
Пугач Віра Андріївна.....	201
Пунтус Діана Сергіївна.....	221

Р	
Рац Вероніка Євгеніївна	112
Рибалка В.А.	183
Ротфусс Ю.Г.	144
Рябік П.В.	57, 84
Рябоконт Максим Сергійович.....	131

С

Савко Дмитро Вікторович	33
Садовенко С.Г.	21
Самарська Влада Анатоліївна	41
Самокиш Аріна Ігорівна	219
Саненко Кирило Ростиславович .	181
Семенова Л.С.	163, 165, 171
Семенова Людмила Сергіївна	161
Семиноженко Анастасія	124
Сидоренко Марія Святославівна	116
Скнар Ірина Володимирівна..	94, 152
Скнар Ю.Є.	152
Скнар Юрій Євгенович	93
Славянцева Вілена	31
Снегур Олександра Віталіївна	189
Соколова Л.О.	161, 163, 165, 171
Сокоринська Кристина Олегівна	149
Солдатенко Тетяна	243
Соснова М.А.	37, 39
Спір Емілі	156
Стельмаков Данііл Костянтинович	205
Сухий К.М.	137
Сушко Олег Владиславович	29

Т

Ткалик Роман Володимирович ...	147
Трикоша Віктор Олександрович	181
Троцило Олександр Вікторович	251
Тюменцев Іван Олександрович ..	118
Тюніков Євгеній Олександрович	191

Ф

Фатальчук С.Д.	135
Фесенко Р.Є.	163, 165

Х

Хмара Діана	126, 187
Худик Катерина	165

Ч

Чернишева О.М. ...	238, 243, 248, 249
Чичков А.Г. 33, 55, 95, 120, 122, 154, 173, 179, 185, 191, 225, 229, 236, 239, 241, 251	
Чорнобай Радислав Едуардович ...	21
Чуприна Н.М.	133

Ш

Шарапова Катерина Вікторівна....	43
Шевченко Олеся Олександрівна...	70
Шинкарьова Валерія	126, 187

Я

Яременко Дмитро Олександрович	189
Яровий В.Є.	163, 165, 171

Наукове видання

Збірник тез доповідей Всеукраїнської інтернет-конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених «Україна – світ: діалог культур» (До Міжнародного дня філософії), яка відбулась 22 листопада 2023 року у м. Дніпро.

Набір здійснено з готових оригіналів-макетів, які були надані авторами доповідей в електронному вигляді. Відповідальність за зміст окремих публікацій, їх орфографію та якість рисунків несуть автори тез.

Над електронним макетом збірника тез працювала Какуріна І. І.

Технічне редагування
Комп'ютерна верстка

І.І. Какуріна
Т.М. Кіжло

Віддруковано:

Редакційно-видавничий відділ ДВНЗ УДХТУ,
49005, Дніпро, пр. Гагаріна, 8

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК №5026 від 16.12.2015 р.

Підписано до друку 01.12.2023. Формат 60x84 1/16.

Папір офсетний №1

Друк різнограф. Гарнітура Times New Roman,

Умов. друк. арк. 11,64

Тираж 300 прим. Зам. 142